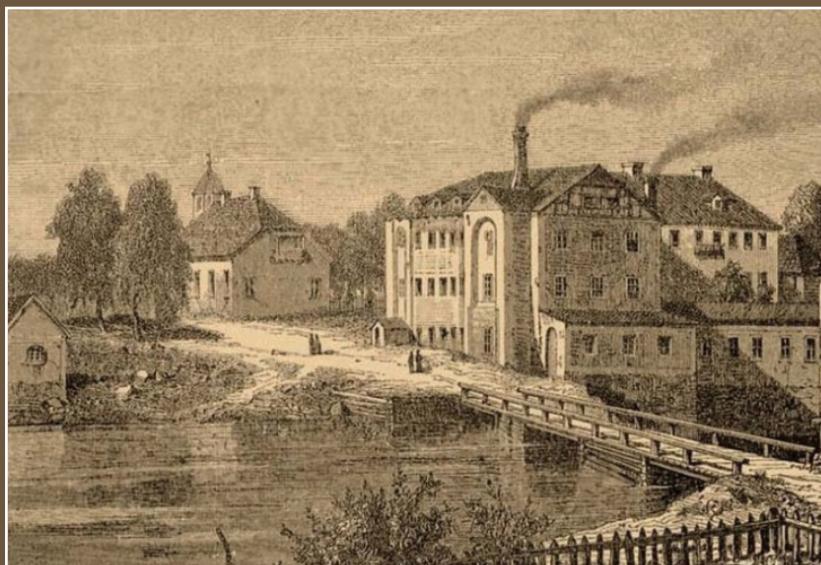

SEVEN HUNDRED LATGALIAN WORDS

A DICTIONARY BASED
ON STEFANIA ULANOWSKA'S
COLLECTION
OF FAIRYTALES FROM 1895

WITH MORPHOLOGICAL
AND LEXICOLOGICAL ANALYSES
BY
NICOLE NAU

Seven hundred Latgalian words
A dictionary based on Stefania Ulanowska's
collection of fairytales from 1895

**Seven hundred Latgalian words
A dictionary based on Stefania Ulanowska's
collection of fairytales from 1895**

With morphological and lexicological analyses

by

Nicole Nau

Poznań 2024

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Recenzja:
dr hab. Norbert Ostrowski, prof. UJ

Copyright by:
Nicole Nau

Copyright by:
Wydawnictwo Rys

Wydanie I
Poznań 2024

ISBN 978-83-68006-27-8

DOI 10.48226/978-83-68006-27-8

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80

e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Preface.....	7
Part 1. Background and analysis.....	9
1. Introduction.....	9
2. From orality to orthography.....	11
3. The structure of wordforms	19
3.1. Nouns.....	19
3.2. Adjectives, numerals, and pronouns.....	27
3.2.1. Short and long endings	27
3.2.2. Pronouns	30
3.2.3. Derivation of adverbs and comparison of adjectives and adverbs ...	33
3.3. Verbs	35
3.3.1. Morphotactics of finite verb forms	35
3.3.2. The verb <i>byut</i> ‘be’	38
3.3.3. Inflectional classes of verbs.....	38
4. Characteristics of the vocabulary (compared to Standard Latvian).....	57
4.1. Regular and irregular sound correspondences.....	58
4.2. Morphology	60
4.3. Semantic differences.....	64
4.4. Words not found or uncommon in Standard Latvian.....	66
5. Conclusions.....	72
6. Abbreviations.....	74
7. Bibliography	75
Part 2. Dictionary	79

Preface

*P.S. Nie zapomnij Pan napisać czy mam dać
także słowniczek wyrazów łotewskich?
A czy może to niepotrzebne wobec tylu dosłownie
przetłumaczonych pieśni, przysłowiów i zagadek?*

PS You will not forget to write whether
I should add a glossary with Latvian words?
But maybe this is unnecessary in view of so many
literally translated songs, proverbs, and riddles?

(Stefania Ulanowska in a letter from
Viļāni dated 20 X 1890; Rataj 2016, 77)

I have been under the spell of Stefania Ulanowska's Latgalian fairytales ever since January 2007, when I found these texts thanks to my colleague Justyna Prusinowska. It marked the beginning of my intensive research on the Latgalian language, providing me with an almost inexhaustible source for discoveries about Latgalian grammar and the language of oral fairytales in general. The latter is the topic of a monograph still in preparation.

The work at hand consists of a dictionary containing about seven hundred words excerpted from these texts, preceded by an analysis of the writing system, the morphology, and characteristics of the lexicon of the language in which they are written. I will use the term *doculect* to refer to this variety of Latgalian. In the original edition, it is simply called Latvian (*lotewski* in Polish) or specified as the Latvian of Polish Livonia, as opposed to the Latvian spoken in the western provinces, on which modern Standard Latvian is based. The term *Latvian* has thus several meanings, and for disambiguation I will use the terms *Standard Latvian* (LVS in ISO 639-3) and *Latgalian* (LTG), which includes the doculect as well as modern written Latgalian and other Latgalian dialects. To refer to the whole group (LAV in ISO 639-3), I speak of *Common Latvian*.

I would like to express my gratitude to individuals and institutions that have helped me to write and complete this work. Lidija Leikuma (University of Latvia), the greatest living expert of Latgalian, has always been willing to answer my many questions. Maruta Latkovska, a skilled editor of written Latgalian and native speaker of the dialect of Viļāni, advised me on the final form of headwords and example sentences in the dictionary and corrected many of my mistakes (those that remained are entirely my responsibility). Antonina Świdurska proofread the Polish translations and formal issues in the dictionary. A milestone in my work with Ulanowska's texts was their digitalization, transliteration, and translation within the project *Poland's Linguistic Heritage. Documentation Database for Endangered Languages* in the years 2012-2014 (project number 11H 11 001480; more details in the Introduction). The project *COLING: Minority Languages, Major Opportunities. Collaborative*

Research, Community Engagement and Innovative Educational Tools, funded under H2020-EU.1.3.3 in the years 2018-2023 (project ID: 778384), enabled me several times to spend some weeks in Latgale, where, among other tasks, I could work on the dictionary and consult with speakers of Latgalian.

Part 1. Background and analysis

1. Introduction

In 1889, at the age of sixty, Polish author and ethnographer Stefania Ulanowska set out to explore Latgalian customs and verbal art. For three years she lived in Viļāni (Polish *Wielony*), a parish in the district of Rēzekne (Polish *Rzeżyca*). Letters she wrote in this time to two Polish colleagues and editors, Jan Karłowicz and Izidor Kopernicki, have been published by Rataj (2016); see also Rembiszewska (2014). They bespeak the enthusiasm as well as the earnest and systematicity with which Ulanowska pursued her work. While introduced to the region by friends who belonged to the Polish gentry, she used all opportunities to mix with Latgarians, was welcomed to their homes, and took part in festivities. She learned the local dialect to a degree that enabled her to transcribe and translate folklore texts. It was not her first time in Polish Livonia (*Inflanty Polskie*), as the region was still called in the 19th century although Poland had lost this part of Europe to Russia in 1772. Her husband Władysław Ulanowski descended from the Polish gentry of northern Latgale, and after their marriage in 1860 the couple lived for two years in or near Baltinava (Rataj 2016, 18-19). The family lost their possession after the January Uprising, the Polish uprising of 1863-1864, and were exiled to Inner Russia, where Władysław Ulanowski was interned until 1871 (Rataj 2016, 19). After his death in 1873, Stefania Ulanowska lived mainly in Kraków, interrupted by frequent travels, some of which took her back to Latgale. However, in her first letter from Viļāni to Jan Aleksander Karłowicz, dated 18.IX.89, she admitted that her knowledge of the local language was rudimentary (*Po lotewsku wprawdzie umiem tyle, że nie zginęłabym z głodu, lecz w każdym razie zamalo, aby ich zbadać i wyrozumieć*, ‘I just know enough Latvian not to perish of hunger, but in any case too little to research and understand them’; Rataj 2016, 104).

It is evident that Ulanowska’s impressive collection of Latgalian songs, proverbs, riddles, and fairytales owes a lot to collaboration with native speakers, who not only provided the material but also helped with transcription and translation – to what extent, we will never know. These men and women are not named in the publication, which is typical for the time but a grave omission from today’s understanding of research ethics. In her first letter from Viļāni to Karłowicz, Ulanowska mentions a woman called “Iwa Kukojs”, who was an important informant and intermediary (*to kopalnia, z której będę czerpać co się da* ‘she is a mine from which I will win as much as possible’; *Iwa zaś, która mówi łamaną polszczyzną, obiecalą, że będzie ze mną chodzić po wsi ‘Iva, who speaks some Polish, promised to walk with me about the parish’*; 18.IX.1889; Rataj 2016, 104). When sending a selection of proverbs to Izidor Kopernicki, she mentions in her accompanying letter that her transcription had been corrected by a native speaker with excellent literacy skills (*pod korektą*

rodowitego, a umiejącego doskonale czytać i pisać, Łotysza, 14.03.1890; Rataj 2016, 73). Keeping this in mind, I will nevertheless continue to speak of Ulanowska's work and Ulanowska's transcription and translation.

The results of Ulanowska's fieldwork were published in three volumes of the series *Zbiór Wiadomości Antropologii Krajowej*, published in Krakow by the Polish Academy of Learning (Polska Akademia Umiejętności). The first part (Ulanowska 1891) gives an ethnographic description of life and customs of the local people, while the two other parts contain the collected folklore material in the Latgalian original with a Polish translation: folk songs, riddles, and proverbs (Ulanowska 1892), fairytales (*baśnie*) and short funny stories (*fraszki*) (Ulanowska 1895).

The original editions can be found in electronic form at online portals of Polish libraries. A reprint as facsimile was published in 2011 by the University of Latvia in Riga (Uļanovska 2011). A Latvian translation of the first volume by Kristīne Kuņicka was published by Rēzekne Academy of Technologies in 2017 (Uļanovska 2017). The content of volumes 2 and 3 was digitalized at Adam Mickiewicz University in Poznań as part of the project *Dziedzictwo Językowe Rzeczypospolitej / Poland's Linguistic Heritage* (project leader: Tomasz Wicherkiewicz), funded by the Polish National Program for the Development of the Humanities (*Narodowy Program Rozwoju Humanistyki*, project number 11H 11 001480) 2012-2014, and included into the database that resulted from this project. The database is publicly available at <http://inne-jezyki.amu.edu.pl>. It contains Ulanowska's Latgalian and Polish texts, and additionally a transliteration of the Latgalian transcription according to rules of modern orthography (see Section 2 for details). This part of the project was coordinated by Nicole Nau; the students Paulina Handke and Aleksandra Mrozińska assisted in the digitalization, which was based on retyping the original texts. The principles of transliteration were consulted with Lidija Leikuma from the University of Latvia, and the transliteration was carried out by Nicole Nau and Santa Logina. A few songs, some of the funny stories, and the fairytales also have an English translation (translator: Nicole Nau, language editing: Michael Hornsby).

The analysis below and the dictionary in Part II of this publication are based on the fifty-three fairytales (*baśnie*, Ulanowska 1895, 236-474). The transliteration of the Latgalian text is based on the version prepared for the database of *Poland's Linguistic Heritage* but has been further edited in later years by this author and finally consulted with Maruta Latkowska. The edited transliteration was compiled into a corpus consisting of 50,655 words. The headwords for the dictionary were selected manually. A first list of entries was enlarged by comparing it to the glossary in the BA thesis by Arbidāne (1998). More headwords were found when working with example sentences. For the selection of examples, the corpus and the database were used. All examples are given the number of the fairytale in the collection preceded by the letter B (for *baśnie* 'fairytales'). This makes it possible to find the fairytale and a wider context of the example in the database, which in turn refers to the printed edition. For example, "B02" stands for the tale which in the database has the resource name "Ap kazeñom. Baśnie 2 (239-242)", the page numbers referring to the reprint of 2011.

In the following Section 2, I will discuss the writing system or “transcription”, in which the fairytales were documented. Section 3 contains a grammatical sketch of the language, concentrating on the inflection of nouns, adjectives, pronouns, and verbs. Section 4 discusses characteristics of the vocabulary and the criteria for including lexical items in the dictionary. Both in this part and in the dictionary, the free translation of examples comes from the context of the tale and may differ from the original in terms of word order and grammatical categories. For example, in the Latgalian version present tense is regularly used as a narrative tense, while past tense was chosen for the English translation.

I will use the term *doculect* to refer to the investigated texts, to emphasize that the findings relate to a specific variety of a language as documented in the investigated texts (see the entry “*doculect*” in Glottopedia, *Glottopedia contributors*). This variety is based on the Latgalian dialect of Vilāni but contains also other elements. The phonology and grammar of the doculect will be compared to modern varieties of Latgalian, while the vocabulary will be compared to Standard Latvian. To avoid confusion, I will use the letters <uo> for the diphthong /uo/ in all varieties of Common Latvian, against the Standard Latvian norm of using <o>. Thus, in this book <o> always refers to a monophthong.

2. From orality to orthography

The fairytales in Ulanowska’s collection represent oral verbal art. They were delivered to an audience in live performances and transmitted in this way. While each instance of telling a tale created a new version of the text, the tellers used pieces that were stored in the collective memory – not only existing plots and ideas, but also ready linguistic material: words, phrases, clauses, whole paragraphs in a certain wording. Oral folktales are a linguistic register with language-specific rules as well as universal structural characteristics which are connected to the way in which the texts are stored, performed, and transmitted – namely, without the use of writing. When people start to write down fairytales as pieces of written verbal art, these structural characteristics change, and subsequently characteristics of the written register may be integrated into oral performances. This has happened in Europe in many, maybe all languages, but at different times. In France, such “literarization” of folktales started already in the late 17th century with Charles Perrault, while in Germany the main move from oral to written folktales happened in the early 19th century with the work of the famous Brothers Grimm. In Latgale, this development set in only in the beginning of the 20th century, when the ban on printing in Latin letters was lifted and Latgalian literacy began to flourish. At the time Stefania Ulanowska did her research, Latgalian folktales had not been written down, and the texts she heard had the structural characteristics of oral tales. When preparing the texts for publication, the researcher therefore had to make her own decisions about style, punctuation marks, and other elements of writing.

Fortunately, she did not have to invent a writing system from scratch. Latgalian has existed in written form since the 18th century, with the first book preserved to this time printed in 1753; on the history of written Latgalian see Stafecka (2004); Jansone & Stafecka (2013); Nau (2023). Until the 1860s, several publications appeared, including primers that attest elementary literacy education. However, literacy practices in the community remained restricted mainly to religious practices, for example, using prayer books and teaching about Christianity. A further development of Latgalian literacy was halted by the ban of printing in Latin letters that the Czarist authorities issued in 1864 after the January Uprising. There was no official education in Latgalian for the rest of the century, and in the 1890s, Ulanowska found only a few people literate in Latgalian. Nevertheless, the writing system developed since the 18th century still existed and was available to her – though there was no standard and Latgalian texts from the 18th and 19th centuries show many inconsistencies and idiosyncrasies. Ulanowska (1891, 185; 2011, 11) criticizes this writing for not being close enough to what she perceives as the actual pronunciation. Therefore, while basing her transcription on the traditional writing system, she introduces some individual conventions (see below for details).

In bringing the orally delivered text into a publishable form, Ulanowska had to make decisions on various levels. Except for a few remarks about the transcription system, the researcher herself did not write about these decisions, but they can be seen in the result. Concerning the style, Ulanowska seems to have been most faithful: the published texts clearly represent an oral style with only minimal editing, such as elimination of self-correction, hesitation markers, or pauses. It is almost incredible how she managed to obtain such transcriptions, even with much help of native speakers, without the possibility of replaying the performance on a recording device. As punctuation marks, she uses full stops, exclamation marks, question marks, commas, and quite often a dash. If we take the full stop to mark sentence borders, a typical sentence in these texts is a sequence of short clauses divided by commas, dashes, or the coordinators *i* ‘and’ and *a* ‘and, but’. These “sentences” are often rather paragraphs (as described, for example, by Hinds 1979; Longacre 1979). Extract (1) is a typical example. The sentence is divided into clauses and one non-clausal unit, (1.d), a *preface* in the sense of Biber et al. (2021, 1066-1070). The first line contains the original transcription by Ulanowska, the second line shows our transliteration according to modern spelling. Abbreviations in the glosses are explained in Section 6.

(1) Beginning of tale B32 (Ap murzu. O kopciuszku)

- a. *Bieja trejs mosys, –*
beja treis muosys, –
be.PST.3 three sister.NOM.PL –
'There were three sisters.'
- b. *diwi wacokys cisz labiejas*
divi vacuokys cīš labejās
two elder.NOM.PL.F very dress_up.PST.3.RFL
'The two elder ones dressed up very much'
- c. *i nikō jos i na strodoja, –*
i nikuo juos i nastruodoja, –
and nothing.GEN 3.NOM.PL.F ADD NEG.work.PST.3 –
'and did not work at all'
- d. *a tiej jaūnokoa,*
a tei jaunuokuo,
but DEM.NOM.SG.F younger.NOM.SG.F.DEF
'but the younger one,'
- e. *tiej jaū wysu dorbu strodoja*
tei jau vysu dorbu struodoja
DEM.NOM.SG.F PTC all.ACC.SG work.ACC.SG work.PST.3
'she did all the work,'
- f. *i bieja jom par kołpyuniu, –*
i beja jom par kolpyunu, –
and be.PST.3 3.DAT.PL.F for servant(F).ACC.SG –
'and was their servant, –'
- g. *ni driabis lobys na turieja*
ni drēbis lobys natureja
NEG cloth.ACC.PL good.ACC.PL.F NEG.hold.PST.3
'she did not have good clothes'
- h. *i pa-jaśť' jej labi nā-diewia.*
i paěst jai labi nadewe.
and PVB.eat 3.DAT.SG.F well NEG.give.PST.3
'and they did not give her enough to eat.'

The upper line in extract (1) shows the characteristics of the writing system (or, as she calls it, the transcription) used by Ulanowska. Letters and letter combinations used for consonants and vowels follow mostly the established conventions of 19th century Latgalian writing. Tables 1 and 2 give an overview of consonants and vowels in Ulanowska's transcription and their equivalents in our transliteration.

Table 1. Consonants and semivowels in Ulanowska's transcription and our transliteration

Ulanowska	Translite- ration	Example Ulanowska	Transliteration and translation
b, p, m	b, p, m	<boba> <pâdi> <majzia>	<i>buoba</i> 'woman' <i>pādi</i> 'footprints' <i>maize</i> 'bread'
w	v	<waca>	<i>vaca</i> 'old' (F.SG)
t, d t', d'	t, d t, d	<tagan> <dut'> <dud'>	<i>tagan</i> 'now' <i>dūt</i> 'give' (INFINITIVE) <i>dūd</i> 'give' (2SG.PRS/IMPERATIVE)
s, z, c ś, ž, č	s, z, c s, z, c	<cyts> <aćś> <zam> <źwieri>	<i>cyts</i> 'other' (NOM.M.SG) <i>acs</i> 'eye' <i>zam</i> 'under' <i>zvieri</i> 'animals'
cz	č	<czetri> <driczi>	<i>četri</i> 'four' <i>driči</i> 'buckwheat'
sz	š	<szkiźnia> <nabaszniks>	<i>škizña</i> 'fibre' <i>nabašníks</i> 'corpse'
ż	ž	<żogors> <może>	<i>żogors</i> 'twig' <i>može</i> 'maybe'
r	r	<ranys>	<i>rānys</i> 'wounds'
ł	ł	<lōbs> <golwa>	<i>lobs</i> 'good' <i>golva</i> 'head'
ł li, le	ł li, le	<laūd'ś> <gailś> <lejdza> <kaūli>	<i>lauds</i> 'people' <i>gaiļs</i> 'rooster' <i>leidza</i> 'along, together' <i>kauli</i> 'bones'
n	n	<nikas> <nazkas>	<i>nikas</i> 'nobody, nothing' <i>nazkas</i> 'somebody, something'
ń	ń	<akmińś>	<i>akmiņs</i> 'stone' (NOM.SG)
ni + V	ń + V	<akminiu>	<i>akmiņu</i> 'stone' (GEN.PL)
j	j i	<joja> <trejs> <jiūdińc>	<i>juoja</i> 'rode' (in onset) <i>treis</i> 'three' (in diphthong) <i>iudiņs</i> 'water' (modern orthography)
ū	u v	<naūda> <praūda> <Diūs>	<i>nauda</i> 'money' <i>pravda</i> 'truth' <i>Dīvs</i> 'God'

Table 2. Vowels in Ulanowska's transcription and our transliteration

Ulanowska	Transliter- ation	Example Ulanowska	Transliteration and translation
i ¹⁾	i or ī	<itię> <it>	<i>ite</i> 'here' <i>īt</i> 'go'
ij ²⁾	ī	<wacokīs>	<i>vacuokīs</i> 'the older/oldest'(M)
y	y	<tymss>	<i>tymss</i> 'dark'
u	u or ū	<kułda> <kuks>	<i>kulda</i> 'pocket' <i>kūks</i> 'tree'
o	o or uo	<moti> <motī>	<i>moti</i> 'hair' <i>muoti</i> 'mother' (ACC.SG)
oa	uo	<jaūnokoa>	<i>jaunuokuo</i> 'the younger/youngest' (F)
e	e, ē or ie	<elni> <plesz> <kletī>	<i>ełni</i> 'hell' (ACC.SG) <i>pleš</i> 'tear' (PRS.3) <i>klietī</i> 'barn' (LOK.SG)
(i)a ³⁾	e or ē	<zemia> <miniat> <piala>	<i>zeme</i> 'earth, ground' <i>minēt</i> 'guess' <i>pele</i> 'mouse'
a	a or ā	<waca> <waza>	<i>vaca</i> 'old' (NOM.SG.F) <i>vāza</i> 'stick'

¹⁾ where <i> is not only a marker of palatalization

²⁾ as syllable nucleus

³⁾ <a> after palatalized consonant

Except for palatalization, the writing of consonants is quite straightforward in both Ulanowska's system and modern orthography. Ulanowska's transcription can be regarded as a variant of Old Latgalian writing, which was based on Polish orthography. As in Polish, the combinations <sz> and <cz> stand for [ʃ] and [tʃ], respectively, and <ż> stands for [ʒ]. The use of the letter <l> differs from that of (modern) Polish: it designates an alveolar [l], while <l> is used for palatalized [l̪]. Palatalization of other consonants is indicated by the letter <i> before other vowels, in other positions by an accent on or after the consonant letter. Given that consonants are always palatalized when followed by a front vowel, modern orthography does not indicate palatalization before the letters <e> and <i>, for example Ulanowska <bieja> [b̪iɛja] 'was', modern orthography *beja*. In other positions it can be indicated for [l̪], [n̪], [g̪] and [k̪] with

the respective letters <l>, <n>, <ǵ>, <k>, for example Ulanowska <akmińś> [akmin's̥] 'stone', accusative <akminiu> [akmin'u], modern orthography *akmińs*, *akmińu*. Palatalization of other consonants before back vowels, which is rare in Latgalian, is indicated in modern orthography by the letter <j>, for example *cjotka* [ts̥'t̥otka] 'aunt' (Ulanowska: <ciotka>). In other positions (= before consonants and word-finally), palatalization of consonants other than [f], [n̥] is not indicated in modern orthography and our transliteration.

With vowels, the situation is more complicated in Ulanowska's transcription. Vowel length, which is phonemic in Latgalian, is marked only occasionally. While old Latgalian prints sometimes use the circumflex accent ^ to indicate a long vowel, Ulanowska uses this accent sporadically to indicate stress, for example, in <nâ-diewia> 'did not give' in line (1.h) and <nikô> [ni'koo] 'nothing.GEN' in (1.c). Though in her transcription, a vowel letter with accent most often designates a long vowel or diphthong, it may also occur on short vowels. These accents are ignored in the transliteration.

In accordance with Old Latgalian writing, Ulanowska uses the letter <o> for both the monophthong /ɔ/ and the diphthong /uo/ (which has various phonetic realizations); examples in extract (1) include: <dorbu> [dørbu] 'work.ACC.SG', <łobys> [łobis] 'good.ACC.PL.F', but <mosys> [muɔsis] 'sisters' and <strodoja> [struɔduɔja] 'worked'. Modern Latgalian orthography makes a consequent distinction here, as can be seen in the transliteration (*dorbu*, *lobys* vs *mosys*, *stroduoja*). A similar case is the diphthong /ie/, which in Ulanowska's system as well as in Old Latgalian writing is written with the letter <e>, but in modern orthography and our translation as <ie>. The letter <e> in Ulanowska's transcript has therefore three possible interpretations: as short [ɛ], long [ɛ:], or diphthong [ie]. Modern orthography distinguishes the three, for example <bieja> = *beja* 'was', <turieja> = *turēja* 'held', <wiersum> = *viersum* 'on top'. A problem for all Latgalian writing systems is the phoneme /æ/ (both as short and as long vowel), whose realizations may be perceived as closer to /ɛ/ or closer to /a/, and which always triggers palatalization of the preceding consonant. Ulanowska insists on using the letter <a> for this phoneme/sound and criticizes the writing tradition that uses <e>, supposedly after the model of (Low) Latvian (Ulanowska 1891, 185-186). Modern Latgalian orthography uses the letter <e>, for example, Ulanowska <diewia> 'gave', approximate pronunciation [diɛviæ], modern transliteration *deve*. At the beginning of a word (or morpheme after a boundary), Ulanowska writes <ja> for /jæ/, for example <jašt> [jæ:s̥t̥] 'eat', modern orthography *ēst*, cf. <pa-jašt> *paēst* 'eat' in the last line of extract (1).

Diphthongs whose second part is /i/ or /u/ are written in modern orthography with the respective letters: *ai*, *au* etc. Ulanowska uses <j> and <ü>, for example <trejs> *treis* 'three', <majzia> *mazia* 'bread', <jaū> *jau* 'already', <byūt> *byut* 'be'. A special characteristic of Ulanowska's transcription is that she uses the letter <ü> also in cases where the diphthong stems from a combination of vowel plus /v/, while Old Latgalian and modern spelling keep <w> or <v>, respectively, in morphemes. For example, the word for father in modern spelling is *tāv-s* (nominative), *tāv-a* (genitive), in Old Latgalian spelling *taws*, *tawa*, while Ulanowska writes <taūs> and <tawa>. Simi-

larly, forms of the second person singular pronoun are written <tiewi> (accusative) and <tieū> (dative), in modern orthography *tevi*, *tev*. She thus prefers phonetic over morphological principles in this case (cf. Ulanowska 1891, 185). Modern orthography additionally considers etymology. In roots borrowed from Slavic languages, <av> is used in accordance with the model language, for example borrowed *pravda* ‘truth’, but inherited *nauda* ‘money’. The pronunciation is the same, and Ulanowska writes <praūda> and <naūda>. Some old and well integrated loanwords have <au> in modern spelling as well, for example *dzeraune* ‘village’ (accent on first syllable).

The use of <ū> for an etymological /v/ reflects the phonetic process of vocalization. Occasionally it may occur even across syllable boundaries, for example in <toūa> ‘your.F’ (*tova*). A complex case of vocalization is demonstrated in <cyłuaks> *cylvāks* ‘person, human’, where supposedly /v/ is pronounced as a semivowel in the onset of a syllable following a diphthong (as /l/ is vocalized after vowel in the coda).

Various other phonetic processes are reflected in Ulanowska’s system, such as elision, contraction, assimilation, or final devoicing. For an overview of these processes in Latgalian see Nau (2011a, 14–15), for more details see works by Antons Breidaks, especially Brejdak (1989). I will only give a few examples to illustrate differences between Ulanowska’s transcription and our transliteration. Furthermore, with respect to phonetic processes, Ulanowska is not consequent, and her writing system is not a true phonetic transcription. For example, most lexical morphemes keep one form even if they undergo voice assimilation in some wordforms. A good example is the morpheme /aug/ ‘grow’ and the etymologically related root *augst-* ‘high, top’. The latter is always written with the letter <k>, which reflects its pronunciation, for example in the adjective <aūksts> *augsts* ‘high’ and the adverb <aūkši> *augši* ‘high, top, above’, while the verbal root always contains the letter <g>: <aūga> [auga] *auga* ‘grew’ (grow.PST.3), <aūgš> [auks̩] *augs* ‘will grow’ (grow.FUT.3), <aūgtu> [auktu] *augtu* ‘would grow’. Final devoicing is reflected in the spelling of the adverb <wysajsz> ‘in all ways’, modern etymological spelling *vysaiž*, but not in the adverb <wysod> *vysod* ‘always’. Final devoicing in combination with palatalization seems to have led to some confusion, especially with forms of the verb *dūt* ‘give’. The expected, and often correctly used, forms are <dut> *dūt* (infinitive), <dud> *dūd* (third person present tense) and <dud’> *dūd* (second person singular, present/imperative), but these forms are quite often confused, for example, when <dud’> stands for the infinitive. Such misspellings are corrected in the transliteration.

Assimilation and gemination can frequently be seen in the nominative singular of nouns, adjectives, and numerals whose stem ends in [ʃ] or [tʃ], for example <treszsz> [treʃ:] *trešs* ‘third’ (stem *treš* + ending -s), <kaczs> [katʃ:] *kačs* ‘cat’. Affricatization is regularly displayed where a nominative singular ending -s is added to a stem ending in [n̩], for example in <ragańc> *ragań-s* ‘dragon, wizard’, or the personal name <Jońc> *Juoń-s*. In the spelling of <suńc> *suńs* ‘dog’ and <guńc> *guńs* ‘fire’, the ending <-s> is added again. A nominative singular ending -š turns into the affricate [tʃ] in this position, for example <kienińcz> *kieniń-š* ‘king’ and diminutives such as <biernieńcz> *bierneńš* ‘child (diminutive)’.

Syncope of /u/ is sometimes found in closed syllables, especially with the accusative plural ending *-us*, as in <zyrgs> for *zyrg-us* ‘horse-ACC.PL’, <brols> for *bruolj-us* ‘brother-ACC.PL’; see Section 3. When this occurs in nouns ending in [n̩], it is followed by affricatization and alveolarization, so that <kakleńcz> stands for *kaklenus* ‘neck.DIM.ACC.PL’, more rarely affricatizaion alone, for example in <bleńć> *blēnus* ‘nonsense.ACC.PL’.

Elision of /a/ in the second syllable is regular in forms of the verb *pasaceit* ‘say’ (where *pa-* is originally a preverb), followed by palatalization of /s/ because of the following palatalized [c]: infinitive <paściejt> *pasaceit*, <pa-ściet> *pa-sacēt*, past third person <paścieja> *pasacea*, future 1SG <pa-ściefszu> *pa-saceišu*, and others.

Contraction is found in a few words or wordforms, such as *tān* < *tagan* ‘now’, noted by Ulanowska once as <*ta'an*> and twice as <*tán*>.

The above examples have shown that the transliteration of Ulanowska’s writing system into modern orthography is not an easy task, but requires knowledge of the etymology, morphology, and pronunciation of wordforms. Some decisions had to be made about the correction of evident (or presumed) mistakes and standardization to reduce the number of orthographic variants. The goal was to make the examples in the dictionary easily readable, especially for readers with a basic knowledge of Latgalian orthography, but also easier to access for readers who know neither Latgalian nor Standard Latvian. In some instances, I decided to render a form closely to Ulanowska’s original while adding in brackets the correspondence in written Latgalian according to the current standard. This convention was made in view of possible educational uses of the dictionary – making a standard form available while preserving some of Ulanowska’s original transcription, which after all may reflect a linguistic reality. For example, Ulanowska often writes <i> and <iu>, where current orthography requires <y> and <yu>, especially after <r>, as in <stipri> *stypri* ‘strongly’, <krists> *krysts* ‘cross’, <griuts> *gryuts* ‘hard’, <briute> *bryute* ‘bride, lover’. We also find <i> instead of <e> (<kieniñsz> *kienēnš*, <meitinia> *meitene*), <e> instead of <i> (<vardeve> *vardive*, <jemt> *jimt*), <ej> instead of <i> (standing for a long /i:/, for example in <łatwiejts> *latvīts* ‘a Latvian’, <wociejszi> *vuociši* ‘Germans’) and the other way around (<baźnica> or <baźnijca> *bazneica* ‘church’), and quite frequently <a> for <o> or <o> for <a> (<jumprawa> *jumprowa*, <ustobienia> *ustabeņa*), and other unexpected vowels. These idiosyncrasies are too frequent to be ignored and may be interesting for future researchers.

Some other idiosyncrasies were eliminated without a trace. The most important of these is Ulanowska’s use of <a> instead of <e> after <r>, for example in past tense forms such as <dziara> *dzere* ‘drank’, <ajzaczara> *aizačēre* ‘held on’, <paza-wiara> *pasavēre* ‘looked around’. Ulanowska often treats <r> as representing a soft consonant (which leads to confusion in the declension of words such as *azars* ‘lake’ and *cepure* ‘hat’, see Section 3), so <ra> may represent /r̩æ/, just as <la> stands for /l̩æ/. In past tense forms as the ones cited, the difference between /a/ and /e/ is morphologically significant: it distinguishes conjugation classes.

3. The structure of wordforms

In this section I will give a grammatical sketch of the docialect, focusing on inflectional morphology and structuring the material along parts-of-speech. Numbered examples will be given in the original writing system with interlinear morphological glosses, following the Salos Glossing Rules (Nau & Arkadiev 2016). Within the text, both the original and the transliterated version will appear, using the same convention as in Section 2: words in Ulanowska's transcription are set in angle brackets, while words in our transliteration appear in italics, for example: <diewia> *deve* 'gave'.

The docialect was also used as one source in my short grammar of Latgalian (Nau 2011a), where the reader can find more information on some points, especially concerning syntax. Some examples from the fairytales had already been used and discussed in Endzelīns' grammar (Endzelīn 1922; Endzelīns 1951), which to my knowledge is the only grammar of Common Latvian. The morphology of modern written Latgalian is well (though still not completely) documented, see especially Cibuls & Leikuma (2003). This section contrasts the docialect with modern written Latgalian and sometimes other varieties of Common Latvian such as Standard Latvian. For all varieties, <uo> is used to refer to the diphthong /uo/.

3.1. Nouns

Today's standard for written Latgalian is based mainly on central Latgalian dialects (LPN 2008, 52), and with respect to nominal inflection, the system reflected in the docialect is close to that standard. In the singular, all case endings correspond to the standard, as can be seen in Tables 3 and 4. The symbol “+” indicates morphophonological alternation of the stem: alveolarization with depatalization, described as MA-1 in Nau (2011a, 19–20); examples will be given below. Ulanowska often, but not always indicates vowel length in the locative by a circumflex accent, and she is not consequent in the indication of palatal [s̪] by <š̄> in endings (which modern orthography ignores).

Table 3. Noun declensions in modern written Latgalian: Singular endings

	D1	D2	D4	D5	D6
NOM	-s, -ys, -š	-s, -is	-a	-e	-s
GEN	-a, -s	+a	-ys	-is	-s
DAT	-am	+am	-ai	-ei	-ei
ACC	-u	-i	-u	-i	-i
LOC	-ā	-ī	-ā	-ē	-ī

Table 4. Noun declensions in the doculect: Attested singular endings

	D1	D2	D4	D5	D6
NOM	-s, -ys, -sz	-š, -s, -is	-a	-ia	-š, -s
GEN	-a, -s	+a	-ys	-iš, -is	-š, -s
DAT	-am	+am	-aj	-iaj	-iaj
ACC	-u	-i	-u	-i	-i
LOC	-â, -a	-î, -i	-â, -a	-iâ, -ia	-î

In the plural (cf. Tables 5 and 6; endings written in italics occur rarely), a significant difference concerns the accusative ending in classes D1 and D2: modern written Latgalian has *-us*, while the doculect shows syncope to *-s*, which is characteristic for the dialect of Vilāni and attested in a few other dialects (Endzelin 1922, 56; Endzelīns 1951, 88; Rudzīte 1964, 294). This syncope is accompanied by further phonetic processes as described in Section 2. In addition, some nouns have the ending *-i*, probably for the phonetic reasons explained below. In class D5, the texts display variation in the dative and the locative. A locative plural of nouns of D6 is not attested.

Table 5. Noun declensions in modern written Latgalian: Plural endings

	D1	D2	D4	D5	D6
NOM	-i	+i	-ys	-is	-s, -is
GEN	-u	+u	-u	+u	+u
DAT	-im	+im	-om	-em	-im
ACC	-us	+us	-ys	-is	-s, -is
LOC	-ūs	+ūs	-uos	-ēs	-īs

Table 6. Noun declensions in the doculect: Attested plural endings

	D1	D2	D4	D5	D6
NOM	-i	+i	-ys	-iš, -is	-š, -s
GEN	-u	+u	-u	+u	+u
DAT	-im	+im	-om	-iam, -iom	-im
ACC	-s	+s, +i	-ys	-iš, -is	-š, -s
LOC	-ūs, -us	+ūs, -us	-os	-iās, -ias, -iaš, -ios	

I will now discuss attested case forms in more detail with examples. Only in very few instances a full paradigm is attested of a word. Nouns referring to persons (in the fairytale world: human beings, animals, and demons) don't appear in the locative case, while inanimate nouns are rarely used in the dative case.

Noun declensions D1 and D2 (masculine nouns)

In modern written Latgalian, the most frequent nominative singular ending in both classes is <s>, but in D2, this letter stands for palatalized [s^j], and Ulanowska often, though not consequently, uses <ś>. If a stem ends in obstruent + sonorant, nouns of D1 extend the ending by *y*, for example, *putn-ys* ‘bird’, and nouns of D2 insert *i*, for example *cepl-is* ‘oven’, *zagl-is* ‘thief’. Nouns of D1 that end in a palatalized consonant have the nominative singular ending -ś, for example, *cel-ś* <cielsz> ‘way’ and diminutives formed with the suffix -eṇ-, such as *biern-eṇ-ś* <biernieńsz> ‘child (DIMINUTIVE)’. If a stem ends in a dental or alveolar fricative, the [s] or [s^j] of the ending is totally assimilated and fuses with the stem, resulting in forms such as <mieższ> for *mež-s* ‘forest’; cf. Table 7. A final [n^j] provokes affricatization, cf. <skuśtień-cz> *skusteṇ-ś* ‘handkerchief’ in Table 7 and <jiūdiń-ć> *iudiṇ-s* ‘water’ in Table 8.

Genitive and dative singular have the regular endings *-a* and *-am*, respectively, in both declension classes, but in class D2, the stem may be subject to morphophonological alternation: a palatalized final obstruent undergoes depalatalization and, in the case of dentals, alveolarization: t^j → ś, d^j → ž, s^j → š, z^j → ž, c^j → č, dz^j → dž (cf. Nau 2011a, 22-23). Some nouns in D1 have the ending *-s* in genitive singular: *mad-s* ‘honey’, *ol-s* ‘beer’, *god-s* ‘year’. These nouns historically belonged to a class D3, where nominative and genitive singular ended in *-us* (cf. standard Latvian *med-us* ‘honey’, *al-us* ‘beer’). As this ending was shortened to *-s*, the difference between D1 and D3 became blurred, and Latgalian abolished class D3 (except for the name *Jezus Kristus*, which does not occur in the doculect).

With respect to the accusative and the locative, the division between classes D1 and D2 is straightforward – there are no hybrid stems as found in several other varieties of Latgalian (Nau 2011a, 25-26). Potentially hybrid are nouns of class D1 whose stem ends in a palatalized consonant and who may combine with an accusative singular ending *-u* (according to D1) or *-i* (according to D2); analogously, in the locative singular *-ā* alternates with *-ī*. This is attested in the fairytales collected in the 1920s in the parishes of Feimaņi and Silajāni not far from Viļāni (Spārītis 2009) as well as in modern varieties of Latgalian and some Old Latgalian texts. In Ulanowska’s texts, this alternation is not found, all nouns belonging to D1 have ACC.SG *-u* and LOC.SG *-ā*; see the attested forms of *cel-ś* ‘way’ and *skusteṇ-ś* ‘kerchief’ in Table 7. The doculect thus adheres to the “morphomic” principles typical for Common Latvian and does not abolish declension classes in favor of morphophonological principles, as found in other Latgalian dialects (cf. Nau 2011b). A noun that does vary between the two classes is *azars* ‘lake’, which in other varieties of Latgalian belongs to D1. In the

doclect we find four times an accusative <azari> and six times a locative <azarî>, against one accusative <azaru> and four locatives <azarâ>.

Table 7. Selected singular paradigms attested in the doclect: D1

	<i>krūgs</i> 'pub'	<i>tāvs</i> 'father'	<i>reits</i> 'morning'	<i>mežs</i> 'wood'	<i>ceļš</i> 'way'	<i>skustenš</i> 'kerchief'
NOM	krugs	taŭs	rejts	miežsz	cielsz	skuś-tieńcz
GEN	kruga	tawa	rejta	mieža	ciela	skuštienia
DAT	krugam	tawam				
ACC	krugu	tawu	rejtu	miežu	cielu	skuštieniu
LOC	krugâ		rejta	miežâ	cielâ, -a	skuštienâ

Table 8. Selected singular paradigms attested in the doclect: D2

	<i>latvīts</i> 'Latvian'	<i>kupcs</i> 'merchant'	<i>bruojs</i> 'brother'	<i>iudiņs</i> 'water'	<i>ceplis</i> 'oven'
NOM	ļatwiejts	kupćš	brols	jiūdińč	ciepliš
GEN	ļatwiejsza	kupcza	brola	jiūdinia	ciepla
DAT	ļatwiej-szam	kupczam	brolam		
ACC	ļatwiejti		broli	jiūdini	ciepli
LOC				jiūdinî	cieplî

In the plural, nouns have the same case endings in both declension classes. Nouns of class D2 show morphophonological alternation in all cases (depalatalization and alveolarization, as in genitive and dative singular, see above). Tables 9 and 10 show attested case forms.

Table 9. Selected plural paradigms attested in the doculect: D1

	<i>gons</i> ‘herdsman’	<i>palni</i> ‘ashes’	<i>gods</i> ‘year’	<i>mots</i> ‘hair’	<i>zyrgs</i> ‘horse’
NOM	goni	pałni, palni	godi	moti	zirgi
GEN	gonu	pałnu	godu	motu	zyrgu
DAT	gonim	palnim	godim	motim	zyrgim, zircim
ACC	gons	pałns, pałnc		mots	zyrgs
LOC	gonūs, gonus	pałnūs, pałnus	godūs		

Table 10. Selected plural paradigms attested in the doculect: D2

	<i>bruoļs</i> ‘brother’	<i>ragaņs</i> ‘dragon’	<i>spaņs</i> ‘bucket’	<i>uobeleits</i> ‘apple (DIM)’	<i>telerdzs</i> ‘plate’
NOM	broli	ragani	spani	obielejszi	
GEN	brolu	raganiu			tielerdžu
DAT	brolim	raganim		obielejszim	
ACC	brols, brolsz	ragańcz	spańcz	obielejszi	tielerdž, tielerdzi
LOC			spanius		

As explained above, in the accusative plural Ulanowska has *-s* < *-us*, which may undergo further phonetic processes, cf. in D1 <pałnc> <**paln-s*> <**paln-us*> ‘ashes’. As a result, with nouns of D2 whose plural stem ends in an alveolar fricative or affricate (such as *uobeleiš-i* ‘apples (dimunitive)’, *naž-i* ‘knives’, *luoč-i* ‘bears’, *telerdž-i* ‘plates’), expected accusatives should show an ending <sz>, such as *<obielejszsz>, *<łoczszz>. However, no such form is attested. It seems that the accusative plural of such nouns is avoided. I found one instance where in the function of accusative plural a form without visible ending is used: <tielerdž> ‘plates’, and, interestingly, in the same function with this noun as well as some others, the ending *-i*, which formally refers to a nominative plural but may have occurred here for phonetic reasons; cf. extracts (2)-(4). With the noun *griudeņš* ‘grain (DIMINUTIVE)’ an accusative plural with an ending *-is* <griūdienis> is attested once. This form may result from an insertion of *-i-* before the ending *-s*. Such insertion of a front vowel after the loss of /u/ before /s/ is attested in some Latgalian dialects (Endzelīns 1951, 88; Rudzīte 1964, 294).

- (2) *Jis jam tus tielerdž i sa-lik*
 he take.PRS.3 DEM.ACC.PL plate(ACC.PL) and PVB-put.PRS.3
jim iz gołwys
 3.DAT.PL.M on head.ACC.PL/GEN.SG
 ‘He took **the plates** and put [them] on their heads.’ (B15)
- (3) *Nu, kur ta tu liki tielerdž-i duracień?*
 PTC where PTC 2SG.NOM put.PRS.2SG plate-ACC.PL fool.DIM.VOC
 ‘So where did you put the **plates**, silly?’ (B15)
- (4) *Miejtíni milu, apkrot’ mun-us obielejsz-i*
 girl.VOC dear.VOC PVB.shake.IMP.2SG my-ACC.PL apple.DIM-ACC.PL
 ‘Dear girl, shake **my apples** down!’ (B27)

Nouns of class D1 may show an alternation which is not accepted in standard written Latgalian: endings containing the front vowel [i] (nominative plural *-i*, dative plural *-im*), which palatalizes the final consonant(s) of the stem, trigger the fronting of [t] <y> to [i] <i> in the stem; cf. Table 11 and extract (5), also the forms of ‘horses’ in Table 9.

Table 11. Attested forms of vylks ‘wolf’ (D1), showing palatalization and vowel alternation triggered by [i] in an ending

	Singular	supposed pronunciation	Plural	supposed pronunciation
NOM	wyłks	[vilks]	wilki	[vil̪k̪i]
GEN	wyłka	[vílka]	wyłku	[vílku]
DAT	wyłkam	[vílkam]	wilkim	[vílkim]
ACC	wyłku	[vílku]		

- (5) *It wilki, diūpaćmit wyłku*
 go.PRS.3 wolf.NOM.PL twelve wolf.GEN.PL
 ‘Wolves walked by, twelve **wolves**’ (B03)

Noun declensions D4, D5, and D6 (mostly feminine nouns)

While D1 and D2 contain only masculine nouns, D4, D5, and D6 are classes of feminine nouns. A few nouns of D4 and D5 designate male humans and have masculine gender. An interesting example is the name <Aleksandra> ‘Alexander’, the male hero of B48, which is declined according to class D5 (genitive <Aleksandris>, accusative <Aleksandri>) but forms the dative according to D1/2 (<Aleksandram>). Another masculine noun of class D5 is *dede* ‘uncle’, attested in the genitive <diadiš> and the accusative <diadi>.

D4 is very well attested in both numbers, cf. Table 12.

Table 12. Two completely attested paradigms of D4

	<i>rūka</i> ‘hand, arm’		<i>kuoja</i> ‘leg’	
	Singular	Plural	Singular	Plural
NOM	ruka	rukys	koja	kojis
GEN	rukys	ruku	kojis	koju
DAT	rukaj	rukom	kojaj	kojom
ACC	ruku	rukys	koju, koji	kojis
LOC	rukâ, ruka	rukos	kojâ	kojos

For D5, only incomplete paradigms are attested, as inanimate nouns are not used in the locative and animate nouns not in the dative, while for D6, one complete paradigm in the singular was found; cf. Tables 13 and 14. While the two classes share the endings for dative and accusative singular, there is a clear difference in the other singular case forms (cf. locative *up-ē* <upiâ> ‘in the river’ in D5 vs *gun-ī* <gunî> ‘in the fire’ in D6). These endings have merged in several other dialects of Latgalian (cf. Rudzīte 1964, 339-340), but not in the doclect. Only with the word *pile* ‘castle’ we find alternative locative forms *pil-ē* (<pilâ>, <pila>) and *pil-ī* (<pilî>). This shows an intermediate state between D5 and D6 – in other varieties of Latgalian and in standard Latvian, the noun ‘castle’ belongs to D6 (nominative and genitive *pils*). Furthermore, in the doclect, there is one accusative of this noun with the ending *u*, which may reflect a further migration into class D4 (it may also be just a mistake). Another word alternating between D5 and D4 is *cepure* ‘hat’, see Table 13. This is reminiscent of the alternation between D1 and D2 found with *azars* as described above and leads to the thesis (corroborated by further individual instances) that stems ending in /r/ may be ambiguous with respect to the principal division into hard and soft stems (cf. Nau 2011b).

Table 13. Attested singular paradigms of nouns of D5

	<i>muote</i> ‘mother’	<i>kieneneite</i> ‘princess’	<i>mute</i> ‘mouth’	<i>upe</i> ‘river’	<i>pile</i> ‘castle’	<i>cepure</i> ‘hat’
NOM	motia	kieniniejtia	mutia	upia	pila	
GEN	motis, motiš	kieniniejiš	mutiš, mutis	upiš, upis	pilis, piliš	
DAT	motaj	kieniniejtaj				capuraj
ACC	moti	kieniniejti	muti	upi	pili, pilu (1x)	capuri, capuru
LOC			mutiâ	upiâ	pilâ, pila, pilî	capuriâ, capurî

Table 14. Attested singular paradigms of nouns of D6

	<i>nakts</i> 'night'	<i>pierts</i> 'bath-house'	<i>sirds</i> 'heart'	<i>zīvs</i> 'fish'	<i>guņs</i> 'fire'	<i>kienists</i> 'kingdom'
NOM	nakt's	pier'ts	sîrds		guńć-ś	kieništ'
GEN	nakt'ś, nakt's	pier'ts	sîrds, sirds		guńćś	kieništś
DAT	naktiaj			ziwiaj		
ACC	nakti	perti	sirdi	ziwi	gun-i	kieništi
LOC	nakti	perti	sirdi		gun-î	kieništî

In the plural, nominative, genitive and accusative forms are well attested and unproblematic. As all feminine nouns have syncretism of genitive singular, nominative plural, and accusative plural, the attestation of one of these forms allows the reconstruction of the others; such reconstructed forms are shown in square brackets in Table 15. The genitive plural shows morphophonological alternations of vowels (i ~ y and ē <ia> ~ ie <ie>) and consonants (depalatalization with alveolarization of dentals, as in class D2), see Table 15 and extracts (6) and (7). Dative and locative plural forms are rare in the doculect, and D5 shows considerable variation, cf. Table 15.

Table 15. Attested plural forms of selected nouns of D5 and D6

	D5	D5	D5	D6	D6	D6
	<i>drēbes</i> 'clothes'	<i>cepuris</i> 'hats'	<i>pusis</i> 'sides'	<i>sirds</i> 'hearts; anger'	<i>zīvs</i> 'fish'	<i>sięns</i> 'mush- rooms'
NOM	driabis	capuris	[puśiś]	sîrds	[ziūś]	[sieńc]
GEN	driebu		puszu	siržu	zywu	sieniu
DAT	driabiam, driabim	capuriam	pusiam, pusiom	sirdim	ziwim	
ACC	driabis	capuris, capuriś	[puśiś]	[sirds]	ziūś	sieńc
LOC	driabiās, driabiōs, driabis					sieniś

- (6) *Jam tagad nawa ni kara, ni driebu,*
 3.DAT.SG.M now NEG.be.PRS.3 NEG army.GEN.SG NEG cloth.GEN.PL
jō driabis sa-mierka
 3.GEN.SG.M cloth.NOM.PL PVB-get_wet.PST.3
 ‘Now he has neither army nor **clothes**, his **clothes** are soaked’ (B44)
- (7) *Braūcia zwiejniks ar ziwim, lopsa iraūdzieja*
 ride.PST.3 fisherman.NOM.SG with fish.DAT.PL fox.NOM.SG notice.PST.3
i ajza-gribieja zywu
 and PVB.RFL-want.PST.3 fish.GEN.PL
 ‘A fisherman was riding with a cartload of **fish**. A fox saw that and got a craving for **fish**.’
 (B19)

3.2. Adjectives, numerals, and pronouns

3.2.1. Short and long endings

Adjectives have short (indefinite) and long (definite) endings. Short endings are the same as in noun declension class D1 for masculine and D4 for feminine forms. These endings are also used with many pronouns and numerals that inflect for gender and case, for example, the pronouns *cyt-s*, *-a* ‘other’, *mun-s*, *-a* ‘my’, *tajd-s*, *-a* ‘such’, *wys-s*, *-a* ‘all, every’, *vīn-s*, *-a* ‘one’, and others. Cardinal numbers from ‘4’ to ‘9’ use the plural forms in both genders. The cardinal numbers ‘2’ and ‘3’ have various forms (see Cibūls & Leikuma 2003, 56; Nau 2011a, 34). The doculect mainly uses the invariant forms *<diū> div* ‘two’ and *<trejs> treis* ‘three’ (cf. example (8)).

All short endings are attested, but only a part of the long endings. Moreover, in several instances, the difference lies in the length of a vowel, and as Ulanowska does not mark vowel length, it is often blurred. Table 16 shows short and long adjective endings in modern written Latgalian, and Table 17 lists the attested endings found in the doculect.

Table 16. Adjectival endings in modern written Latgalian

	singular				plural			
	M.IDF	M.DEF	F.IDF	F.DEF	M.IDF	M.DEF	F.IDF	F.DEF
NOM	-s, -ys	-ais	-a	-uo	-i	-ī	-ys	-uos
GEN	-a	-uo	-ys	-uos	-u	-ūs	-u	-ūs
DAT	-am	-ajam	-ai	-ajai	-im	-ajim	-om	-ajom
ACC	-u	-ū	-u	-ū	-us	-ūs	-ys	-uos
LOC	-ā	-ajā	-ā	-ajā	-ūs	-ajūs	-uos	-ajuos

Table 17. Adjectival endings attested in the doculect

	singular				plural			
	M.IDF	M.DEF	F.IDF	F.DEF	M.IDF	M.DEF	F.IDF	F.DEF
NOM	-s, -ys	-ijs, -yjs	-a	-oa	-i	-i	-ys	-os
GEN	-a	-oa	-ys	-os	-u		-u	
DAT	-am	-ajam	-aj	-ajaj	-im		-om	
ACC	-u	-u	-u	-u	-s, -us	-us	-ys	
LOC	-â, -a		-â, -a	-aja			-ôs	

Extract (8) shows examples of short endings with two adjectives and the numeral ‘four’, all agreeing with a noun they modify, as well as the invariant form for ‘three’.

- (8) *Godas, ka braūć trejs wociejsz-i bogot-i,*
 happen.PRS.3 that drive.PRS.3 three German-NOM.PL rich-NOM.PL(IDF)
ar czetr-im zyrg-im, szmuk-â kalask-â.
 with four-DAT.PL.M(IDF) horse-DAT.PL pretty-LOC.SG(IDF) barouche-LOC.SG
 It so happened that **three rich** Germans came along, with **four** horses, in a **pretty** ba-
 rouche. (B21)

Extracts (9) and (10) show the contrast between indefinite and definite endings of adjectives. In the doculect, this contrast is well attested and clear only with adjectives in the nominative and genitive singular, especially masculine. The definite ending for NOM.SG.M is written as <yjs> or <ijs>; most probably this reflects a long [i:], and we transliterate it as -īs. This ending is found in Northern and Eastern Latgalian dialects (Cibuls & Leikuma 2003, 44), while it is not typical for the dialect of Vilāni. In the definite endings of GEN.SG.M <-oas> and NOM.SG.F <oa>, Ulanowska uses <oa> for the diphthong /uo/, while in other words this diphthong is usually written <o>.

- (9) *Bieja sieniok sajmijniks cisz bogot-s*
 be.PST.3 earlier farmer.NOM.SG very rich-NOM.SG.M.IDF
i cisz skup-s
 and very filthy.NOM.SG.IDF
 ‘There once was a farmer [who was] very **rich** and very **filthy**’ (B06)

- (10) *Tys bogot-yjs nu-it iz gonu*
 DEM.NOM.SG.M rich-NOM.SG.M.DEF PVB-go.PRS.3 to herdsman.ACC.SG
 ‘The **rich** [man] went to the herdsman’ (B42)

Other dedicated definite endings are rare in the texts. Extract (11) shows the only attestation of a definite ending in locative singular, followed by an adjective in the accusative, which by analogy should be definite – thus, it was transliterated as *lobū*. Similarly, we interpreted the accusative in (12) as definite, but the homographic form in (13) as indefinite, as can be seen in the transliteration inserted above the gloss line in these examples.

- (11) *i-liń* *jam* *kajr-aja* *aŭs-î*
 PVB-creep.PRS/IMP.2SG 3.DAT.SG.M left-LOC.SG.DEF ear-LOC.SG
par lob-u *iz-liń*
 by right-ACC.SG(DEF) PVB-creep.PRS/IMP.2SG
 ‘creep into its **left** ear, creep out by the **right**’(B24)
- (12) *soka* *taj iz tu* *jaūn-u* *kieniniu*
 soka tai iz tū young-ACC.SG.DEF king-ACC.SG
 say.PRS.3 thus to DEM.ACC.SG young-ACC.SG.DEF king-ACC.SG
 ‘said thus to this **young** king’ (B48)
- (13) *Tiat!* *niū sza, taisi* *jaūn-u* *ustob-u!*
 Tēt! niu ša, taisi jaun-u ustob-u!
 daddy.VOC PTC PTC make.PRS/IMP.2SG new-ACC.SG.IDF hut-ACC.SG
 ‘Daddy! Here you are, make a **new** house!’ (B53)

Similar situations where the status of the ending as definite or indefinite must be inferred occur with the nominative plural masculine ending <-i>, which may stand for *-i* or *-ī*.

Ordinal numbers are found with indefinite endings (cf. extract (14)) as well as with definite endings (15), without an apparent difference in meaning. Example (15) shows that even within one sentence endings may alternate (definite *tresīs* ‘third’, *caturtīs* ‘fourth’, and indefinite *pīkts* ‘fifth’).

- (14) *Wins dud'* *naūdu, i utr-is,*
 one.NOM.SG.M give.PRS.3 money.ACC.SG and second-NOM.SG.IDF
i treszsz, *i caturt-s*
 and third.NOM.SG.M.IDF and fourth-NOM.SG.M.IDF
 ‘One gives money, and a **second**, and a **third**, and a **fourth**’ (of a group of 12) (B09)
- (15) *iz-lacia tresz-yjs ar sieszim rogin,*
 PVB-jump.PST.3 third-NOM.SG.M.DEF with six.DAT.PL.M horn.DAT.PL
caturt-yjs ar ostoni rogi,
 fourth- NOM.SG.M.DEF with eight.NOM.PL.M horn.NOM.PL
pīkt-s ar dieśmit
 fifth- NOM.SG.M.IDF with ten
 ‘A **third** [devil] jumped out [of the lake] with six horns, a **fourth** one with eight horns, a **fifth** one with ten.’ (B46)

Example (15) illustrates a further phenomenon related to numerals in the dialect: with the cardinal numbers 2-9, a nominative plural form is often used instead of other cases. In (15), nominative is used in *ar ostoni rogi* ‘with eight horns’, while immediately before, the dative case governed by the preposition is used in *ar sieszim rogin* ‘with six horns’.

3.2.2. Pronouns

Personal and demonstrative pronouns, the interrogative pronoun *kas* ‘who/what’, and the reflexive pronoun *seve* have their own inflectional paradigms differing from adjectival paradigms. Table 18 presents the attested forms of first and second person pronouns and the reflexive pronoun. These pronouns are not used in the locative, but the first three have a special case form used after prepositions; with the reflexive pronoun, this form is always used after prepositions, while with 1SG and 2SG, it alternates with the case assigned by the preposition.

Table 18. Declension of first and second person pronouns and the reflexive pronoun in the doculect

	1SG	2SG	REFLEXIVE	1PL	2PL
NOM	es	tu	—	mies	jiūs
GEN	mania	tiewa	siewa	myūsu	jiūsu
DAT	mań	tieú	sieú	myūsim, mums	jiūsim, jums
ACC	mani	tiewi	siewi	myūs	jiūs
after PREP	manim	tiewim	siewim		

The forms in Table 18 are in line with what is found in Latgalian dialects. They also largely coincide with the use in modern written Latgalian (of course, in a different orthography). In the genitive of the first three pronouns, the doculect is inconsequential; in transliteration: *man-e*, but *tev-a* (one instance of <tiewia> = *teve* is attested), *sev-a*. In the dative of the 1PL and 2PL, the long forms are preferred in the doculect (*myusim* = 29, *mums* = 13; *jiusim* = 28, *jums* = 7 attestations).

The genitive forms of 1PL and 2PL are occasionally found instead of an accusative, cf. extracts (16) and (17).

- (16) *ka jis nusyta tajd-u stypr-u wałn-u,*
 if he kill.PST.3 such-ACC.SG strong-ACC.SG devil-ACC.SG
sasiśś jis i myūsu
 kill.FUT.3 he ADD 1PL.GEN
 ‘If he killed such a strong devil, he may kill us as well.’ (B53)
- (17) *kienińcz Grudińc nu-spiers jiūsu ar parkiūni*
 king.NOM.SG Grudiņs.NOM.SG PVB-kick.FUT.3 2PL.GEN with thunder.ACC.SG
 ‘King Grudiņs will kill you with thunder.’ (B44)

As in other varieties of Common Latvian, there are dedicated possessive pronouns for 1SG, 2SG, and the possessive pronoun (*mun-s*, *tav-s*, *sav-s*), while for other persons, the genitive of the personal pronoun is used to indicate possession. However, I found one example with an inflected form of a 1PL pronoun *myusam* instead of *myusu*, see (18).

- (18) *myūs-am kienini-am ciszi lela muka*
 1PL-DAT.SG.M king-DAT.SG.M very big.NOM.SG.F trouble.NOM.SG
 ‘Our king is in big trouble.’ (B48)

This quite certainly is a result of interference with another language, most probably Polish or Russian, but we cannot say whether it occurred in the speech of the teller of the tale or in the process of transcribing the tale.

The demonstrative pronouns *tys*, *tei* ‘this, that’, *itys*, *itei* ‘this’, the logophoric pronoun *šys*, *šeit* the interrogative pronoun *kas* ‘who/what’, and the personal pronoun *jis*, *jei* ‘he, she’ have parallel inflectional paradigms. The attested forms are given in Table 19. For sake of brevity, *itys* ‘this’ is omitted; its declension is the same as that of *tys* ‘that’.

Table 19. Pronominal paradigms

		M.SG	F.SG	M.PL	F.PL
NOM	kas	tys / szys / jis	tiej / szej / jej	ti / szy / ji	tos / jôs
GEN	kô	tô / szô / jô	tos / szos / jôs	tus / szus / jus	tus
ACC	ku	tu / szu / ju	tu / szu / ju	tus / — / jus	tos / jôs
DAT	kam	tam / szam / jam	taj / — / jaj tiej / szej / jej	tim / szim, / jim szym	tom
LOC	kymâ, kimâ	tymâ, tamâ	tamâ, tymâ		tymôs

In feminine singular, the doclect shows syncretism of nominative and dative forms, partly for phonetic reasons: in the dialect of Viļāni, /a/ is replaced by /æ/ after /j/ (and sometimes after palatalized consonants or alveolar fricatives). This explains the use of <jej> and <szej> instead of <jaj> and <szaj> in the dative (<jaj> is attested a few times), but not the use of <tiej> instead of <taj> (<taj> is attested only in the combination <taj szaltaj> ‘this moment’, where it has locative rather than dative function; it may be a calque from Polish *tymczasem* ‘this time’ (dative)). The dative <tiej> may be explained by analogy to <jej>, or/and by avoidance of the original dative because of homonymy with the adverb <taj> ‘so, such’, which is a very frequent word. In

our transliteration, we “corrected” the dative forms to *tai*, *šai*, *jai* to distinguish them from the nominative forms *tei*, *šeit*, *jei*.

Of special interest are the locative forms. The locative of *kas* ‘who, what’ appears when this pronoun is used as a relative pronoun, as in extract (19). The two locative variants of the demonstrative, *tymā* and *tamā*, are originally masculine and feminine forms, respectively, but in the doculect they are used alternatively in both genders. This is typical for several Latgalian dialects (Cibuls & Leikuma 2003, 50). However, *tamā* is clearly preferred when referring to feminine nouns (49 *tamā* vs 8 *tymā*). In turn, the only instance of a feminine locative plural is *tymuos*, not *tamuos*, cf. (20)). Reference to masculine nouns shows no preference (9 *tymā* and 8 *tamā* in the singular; locative plural is not attested). There also is one instance of a locative of *itys*, *itamā*, combined with a masculine noun (21).

- (19) *Sôlts lajks, palejdzit tajsiat ustobu,*
 cold.NOM.SG.M weather.NOM.SG help.IMP.2PL make.INF hut[F].ACC.SG
kymâ dziejwot par zimu!
 REL.LOC.SG live.INF over winter.ACC.SG
 ‘It’s cold weather, help us to make a hut **in which** we can live during winter!’ (B03)

- (20) *tymôs wara satôs*
 DEM.LOC.PL.F copper.GEN.SG house[F].LOC.PL
dziejwoj mosys i taŭs ar moti
 live.PRS.3 sister.NOM.PL and father.NOM.SG with mother.ACC.SG
 ‘My sisters and parents live **in those** houses of copper.’ (B49)

- (21) *ajz-moksoja jim, kab ji itamâ tyltâ*
 PVB-pay.PST.3 3.DAT.PL so_that they DEM.LOC.SG bridge[M]-LOC.SG
nakti ar zodzi pad-griztu stulps
 night.ACC.SG with saw.ACC.SG PVB-cut.IRR pillar.ACC.PL
 ‘.. paid them for sawing the pillars **at this bridge** in the night’ (B44)

The interrogative pronoun *kas* ‘who/what’ is also used as a relative pronoun, cf. extract (19), and as an indefinite pronoun ‘someone/something’. Other indefinite pronouns are derived by a combination of *kas* with diverse lexical material: *kas niviñ* with the particle *niviñ* (NEG + *viñ* ‘only’) and *nazkas* < *nazyn(u)* ‘(I) don’t know’ + *kas*. The combination with the negative marker *ni* expresses a negative pronoun: *nikas* ‘nobody, nothing’. For examples, see the dictionary entries of *nazkas*, *niviñ*, and *nikas*.

In addition to the relative pronouns *kas* ‘who/what’ and *kurs*, *kura* ‘which’, the indeclinable word *kur* (main meaning ‘where’) is often used as an indeclinable relative pronoun in place of a nominative or an accusative form, as well as in instrumental function; see examples in its dictionary entry. In dictionary examples, the pronoun *kurs* in the appropriate case form is added in brackets. The pronoun *kotrys*, which is the main relative pronoun in Old Latgalian texts, is not found in the doculect, neither as a relative pronoun nor in modern Latvian meaning ‘every, each’.

The pronoun *šys*, *šeit*, originally a demonstrative ‘this’, is almost exclusively used as a logophoric pronoun in the doculect, that is, referring to the person whose speech

is represented or reported. Clauses with this pronoun may be marked as direct speech (22) or indirect speech (23), but there are also instances which cannot be attributed to one of these types (see Nau 2006 for a discussion of logophoric constructions in Latgalian and Finnish dialects in relation to direct and indirect speech). In instances of direct speech, the logophoric pronoun alternates with a first-person pronoun, while in instances of indirect speech, it alternates with a third-person pronoun.

- (22) *prosa: "Pordud' szim!"*
 ask.PRS.3 sell.PRS/IMP.2SG LOG.DAT.PL
 'They asked: "Sell [it] to us!" (B09)
- (23) *kungs lik, kab ju szam at-wast.*
 gentleman.NOM.SG order.PRS.3 that 3.ACC.SG LOG.DAT.SG PVB-lead.IRR
 'The gentleman ordered that she was brought to him.'

As a demonstrative pronoun *šis* is found only in time expressions such as *šūdiņ* ‘today’ <*šū dīnu* ‘this day (ACC)’, *šūnakt* ‘tonight’ <*šū nakti* ‘this night (ACC)’ and other such compounds, as well as the phrase <*da szo łajka*> ‘up to this time, still today’ (in the coda of some fairytales, as in English *ever after*). Interestingly, this phrase is once written <*da szu łajka*> (B33), which may indicate that the element <*szu*> in time expressions is lexicalized and no longer understood as the accusative of a demonstrative pronoun, for the preposition *da* governs the genitive.

3.2.3. Derivation of adverbs and comparison of adjectives and adverbs

Adverbs are derived from adjectives with the ending *-i*, for example *mudr-i* ‘quickly’, *agr-i* ‘early’, *mīreig-i* <*mirejgi*> ‘peacefully’. This ending provokes vowel alternation (fronting): /o/ ~ /a/ and /y/ ~ /i/, for example, *lobs* <*łobs*> ‘good (NOM.SG.M)’ vs *labi* <*łabi*> ‘well’, *stypru* <*stypru*> ‘strong (ACC.SG)’ vs *stipri* <*stipri*> ‘strongly’. An ending *-ai*, which is known from other Latgalian dialects, was found only once, in *mīreig-ai* <*mirejgaj*> ‘peacefully’.

A comparative form of adjectives and adverbs is derived with the suffix *-uok-* (<*ok*> or <*ôk*>), in adjectives followed by the case ending; see examples in extracts (24)-(27). With this suffix, stems retain the back vowel in adverbs, but stem-final consonants may be subject to consonant alternation (alveolarization of dental obstruents), for example adjective stem *slykt-* ‘bad’, adverb *slikti* <*sligli*>, comparative *slykšuok* <*slykszok*>. Some adverbs are attested only in the comparative, for example, *pyrmuok* ‘at first’ from the ordinal *pyrms* ‘first’, *piečuok* ‘later’ (*piec* is only used as the preposition ‘after’, not as an adverb), *siržuok* ‘more angrily’ (there is a related adjective containing the suffix *-eig-*, *sirdeigs* ‘angry, spiteful’, with a corresponding adverb *sirdeigi*).

There are various constructions for comparison with adjectives or adverbs in the comparative. The standard may be marked by negation (24), by the preposition *nu* ‘of’ plus genitive (25), or by a construction with *kai* ‘than’ (26, 27).

- (24) *rejts* *byūš* ***gudr-ok-s*** *na* *wokors*
morning.NOM.SG be.FUT.3 wise-COMP-NOM.SG.M NEG evening.NOM.SG
‘The morning will be **wiser than** the evening.’ (B34)
- (25) *tu* *bieji* ***gudr-ok-s*** *nu* *myūsu*
2SG.NOM be.PST.2SG wise-COMP-NOM.SG.M of 1PL.GEN
‘You were **cleverer than** we.’ (B50)
- (26) *wajrok kaj* *puš rubla*
more than half rouble.GEN.SG
‘more than half a rouble’ (B21)
- (27) *eš* *tagad biediejg-ok-s,* *kaj* *bieju* *sieni-ok!*
1SG.NOM now poor-COMP-NOM.SG.M than be.PST.3 early-COMP
‘I am poorer now than I was before!’ (B21)

As in other varieties of Common Latvian, there is no morphological superlative in the doculect; a superlative meaning may arise in various constructions. The adjective may have a definite or an indefinite ending. Quite frequent is the construction with the emphatic pronoun *pats*; cf. (28, 29). It also occurs with an adjective in the positive (30).

- (28) *Jit* *jaū tymā ustobieniā*
PVB.go.PRS.3 PTC DEM.LOC.SG hut.DIM.LOC.SG
pat-s ***wac-ok-ijs*** *wylk-s*
EMPH-NOM.SG.M old-COMP-NOM.SG.M.DEF wolf-NOM.SG
‘**The oldest** wolf enters the little hut.’ (B03)
- (29) *kura* *nu jos byūš*
which.NOM.SG.F of 3.GEN.PL.F be.FUT.3
posz-a ***tob-ok-a*** *sajmijnic-a?*
EMPH-NOM.SG.F good-COMP-NOM.SG.F.IDF housewife-NOM.SG
‘Which of them will be **the best** housewife?’ (B46)
- (30) *eš* *asmu jos*
1SG.NOM be.PRS.1SG 3.GEN.SG.M
posz-a ***milejg-oa*** *miejt-a*
EMPH-NOM.SG.F dear-NOM.SG.F.DEF daughter.NOM.SG
‘I am his **dearest** (= favorite) daughter.’ (B49)

Another well attested way of expressing a superlative is with constructions containing the pronoun *vysi* ‘all’, cf. (31) and (32).

- (31) *Itys* *byūš* ***wys-u bajlejg-ok-s*** *raganic*
DEM.NOM.SG.M be.FUT.3 all-GEN.PL fearful-COMP-NOM.SG.M.IDF dragon.NOM.SG
‘This will be the **most fearful** dragon’ (literally “more fearful of all”; announcing the arrival of the third dragon) (B45)

- (32) *Ka i-goja iz baźnicu, to*
when PVB-go.PST.3 to church.ACC.SG PTC
par wys-im bieja skajst-ok-a i driabis
over all-DAT.PL.M be.PST.3 beautiful-COMP-NOM.SG.F.IDF and cloth-NOM.SG
nu wys-u szmuk-ok-ys jej bieja.
of all-GEN.PL pretty-COMP-NOM.PL.F 3.DAT.SG.F be.PST.3
‘When she entered the church, she was **the most beautiful (of all)**, and she had **the prettiest clothes (of all)**.’ (B32)

3.3. Verbs

3.3.1. Morphotactics of finite verb forms

The inflection of verbs is more complex than that of nouns in that it involves more grammatical categories, different sets of personal endings, three potentially different stems, and various forms of stem alternation. Furthermore, the doculect displays a lot of internal variation, part of which is characteristic for central dialects, but some variants may reflect archaic forms or the influence of other dialects or even written variants of Latgalian.

Finite verbforms as well as infinitive and supine may contain the following elements, in this order: the negative prefix, a preverb, the reflexive marker (if at least one of the former elements is present), a root, a derivational suffix (rare), a stem-forming suffix, the future suffix (not infinitive and supine), an ending, and the reflexive marker. Table 20 and extracts (33)-(39) show some examples of attested verb forms divided into morphemes. In Table 20, the transliteration is used; the infinitive forms of these verbs in modern orthography are *vērtīs* ‘look’, *pasavērt* ‘look, have a look’, *klauseitīs* ‘listen’, *padareit* ‘do, execute’, *dzeivuot* ‘live’, *atdzeivynuot* ‘resurrect, bring back to life’, and *atsadzeivynuot* ‘come back to life’. The extracts show the original writing except for the segmentation. The forms containing one or more prefixes are originally written as follows: *paza-wartu* (34), *na-zaklāusas* (35), *pa-dariejat* (36), *naat-dziejwynoja* (38), *acadziejwynoja* (39).

Table 20. Verbal morphotactics illustrated with selected attested forms (transliterated)

NEG	PVB	RFL	ROOT	DERI	STEM	FUT	END- ING	RFL	
			vēr			s	ī	s	‘you will look’
	pa	sa	vār				tu		‘in order to look’
na		sa	klaus				ā	s	‘(they) don’t listen’
	pa		dar		ej		at		‘you (PL) did’
			dzeiv		uo	s	im		‘we shall live’
na	at		dzeiv	yn	uoj		a		‘did not resurrect’
	at	sa	dveiv	yn	uoj		a		‘came back to life’

- (33) *tu wier-s-i-ś iz jos*
 2SG.NOM look-FUT-2SG-RFL at 3.GEN.SG.F
 ‘You **will look** at her.’ (B47)
- (34) *Jis at-goj-a pa-za-war-tu zyrga*
 he PVB-go.PST-3 PVB-RFL-look-SUP horse.GEN.SG
 ‘He came **to look** at the horse.’ (B50)
- (35) *Kazieniś wyss pacielu, na-za-klaūs-a-s*
 goat.DIM.NOM.PL all.NOM.PL.F away NEG-RFL-listen-3-RFL
 ‘All the goats [are running] away, they **don’t listen** [to her].’ (B02)
- (36) *Ku jiūs pa-dari-ej-at?*
 what.ACC 2PL.NOM PVB-do-STEM-2PL
 ‘What **did you do?**’ (B05)
- (37) *wysu myūžu dziejw-o-s-im lejdfa!*
 all.ACC.SG life.ACC.SG life-STEM-FUT-1PL together
 ‘We **shall live** together all our life!’ (B38)
- (38) *nu-syt-a soūu siwu i na-at-dziejw-yn-oj-a jos*
 PVB-hit.PST-3 RPOSS.ACC.SG wife.ACC.SG and NEG-PVB-life-CAUS-STEM-3 3.GEN.SG.F
 ‘He killed his wife and **did not resurrect** her.’ (B21)
- (39) *jis tiūleń pa-plat-ia ačs i aca-dziejw-yn-oj-a*
 he at_once PVB-open.PST-3 eye.ACC.PL and PVB.RFL-life-CAUS-STEM-3
 ‘At once he opened his eyes wide and **came back to life.**’ (B52)

As can be seen in Table 20 and extracts (35) and (38), **negation** is expressed by a prefix, as is the rule in Baltic languages. It is always the first prefix in a form. In the doculect, the negative marker *na* is sometimes written as a separate word.

The **reflexive marker** has two possible places in a verbform: (i) before the root, and (ii) at the very end of a form; compare *vērsī-s* <*wiersi-š*> and *pa-sa-vārtu* <*pa-za-wartu*> in Table 20 and extracts (33), (34). The first position is used when any of the preceding slots is filled. If this is not the case, the marker appears at the end. In the doculect, as in most Latgalian dialects and Old Latgalian writing, we also find reflexive markers in both slots, cf. *na-za-klaūsā-s* <*na-za-klaūsa-s*> in Table 20 and extract (35). There is no apparent regularity or preference for such double marking. Both variants may occur in the same sentence. Between prefix and root, the reflexive marker most often has the form *-za-* in the doculect, regardless of the preceding sound. This is typical for most central dialects of Latgalian, while western and southern dialect use *-sa-* (this form is also recommended for the standard) and some eastern and central dialects have *-za-* after vowel and *-sa-* after consonant (Leikuma 1993, 80; Stafecka 2013, 26). When the preceding prefix ends in a consonant, we find both progressive and regressive assimilation, for example *at- + za* often appears as <*adza*>, but sometimes as <*aca*> < **atsa*. The latter is frequent in various varieties of Latgalian.

The doculect shows the same verbal prefixes (**preverbs**) as other varieties of Latgalian, most of them further shared with Latvian. In the following list, the Standard Latvian form is given in brackets if it differs: *aiz-*, *ap-*, *at-*, *ī-* (*ie-*), *iz-*, *nū-* (*nuo-*), *pa-*, *pī-* (*pie-*), *puor-* (*pār-*), *sa-*. The Latvian prefix *uz-* has merged with *iz-* in the doculect

and other varieties of Latgalian. A frequent preverb not used in Standard Latvian is *da-* (see Section 4.4); in addition, we find the prefixes *pad-* (once in the from *pod-*), *pro-*, and *roz-*, borrowings from Slavic languages which are typical for many Latgalian dialects, especially central, northern, and eastern dialects. All attested verbs with these borrowed prefixes are contained in the dictionary compiled by Nau (2022b). For more on the borrowed prefixes in Latgalian see Nau (2022a) and Section 4.4 below. The preverbs of the doclect were the subject of the MA thesis by Svilans-Dennis (1982), whose main interest is the way telicity arises in combinations of a preverb with verbs of different semantic types.

The three prefixes ending in *-z* (*aiz-*, *iz-*, *roz-*) combine with the reflexive marker to one element: *aiza-*, *iza-*, *roza-*. The combinations *aiza-* and *roza-* often have inchoative or ingressive meaning, for example, *aiza-rauduot* ‘start crying’, *aiza-klikt* ‘start yelling’, *roza-smīt* ‘burst out laughing’, *aiza-sirdeit* and *roza-sirdeit* ‘get angry’, cf. (40) and (41).

- (40) *Kungs taj ciszi ajza-sirdiej-a,*
 master.NOM.SG so very PVB.RFL-angry.PST-3
ka mots plēsz nu gołwys
 that hair.ACC.PL tear.PRS.3 from head.GEN.SG
 ‘The landowner got so **angry** that he began to tear the hair from the head.’ (B04)
- (41) *ji ciszi roza-sierdiej-a, ka ap-kow-a wysys*
 they very PVB.RFL-angry.PST-3 that PVB-slaughter.PST-3 all.ACC.PL
 ‘They **got** very **angry** that she had killed them all.’ (B43)

A clearly segmentable **derivational suffix** in verbs is the causative suffix *-(d)yn-*, as in *at-dzeiv-yn-uo-t* ‘bring back to life’, with the root *dzeiv-* ‘life, live’, *nū-sleic-yn-uo-t* ‘drown (TRS)’ with the root *sleik-* ‘drown (ITR)’, or *dzym-dyn-uo-t* ‘give birth’ from the intransitive verb *dzimt* ‘be born’. The following slot is filled by a stem-forming suffix (see below); as can be seen in the examples, the causative suffix combines with the stem suffix *-uo-*. Such a stem-forming suffix alone may derive frequentative or iterative verbs from verbal roots, for example *brauk-uo-t* ‘cruise’ from *brauk-t* ‘drive, ride’, but these are rare in the corpus. A verbform is completed by the ending, possibly followed by the **reflexive marker** *-s*. This marker provokes vowel lengthening. For example, in *vēr-s-ī-s* ‘look-FUT-2SG-RFL’, the 2SG ending *-i* is lengthened to *-ī*, and in *klaus-ā-s* ‘hear.PRS-3-RFL’, the third person ending *-a* is lengthened to *-ā*. The doclect is here simpler and more transparent than modern written Latgalian and many Latgalian dialects; first, because vowel length is not indicated so that we only see the reflexive suffix added to the ending, second, because *-a* is regularly lengthened to *-ā-* (written <a>), and not, as is the rule in other varieties, to *-uo-* (modern written Latgalian: *klaus-a* ‘listen.PRS-3’ vs. *klaus-uo-s* ‘listen.PRS-3-RFL’).

3.3.2. The verb *byut* ‘be’

As in other Indo-European languages, the verb ‘be’, which functions as an existential verb, a copula, and an auxiliary, has suppletive stems and its inflection is regarded as irregular, although the formation of most wordforms by stem + ending is in line with other verbs as described in Section 3.3.3. The infinitive stem is *byu-*, the past stem *bej-*, and the present stem *as-*. Most idiosyncrasy is found in present tense forms, see Table 21.

Table 21. Attested finite forms of the verb *byut* ‘be’ (original writing)

	Present (as-)	Present negated	Past (biej-)	Future (byū-ś-)
1SG	asu, asmu	na asu, na asmu	bieju	byūszu
2SG	esi	na esi	bieji	byūsi
3	ir, ira, irajda	nawa	bieja	byūs
1PL				byūsim
2PL	esit			byūsit

Of special interest are the suppletive third person forms in present tense. Of the three variants, *ira* is the most frequent with 77 tokens, but the other two forms are not far behind: *ir* with 52 tokens and <*irajda*> *iraida* with 50 tokens. In modern Latgalian, the short form *ir* is the rule, but *ira* and *iraida* still appear in dialects and modern prose. Only one form is used in the doculect for a negated third person present tense of ‘be’, <*nawa*>, which we transliterate as *navā*. Old Latgalian texts show more variation here, including the short form <*naw*> *nav*, which is the standard form in modern Latgalian.

3.3.3. Inflectional classes of verbs

Verbforms are derived from three potentially different verbal stems: the present stem, the past stem, and the infinitive stem. A future stem is formed from the infinitive stem with an additional suffix. According to the presence or absence of stem-forming suffixes, the Latvian linguistic tradition distinguishes three classes of verbs, traditionally called *conjugations*. In class I, no stem has such a suffix, in class II, all stems do, while in class III, past stem and infinitive stem have a stem-forming suffix and the present stem does not. Roots and stem-forming suffixes may be subject to vowel and consonant alternation (see examples in Tables 22a and 22b). Stems without a stem suffix may be soft or hard: soft stems (historically *e*-stems and *i*-stems) end in a palatalized consonant and contain front vowels, hard stems (historically *a*-stems and *o*-stems) end in a non-palatalized vowel and contain back vowels. Diphthongs are neutral, and /a/ may occur in both types (depending on its etymology).

Class I is further divided according to the past stem: verbs of subclass I-e have a soft past stem (historically: *e*-stem) and in modern written Latgalian the endings 3rd person *-e*, 1PL *-em*, 2PL *-et*, while I-a has a hard past stem (historically: *o*-stem) combining with the endings 3rd person *-a*, 1PL *-om*, 2PL *-ot*. This division is also clearly seen in the doculect, cf. <wiad-ia> *ved-e* ‘lead.PST-3’ vs <syt-a> *syt-a* ‘beat.PST-3’ in Table 22 below.

Verbs of Classes II and III are subclassified according to the stem-forming suffix in the infinitive, which may be *-ē-*, *-uo-*, or *-ei-*, corresponding to *-ē-*, *-ā-* or *-uo-*, and *-ī-* in Standard Latvian. Classes III-ē (*redz-ē-t* ‘see’), III-uo (*raud-uo-t* ‘weep’) and III-ei (*dar-ei-t* ‘do’) are shown in Table 22.a. The short present stem of III-ē verbs is soft (*i*-stem) and (according to the standard) keeps the front vowel in the third person form (*redz* ‘see.PRS.3’, *grib* ‘want.PRS.3’), while undergoing depalatalization and vowel alternation in the first person singular (*radz-u*, *gryb-u*); cf. LPN 2.5.2.4.2; Cibuļs & Leikuma (2003, 71); Nau (2011a, 46-47). However, in many non-standardized varieties of Latgalian, including the doculect, we often find a third person present form with depalatalization and back vowel, such as *radz* ‘see.PRS.3’, *gryb* ‘want.PRS.3’; see Table 23. Class III-uo has only three members: *rauduot* ‘weep’, *dzīduot* ‘sing’, and *zynuot* ‘know’. With the first two, the present stem is soft (*i*-stem). There is no vowel alternation, but consonant alternation in PRS.1SG (see Table 22.a). The short present stem of Class III-ei verbs is hard (*o*-stem) and shows back vowels in all persons (for example, present stem *dor-* vs infinitive stem *dar-ei-* ‘do’), and the ending *-a* in third person (*dor-a* ‘do.PRS.3’). This is also what we find in the doculect, see Table 23; on 1PL and 2PL endings see below.

The three subclasses of Class II are shown in Table 22.b. As in Class III, the stem vowel may be *-uo-* (*run-uo-t* ‘speak’, *dzeiv-uo-t* ‘live’), *-ē-* (*mekl-ē-t* ‘search’), or *-ei-* (*vuor-ei-t* ‘cook’, *peļn-ei-t* ‘earn’). In general, the subgroup corresponds to the Standard Latvian equivalent. However, some verbs appear in different subgroups, for example *gatav-ei-t* ‘cook, prepare a meal’ in the doculect corresponds to *gatav-uo-t* in standard Latvian, and *škaud-uo-t* ‘sneeze’ in the doculect corresponds to standard Latvian *šķaud-ī-t*. Furthermore, Standard Latvian verbs of Class II-ī tend to change to Class III-ī, so that, for example, Latgalian *vuor-ei-t* (II-ei) corresponds to Standard Latvian *vār-ī-t* (III-ī).

Table 22.a Verb classes I and III in modern written Latgalian

	I-e	I-a	III-ē	III-uo	III-ei
Infinitive stem	ves-	sis-	redz-ē-	raud-uo-	dar-ei-
INFINITIVE IRR/SUP	ves-t vas-tu	sis-t sys-tu	redz-ē-t radz-ā-tu	raud-uo-t raud-uo-tu	dar-ei-t dar-ei-tu
FUT.3 FUT.1SG FUT.1PL	ves-s ves-š-u ves-s-im	sis-s sis-š-u sis-s-im	redz-ē-s redz- ie -š-u redz-ē-s-im	raud-uo-s raud-uo-š-u raud-uo-s-im	dar-ei-s dar-ei-š-u dar-ei-s-im
Present stem	vad-	syt-	redz-	raud-	dor-
PRS.3 PRS.1SG PRS.2SG	vad vad-u ved	syt syt-u sit	redz radz-u redz-i	raud rauž-u raud-i	dor-a dor-u dor-i
Past stem	ved-	syt-	redz-ēj-	raud-uoj-/raud-ov-	dar-ej-
PST.3 PST.1SG PST.1PL	ved-e vež-u ved-em	syt-a syt-u syt-om	redz-ēj-a redz- iej -u redz- iej -om	raud-uoj/ov-a raud-uoj/ov-u raud-uoj/ov-om	dar-ej-a dar-ej-u dar-ej-om
Meaning	‘lead (etc.)’	‘beat’	‘see’	‘weep’	‘do’

Table 22.b Verb class II in modern written Latgalian

	II-uo	II-ē	II-ei
Infinitive stem	run-uo-	mekl-ē-	vuor-ei
INFINITIVE IRR/SUP	run-uo-t run-uo-tu	mekl-ē-t makl-ā-tu	vuor-ei-t vuor-ei-tu
FUT.3 FUT.1SG FUT.1PL	run-uo-s run-uo-š-u run-uo-s-im	mekl-ē-s mekl- ie -š-u mekl-ē-s-im	vuor-ei-s vuor-ei-š-u vuor-ei-s-im
Present stem	run-oj-	mekl-ej-	vuor-ej-
PRS.3 PRS.1SG PRS.2SG	run-oj run-oj-u run-oj	mekl-ej mekl-ej-u mekl-ej	vuor-ej vuor-ej-u vuor-ej
Past stem	run-uo-/run-ov-	mekl-ēj-	vuor-ej-
PST.3 PST.1SG PST.1PL	run-uoj/ov-a run-uoj/ov-u run-uoj/ov-om	mekl-ēj-a mekl- iej -u mekl- iej -om	vuor-ej-a vuor-ej-u vuor-ej-om
Meaning	‘speak’	‘search’	‘cook’

Table 23. Attested forms in the doculect corresponding to those in Table 22.a and 22.b

Forms in square brackets are constructed on the evidence of related forms.

<ia> stands for /iæ/, <i> at the end of a root (*riedzi-ej-*, *dari-ej-*) signals palatalization of the preceding consonant, not a vowel.

	I-e	I-a	II-ē	III-ē	III-ei
Infinitive stem	wiaś-	siś-	miekł-e/a-	riedz-ia/ie-	dari-ej-
INF	wiaśt', wieśt'	siśt'	mieklat', mieklet'	riedziat, riedziet	dariejt, dariat
IRR/SUP	wastu	systu	makłatu	radzatu	darietu
FUT.3 FUT.1SG	wiaś-s wieź-sz-u	siś-s sisz-sz-u	[miekle-ś] (miekle-s-i, 2SG attested)	[riedzie-ś] (riedzie-s-i, 2SG attested)	dariaś, dariejs dariejszu, darieszu
Present stem	wad-	syt-	miekł-ej-	riadż-	dor-
PRS.3 PRS.1SG PRS.2SG	wad wad-u wiad'	syt sit	miekł-ej miekł-ej-u miekł-ej	riadż, radz radz-u riedż	dor-a dor-i
Past stem	wied-	syt-	miekł-ej-	riedzi-ej-	dari-ej-
PST.3 PST.1SG	wied-ia, wad-a wieź-u	syt-a syt-u	miekł-ej-a	riedzi-ej-a riedzi-ej-u	dari-ej-a dari-ej-u
Meaning	'lead (etc.)'	'beat'	'search'	'see'	'do'

As can be seen in Tables 22.a and 22.b, the stem vowel of Class II and Class III verbs is subject to alternation. Because of the writing system, not all such alternations can be seen in the doculect. Furthermore, the doculect, like other non-standard varieties of Latgalian, shows considerable variation with respect to the stem vowel in infinitive and past tense stems.

In verbs with a stem vowel *-uo-* the suffix in past tense stems may be *-uj-* or *-ov-*. Both variants are accepted by the current standard. In the doculect, the past stem generally has the suffix <oj> (interpreted as *-uoj-*), but there are also two forms with a suffix *-ov-* <ow>: <iz-maūdowa> *iz-maud-ov-a* 'PVB-bath-STEM-3' in <iz-maūdowa ju> *izmaudova jū* '[they] bathed her' (B32), and <skandynowa> *skand-yn-ov-a* 'rattle-CAUS-STEM-3> in <skandynowa ar tom atslāgom> *skandynova ar tom atslāgom* 'rattled with those keys' (B26). In addition, there are some verbs with a stem-forming suffix *-ā-*. This suffix is also found in other dialects of Latgalian and in Old Latgalian texts, while in modern written Latgalian it has been replaced by *-uo-*. In the doculect, *-ā-* is found in three Slavic loanwords: *dzekav-ā-t* 'thank', *izpokotov-ā-t* 'atone', and

piļnav-ā-t (also *piļnav-uo-t*, modern written Latgalian *piļnavuot*) ‘watch, guard’, as well as in *pleikš-ā-t* ‘splash’; see examples in the dictionary. The three loanverbs contain a potential derivational suffix *-av-* or *-ov-*, which in the doculect is also attested in *targ-ov-uo-t* ‘trade; negotiate’ and *iz-tolk-ov-uo-t* ‘explain’. For more recent developments with this element see Nau (2022a).

More variation is found with verbs with a stem suffix *-ē-* or *-ei-*. As shown in Tables 22.a and 22.b, in modern written Latgalian the stem suffix of classes II-ē and III-ē have different forms in the three stems, for example ‘search’ (II-ē): infinitive stem *mekl-ē-*, present stem *mekl-ej-*, past stem *mekl-ēj-*; additionally, there is alternation in forms of one stem, for example past tense forms of ‘search’: third person *mekl-ēj-a* vs 1SG *mekl-iej-u*, infinitive *mekl-ē-t* vs supine/irrealis *makl-ā-tu*. As the doculect does not indicate vowel length and *<i>* is used both as a vowel or first part of a diphthong and as a marker of palatalization, no systematic distinction between *-ej*, *-ēj-*, and *-iej-* can be seen in the texts. Furthermore, after a palatalized consonant (marked with *<i>* or by the letter *<l>*), both *<e>* and *<a>* may stand for /æ/, in modern orthography *<e>*. Therefore, some of the variation seen in Table 23, for example, *<riedziat>* and *<riedziet>* ‘see.INF’ or *<mieklat>* and *<mieklet>* ‘search.INF’, is not significant for distinguishing classes or grammatical meanings, while the uniformity of stems seen in the past tense of Classes II-ē, III-ē, II-ei and III-ei does not exclude a difference in pronunciation. This poses difficulties for the classification of verbs, which are still enlarged by dialectal variation.

In many central Latgalian dialects, including that of Vilāni, verbs with a stem vowel *-ei-* tend to replace this vowel by *-ē-* in the infinitive stem, as well as to replace *-ej-* in the past tense by *-ēj-*. The doculect shows variation typical for this tendency, for example for ‘do’ in Table 23: infinitive *<dariej>* *dar-ei-t* as well as *<dariet>* *dar-ē-t*, future third person *<dariaś>* *dar-ē-s* besides *<dareijs>* *dar-ei-s*. This blurs the difference between subclasses. Furthermore, as several verbs are attested only in past tense forms, the data do not allow their categorization as belonging to Class II or Class III. For the dictionary, the form of the lemma and its categorization was decided by a combination of criteria, considering all attested forms of a verb (with all possible preverbs) as well as the categorization in the dictionaries by Strods (1933) and Placinskis (Bukšs & Placinskis 1973). We thus write “*dareit* VERB III” as headword. In examples, past tense forms are transliterated according to the modern norm, thus *<darieja>* is transliterated as *dareja* and not *darēja*, although the latter may be closer to the actual pronunciation in the dialect of Vilāni, while *<redzieja>* (III-ē) is transliterated as *redzēja*. Other forms are transliterated faithfully, with the modern standard version added in brackets, for example an infinitive *<dariet>* is transliterated as “*darēt* (dareit)” in an example.

While the variation found with verbs complicates the analysis of grammatical forms and may be confusing for the reader, it is a rich source for diachronic investigations.

The tendency to replace *-ei-* in a stem suffix by *-ē-* was found to be strongest in the infinitive, while in other forms that contain the infinitive stem, *-ei-* is preserved better (although it may be less frequent than *-ē-*). These forms are (i) future forms,

where the infinitive stem is combined with the future suffix *-s^j-*, *-š-*, in participles *-šk-*, and (ii) the supine, the unrealis, and the past passive participle. The latter forms are especially interesting. In Class II-ē and III-ē, the stem undergoes vowel alternation (and possibly depalatalization), for example *redz^j-ē-t^j* ‘see-STEM-INF’ vs *radz-ā-tu* ‘see-STEM-SUP/IRR’, *radz-ā-t-s* ‘see-STEM-PP-NOM.SG.M’. This alternation is not found (in the docialect) with verbs where the suffix of the infinitive stem varies between *-ē-* and *-ei-*. For example, while we have an infinitive *dar-ē-t*, we don’t have a supine or unrealis **dar-ā-tu*, but only *dar-ē-tu* or *dar-ei-tu*. Table 24 shows the distribution of *-ē-* and *-ei-* in the infinitive stem of ten Class III-ei verbs with intermediate frequency and the highly frequent verb *dareit* ‘do’. It seems that verbs containing /a/ in the stem preserve *-ei-* better than other verbs, especially in the supine, unrealis and past passive participles – forms that require vowel alternation from /ē/ to /ā/ in classes II-ē and III-ē.

Table 24. Stem suffix in the infinitive stem in diverse forms of selected verbs of Class III-ei

	Infinitive, converb		SUP, IRR, PST.PP		Future		in sum
	ei	ē	ei	ē	ei	ē	
<i>gaideit</i> ‘wait’	2 ¹⁾	6	0	0	2	0	4/6
<i>klauseit</i> ‘listen’	2 ¹⁾	5	0	2	0	3	4/10
<i>raudzeit</i> ‘try’	0	6	0	3	1	3	1/12
<i>ruodeit</i> ‘show’	0	6	0	1	0	1	0/8
<i>syuteit</i> ‘send’	0	8	0	0	1	2	1/10
<i>stuosteit</i> ‘tell’	0	13	0	1	2	3	2/17
<i>taiseit</i> ‘make’	0	21	0	8	1	13	1/42
<i>-sceit</i> ‘say’ ²⁾	2	9	2	6	11	15	15/30
Sum of verbs without /a/	6	74	2	21	18	40	26/135 ē = 84%
<i>saceit</i> ‘say’	1	2	1	0	3	0	4/2
<i>laseit</i> ‘gather’	13	3	6	0	5	0	24/3
<i>praseit</i> ‘ask’	1	6	0	0	1	0	2/6
<i>dareit</i> ‘do’	16	64	8	1	2	17	26/82
Sum of verbs with stems with /a/	31	75	15	1	11	17	57/93 ē = 62%
Sum of all verbs	33	149	17	22	29	57	79/228 ē = 74%

¹⁾ -ei- only in the converb with *-dam-* (*gaid-ei-dam-s* ‘waiting’, *klaus-ei-dam-ts* ‘listening’)

²⁾ contracted form of *saceit*, used after preverb and negative prefix, for example *pasceit* <*pasaceit*> in the docialect written <ściejt> (*sceit*) and <ściet> (*scēt*).

Extracts (42) – (48) illustrate the variation with the verbs *gaideit* ‘wait’ and *dareit* ‘do’.

- (42) *Jej gajd-a, gajd-a, riadź, ka na war sagajdiet'* (sa-gaid-ē-t) *cikom ji ap-arś*
 she wait.PRS-3 wait.PRS-3 see.PRS.3 that NEG can.PRS.3
 PVB-wait-STEM-INF until they PVB-plough.FUT.3
 ‘She waits for some time but sees that she can’t wait until they will have finished ploughing.’ (B29)
- (43) *na grib jaū gajdiat'* (gaid-ē-t) *i skriń*
 NEG want.PRS.3 PTC wait-INF and run.PRS.3
 ‘She doesn’t want to wait anymore and runs off.’ (B29)
- (44) *Wot jis tupieja, tupieja, gajdiejdams* (gaid-ei-dam-s)
 PTC he cower.PST.3 cower.PST.3 wait-STEM-CVB-SG.M
 ‘So, he cowered there for a long time, waiting.’ (B17)
- (45) *Labi, eś tiewi gajdiejszu* (gaid-ei-š-u) *ti pat!*
 well 1SG.NOM 2SG.ACC wait-STEM-FUT-1SG here EMPH
 ‘Fine, I will wait for you at this very place!’ (B45)
- (46) *Na-warieja nikō pa-dariet'* (pa-dar-ē-t)
 NEG-can.PST.3 nothing.GEN PVB-do-STEM-INF
 ‘There was nothing they could do.’ (B25)
- (47) *kab tu mań pa-darietu* (pa-dar-ē-tu) [...] *solu*
 that 2SG.NOM 1SG.DAT PVB-do-STEM-IRR isle.ACC.SG
 ‘you shall make me an isle’ (B49)
- (48) *Na-raūd', boriniejt', – byūs pa-dariejts!* (pa-dar-ei-t-s)
 NEG-cry.IMP.2SG orphan.DIM.VOC be.FUT.3 PVB-do-STEM-PP-NOM.SG.M
 ‘Don’t cry, little orphan girl, it will be done!’ (B25)

The synchronic variation shown in Table 24 and extracts (42) – (48) may indicate that a change from a subclass with *-ei-* to one with *-ē-* starts with the infinitive, followed by other forms containing the infinitive stem, while the speakers continue to use a short hard present stem (thus, there is no transition to Class II-ē or III-ē). The variation of *-ei-* and *-ē-* is also found with verbs of Class II, such as *vuoreit/vuorēt* ‘cook, boil’, *gataveit/-ēt* ‘cook’, *bīdeit/-ēt* ‘frighten’, *svisneit/-ēt* ‘whistle’, including borrowed verbs such as *ženeit/ženēt* ‘marry’, *lūbeit/-ēt*, and *vīrēt* ‘believe’. See examples with *vuoreit/-ēt* and *ženeit/-ēt* in extracts (49) – (56). By their present tense forms (third person: *vuorej*, *ženej*), these verbs clearly belong to Class II, but their subclass (II-ei or II-ē) is uncertain. Again, a set of criteria was used for the form and allocation of the headword in the dictionary, and past tense forms in examples were transliterated accordingly.

- (49) *Kungs tyka sa-giūt' ju, nu-kaūt',*
 squire.NOM.SG order.PST.3 PVB-catch.INF 3.ACC.SG PVB-slaughter.INF
iz-woriet (iz-vuor-ē-t) *puszdiniam*
 PVB-cook-STEM-INF lunch.DAT.PL
 ‘The squire ordered to catch him, slaughter him and cook for lunch.’ (B04)

- (50) *łyka nu-cierśť' tus kopusta i*
order.PST.3 PVB-cut.INF DEM.ACC.PL.M cabbage.ACC.PL and
iz-woriejti (iz-vuor-ei-t) *maltiejtiaj*
PVB-cook-STEM-INF meal.DAT.SG
‘He ordered to cut these cabbages and **cook** them for the meal’ (B40)
- (51) *ap-jedia wysu, kas kotłā bieja*
PVB-eat.PST.3 all.ACC.SG what.NOM kettle.LOC.SG be.PST.3
iz-woriejts (iz-vuor-ei-t-s)
PVB-cook-STEM-PP-SG.M
‘He ate up all that was **cooked** ready in the kettle.’ (B50)
- (52) *ku ta iz-worieszkutia* (iz-vuor-ē-šk-ūt-e)
what.ACC PTC PVB-cook-STEM-FUT-PA-SG.F
‘But what **would** she **cook**?’ (B18)
- (53) *ap-diewia kienińcz zini,*
PVB-give.PST.3 king.NOM.SG announcement.ACC.SG
ka grib dalu żeniet (žen-ē-t)
that want.PRS.3 son.ACC.SG marry-STEM-INF
‘The king announced that he wanted **to marry** off his son.’ (B32)
- (54) *kab jej itu pujszkinu ar soňu miejtu*
that she DEM.ACC.SG boy.ACC.SG with RPOSS.ACC.SG daughter.ACC.SG
ap-żeniejtu (ap-žen-ei-tu)
PVB-marry-STEM-IRR
‘that she **should wed** this boy with her daughter’ (B42)
- (55) *jis jaū sień gribieja żenietiš* (žen-ē-tiš) *ar ju*
he PTC for_long want.PST.3 marry-STEM-INF.RFL with 3.ACC.SG
‘He had long since wanted **to marry** her.’ (B45)
- (56) *mužikam na pidar żeniejtiš* (žen-ei-tiš)
farmer.DAT.SG NEG be_fitting marry-STEM-INF.RFL
ar kieninia miejtu
with king.GEN.SG daughter.ACC.SG
‘It was not fitting for a poor farmer **to marry** a princess.’ (B41)

Furthermore, *-ei-* is occasionally found in future forms of verbs that by all other indicators belong to class III-ē, for example *varēt*, *gribēt*, *gulēt*, and *turēt*; see examples (57) and (58).

- (57) *űordu munu sa-turiejszu!* (sa-tur-ei-š-u)
word.ACC.SG my.ACC.SG PVB-hold-STEM-FUT-1SG
‘I **will keep** my word!’ (B49)
- (58) *tulajk jis byūš łobs i wariejsi* (var-ei-s-i)
then he be.FUT(3) good.NOM.SG.M and can-STEM-FUT-2SG
jót', kur win gribiejsi (grib-ei-s-i)
ride.INF where PTC want-STEM-FUT-2SG
‘Then he (= the stallion) will be good, and you will be able to ride wherever you want.’
(B45)

All this variation suggests that the stem suffix in infinitive stems is not a reliable criterion for the classification of verbs in the doclect.

Another way of grouping verbs into inflectional classes or subclasses is by the endings they choose in the third person as well as in first and second person plural (such classes are called conjugations in Nau 2011a). By this criterion, the subclasses I-a and I-e were distinguished according to the endings they take in past tense: *-a*, *-am*, *-at* or *-e*, *-em*, *-et*. This distinction, which has been completely lost in Standard Latvian, is clearly made in modern written Latgalian as well as in the doclect. In present tense, all verbs of class I use the same set of endings (-, *-am*, *-at*). With verbs of classes II and III, it is the other way around: they all have the same set of endings in past tense (*-a*, *-om*, *-ot*), while there are three different sets in present tense, cf. Table 25. However, this is a prescriptive rule for modern written Latgalian rather than a descriptive rule to be observed in contemporary spoken and written Latgalian. Many dialects have different rules and/or display inner variation.

Table 25. System of endings associated with verb classes in standard Latgalian (LPN2008)

	I-e	I-a	II	III-ē	III-ei
PRESENT	a-conjugation		a-conjugation	i-conjugation	o-conjugation
PRS.3	-		-	-	-a
PRS.1PL	-am		-am	-im	-om
PRS.2PL	-at		-at	-it	-ot
PAST	e-conjugation	o-conjugation	o-conjugation		
PST.3	-e	-a	-a		
PST.1PL	-em	-om	-om		
PST.2PL	-et	-ot	-ot		

As can be seen in Table 25, the most important distinctions in classes II and III concern 1PL and 2PL. For example, expected forms for the 1PL in present tense are *dzeiv-oj-am* ‘we live’ (class II), *grib-im* ‘we want’ (class III-ē), *dor-om* ‘we do’ (class III-ei); past tense: *dzeiv-uoj-om* ‘we lived’, *grib-iej-om* ‘we wanted’, *dar-ej-om* ‘we did’. Unfortunately, first and second person plural forms are very sparsely attested in the doclect, see Table 26. All that can be inferred from the data is that there is a tendency to generalize *-am*, *-at* across classes and tenses, a tendency typical for northern Latgalian dialects, but also found in central dialects. Only Class III-ē shows a little resistance in the present tense, where *grib-im* ‘we want’ and <turiat> *tur-et* ‘you.PL hold’ are each attested once. The latter may also be a typographical error for an intended *<turit> or *<turat>. In the past tense of classes II and III, rests of

an o-conjugation are witnessed by three occurrences of 1PL with *-om*, while in 2PL, only *-at* is attested.

Table 26. Endings of 3rd, 1PL and 2PL in present and past tense attested in the doculect

Number of attestations in brackets; third person forms are amply attested.

	I-e	I-a	II	III-ē	III-ei
PRESENT					
prs.3	-		-	-	-a
PRS.1PL	-am (9)		-am (4)	-im (1)	-am (1)
PRS.2PL	-at (1)		-at (1)	-et (1)	
past					
PST.3	-e	-a	-a	-a	-a
PST.1PL		-am (4)	-am (1) -om (1)		-am (1) -om (2)
PST.2PL	-et (2)	-at (2)	-at (1)	-at (2)	-at (2)

3.3.4. Infinitive and supine

The Baltic infinitive marker *-ti is preserved as such in Lithuanian. In Common Latvian, the final vowel was lost, leaving a palatalized -t'. The palatalization is preserved in Latgalian, while in Low Latvian dialects and modern standard Latvian we find the infinitive marker -t. Example: ‘drink-INF’: Lithuanian *ger-ti*, Latgalian *dzer-t'* (written <dzert>), Latvian *dzer-t*. In the doculect, the infinitive ending is regularly written <t’>, as in <dziart> ‘drink’. With the verbs ‘drink’ and ‘eat’, a few times an ending -ti is found, for example in <Dziarti gribis!> *dzier-ti gribis* ‘(We) want to drink’ (B45).

When followed by the reflexive marker, the original -i is preserved and lengthened in both Latgalian (ending *-tī-s*, doculect <-tiš>) and Latvian (ending *-tie-s*).

The supine, which is used in Latgalian until this day (while lost in both standard Latvian and Lithuanian) and well attested in the doculect, has the ending -tu, lengthened before the reflexive marker to *-tū-s* (doculect <-tus>).

Due to morphophonological harmony (see Nau 2011a, 15-16), the shape of the infinitive stem may differ in infinitive and supine. The palatal infinitive ending -t' combines with the soft shape (front vowels and palatalized consonants), while the non-palatal ending -tu of the supine triggers depalatalization and back vowels. Table 27 and extracts (59) – (68) show some examples of attested infinitives and supines in the doculect.

Table 27. Infinitive and supine: selected attested forms in the doclect

Infinitive	Supine	Gloss	Example
<i>pierkt'</i>	<i>pierktu</i>	'buy'	(59)-(61)
<i>laseit'</i>	<i>laseitu</i>	'gather'	
<i>kaūtiš</i>	<i>kaūtus</i>	'fight, battle'	(62)-(64)
with stem alternation:			
<i>art'</i>	<i>ortu</i>	'plough'	(65)-(66)
<i>miekliet'</i>	<i>makłatu</i>	'seek'	(67)-(68)
<i>riadziat', riadziet'</i>	<i>radzatu</i>	'see'	
<i>wiertiš</i>	<i>wartus</i>	'look'	

The supine is used with verbs of displacement to express the goal of the motion. Most often it appears with intransitive motion verbs such as 'go', 'ride', cf. extracts (60), (63), (66), and (67), but it is also found with transitive motion verbs such as 'send', cf. extract (61). The use of the supine is very regular, but the infinitive may also be used instead (64), (68). The genitive is used for direct objects, which usually appear before the supine or infinitive in supine function, cf. (60), (61), (68). However, the order VO also appears, see (67).

- (59) *grib pierkt' zalta kudielī*
want.PRS.3 buy.INF gold.GEN.SG distaff.ACC.SG
'She wants **to buy** the golden distaff.' (B38)
- (60) *iš jis otkon tawariš pierktu*
go.FUT.3 he again merchandise.GEN.SG buy.SUP
'He will go out again **to buy** merchandise.' (B34)
- (61) *syūta jaū duraku iz mistu tielerdžu pierktu*
send.PST.3 PTC fool.ACC.SG to town.ACC.SG plate.GEN.PL buy.SUP
'They were sending the fool to town **to buy** plates.' (B15)
- (62) *Sōka otkon kaūtiš.*
begin.PST.3 again fight.INF.RFL
'They started **to fight** again.' (B45)
- (63) *Nu-goja wysi kaūtus*
PVB-go.PST.3 all.NOM.PL.M fight.SUP.RFL
'Everybody went to war (literally: **to fight**). ' (B50)
- (64) *nu-joja kaūtiš ar tu karawiejru*
PVB-ride.PST.3 fight.INF.RFL with DEM.ACC.SG soldier.ACC.SG
'He went **to fight** with the soldier.' (B48)
- (65) *Jis ajz-jiūdzia kiawi, sōka art'*
he PVB-harness.PST.3 mare.ACC.SG begin.PST.3 plough.INF
'He harnessed the mare and began **to plough**.' (B21)

- (66) *Nu, it jaū wieciejt ortu*
 PTC go.PRS.3 PTC old_man(NOM.SG) plough.SUP
 ‘One day the man went out **to plough**.’ (B23)
- (67) *nu-goja par pasaūli maklātu bajliš*
 PVB-go.PST.3 over world.ACC.SG search.SUP fright.GEN.SG
 ‘He went away **to search** for fright all over the world.’ (B41)
- (68) *Eś asmu atgojis briūtis soūys mieklet*
 1SG.NOM be.PRS.1SG PVB.go.PST.PA.SG.M bride.GEN.SG RPOSS.GEN.SG.F search.INF
 ‘I have come **to look** for my bride.’ (B45)

In addition to its usual functions, for example after modal or phasal verbs, the infinitive has a special function in represented speech, where it stands for an imperative. This is especially common in passages where the logophoric pronoun is used with reference to the represented speaker. In an English translation one must choose either direct or indirect speech, cf. (69).

- (69) *radź, tur kaczejti mužiks, soka*
 see.PRS.3 hold.PRS.3 cat.DIM.ACC.SG farmer.NOM.SG say.PRS.3
pierkt' itu kaczejti nu szō
 buy.INF DEM.ACC.SG cat.DIM.ACC.SG from LOG.GEN.SG.M
 ‘He saw a farmer who held a little cat, and (he = the farmer)
 (a) said: “**Buy** this cat from **me**”.
 (b) told him **to buy** that cat from **him**.’ (B34)

For more on this use see Nau (2008); for the use of other nonfinite forms in represented speech see 3.3.6 below.

Apart from represented speech, there is one more use of the infinitive as predicate of an independent clause: in the meaning of beginning the action the verb designates; cf. (70).

- (70) *jis sast iz akminia i stabulej,*
 he sit_down.PRS.3 on stone.GEN.SG and pipe.PRS.3
a wysys cyūkys jim doncot
 and all.NOM.PL.F pig.NOM.PL 3.DAT.SG.M dance.INF
 ‘He sat down on a stone and piped, and all the pigs **began to dance** for him.’ (B31)

3.3.5. Mood and modality

Common Latvian has one irrealis form, called conditional or subjunctive. In Latgalian, it is homonymous with the supine: it has the ending *-tu* attached to the hard shape of the infinitive stem (see Section 3.3.4). As in most modern varieties of Latgalian and in Standard Latvian, this form is used for all persons. See example (71).

- (71) *a tolko ni ašt, ni dziart' jam na dud!*
 but only NEG eat.INF NEG drink.INF 3.DAT.SG.M NEG give.PRS/IMP.2SG
Kab tu du-tu, to jis tieū izgajs-tu,
 if 2SG.NOM give-IRR PTC it 2SG.DAT PVB.vanish-IRR
wieriš, kab tu jam nikō na du-tu!
 watch.PRS/IMP.2SG that 2SG.NOM 3.DAT.SG.M nothing.GEN NEG give-IRR
 ‘Only don’t feed and water it (the horse)! If you **gave** it [something], it **would disappear**.
 So take care that you never **give** it anything!’ (B06)

The combination of the suffix *-tu* with personal endings, which is characteristic for southern dialects, is not attested in the doculect. Instead, there are some special forms for 2SG, 2PL and 1PL. All these forms are found in clauses introduced by the complementizer *kab* ‘that, in order to’, and in 11 of 17 cases with a negation. The endings are attached to the infinitive stem in its soft shape. The most frequent with 14 tokens and 11 types is the ending *-tib* for 2SG, for example <*du-tib*> *dū-tib* ‘give’, <*sis-tib*> *sis-tib* ‘beat’ and <*lomot-ib*> *lomo-tib* ‘scold’ in (72).

- (72) *Ka tu gribi ju jimt', to wieriš,*
 if 2SG.NOM want.PRS.2SG 3.ACC.SG take.INF PTC watch.PRS/IMP.2SG.RFL
kab dorba na-du-tib jej anikajda win dariejt
 that work.GEN.SG NEG-give-IRR.2SG 3.DAT.SG.F no_such.GEN.SG.M PTC do.INF
i kab tu ju na sis-tib i na lomo-tib!
 and that 2SG.NOM 3.ACC.SG NEG beat-IRR.2SG and NEG scold-IRR.2SG
 ‘If you want to take her [for a wife], keep in mind **not** to **give** her any work to do, and
 you must **not beat** nor **scold** her!’ (B01)

In first and second person plural, three verbforms with a suffix *-tul-* or *-tyl-* are attested: <*ženietulam*> *ženē-tul-am* ‘marry-IRR-1PL’ (see extract 73), <*da-dziejtulat*> *da-dzei-tul-at* ‘PVB-drive-IRR-2PL’, cf. (74), and <*na iz-tyktylat*> *na-iz-tyk-tyl-at* ‘NEG-PVB-touch-IRR-2PL’ in (75). The form <*tyl*> may be a typographical error or reflect assimilation. Note that the sequences <*lam*, *lat*> may also be interpreted as *-lem*, *-let*. Endzelin (1922: 696-697) renders the ending of the 1PL as *tul'am* but speculates that *-l'am* may be derived from *-lēm*. He also cites forms of the 1SG with *-tul'-u* from other Latgalian dialects.

- (73) *Kaj-že tu gribi, kab mies tiewi ženie-tul-am,*
 how-PTC 2SG.NOM want.PRS.2SG that 1PL.NOM 2SG.ACC marry-IRR-1PL
ka mies tajdi biedni
 that 1PL.NOM such.NOM.PL.M poor.NOM.PL.M
 ‘How can we want us to **marry** you off, when we are such poor folk?’ (B38)

- (74) *Kas zyna par kajdim ji paza-tajsiesiš,*
 who.NOM know.PRS.3 for which.DAT.PL.M they PVB.RFL-make.INF.RFL
wierities, kab jus da-dziej-tul-at!
 watch.IMP.2PL that 3.ACC.PL PVB-drive-IRR-2PL
 ‘Who knows how they will transfigure – be sure to **drive** them here!’ (B49)
- (75) *Nu, labi! ejtie ar manim, a wieritias.*
 PTC well go.IMP.2PL with 1SG.PREP but watch.IMP.2PL
kab nikur nikas na iz-tyk-tyl-at!
 that nowhere nothing NEG PVB-touch-IRR-2PL
 ‘Come with me but take care not to touch anything!’ (B44)

Extract (75) also contains two instances of an **imperative** (*ejtie, wieritias*). As in other varieties of Common Latvian, the imperative of the 2SG has the same form as the indicative present tense. If an imperative meaning is clear from the context, such forms are glossed here with “PRS/IMP”, cf. <na dud> *nadūd* ‘don’t give!’ or <vieriš> *vieriš* ‘watch out, take care!’ in (72). In 2PL, the imperative differs from present tense by having the ending *-it* in all classes, for example <wieritias> *ver-it-ēs* ‘watch, take care’ in (75) and (74). With the verb *īt* ‘go, come’, the imperative 2PL has the ending <-tie> *-te*, cf. <ejtie> *ej-te* in (75).

A Common Latvian modal form traditionally counted as a mood is the **debitive**, derived from the third person present tense with the prefix Latvian *jā-*, Latgalian *juo-*, in the doculect <*jō*>. It is more frequent in Latvian than in Latgalian; in the doculect it is attested only 19 times. Most of the tokens belong to intransitive verbs, including 11 tokens of motion verbs ('go' with 6 and 'run' with 2 tokens, 'ride', 'drive around', and 'walk around' with one token each). Two verbs in the debitive combine with a direct object in the accusative (*tevi juopamet* ‘must leave you’ and *meitu juodūd* ‘must give his daughter’, cf. ex. (76)), and two combine with an object in the genitive (*jūs juogaida* ‘must wait for them’, and *saiminīka juomeklē* must look for a master, cf. ex. (77)). The two latter verbs combine with the genitive in other forms as well. In sum, these data show a strong preference for intransitive or weakly transitive verbs in the debitive. The four instances with an object suggest, but do not prove, that the object in a debitive construction is in the same case as with other forms of the respective verb, and not in the nominative, as is the case in Standard Latvian and several other varieties of Common Latvian, including modern written Latgalian.

- (76) *Kienińcz gotwu kosa, bet miejtu jō-dud’!*
 king.NOM.SG head.ACC.SG scratch.PRS.3 but daughter.ACC.SG DEB-give
 ‘The king scratched his head, but he **had to give** his daughter away!’ (B45)
- (77) *maí jaū bieja sajmijnika jō-mieklej*
 1SG.DAT PTC be.PST.3 master.GEN.SG DEB-search
 ‘I had to look for another master of the household’ (B06)

More often than with the debitive, necessity is expressed with the verb *vajadzēt* and an infinitive (66 tokens); cf. examples (78)-(81). No preferences for intransitive or

transitive verbs are noticeable with *vajadzēt*. It most often occurs in the present tense, but past and future forms are also attested. If the dependent verb in the infinitive has an object, it usually appears in the case governed by this verb, and often it is placed between *vajadzēt* and the infinitive.

- (78) *Wajaga it gulatu!*
need.PRS.3 go.INF sleep.SUP
‘[We] **must** go to sleep!’ (B53)
- (79) *Wajaga winu ap-ašt’*
need.PRS.3 one.ACC.SG go.INF
‘[We] **have to eat** one [of us]!’ (B05)
- (80) *wacokam wajag sīwys mieklet’ mistā*
old.COMP.DAT.SG.M need.PRS.3 wife.GEN.SG search.INF town.LOC.SG
‘The eldest **must look for** his wife in the town.’ (B46)

There is one instance of a necessitive construction with a direct object in the nominative, cf. (81). This phenomenon is known from Lithuanian dialects and also found in Finnic languages and varieties of Russian, which makes it an areal phenomenon (see Holvoet & Nau 2014, 14 with further references).

- (81) *cik pat’ tiej majzia addud’ wajaga cyūkom niū!*
anyhow DEM.NOM.SG.F crop.NOM.SG PVB.giv.INF need.PRS.3 pig.DAT.PL now
‘Anyhow, now I **will have to give the crop** to the pigs!’ (B53)

As can be seen in extracts (80) and (77), in both constructions – with the debititive and with the verb *vajadzēt* – the person who has to do something is expressed by an argument in the dative. This is the rule in all varieties of Common Latvian. In the docialect, dative case is also sometimes used with the verb *varēt* ‘can’ (cf. extract 82), although a nominative subject is more common. The choice of the dative here may reflect interference with a Slavic model. It does not agree with the norm of modern written Latgalian.

- (82) *walnam na-war da-it klot*
devil.DAT NEG-can.PRS.3 PVB-go.INF close
‘**The devil cannot come near**’

For more details on expressions of modality in the docialect and a discussion of the areal context see Nau (2012).

3.3.6. Participles and converbs

Latgalian has a rich inventory of non-finite verbforms, including several forms which have no equivalent in Standard Latvian. Modern written Latgalian is on the way to converge with Standard Latvian: forms not used there (such as future participles)

are getting out of use, while Latvian forms are introduced with phonetic adaptation or their use expanded, for example, the present active participle with the suffix Latvian *-uoš-*, Latgalian *-ūš-*. The doclect reflects an older stage without such influences. Participles in the doclect have been investigated by Leikuma (2001) and Nau (2008).

Participles are differentiated by voice and tense as well as by the presence or absence of agreement markers (endings for gender and number). As can be seen in Table 28, most tense-voice combinations appear either with or without agreement markers, only the suffix for the present active participle occurs in both constructions. A voice distinction is made only in past participles, while the forms without agreement markers in present and future tense with the “passive” suffix are not passive in the doclect: they are used with intransitive verbs and oriented towards the subject (S) without valency change. A present or future passive participle in a narrower sense, corresponding to the Lithuanian and Latvian passive participle with the suffix *-m-* (cf. Nau, Spraunienė & Žemantienė 2020, 53-74) is not attested in the doclect.

With the past passive participles and the converb, the infinitive stem has the “hard” shape, as with the supine and the unrealis (for example, *redzē-t* ‘see-INF’ – *radzā-tu* ‘see. SUP’, *radzā-t-s* ‘see-PST.PP-SG.M’, *radzā-dam-s* ‘see-CVB-SG.M’). Alternative suffixes given in Table 28 have the following distribution: With the active participles, the first form (*-us-*, *-ūt-*, *-eit-*) combines with feminine singular endings, while the second form (*-uš-*, *-ūš-*, *-eiš-*) is used with plural endings. In masculine singular forms, the active participles have zero allomorphs. The masculine singular ending of past active participles in the doclect most often is *-is*, more rarely *-s* as in modern written Latgalian. The alternation of suffixes with the vowel *-ū-* and those with the diphthong *-ei-* with the present active participle has no clear motivation in the doclect; historically, they were used with different verb classes. The forms with *-ei-* are rare, but they are found with verbs of various types.

Table 28. Formation of participles and the converb in the doclect (transliterated)

	past	present	future
active	past stem + <i>-us-</i> , <i>-uš-</i> (with AGR)	present stem + <i>-ūt-</i> , <i>-ūš-</i> <i>-eit-</i> , <i>-eiš-</i> (with and without AGR)	infinitive stem + <i>-šk-ūt-</i> , <i>-šk-uš-</i> (with AGR)
“passive”	infinitive stem + <i>-t-</i> (with AGR)	present stem + <i>-am</i> , <i>-ama</i> (without AGR)	infinitive stem + <i>-šk-am</i> , <i>-šk-ama</i> (without AGR)
converb		infinitive stem + <i>-dam-</i> (with AGR)	

AGR = marker of gender and number of a controlling noun

Table 29 presents attested participles with the verb ‘be’ in the original writing system (past stem *bej-* <biej>, present stem *as-* <as>, infinitive stem (no alternation): *byu-* <byü>).

Table 29. Participles of ‘be’ attested in the doculect (original writing)

	past		present		future	
active	biej-is	M.SG	as-s	M.SG	byü-szk-ys	M.SG
	biej-us-ia	F.SG	as-ejt-ia	F.SG	byü-szk-ut-ia	F.SG
	biej-usz-i	PL				
“passive”			as-am, as-ama		byü-šk-am, byü-šk-ama	
converb			byü-dam-a	F.SG		

Calling all these forms “participles” follows the tradition and is a matter of convenience rather than a characteristic of these forms. They are nonfinite in a morphological sense, lacking person agreement but showing agreement in gender and number (or none). Only the past passive participle is attested (sporadically) in several case forms, the other declinable participles occur only in the nominative. They also contain tense, which distinguishes them from the infinitive and the supine. “Past” here means anterior, and “present” synchronous. Functionally, four groups may be distinguished:

- (1) The present and future participles are used as predicates in represented speech, in independent as well as dependent clauses; cf. extracts (84)-(88). They never combine with an auxiliary. The future participles with agreement markers are occasionally also used as predicates outside of represented speech (cf. Nau 2008, 110-113).
- (2) The past active participle is the most versatile. It may form a predicate with or without the auxiliary ‘be’, appears in clause combining (or clause chaining), cf.(89), and as an independent predicate in represented speech, cf. (83).
- (3) The past passive participle is the only one that matches syntactic definitions of participles in that it often modifies a noun. In predicative functions, it often combines with the auxiliary ‘be’; cf. (91)-(96).
- (4) The converb is used as an adverbial or a secondary predicate in clause combinations. It never combines with an auxiliary; cf. (90).

A detailed discussion of the uses of participles would go far beyond the scope of the present description, but the following examples shall illustrate the main uses.

Examples (83)-(88) illustrate the use of the past active participle and present and future participles as predicates in represented speech. A first person is regularly expressed by the logophoric pronoun; in extract (88), the logophoric pronoun refers to the addressee.

- (83) *Soka iz ju: "Woj tu biej-us-ia ti?"*
say.PRS.3 to 3.ACC.SG Q 2SG.NOM be.PST-PA-SG.F there
‘He said to her: “Have you been there?” (B30)
- (84) *Siwa soka: "szy na-zini-ejsz-i!"*
wife.NOM.SG say.PRS.3 LOG.PL.M NEG-know.PRS-PA-PL
‘The wife said: “We don’t know!”’ (B53)
- (85) *Jis soka: "A, paldiś Diwam! wyss szam labi as-s, tolkiejt nasama majzia apkulta!"*
he say.PRS.3 oh thank God.DAT.SG all.NOM.SG.M LOG.DAT.SG.M well be.PRS-(PA-)SG.M only NEG.be.PRS-PP crop.NOM.SG PVB.thresh.PST.PP.SG.F
‘He said: “Thank God! Everything is fine now, only the crop has not been threshed!”’ (B53)
- (86) *Strods soka: "Kur szys dabo-szk-ys?"*
blackbird.NOM.SG say.PRS.3 where LOG.NOM.SG.M get-FUT-(PA-)SG.M
‘The blackbird said: “Where should I get [it]?”’ (B05)
- (87) *"Ak, itajds szmuks gradzyns! Iz-lik-szki-ejt-ia iz laktieniś, byū-szk-ama szos miejtaj!"*
Oh such.NOM.SG pretty.NOM.SG.M ring.NOM.SG PVB-put-FUT-PA-SG.F on board.DIM.GEN.SG be-FUT-PP LOG.GEN.SG.F daughter.DAT.SG
‘“Oh,” said she, “such a pretty ring! I’ll put it on a board, it will be [a present] for my daughter!”’ (B34)
- (88) *A boba soka: "A na-i-szk-ys tia wajra?"*
and woman.NOM.SG say.PRS.3 PTC NEG-go-FUT-[PA]-SG.M here more
Ka na-i-szk-ys, to szu pa-lajžk-ut-ia!"
if NEG-go-FUT-[PA]-SG.M then LOG.ACC.SG PVB-let.FUT-PA-SG.F
‘And the woman says [to the devil]: “Will you not come here anymore? If you won’t come, I’ll let you go!”’ (B12)

Extract (89) shows a past active participle in converb function and a past passive participle in the function of a relative clause, while (90) gives an example of the converb.

- (89) *i-goj-us-ia, riadź soūys mosys nu-kaū-t-ys*
PVB-go.PST-SG.F see.PRS.3 RPOSS.ACC.PL.F sister.ACC.PL PVB-kill-PST.PP-ACC.PL.F
‘Having entered, she sees her sisters [who had been] murdered.’ (B30)
- (90) *It duraks pacielu, i-dam-s i klidz*
go.PRS.3 fool.NOM.SG away go-CVB-SG.M ADD shout.PRS.3
‘The fools walks away and (walking) shouts’ (B14)

The past passive participle has resultative meaning, and constructions where it is part of the predicate are stative passives or, in the terminology of Nedjalkov & Jaxontov (1988), object resultatives (cf. Nau, Spraunienė & Žemantienė 2020, 74-86). In the doculect, they always involve a prefixed verb.

- (91) *Cielas* *kupćś* *rejta,* *wieras,* *ka*
 rise.PST.3.RFL merchant.NOM.SG morning.LOC.SG see.PST.3 that
laūka *iz-laūs-t-a* *i*
 shop(F).NOM.SG PVB-break-PST.PP-SG.F and
monts *iz-nas-t-s!*
 merchandise(M).NOM.SG PVB-carry-PST.PP-SG.M
 ‘When the merchant rose in the morning, he saw that the shop **had been broken** and the
 goods **had been carried away.**’ (B08)

When the clause contains the verb ‘be’, this verb may have a double function as auxiliary and existential verb or oscillate between the two functions. In (92), ‘be’ is an auxiliary, while in (93), it has existential function, and the participle can be interpreted as a second predicate or relative clause.

- (92) *Naza-biejst'* *tu* *niko,*
 NEG.RFL.fear.PRS/IMP.2SG 2SG.NOM nothing.GEN
byūš *wyss* *pa-dariej-t-s!*
 be.FUT.3 all.NOM.SG.M PVB-do-PST.PP-SG.M
 ‘Don’t be afraid of anything, everything **will be done!**’ (B49)
- (93) “*A kur tia ir naūda?*
 PTC where here be.PRS.3 money.NOM.SG
*Ir trejs skriejnis ap-rokt-ys ziamiā.
 be.PRS.3 three chest.NOM.PL PVB-dig-PL.F ground.LOC.SG
 “Where is the money?” “There **are** three chests **buried** in the ground.”” (B41)*

Quite often we find an additional dative argument designating an affected person. It may represent a beneficent or possessor, and sometimes be interpreted as the agent of the action, cf. (94) and (95). The doculect thus shows an early state of a development of a possessive perfect.

- (94) *kieniniam bieja sa-tajsie-t-s lets guds*
 king.DAT.SG be.PST.3 PVB-make-PST.PP-SG.M big.NOM.SG.M feast.NOM.SG
 ‘A big feast had been organized **for the king/ by the king**’ or: ‘the king had organized a
 big feast’ (B38)
- (95) *winaj bobaj bieja driabis iz-mozgo-t-ys,*
 one.DAT.SG.F woman.DAT.SG be.PST.3 cloth(F).NOM.PL PVB-wash-PST.PP-PL.F
iz sietienis pa-kor-t-ys
 on fence.DIM.GEN.SG PVB-hang-PST.PP-PL.F
 ‘**A woman** had her clothes washed and hung on a fence’ or: ‘a woman had done her
 washing and hung the clothes on a fence’ (B18)

There is a single example of a passive construction with an auxiliary other than ‘be’, cf. (96).

- (96) *Mieja jos kaj nu-myra*
 daughter.NOM.SG 3.GEN.SG.M when PVB-die.PST.3
taj palyka por-loda-t-a par rogonu
 then remain.PST.3 hex-PST.PP-SG.F for witch.ACC.SG
 ‘When his daughter died, she (literally:) **was hexed** as a witch (= was hexed and became
 a witch).’ (B41)

This construction with the verb *palikt* ‘remain’ is probably a calque from Polish; it is also found in Latgalian writing in the 19th century (cf. Nau 2023, 52-56), but not typical for Latgalian dialects.

4. Characteristics of the vocabulary (compared to Standard Latvian)

The main goal of the dictionary is to document words that differ from Standard Latvian in more or other aspects than regular sound correspondences. This section takes a closer look at these differences. Section 4.1 illustrates some predictable and some unpredictable correspondences in the shape of Latgalian and Standard Latvian words and explains the principles by which words were included into the dictionary. Section 4.2 is concerned with differences in derivational means and morphological categories of lexemes, and Section 4.3 discusses semantic differences between cognates. Section 4.4 is devoted to words which are not used in Standard Latvian, or whose use is restricted there. These include words with inherited Baltic roots as well as Slavic loanwords that are special to Latgalian.

Some notes of caution are necessary before I begin. A thorough investigation into the history and etymology of the cited roots and lexemes is well beyond the scope of this research. The point of departure is a comparison of the doculect with modern Standard Latvian as documented in dictionaries such as LLVV. It is possible that a word or a morphological or semantic feature not found there is nevertheless attested in other varieties of Latvian, for example, colloquial registers or some central or western dialects. Furthermore, I do not have enough resources to determine the status of a root as inherited or borrowed, nor the necessary skills to decide in favor of one of several opinions on such a question. When it comes to Slavic loanwords, I do not attempt to determine the model language, which may have been a variety of Polish, Belarusian, or Russian – languages with which Latgalian has been in contact for centuries.

For convenience, in this section I will use the abbreviations LVS for Standard Latvian and LTG for Latgalian, the latter implying that a lexeme found in the doculect is also known in other varieties of Latgalian, be they dialects or modern written Latgalian. Words of the doculect will be cited only in modern orthography, and for Standard Latvian I continue to use <uo> instead of <o> for the phoneme /uo/.

The most important study of the Latgalian lexicon is Breidaks’ dissertation (Breidaks [1966] 2007, I, 39-238), where the author investigates words of Latgalian dialects from a dialectological and historical perspective. His focus is on inherited Baltic words. Unfortunately, there is no comparable research on loanwords. When compiling the dictionary and writing this section, I used various kinds of lexicographic resources: dictionaries and glossaries of Latgalian or one specific Latgalian dialect (the most important ones are ADT 1983, Bērzkalns 2007, Leikuma 2013, Lukaševičs 2011, Reķēna 1998; for 19th century Latgalian Jūrdžs [1916] 1999), as well as the dictionary by Mühlenbachs and Endzelīns, published 1929-1932 (ME) and its supplement prepared by Endzelīns and Hauzenberga, published 1934-1938 (EH). ME with EH may be called a dictionary of Common Latvian, as it contains data from various varieties of Common Latvian,

including Latgalian. Often a parallel in Lithuanian and remarks on etymology are given. ME and EH also include words and examples from Ulanowska's fairytales. Unfortunately, these are quoted in a modified writing which renders them in the sound shape and partly the morphology of Standard Latvian and sometimes contains mistakes. A modern successor of ME is the electronic superdictionary Tēzaurs, a compilation of information from various lexicographic resources (including LLVV, ME and EH as well as Reķēna 1998). For information on the etymology and history of Common Latvian words, I further used Karulis (1982), the only etymological dictionary of Latvian.

4.1. Regular and irregular sound correspondences

The great majority of words used in the doculet belong to the Common Latvian stock. Most of them differ from Standard Latvian only by regular sound correspondences and are therefore understandable to speakers of Latvian. As a rule, such words are not included in the dictionary. A closer look at the fragment presented above as example (1), repeated in (97), shall illustrate these correspondences as well as candidates for the dictionary.

(97) Beginning of tale B32 (Ap murzu. O kopciuszku), transliterated

Beja treis muosys, – divi vacuokys cīš labējas i nikuo juos i nastruoduoja, – a tei jaunuokoa, tei jau yysu dorbu struoduoja i beja jom par kolpyuņu, – ni drēbis lobys naturēja i paāst jai labi nadeve.

‘There were three sisters. The two elder ones dressed up very much and did not work at all, but the youngest one did all the work and was their servant. She did not have good clothes, and they did not give her enough to eat.’

This fragment contains 24 lexemes. Of these, 15 have regular correspondences in Standard Latvian and are thus not included in the dictionary. These words are shown in the following list as pairs where the first word is the edited form of the word in the doculet and the second is the correspondent word in Standard Latvian; this principle is also observed later in this section. For a list of sound correspondences between Latgalian and Standard Latvian see Cibuls & Leikuma (2003, 11-15). Differences in palatalization or the realization of the vowels represented by *<e>* and *<ē>* (cf. Section 2) are ignored.

(98) Words from example (97) with a predictable correspondent in Standard Latvian

- nouns: *muosa* – *māsa* ‘sister’, *dorbs* – *darbs* ‘work’, *driebes* – *drēbes* ‘clothes’
- adjectives: *vacs* – *vecs* ‘old’, *jauns* – *jauns* ‘young’, *lobz* – *labs* ‘good’
- adverbs: *labi* – *labi* ‘well’
- numerals: *treis* – *trīs* ‘three’, *divi* – *divi* ‘two’
- verbs: *byut* – *būt* ‘be’, *struoduat* – *strādāt* ‘work’, *paāst* – *paēst* ‘eat’, *dūt* – *duot* ‘give’
- pronouns: *vyss* – *viss* ‘all’
- function words and particles: *jau* – *jau* (here: modal particle)

Except for *struoduo*/*strādāt* ‘work’, which is a borrowing from Old Russian, these words have inherited Baltic roots.

Six lexemes show clear differences and are included in the dictionary: *labeitīs* (or *labētīs*) ‘dress up’, *turēt* ‘have’, *cīš* ‘very’, *jei* ‘she’, *i* ‘and’, *a* ‘but’. The differences are of various kinds.

The verb *labeitīs* (or *labētīs*) ‘dress up’ is problematic – no equivalent was found in any dictionary. It may be a typographical error for *lādeitīs* ‘make oneself pretty’ (compare *iza-lādeit* ‘become beautiful’ in the dictionary). Otherwise, the root is probably Baltic *lab-* ‘good’. The dictionary ME documents a formally corresponding verb *labīties* with the meaning ‘ingratiate’, but the difference in meaning points to independent developments. The verb *turēt* is used in both Latgalian and Standard Latvian in the meaning ‘hold’; in fragment (97), however, it has the meaning ‘have, possess’. The root of the adverb *cīs* (more often *cīši*) ‘very (much)’ is found in Standard Latvian (*ciet*), but only in other meanings, while for ‘very’ Standard Latvian uses *loti*. The third person pronoun *jis*, *jei* ‘he, she’ in Latgalian corresponds to Lithuanian *jis*, *ji*, while in Latvian it is *viņš*, *viņa*. The Latgalian connectives *i* ‘and, also, as well’ and *a* ‘but, and’ have exact parallels in Slavic languages, but are probably inherited (compare Lithuanian and older written Latvian *ir*). Standard Latvian uses the German loanword *un* for ‘and’ (but not for ‘as well’) and *bet* for ‘but’.

The remaining three words represent candidates for the dictionary but were not included. The nominative singular forms of the demonstrative pronoun Latgalian *tys*, *tei*, Latvian *tas*, *tā* differ in an unpredictable way, but in other case forms we do find regular sound correspondences, for example, genitive singular masculine *tuo* – *tā*, accusative singular *tū* – *tuo*. The negative particle *ni* is usually *ne* in Standard Latvian, however, a form *ni* is possible in nonstandard varieties. The noun *kolpyunu* ‘female servant’ (accusative singular, declension class 4) differs morphologically from Standard Latvian, where it is *kalpuone* (declension class 5). The correspondence between the derivational suffixes LTG *-yuŋ-* and LVS *-uon-* is regular, though not phonetically predictable (cf. Rudzīte 1964, 319). As this noun is attested only once in the doculect, it is not clear whether the difference in declension class is systematic or represents one of the (frequent) mistakes found with case endings; a base form *kolpyune* is documented in the Latgalian dictionary by Bērzkalns (2007).

The main phonetic differences between Latgalian and Standard Latvian concern vowels. The above examples showed both regular and irregular correspondences between vowels, while the consonants were shared (ignoring palatalization). There are also some lexemes which differ in consonants (see Cibuls & Leikuma 2003, 20). Such differences are less systematic, and words of this category are included in the dictionary. Examples are *buca* – *muca* ‘barrel’, *driči* – *griķi* ‘buckwheat’, *olūts* – *avuots* ‘(water) spring, source’, *saut* – *šaut* ‘shoot’, *svīksts* – *sviests* ‘Butter’, *mylkti* – *milti* ‘flour’, *tauksteit* – *tausīt* ‘feel, touch’, *būrs* – *burvis* ‘wizzard’, *pūrs* – *purvs* ‘swamp, bog’.

Unpredictable differences in the sound shape of similar words are further found in internationalisms that were borrowed into Latgalian from Polish or Russian and into Latvian from High or Low German, for example *kava* – *kafija* ‘coffee’ (com-

pare Polish *kawa*, German *Kaffee*), *saldats* – *zaldāts* (earlier also *zoldāts*) ‘soldier’ (compare Russian *soldat* [sal'dat], German *Soldat* [zɔl'da:t]), *kapitans* – *kapteinis* ‘captain’ (compare Russian *kapitan*, German *Kapitän*, Low German *Kaptain*), *kaple-iceņa* – *kapela* ‘chapel’ (compare Polish *kapliczka*, German *Kapelle*, Latin *capella*), *miša* – *mise* ‘mass’ (compare Polish *msza*, German *Messe*), *vargani* – *ērģeles* ‘organ (musical instrument)’ (compare Polish *organy*, German *Orgel*). These words do not belong to the common heritage, but they extend the inventory of similar words.

4.2. Morphology

Latgalian and Standard Latvian words that share the same root and have the same or a very similar meaning may differ by the presence or absence of derivational suffixes. This is most often found with nouns, as only nouns have a rich inventory of derivational suffixes.

There is only one instance in the corpus where a noun without a derivational suffix in the doculect corresponds to a noun with such a suffix in Standard Latvian: *draudz-e* – *draudz-en-e* ‘friend (female)’, root *draug-* ‘friend’. The Latgalian form corresponds to Lithuanian *draug-ė* ‘friend (female)’. The opposite case, with a suffix in the doculect (LTG) but not in Standard Latvian (LVS), is found slightly more often; examples are given in (99).

- (99) Nouns with a derivational suffix in LTG corresponding to nouns without suffix in LVS
- rad-n-e* (singular, feminine) – *rad-i* (plural, masculine) ‘family, relatives’
 - sūd-nīk-s* – *suog-is* ‘judge’ (the root *sūd-* – *suod-* is a borrowing from Old Russian, see below)
 - uobel-neic-a* – *ābel-e* ‘apple tree’ (in Latgalian derived from *uobel-s* ‘apple’, in Latvian through differentiation between *ābol-s* ‘apple’ and *ābel-e* ‘apple tree’, which go back to the same stem)

More numerous are instances where the nouns in both languages have a derivational suffix, but a different one, see examples in (100).

- (100) Nouns with different derivational suffixes (LTG – LVS)
- sveš-n-is* – *sveš-iniek-s* ‘stranger’ (adjective LTG, LVS *svešs* ‘strange’)
 - bīž-n-e* – *biez-uokn-is* ‘thicket’ (adjective *bīzs* – *biezis* ‘thick, dense’)
 - staign-om-s* – *staign-āj-s* ‘mire’ (adjective LTG, LVS *staigns* ‘boggy, swampy’)
 - viers-yun-e* – *virs-uotn-e* ‘top, highest part (in a landscape, of a tree)’ (root *viers* – *virs* ‘above’)
 - kač-alān-s* – *kaķ-ēn-s* ‘kitten’ (*kačs* – *kaķis* ‘cat’),
kuc-alān-s – *kuc-ēn-s* ‘pup’ (LTG, LVS *kuce* ‘bitch, female dog’),
lops-alān-s – *laps-ēn-s* ‘fox cub’ (*lopsa* – *lapsa* ‘fox’)

The suffix *-alān-* in (100.e) seems to be an extended version of *-ān-*, which in turn is a regular correspondent of LVS *-ēn-*. The extended version may be the result of suffix combination, however, there is no example of a simple suffix *-al-* in the doculect. Suffix combination is in general rare in Common Latvian nouns. In the doculect, there is one instance of a noun containing two derivational suffixes, *med-eib-nīk-s* ‘hunter’, apparently derived from *med-eib-a* ‘hunt (noun)’. The LVS equivalent is *med-niek-s*, derived directly from the verbal root *med-* ‘hunt’.

In adjectives, the Latgalian suffix *-on-* (in the doculect one time *-an-*) has no or a different equivalent in Standard Latvian, see (101).

(101) Adjectives with a derivational suffix *-on-* in the doculect and their correspondents in LVS

- a. *sold-on-s – sald-s* ‘sweet’
- b. *leidz-on-s* (U: *leidz-an-s*) – *līdz-īg-s* ‘similar’ (root *leidz* – *līdz* ‘together, (along) with’)

More often, the adjectival suffix *-eig-* is used, corresponding to Standard Latvian *-īg-*, for example in *bied-eig-s – bēd-īg-s* ‘sad, distressed’.

Eight of the sixteen adjectives listed in the dictionary that are (most likely) borrowed from Slavic languages contain an element *-n-* before the ending, for example, *bedn-ys* ‘poor’ (compare Polish *bied-n-y*, Russian *bed-n-y*), *golodn-ys* ‘hungry’ (compare Polish *glod-n-y*, Russian *golod-n-y*), *postn-ys* ‘Lenten’ (compare Polish *post-n-y*). In the Slavic languages, these adjectives are derived from nouns, and *-n-* is a derivational suffix. In the doculect (and other varieties of Latgalian), there are no corresponding nouns, only the adjective has been borrowed. Nevertheless, because of its regular appearance in borrowed adjectives it may be interpreted by speakers as an adjectival suffix, or a marker of borrowed adjectives. Interestingly, it appears in two adjectives where corresponding Slavic words do not have *-n-*: *svežn-ys* ‘fresh’ (compare Polish *śwież-y*, Russian *svež-ij*) and *lūbn-ys* ‘any, whichever you want’ (compare Russian *ljub-oj*).

In adverbs, worth noting is the suffix *-us* that derives indeclinable collective numerals from cardinal numbers: *trej-us* ‘three (together), in a group of three’, *četr-us* ‘four (together), a group of four’. The Standard Latvian equivalent is *-atā*: *trīj-atā, četr-atā*.

A candidate for a borrowed derivational suffix in verbs is *-av-* (or *-ov-*), which is part of many borrowings from Polish, Russian, or Belarusian and combines with a stem-forming suffix *-uo-* or *-ā-* (see Section 3.2.3 above and examples in 4.4 below). In the doculect, it is found once with an inherited root, in *sa-sa-naid-av-uo-t* (PVB-RFL-ROOT-DERI-STEM-INF) ‘get angry with each other, have feud with each other’ (nominal root *naid-* ‘discord, hate, feud’). Such a combination with native roots has remained exceptional and occurs only sporadically in modern varieties of Latgalian (cf. Nau 2022a). More usual is the direct combination of roots with a stem-forming suffix or the use of the inherited derivational (most often causative) suffix *-yn-* (LVS *-in-*), as in *nū-sleic-yn-uo-t – nuo-slīc-in-ā-t* (PVB-ROOT-DERI-STEM-INF) ‘drown (transitive)’ (root *sleik-* – *slīk-* ‘drown (intransitive)’).

The main means for deriving verbs from verbs are prefixes (preverbs) and the reflexive marker, often combined. The choice of prefix for a particular meaning often differs between Latgalian and Latvian (cf. Reķēna [1985] 2008). A verb may combine with various preverbs, and the differences may be very subtle. Differences in the choice of preverb between Latgalian and Standard Latvian may not be categorical, but rather a matter of preference if a given meaning may be expressed with more than one prefix. For these reasons, only some of the verbs that differ from Standard Latvian only in the choice of preverb are included in the dictionary. A systematic difference is the use of the preverb *aiz-* plus reflexive marker (combined to *aiza-*) with inchoative meaning, corresponding to Standard Latvian *ie-* (or other prefix) + RFL, for example in *aiza-gribēt – sa-gribēt-ies* ‘get a craving’; see also Section 3.3.1. There are also some differences in the use of the reflexive marker. For example, the verb LTG *ap-muon-ei-t* – LVS *ap-mān-ī-t* ‘deceive, trick’ is found in the doculect with a reflexive marker (*ap-sa-muoneit*) in the meaning ‘let oneself be tricked’; such a construction is not known in Standard Latvian, and the equivalent given in the dictionary *pie-vilt-ies* has slightly different meaning (‘be deceived, disappointed’).

In general, the reflexive marker has a valency-decreasing (anticausative) function, deriving intransitive from transitive verbs and occasionally transitive from ditransitive verbs (for example LTG *vuiceit* ‘teach’ – *vuiceit-īs* ‘learn’, LVS *mācīt* ‘teach’ – *mācīties* ‘learn’). In the doculect, there are a few instances where the presence or absence of the reflexive marker is irregular, leading to labile verbs, which are very uncommon in Baltic (cf. Nau & Pakerys 2017). Examples are *nū-sa-tur-ē-t* (PVB-RFL-hold-STEM-INF) ‘stop (intransitive/transitive)’, where the reflexive marker should not appear in the transitive version, and *nū-sleic-yn-uo-t* (PVB-ROOT-CAUS-STEM-INF) ‘drown (transitive/intransitive)’, where the causative marker should not appear in the intransitive version (compare LVS *nuo-slīk-t* ‘drown (intransitive)’), or a reflexive marker should be added (cf. LVS *nuo-slīc-in-ā-t-ies* ‘drown (oneself)'). Another unusual use of the reflexive marker is noted in *vīns vīnu ap-sa-syta* ‘they killed each other’ (cf. dictionary sub *kars*). Usually, Latgalian (as Standard Latvian) does not use a reflexive verb in constructions with ‘each other’. Such instances in the doculect are not in line with the system of the language and may be simply mistakes made by the transcriber. However, they may also show the beginning of a change and are therefore included in the dictionary.

With nouns, differences between Latgalian and Standard Latvian with words containing the same root may concern number, gender, and declension class. Several masculine nouns in the doculect have a feminine correspondent in Standard Latvian (but not vice versa); cf. Table 30. Some nouns that in Standard Latvian are used only in the plural appear in the doculect in singular forms (but not vice versa), sometimes alternatively to a plural form; cf. Table 31. The lexemes listed in these tables are also found in other varieties of Latgalian, including modern written Latgalian.

Table 30. Differences in gender between the docialect and Standard Latvian

Docialect: masculine noun	Standard Latvian: feminine noun	Translation
<i>bolss</i> [D1]	<i>balss</i> [D6]	‘voice’
<i>monts</i> [D1]	<i>manta</i> [D4]	‘good, property, belonging’
<i>pasaufs</i> [D2]	<i>pasaule</i> [D5]	‘world’
<i>rūbežs</i> [D1]	<i>ruobeža</i> [D4]	‘border’
<i>staigns</i> [D1]	<i>staigne</i> [D5]	‘mire’
<i>dabasi</i> [D1, plural]	<i>dabasis</i> [D6, plural]	‘sky; heaven’
<i>pādi</i> [D1, plural]	<i>pēdas</i> [D4, plural]	‘trace(s)’
<i>smadzeni</i> [D1/2, plural]	<i>smadzenes</i> [D5, plural]	‘brain’
<i>blēni</i> [D2, plural], also <i>blēns</i> [D2, singular]	<i>blēnas</i> [D4, plural]	‘nonsense’

Table 31. Differences in number between the docialect and Standard Latvian

Docialect: singular	Standard Latvian: plural	Translation
<i>baile</i> [D5]	<i>bailes</i> [D5]	‘fear’
<i>dyune</i> [D5] or <i>dyuņa</i> [D4]	<i>dūņas</i> [D4]	‘sludge, mud’
<i>mūka</i> [D4]	<i>muokas</i> [D4]	‘torment, agony, pains’
<i>dūrs</i> [D1], also [D6, plural]	<i>durvis</i> [D6]	‘door’

A difference only in declension class is rare, except for the phonetically motivated variation between D4 and D5, where the nominative singular ending of nouns with a soft stem (especially one ending in *ŋ* or *ʃ*) can be interpreted as /a/ or /e/ (for example Latgalian *gaļa* [(D4) or *gale* [D5], Standard Latvian *gaļa* [D4]); these nouns are not included in the dictionary. Interesting are nouns that in the docialect belong to D6, a class which seems to be more comprehensive in the docialect than in Standard Latvian and also includes loanwords. For example, the old German loanword *lusts* ‘joy, pleasure’ is allocated here, while in Standard Latvian and some varieties of Latgalian it is *luste* [D5]. The word LTG *siens* ‘mushroom’, LVS *sēne* [D5] is an old borrowing from a Baltic Finnic language. An inherited word of class D6 is *dzejs* ‘yarn’, LVS *dzīja* [D4]. The noun *kienists* ‘kingdom’ (root *kien-* ‘king’ borrowed from German) is used as a noun of D6 by Ulanowska, while in modern varieties of Latgalian it is *kieneste* [D5], and older or regional varieties of Latvian have *kēniste* [D5]. The word for ‘castle’ varies between *piļs* [D6] and *pile* [D5] in the docialect, but it does so in other varieties of Common Latvian as well (in Standard Latvian, it is *pils* [D6]).

4.3. Semantic differences

Some cognate words in Latgalian and Latvian differ in meaning. This is found with both inherited Baltic roots and with shared loanwords. Semantic differences may be gradual, showing different steps in semantic changes such as broadening or narrowing of a meaning, or transfer by metonymy or metaphor. Often an older meaning still exists alongside a new meaning.

The pair LTG *kars* ‘army’ – LVS *karš* ‘war’ shows a specialization to different concepts within one domain. Similarly, the adjectives LTG *natikls* ‘lazy’ – LVS *netikls* ‘lewd, indecent’ both refer to a lack of virtue, but differ with respect to the virtue in question. In the case of LTG *sūds* ‘court’ – LVS *suods* ‘penalty, punishment’, the development of meaning is well documented; the source for the following is Karulis (1992, II, 249). The root was borrowed before the 13th century from Old Russian *sud'* ‘court; verdict’. The noun *suods* is documented in Latvian from the 16th century on, first in the meanings ‘court’ and ‘lawsuit’. The meaning ‘penalty’ is documented in Low Latvian texts from the 18th century on; it becomes the dominant and then the only meaning during the 19th century. This illustrates neatly the separate development of Low Latvian and Latgalian in the 18th and 19th century. In this example, the doculect has preserved the older meaning of the noun. The adjective *skaidrys* – *skaidrs* means ‘clear’ in LVS as well as in modern written Latgalian. In the doculect, however, its meaning is ‘bright, light’. The etymology of this word is not clear (cf. Karulis 1982, II, 191-192), but the two meanings can be easily related (for example, a clear day is a bright day).

In some instances, the extensional meaning of the Latgalian word is broader than that of its Standard Latvian correspondent. In the doculect, *ustoba* may refer to a hut as well as to a room within a building, while LVS *istaba* only has the latter meaning. The nouns LTG *gruomota*, LVS *grāmata* continue a borrowing from Old Russian *gramota*, which was used for several concepts related to writing, such as ‘alphabet’, ‘literacy’, ‘written document’ (Karulis 1992, I, 306). In older Latvian and Latgalian, the loanword referred to various kinds of written documents. In the doculect, *gruomota* is found with the meanings ‘book’ and ‘letter’, while in modern Standard Latvian, it has only the meaning ‘book’. An instance of the opposite, where the extensional meaning of a word is narrower in the doculect is *dziernovys* – *dzirnava(s)* ‘mill’. In Latgalian, it typically refers to a handheld grinder, the word for ‘mill’ being *patmalis*, while in Standard Latvian, *dzirnava* (nowadays usually in the singular, earlier a plural-only noun) refers to various kinds of mills and grinders; on this word cf. Breidaks ([1966] 2007, 118).

Several cognate words have at least one meaning shared by LTG and LVS and an additional meaning in the doculect which is not attested in modern Standard Latvian, or only as an archaism, or restricted in its use to certain regions or styles, etc. In (102), examples of such words are listed; the first named meaning is shared, the one added with “+” is special to Latgalian or the doculect. Only the Latgalian form is given.

(102) Polysemous words in the doculet with one meaning shared with LVS and one additional meaning

- a. *aile* ‘line’ + ‘breed’
- b. *dūbe* ‘pit’ + ‘grave’
- c. *dzeive* ‘life’ + ‘livelihood’
- d. *maize* ‘bread’ + ‘crop’
- e. *dzierdēt* ‘hear’ + ‘feel’ (pain)
- f. *pyust* ‘blow’ + ‘breathe’

Breidaks ([1966] 2007, 115-117) lists ten common Latvian roots that have additional meanings in Latgalian. One of these instances is the verbal root LTG *grīz-*, LVS *griez-*, common meaning ‘cut’. As Breidaks notes, in Latgalian it is also used in the meaning ‘saw’, and this is found in the doculet in *pad-grīzt* ‘saw at (the lower side of) something’ with the borrowed preverb *pad-*, translated by Ulanowska into Polish as *pod-pilować*. In the doculet, the root further appears in *ap-grīzt* ‘kill’ (in ‘the wolf killed the sheep’), which may be a result of meaning extension (it may also be derived from *grīzt* (2) ‘turn’; the two homographs differ in pitch).

Differences in meaning are found in several prepositions and preverbs, often showing parallels between Latgalian and Slavic languages. These parallels may be the result of semantic borrowing or of retention of a common meaning that has faded in Standard Latvian. Prepositions and preverbs show intricate polysemy, and new meanings usually fit into the network, whether borrowed or inherited. LTG *zam*, LVS *zem* has the main meaning ‘under’ in both languages. In the doculet, it is further used for ‘towards’, ‘near to’, ‘at’ in both local and temporal meaning. A corresponding temporal meaning is listed in the LVS dictionary LLVV (marked as *novecojis* ‘archaic’); additionally, a Polish model may have influenced constructions such as *zam vokora* ‘towards evening’, *zam vacuma* ‘at/approaching old age’, as the Polish preposition *pod* ‘under’, ‘in the vicinity of’, ‘towards’ shows similar polysemy. The polysemy found with the preposition *pret* in the doculet (‘against, opposite, towards’ and ‘before’) is most probably influenced by the Polish cognate preposition *przed*, as the meaning ‘before’ is not found with LVS *pret*. Another example is LTG *ap*, which shares with LVS *ap* the meaning ‘around’ but is used in Latgalian further in the meaning ‘about’ (where LVS uses *par*), as an equivalent of Polish *o*. However, the meanings ‘towards’, ‘approaching’ and ‘before’ are close to each other, as are the meanings ‘around’ and ‘about’ (note the semantic overlap of these prepositions in English).

The preposition *aiz* is used in the doculet in the same meanings as found in Standard Latvian: ‘behind’, ‘after (in a line)’, ‘across, beyond’, ‘out of, because of’, while in the use of the cognate preverb *aiz-* some differences were noted. Identification of this preverb with the Polish preverb *za-* (which also has a cognate preposition *za* ‘behind’ etc.) has given rise to an extension of the use of the Latgalian preverb and to calques, for example in *aiz-raksteit* ‘PVB-write’ (Polish equivalent *za-pisać*) ‘sign over’ and *aiz-praseit* ‘PVB-ask’ = ‘invite’ (compare Polish *za-prosić*). Calques are also found with other preverbs, for example, *puor-praseit* ‘PVB-ask’ = ‘apologize’ (compare Polish *prze-prosić*), or *puor-spēlēt* ‘PVB-play’ = ‘lose’ (compare Polish *prze-grać*).

Semantic differences between the docialect and Standard Latvian should be investigated in a broader perspective on semantic diversity across more varieties of Common Latvian – this is a fascinating field for further research, to which this dictionary aims to give impulses. The polysemy of content and function words such as discussed in this section is not random and shows the mechanisms of meaning change described by linguists since the 19th century. This also includes the semantics of borrowed roots and lexemes. Furthermore, semantic borrowing may also fit into existing networks, which often makes it difficult or impossible to determine the origin of a meaning with certainty, especially in situations of prolonged contact and widespread bilingualism. In addition to Latgalian-Slavic parallels where a Slavic (often Polish) influence on Latgalian is likely, there are semantic parallels among a greater number of languages, which can only be stated as areal phenomena without reconstructing the historic paths of development. A case in point is the necessitive construction with LTG *daīt* ‘arrive, go/come up to’ and a dative argument, which has parallels in Latvian, Lithuanian, Slavic and Finno-Ugric languages (see Nau 2012, 489-493).

4.4. Words not found or uncommon in Standard Latvian

I will now turn to words that are special to the docialect in that in modern Standard Latvian they either have no equivalent or are at least not widely used. Most of these words are known in other varieties of Latgalian as well, and many are used in modern written Latgalian. First to be discussed are inherited Baltic words which have been lost in Standard Latvian, then I will turn to loanwords from Slavic languages that are special to Latgalian dialects. As mentioned at the beginning of this section, I will speak of Slavic loanwords and not distinguish a concrete model language, as this is in most cases impossible. Furthermore, there are many instances where the status of a root as inherited or borrowed is not clear, especially with function words and prefixes. The discussion of such elements will link the parts on inherited and on borrowed words. At the end of this section, a short presentation of old German loanwords is added.

The main source for inherited words not found in Standard Latvian is Breidaks' thorough investigation of Latgalian dialects (Breidaks [1966] 2007). The author lists 155 etymological nests of words with 372 lexemes derived from inherited Baltic roots (Breidaks [1966] 2007, I, 53-110). Of these, 30 are attested in the docialect (counting verbs with the same stem and different preverbs only once). Within this set, nouns and adverbs are often transparent and/or contain an element known in Standard Latvian; cf. (103).

(103) Latgalian words partly transparent from the point of view of Standard Latvian

- a. *aizdzereibys* ‘betrothal’: prefix *aiz-*, root *-dzer-* ‘drink’, derivational suffix *-eib-/īb-*
- b. *dīnduorzs* ‘paddock’: *dīna/diena* ‘day’, *duorzs/dārzs* ‘garden’
- c. *patmalis* ‘mill’: pronominal root *pat-* ‘self’, verbal root *mal-* ‘grind’
- d. *ūluokne* ‘scrambled egg’: root *ūl-/uol-* ‘egg’
- e. *ragans* ‘bad wizzard, dragon’, cf. *ragana* ‘witch’

- f. *zamu* ‘below, down there’ (adverb), *zamuška* ‘place underneath’: root *zam/zem* ‘under’ (preposition)
- g. *pyrmuok* ‘before’ (adverb): root *pyrm-/pirm-* ‘first’, comparative suffix *-uok/-āk*
- h. *aplek* ‘around’ (adverb), root *ap-* ‘around’ (preposition), cf. LVS *ap-kārt*
- i. *vysod* ‘always’, root *vys-/vis-* ‘all’
- j. *tīne* ‘there, that place’ (noun), derived from *tī* ‘there’ (adverb), cf. LVS *tur-iene*, derived from *tur* ‘there’
- k. *otkait, otkon* ‘again’, cf. LVS *atkal*
- l. Words with the pronominal stem *it-* ‘this’: *itys* ‘this’, *itaids* ‘such (as this)’, *ite* ‘here’, *itai* ‘so, in this way’, cf. LVS *tas* ‘that’, *tāds* ‘such’, *te* ‘here’, *tai* ‘so’

Only a few nouns contain Baltic roots that are not found in Standard Latvian. These are *vucyns* ‘ram’ and *vuška* ‘sheep’, whose Baltic origin is undisputed, and *lizeika* ‘spoon’ and *gosts* ‘guest’ (with the related verb *gasteit* ‘be a guest, stay as a guest’), which may be loanwords from Slavic, but Breidaks and earlier researchers argue for Baltic roots. Relatively more different roots are found in words belonging to other parts of speech. Verbs attested in the doculect and included in Breidaks’ list are *uoveitīs* ‘fool around’, *kuorst* ‘ripen’, *maut* ‘swim’ (with *da-maut* ‘swim up to’ and *puor-maut* ‘swim across’) and the related *mauduot* ‘bath’ in *iz-mauduot* ‘bath (and finish bathing)’, and *propult* ‘perish’. Finally, the list includes the third person pronoun *jis* and the prepositions *da* ‘(up) to’ and *iz* ‘to’, ‘on’, ‘from’.

Breidaks discusses the etymology of the roots in his list and brings forward arguments for classifying them as inherited, in some instances against a more common classification as borrowings. For many lexemes, he then presents parallels in other Latvian dialects and/or in Lithuanian (Breidaks [1966] 2007, I, 152-192). Lexemes attested in the doculect are found in four of the seven groups that he distinguishes. Most often isoglosses include Selonian dialects, which are spoken to the west and south of Latgale and together with the Latgalian dialects form the High Latvian dialect group. Frequently parallels are also found in Lithuanian dialects; cf. (104)

(104) Isoglosses according to Breidaks ([1966] 2007): words attested in the doculect

- Words with parallels in Selonian dialects and in Lithuanian: *dīnduorzs* ‘paddock’, *patmalis* ‘mill’, *kuorst* ‘ripen’, *uoveitīs* ‘fool around’, *vysod* ‘always’, *zamu* ‘below’
- Words with parallels only in Selonian dialects: *gosts* ‘guest’, *lizeika* ‘spoon’, *ragaņs* ‘wizzard’, *vuceņs* ‘ram’, *vuška* ‘sheep’
- Words with parallels only in Lithuanian: *otkait* ‘again’, *itys* ‘this’, *mauduot* ‘bath’

Words found in a wider area include *aplek* ‘around’ and *iz* ‘to, on’, which are attested also in western dialects of Latvian with a Curonian substrate, and the verbs *maut* ‘swim’ and *propult* ‘perish’ (as before and additionally in Old Prussian).

The dictionary contains some more words with Baltic roots that are not discussed in Breidaks’ work, for example, *diveici* ‘twins’ (containing the root *div-* ‘two’; the LVS word for ‘twins’ is *dvīņi*), *vaidi* (plural) ‘war’ (LLVV has a singular *vaidi*, for which the meaning ‘war’ is marked as archaic), *vērtīs* ‘look, watch’ (LVS has *vēr-uo-t*

‘observe, watch’), *zeimuot* ‘look, notice’ (probably derived from LTG *zeime* / LVS *zīme* ‘sign’), and others.

Special attention is given in Breidaks’ work to the preposition *da* ‘up to’ and the related preverb *da-* (Breidaks [1966] 2007, I, 63-64; 119-130; Breidaks [1972] 2007, II, 216-220; see also Reķēna [1967] 2008). While this morpheme appears in a wider area of Latvian dialects and in Lithuanian, it has often been regarded as a Slavic borrowing; for more recent discussions of its distribution and functions based mainly on Lithuanian data see Wiemer (2009) and Kozhanov (2013; 2014; 2015, 293-311). Independently of its origin as an old material borrowing or a conserved inherited morpheme, it is indisputable that the preposition *da* and the preverb *da-* have a firm place in Latgalian, and that their functional range overlaps largely with that of related morphemes in Slavic languages. The doculect contains further a homonymous conjunction and a particle *da*, which are more likely to be loans from an (East) Slavic language.

Breidaks ([1966] 2007, I, 120-128) lists 113 verbs with the preverb *da-* attested in Latgalian dialects, excerpted from dictionaries and dialect descriptions. Eleven of these verbs are found in the doculect in at least one of the meanings given by Breidaks: *da-dzeit* ‘catch up with’, *da-īt* ‘go up to’ and ‘be obliged to’, *da-juot* ‘ride up to’, *da-likt* ‘put, add’, *da-maut* ‘swim up to’, *da-nest* ‘bring’, *da-skrīt* ‘come running’, *da-vest* ‘lead up to’, *da-zynuot* ‘get to know’ and the reflexive verbs *da-sa-guoduoit* ‘realize, guess’ and *da-sa-zeit* ‘find out, know’. In one further instance, my interpretation of the meaning is different: for *da-stuot*, my interpretation is ‘start working’, ‘enter into service’, while the meaning given in Breidaks after the dictionary EH is ‘walk up to’ (given in German as ‘hinzutreten’). Interestingly, EH gives an example from Ulanowska’s fairytales (from B01), which is also quoted in our dictionary. Evidently, Breidaks did not check the original, as he copies the mistake made in EH (pronoun *jī* ‘they’ instead of *jei* ‘she’).

In addition, there are eleven verbs with *da-* in the doculect which are not contained in Breidaks’ list: *da-gaideit* ‘wait for’, ‘be affected by the appearance (of a natural phenomenon, such as light, cold)’, *da-grīzt* ‘turn towards’ (transitive) and reflexive *da-sa-grīzt* ‘turn towards’ (intransitive) in the phrase *da-sa-grīzt da Dīva*, literally ‘turn to God’ = ‘die’, *da-laist* ‘let come close’, *da-nuokt* ‘catch up with’, *da-sa-laseit* ‘join’, *da-sa-zynuot* ‘learn, find out’, *da-stateit* ‘place’, *da-sūdēt* ‘argue, arrange by arguing’, *da-vīrēt* ‘believe, be convinced’, *da-vuiceit* ‘teach’.

Breidaks also argues for a Baltic origin of the prefix *pra-* or *pro-* found in Latgalian dialects and presents a list of 73 attested verbs with this prefix (Breidaks [1966] 2007, I, 130-143). However, the doculect gives little evidence of such a productive inherited prefix. It appears in the verb *propult* ‘perish’, which was already cited above as a word of Baltic origin with a broad distribution, though lacking in Standard Latvian. In the doculect and other varieties of Latgalian, it is not analyzable, as the verb **pult* does not appear alone nor with other preverbs. As a clear preverb, *pro-* appears in the doculect in *pro-dzeit* ‘chase away’ and *pro-krist* ‘fall through’; both are contained in Breidaks’ list. It seems more likely that this *pro-* is a borrowing from Slavic than the continuation of a Baltic preverb *pra-*. The prefix *pro-* is certainly productive in Latgalian, cf. Nau (2022a; 2022b) for 31 attested verbs with examples.

Undisputed instances of borrowed preverbs are *roz-* and *pad-* in the doculect (the latter appearing in modern varieties of Latgalian more often in the form *pod-*). As such, they are ignored in Breidaks' work, though he mentions them within his discussion of *da-*. According to him, the inherited *da-* has a larger semantic and functional range than the borrowed prefixes. He acknowledges two meanings of *pad-* and one of *roz-* but does not name these meanings (Breidaks [1966] 2007, I, 130). In the doculect, *pad-* is found with five verbs and indeed two different meanings: 1. ‘under, below’ in *pad-buozt* ‘stick from below’, *pad-grīzt* ‘saw at something from below’, *pad-kalt* ‘forge onto the underside’, *pad-sa-raksteit* ‘sign’, and 2. ‘towards, approaching’ in *pad-braukt* ‘draw up’. The most frequent borrowed preverb in the texts under investigation is *roz-*; it appears in 21 verbs, in six of these in combination with the reflexive marker as *roza-*. Other than stated by Breidaks, the prefix has several meanings, listed in (105). Most often found is the meaning ‘into parts, into pieces; apart’ (an equivalent in German would be *zer-* in transitive verbs), where intransitive verbs additionally have the reflexive marker. Otherwise, the combination *roza-* has an inchoative meaning; the meaning of beginning is also found two times without the reflexive marker. In the third group, ‘through’ and ‘past’ are put together, as the doculect shows a conflation of these meanings (which are expressed separately in Standard Latvian) also in another expression means, the adverb *cauri*, which may combine with these verbs (see examples in the dictionary). In two verbs, the preverb has no clear lexical meaning; its function may be rather that of making the verb telic or perfective. An equivalent in German may be *ver-*; the verbs in (105.d) can be translated into German as *mischen/vermischen* ‘mix, blend’, *urteilen* ‘judge’ / *ver-urteilen* ‘convict’.

(105) Meanings of the preverb *roz-* in the doculect

- a. ‘into parts, into pieces’, transitive verbs: *roz-cierst* ‘cut into parts’, *roz-grīzt* ‘slice, split’, *roz-jaukt* 2. ‘smash to parts’, *roz-plēst* ‘tear off’, *roz-rausteit* ‘tear to pieces’, *roz-saudēit* ‘shoot to pieces’, *roz-sist* ‘smash’, *roz-šķūrsteit* ‘divide’, *roz-staiguot* ‘scatter’; ‘apart’, intransitive verbs (with reflexive marker): *roza-īt* ‘separate, disperse’ and *roza-šķiert* ‘part, drift apart’
- b. ‘beginning’: *roza-dzeivuot* ‘start to keep house’, *roza-mūst* ‘wake up’, *roza-sirdeit* ‘get angry’, *roza-smīt* ‘break into laughing’; *roz-dzeit* ‘drive (an animal) on’, *roz-skrīt* 1. ‘start running’
- c. ‘through’, ‘past’: *roz-krist* ‘fall through’; *roz-juot* ‘ride past’, *roz-skrīt* 2. ‘run past’
- d. perfectivizing function (?): *roz-jaukt* 2. mix together (*jaukt* here ‘mix, mingle’), *roz-tīsuot* ‘convict’ (*tīsuot* ‘judge, try’)

It is noteworthy that the borrowed prefixes *pro-*, *pad-* and *roz-* are found in combination with inherited roots only. As argued in Nau (2022a), this points to a direct borrowing of the prefixes as such, not as part of prefixed verbs of a model language with later reanalysis. This type of borrowing is enabled by the inherited similarity of Baltic and Slavic systems of verbal prefixation. It even seems that the combination with a borrowed root is avoided, while other prefixes (including *da-*) are often combined with borrowed verbs, such as *da-vīrēt* ‘believe’ or *iz-lečeit* ‘cure’.

The doclect contains about thirty verbs borrowed from a Slavic language and not used in Standard Latvian (counting verbs with different prefixes but identical stems only once). Most of them are also found in other varieties of Latgalian. They are integrated into the Latgalian system by direct insertion (Wohlgemuth 2009), that is, allocated to one of the conjugation classes without additional suffix. This is typical for Slavic loanverbs in Latgalian (Nau 2022a, 95–96). Many loanverbs belong to classes II-ē (*greš-ē-t* ‘sin’) or II-ei, less often to III-ei (*vuic-ei-t* ‘teach’), or fluctuate between these classes (see Section 3.3.3). Another possibility is allocation to class II-uo (*īsk-uo-t* ‘comb’, *dārav-uo-t* ‘forgive’), more rarely to II-ā (*dzekav-ā-t* ‘thank’). The choice of class is motivated by the stem vowel in the model word: verbs with a front vowel are usually allocated to II-ē, II-ei, or III-ei (cf. Polish *wierzyć*, Russian *верить*, doclect *vīrēt/vīreit* ‘believe’), while verbs with -a- are usually allocated to II-uo or II-a (cf. Polish *pilnować*, doclect *piļnavuot/piļnavāt* ‘watch, take care’).

Semantically, the largest groups of borrowed verbs designate social interaction and/or mental activities and states. These include the following (for combinations with preverbs see the dictionary): *targavuot* ‘negotiate’, *služēt* ‘serve’, *svuotuot* ‘court’, *ženeit* ‘marry’, *gasteit* ‘visit, stay as a guest’, *gūluot* ‘have fun, party’, *žyčeit* ‘borrow’, *ratavuot* ‘rescue’, *parjedeit* ‘advise’, *dzekavāt* ‘thank’, *dāravuot* ‘forgive’, *pazvoleit* ‘allow’, *grāžētīs* ‘threaten’, *lūbēt* ‘like, love’, *vīreit* ‘believe’, *vuiceit* ‘teach’, *merkavuot* ‘be aware, know, think’, ‘watch, take care of’, *piļnavuot* ‘watch, take care of, guard’. Verbs connected to Christian faith and catholic practices usually have a close equivalent in Polish, for example, *iz-pokotovuot* ‘atone’ (cf. Polish *od-pokutować*), *iz-spovedēt* ‘hear a confession (as a priest)’ (cf. Polish *wy-spowiadać*), and *sa-grešēt* ‘sin (a lot, at various times)’ (cf. Polish *z-grzeszyć*).

A smaller semantic group that can be distinguished is verbs connected to grooming and health: *īskuot* ‘comb’, *muozuot* ‘smear’, *lečeit* ‘cure’, *kalečeit* ‘cripple, hurt’.

The verbal stem *pruov-ei-* (or *pruov-ē-*) is attested in several prefixed verbs with and without a reflexive marker and has at least two meanings: 1. ‘better’, in *ap-sa-pruoveit* ‘get a better life’ (Polish *po-prawić się*) and *pa-sa-pruoveit* ‘recover’, and 2. ‘go/send off, direct’, in *at-pruoveit* ‘send back’ and *iz-pruoveit* ‘send someone on their way’ (both rendered in the Polish translation by *wy-prawić*), and the intransitive verbs with reflexive marker *pruoveitīs* ‘get ready (for a journey)’ and *sa-sa-pruoveit* ‘set off’. It is possible that these meanings go back to repeated borrowing, once with a model such as Polish *po-prawić* ‘mend, repair, correct’ (or related words in Russian or Belarusian) and another time with a model such as Russian *na-pravit* ‘send, steer’ (or related words). The stem *pruovei-* is further attested in the verb *pa-pruoveit* ‘take care, make sure (that)’ (in the clause ‘She made sure that they didn’t wake up’) with the Polish translation equivalent *po-prawić* (*poprawiła, żeby się nie zbudzili*). Such a meaning is not contained in dictionaries of contemporary Polish and its origin is not clear to me.

Slavic loanwords also include several adjectives. The majority denotes physical or psychological characteristics or states of people or animals, for example *glups* ‘stupid’, *kūds* ‘skinny, scrawny’, *golodnys* ‘hungry’, *smels* ‘courageous’, *morkotnys* ‘melancholic’, *bednys* ‘poor’. Other adjectives include *pusts* ‘empty’, *piļns* ‘urgent’,

and *postnys* ‘Lenten’. For *-n-* as a possible marker of borrowed adjectives see Section 4.2 above. In two instances, the borrowing of an adjective involves a syntactic change, as the corresponding meaning would be more easily expressed by a noun in the genitive in Common Latvian. These appear in the phrases *postnys iedīns* ‘Lenten fare’, LVS *gavēņa* (genitive) *ēdiens*, and *barolota maize* ‘chaff bread’, LVS *pelavu* (genitive plural) *maize*.

Borrowed adverbs include the epistemic modals *može* ‘maybe’ and *mušen* ‘certainly’ (on these words in a greater areal context see Nau 2012), *koņča* ‘by all means’ (compare Polish *koniecznie*), and three variants of a word for ‘only’: *tojko*, *tojki*, and *tojkeit*.

The conjunction *da* ‘and, but’ and the particle *da* ‘even’ were probably borrowed from Russian, as well as the particle *vot*, which has many functions in Latgalian (as it has in the model language Russian), untranslatable from an English point of view. In the fairytales, it is often used for structuring the text. This and other functions need more research. Another important particle worth further research is *to*, which probably shows blending of an inherited particle (LVS *ta(d)*) and Polish *to*. It is also part of the conjunction *a to* ‘otherwise’. The loanword *prošom* ‘please’ appears two times.

As in many contact situations, nouns form the largest and most varied group of loanwords. Important semantic groups are listed with examples in (106); note that their classification as borrowings from a Slavic language is preliminary and may not be true for all cited words.

(106) Nouns borrowed from Slavic: most important semantic groups

- House and household: *gankys* ‘porch’, *pokoja* ‘room’, *siļcis* ‘hall(way)’, *skreine* ‘chest’, *poduška* ‘cushion’, *puks* ‘down feathers’, *paska* ‘firkin’, *kilišķeņa* ‘glass’, *tel-erdzs* ‘plate’, *rūčniks* ‘towel’
- Clothes and grooming: *skusts* ‘kerchief’, *sukne* ‘dress’, *keša* ‘pocket’, *šolks* ‘silk’, *grebiņš* ‘comb’
- Professions: *klebapjoka* ‘baker’, *kukars* ‘cook’, *kupcs* ‘merchant’, *lesniks* ‘forester’, *rozboiniķs* ‘robber’, *služanka* ‘maid, servant’, *šaucis* ‘cobbler’
- Abstract concepts: *parāds* ‘advice’, *pravda* ‘truth’, *smierte* ‘death’, *škoda* ‘damage’, *štuka* ‘marvelous thing’, ‘trick’
- Words connected to catholic faith and practices: *gramnica* ‘altar candle’, *miša* ‘mass’, *obrozs* ‘picture of a saint’, *pokota* ‘atonement’, *rožoncys* ‘rozary’, *spovids* ‘confession’, *škapleri* ‘scapular’; to this group we may add the words *nabašníks* ‘corpse’, *smuts* ‘devil’ and *čorts* ‘devil’, whose use has been influenced by Catholicism. Their borrowing may be motivated by taboo, similar in the case of *smierte* ‘death’.

Many of these words are used in varieties of Latgalian until this day. On the other hand, the dialect contains several nouns (borrowings and words with inherited roots) that are connected to 19th century customs, fashions or techniques and have become obsolete. These words may have no exact English translation equivalent. Examples are elements of clothing such as *biņdzukeņš* (diminutive) (a kind of jacket), *burnass* (a kind of coat), *bocjuki* ‘lace boots’, *izova* ‘old bast shoe’, names of professions or

social positions such as *džjaks* ‘chief clerk, official in Tsarist Russia’, *leluokī* (literally ‘the bigger ones’) ‘law officials, consultants, counselors’, *mužiks* ‘poor, dependent farmer’, *bobuļs* ‘cottage’, the carriage *kaļaska* (a kind of barouche), details of weapons such as *poroks* ‘gunpowder’, *pistons* ‘percussion cap’.

The dictionary also contains some German loanwords that belong to the Common Latvian stock, that is, they were borrowed before the political and cultural separation of Latgale from the western parts of Latvian lands in the 17th century. They often seem to come from Middle Low German (MLG) or later varieties of Low German spoken in the area. In modern Latvian they are regarded as unnecessary borrowings (so called *barbarisms*) and their use in the Standard Language is undesirable. In the docialect, they do not have such a stylistic load. Examples include *bryute* ‘bride’, ‘lover (female)’ (compare MLG¹ *brût* ‘bride’), *klindžs* ‘handle’ (LVS *klinķis*; compare MLG *klinke*, modern High German *Klinke* ‘handle’), *kneipstaki* ‘pliers’ (compare MLG *knîp-tange* ‘pliers’; the second part maybe conflated with *stake* ‘bar’), *krams* ‘shop, stock’ (compare MLG *kram(e)* ‘merchandise laid out in a shop’, among other meanings), *lusts* ‘joy’ (compare MLG *luste* ‘joy’), *skraučs* ‘tailor’ (compare MLG *schrôder*, *schrâder* ‘tailor’; Latvian, archaic *skroderis*), *šmuks* ‘pretty, handsome’ (compare MLG *smuk* ‘beautiful’), and others.

Some words of German origin have entered Latgalian through Polish or another Slavic language, for example, *ratunka* ‘rescue’ (Polish *ratunek*, German *Rettung*) or *bjaka* ‘steel sheet’ (Polish *blaha*, German *Blech*). Unclear to me is the history of *butele* ‘boddle’. LVS has *pudele*, which is certainly borrowed from Low German *buddel*, but the consonants in Latgalian are closer to Polish *butelka*, Russian *butylka*. Ultimately, the word goes back to French *bouteille* – this form is closest to the sound shape of the Latgalian word, but a direct borrowing from French into Latgalian is highly unlikely.

The last example is emblematic for the findings of this section: the vocabulary of Latgalian shows its manifold and often intricate connections to genetically related and contact languages. It deserves much more research than it has hitherto enjoyed.

5. Conclusions

The fairytales collected by Stefania Ulanowska at the end of the 19th century are an outstanding document of Latgalian verbal art and allow us to study a variety of the Latgalian language as it was spoken at that time. In the first paragraph of her publication, she writes that the art and language of the Latvians of Polish Livonia had wrongly been disdained and neglected by researchers (Ulanowska 1891, 181; 2011, 7). The publication at hand strives to amend this neglect.

The oral nature of the texts is evident in their structure and style, which makes them especially valuable for linguists. Ulanowska’s transcription shows many phonetic details and phonological processes and allows to discover the morphophonological harmony characteristic to Latgalian dialects, where stems change their shape in ac-

¹ The Middle Low German words in this paragraph are taken from Lübben ([1888] 1993).

cordance with the shape of an inflectional ending (as in *vylks* ‘wolf’, plural *vilkī*, or *meklēt̄* ‘search.INF’, *maklātu* ‘search.SUP’).

In Section 3, detailed insights into nominal and verbal inflection were given by comparing the doculect with modern written Latgalian and other dialects. It showed the doculect as a rich source for comparative studies of Baltic and Indo-European languages. Furthermore, its study may give impulses to the ongoing standardization of Latgalian morphology. Noun declension turned out to be very systematic and close to the modern standard. Differences between declension classes are better preserved in the doculect than in other dialects, for example, accusative and locative singular are mostly assigned according to class and not influenced by the phonetic shape of the stem. Verbs show a different picture. Only verbs of class I, which have no stem-forming vowel, show a stable system of conjugation and a systematic difference of the subclasses I-a and I-e in past tense. In classes II and III, the use of stem vowels as well as endings of 1PL and 2PL is less systematic. Much variation is found with those verbs whose stem-forming suffix contains a front vowel or diphthong (such as /ē/ and /ei/). Some tendencies for the choice of stem suffix in various wordforms were found, and the issue is certainly worth further research. The results will be interesting not only for specialists of Baltic languages, but also for general linguists interested in morphological systems and their development.

Only little was said about the use of wordforms and other aspects of syntax. Important phenomena include the logophoric pronoun *šys*, the use of non-finite verbforms in represented speech and other uses of participles or infinitives. Many other points of interest could not be mentioned within the scope of this sketch, for example, uses of the future tense or of the genitive case. Such questions were partly treated in prior publications, but many await further research.

Another rich field for further research is Latgalian lexicology, into which Section 4 gave a glimpse. While the doculect, and Latgalian in general, share the largest part of their lexicon with other varieties of Common Latvian, including Standard Latvian, there are also many differences that may give insights into lexical development and semantic change. Loanwords show the relatedness to other languages in addition to genetic relationship. The main contact languages of Latgalian in the 17th to 20th century were various varieties of Slavic languages. Some loanwords are evidence of social and cultural contacts, for example, borrowed verbs for social interactions or borrowed nouns connected to Catholicism. In other instances, the genetic relationship and similarities in the systems between Baltic and Slavic languages make the distinction between borrowed and inherited material difficult. A case in point are verbal prefixes. However, this case also shows that from a synchronic point of view, this distinction may be less important – the preverbs *da-* (most probably inherited) and *roz-* (most probably borrowed) have a similar frequency in the doculect, both are well integrated into the system of preverbs and show semantic differentiation.

In sum, I hope that this dictionary and the grammatical and lexicological sketches presented here will stimulate new research on old as well as contemporary documents of Latgalian. In my case, it was these fairytales that convinced me that Latgalian should be treated by linguists as a language of its own.

6. Abbreviations

1/2/3	first, second, third person
ACC	accusative
ADD	additive particle
AGR	agreement marker
CAUS	causative
COMP	comparative
CVB	converb
DAT	dative
DEB	debitive
DEF	definite
DEM	demonstrative
DERI	derivational suffix
DIM	diminutive
EMPH	emphatic pronoun
F	feminine
FUT	future
GEN	genitive
IDF	indefinite
IMP	imperative
INF	infinitive
ITR	intransitive
IRR	irrealis
LTG	Latgalian
LVS	Standard Latvian
LOC	locative
LOG	logophoric pronoun
M	masculine
MLG	Middle Low German
NEG	negation
NOM	nominative
PA	active participle
PL	plural
PP	passive participle
PREP	preposition
PRS	present
PST	past
PTC	particle
PVB	preverb
Q	question particle
RFL	reflexive
RPOSS	reflexive possessive pronoun
SG	singular
STEM	stem-forming suffix
SUP	supine
TRS	transitive
VOC	vocative

7. Bibliography

- ADT = *Augšzemnieku dialektā teksti. Latgaliskās izloksnes* [High Latvian dialect texts. Latgalian subdialects]. 1983. Edited by N. Jokubauska. Riga: Zinātne.
- Arbīdāne, Sarmīte. 1998. Uļanovskas pasaku valoda [The language of Ulanowska's fairytales]. Bakalaura dars [BA thesis]. Riga: Latvijas Universitāte.
- Bērzkalns, Anatolijs. 2007. *Latgaļu volūdas vōrdu krōjums* [Vocabulary of the Latgalian language]. Rēzekne: Latgales kulturas centra izdevnīceiba.
- Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey N. Leech, Susan Conrad, and Edward Finegan. 2021. *Grammar of Spoken and Written English*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Breidaks, Anton. 1966. *Augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu dialektālā leksika un tās vēsturiskie sakari* [Dialectal lexis of the Latgalian subdialects of the High Latvian dialect and its historical relations]. Disertācija filoloģijas zinātnu kandidāta grāda iegūšanai. Riga 1966. [Published in Breidaks, 2007, I, 39-238.]
- Breidaks, Antons. 2007. *Darbu izlase* [Selected works]. 2 volumes. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
- Brejdak, A. [1972] 2007. Proischoždenie predloga *da* i pristavki *da-* v baltijskikh jazykach. *Latvijas PSR ZA Vēstnis* 1972, Nr. 4, 137-142. [Republised in Breidaks 2007, II, 216-220.]
- Brejdak, Anton. 1989. *Fonetika latgal'skikh govorov latyšskogo jazyka: diachronija i synchronija*. Disertacija na soiskanie učenoj stepeni doktora filologičeskikh nauk. Riga 1989. [Published in Breidaks 2007, I, 239-482.]
- Bukš, M. & J. Placinskis. 1973. *Latgaļu volūdas gramatika un pareizraksteibas vōrdneica* [Latgalian grammar and dictionary]. Munich: Latgalian Publishing Co.
- Cībuļs, Juris & Leikuma, Lidija. 2003. *Vasals! Latgaliešu valodas mācība* [Vasals! A textbook of Latgalian]. Riga: n.i.m.s.
- EH = Endzelin, J. & E. Hausenberg. 1934-1938. *Ergänzungen und Berichtigungen zu K. Mühlbachs Lettisch-deutschem Wörterbuch*. 2 volumes. Riga: Lettischer Kuturfond.
- Endzelin, Jan. 1922. *Lettische Grammatik*. Riga: Kommissionsverlag A. Gulbis.
- Endzelīns, Jānis. 1951. *Latviešu valodas gramatika*. Riga: Latvijas Valsts izdevniecība.
- Glottopedia contributors, “Doculect,” *Glottopedia*, <http://glottopedia.org/index.php?title=Doculect&oldid=5882> (accessed January 11, 2024).
- Hinds, John. 1979. Organizational patterns in discourse. In: Talmy Givon, ed., *Syntax and Semantics 12*. Leiden: Brill, 135-157.
- Holvoet, Axel & Nicole Nau. 2014. Argument marking and grammatical relations in Baltic: An overview. In: Axel Holvoet & Nicole Nau, eds. *Grammatical relations and their non-canonical encoding in Baltic*. Amsterdam: Benjamins, 1-41.
- Jansone, Ilga & Anna Staſecka. 2013. Latviešu rakstības attīstība: lejzemnieku un augšzemnieku tradīcija [The development of Latvian writing: the Low Latvian and the High Latvian traditions]. In: Inga Jansone & Andrejs Vasks, eds., *Latvieši un Latvija. I. Latvieši* [Latvians and Latvia I. The Latvians]. Riga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 204–244.
- Jūrdžs, Andryvs. [1916] 1999. *Myužeygays kalinders* [Eternal calendar]. With an introduction and a glossary by Anna Staſecka. Rēzekne: Latgales Kultūras centra izdevniecība.
- Karulis, Konstantīns. 1982. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca* [Etymological dictionary of Latvian]. 2 volumes. Riga: Avots.
- Kožanov, Kirill. 2013. Istorija izučenija glagol'nych prefiksov v litovskom jazyke. II. *Slavjanovedenie* 4 (2013), 96-102.

- Kozhanov, Kirill. 2014. Priešdėlio *da*- semantika lietuvių kalboje [The semantics of the preverb *da*- in Lithuanian]. In: Tatjana Civjan, Maria Zavjalova & Artūras Judžentis, eds., *Baltai ir slavai: dvasinių kultūrų sankirtos* [Balts and Slavs: Intersections of spiritual cultures]. Vilnius: Versmė, 254–274.
- Kožanov, Kirill. 2015. *Balto-slavyanskie arealnye kontakty v oblasti glagol'noj prefiksacii*. PhD dissertation, Institute of Slavic Studies of the Russian Academy of Sciences, Moscow.
- Leikuma, Lideja. 1993. *Gruomota školuotuojim* [A book for teachers]. Lielvārde: Lievārds.
- Leikuma, Lidija. 2001. Par dažiem tagadnes un nākotnes aktīvajiem divdabjiem S. Uļanovskas pasakās [On some present and future active participles in S. Ulanowska's fairytales]. *Valoda — 2001. Humanitārās fakultātes XI zinātniskie lasījumi*. Daugavpils Universitāte, 32-37.
- Leikuma, Lidija. 2013. *Lietuviešu-latviešu-latgaliešu vārdnīca* [Lithuanian-Latvian-Latgalian dictionary]. Compiled 2011-2013 under the direction of Lidija Leikuma. CLARIN-LV digital library at IMCS, University of Latvia, <http://hdl.handle.net/20.500.12574/52>.
- LLVV = *Latviešu literārās valodas vārdnīca* [Dictionary of Standard Latvian]. 1972-1996. 8 volumes. Riga: Zinātne.
- Longacre, R. E. 1979. The paragraph as a grammatical unit. In: Talmy Givon, ed., *Syntax and Semantics 12*. Leiden: Brill, 113-134.
- LPN2008 = LR Tieslietu ministrijas Valsts valodas centrs. 2008. *Latgaliešu pareizrakstības noteikumi // Latgalīšu pareizraksteibys nūsacejumi* [The rules of Latgalian orthography]. Rīga, Rēzekne: LR Tieslietu ministrijas Valsts valodas centrs.
- Lübben, August. [1888] 1993. *Mittelniederdeutsches Handwörterbuch*. Reprographischer Neudruck. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Luk = Lukaševičs (2011)
- Lukaševičs, Valentīns. 2011. *Latgaliešu-latviešu vārdnīca* [Latgalian-Latvian dictionary]. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds “Saule”.
- ME = K. Mühlenbachs *Lettisch-deutsches Wörterbuch*. Redigiert, ergänzt und fortgesetzt von J. Endzelin. 4 volumes, 1923-1925. Riga: Lettisches Bildungsministerium.
- Nau, Nicole. 2006. Out of Africa: Logophoric pronouns and reported discourse in Finnish and High Latvian dialects. *Acta Linguistica Lithuania LV* (2006), 55-87.
- Nau, Nicole. 2008. Non-finite predicates as a voicing device in Stefania Ulanowska's Latgalian fairytales. In: Jowita Niewulis-Grablunas, Justyna Prusinowska & Ewa Stryczyńska-Hodyl, eds., *Perspectives of Baltic Philology*. Poznań: Rys, 101-127.
- Nau, Nicole. 2011a. *A short grammar of Latgalian*. (Languages of the World / Materials 482) München: Lincom Europa.
- Nau, Nicole. 2011b. Declension classes in Latvian and Latgalian: Morphomics vs. Morphophonology. *Baltic Linguistics* 2, 141-177.
- Nau, Nicole. 2012. Modality in an areal context: the case of a Latgalian dialect. In: Björn Wiemer, Bernhard Wälchli & Björn Hansen, eds., *Grammatical replication and grammatical borrowing in language contact*. Berlin: Mouton de Gruyter, 471-514.
- Nau, Nicole. 2022a. Zur Integration slawischer Verben und verbaler Wortbildungselemente im Lettgallischen. In: Stephan Kessler, ed., *Contributions to Baltic-Slavonic Relations in Literature and Languages*. Berlin: Logos Verlag, 87-109.
- Nau, Nicole. 2022b. Rozpadpro. Ein Wörterbuch lettgallischer Verben mit den Präfixen *pad-*, *pro-* und *roz-*. Available at: <https://www.lexonomy.eu/#/padproroz>
- Nau, Nicole. 2023. Differential impact of colonial languages on written languages: A case study from Latvia in the early 19th century. In: Nataliya Levkovych, ed., *Diversity in Contact*. Berlin: De Gruyter, 3-90.

- Nau, Nicole & Peter Arkadiev. 2016. Towards a standard of glossing Baltic languages: The Salos Glossing Rules. *Baltic Linguistics* 6, 195–241.
- Nau, Nicole & Jurgis Pakerys. 2017. Transitivity pairs in Baltic: between Finnic and Slavic. *Lingua Posnaniensis* 58.2 (2016), 83-126.
- Nau, Nicole, Birutė Spraunienė and Vaiva Žeimantienė. 2020. The Passive Family in Baltic. *Baltic Linguistics* 11, 27-128.
- Nedjalkov, Vladimir P. & Sergej Je. Jaxontov. 1988. The typology of resultative constructions. In: Vladimir P. Nedjalkov, ed., *Typology of Resultative Constructions*. Amsterdam: John Benjamins, 3-62.
- Rataj, Andrzej. 2016. *Stefania Ulanowska. Tajemniczy życiorys, niepublikowane fragmenty twórczości*. (Colloquia Orientalia, Literatura/Historia 20). Białystok: Wydział Filologiczny Uniwersytetu w Białymostku.
- Reķēna, Antonina. [1967] 2008. Priedēkļa *da* un *palīgvārda da* nozīmes un lietojums augšzemnieku dialekta izloksnēs salīdzinājumā ar lietuviešu valodu un slāvu valodām [Meanings and use of the prefix *da* and the function word *da* in High Latvian dialects in comparison to Lithuanian and Slavic languages]. *Latviešu valodas teorijas un prakses jauājumi*, Riga 1967. [Republished in Reķēna 2008, 107-124].
- Reķēna, Antoņina. [1985] 2008. Par augšzemnieku dialekta Kalupes izloksnes priedēkļverbu atšķirībām no latviešu literārās valodas [On differences in prefixed verbs between the High Latvian dialect of Kalupe and Standard Latvian]. *Valodas aktualitātes – 1984*, 87-97. [Republished in Reķēna 2008, 315-324].
- Reķēna, Antoņina. 1998. *Kalupes izloksnes vārdnīca* [Dictionary of the dialect of Kalupe]. 2 volumes. Riga: Latviešu valodas institūts.
- Reķēna, Antoņina. 2008. *Raksti valodniecībā* [Selected works in linguistics]. I daļa. Liepāja: LiePA.
- Rembiszewska, Dorota. 2014. XIX-wieczne badania ludoznawcze na obszarze Łotwy w świetle korespondencji Stefanii Ulanowskiej do Jana Karłowicza. *Acta Baltico-Slavica* 38, 98-107.
- Rudzīte, Marta. 1964. *Latviesu dialektoloģija* [Latvian dialectology]. Riga: Latvijas Valsts izdevniecība.
- SPWN = *Słownik języka polskiego PWN*. Online dictionary of Polish by the publishing house PWN. Available at <https://sjp.pwn.pl/> (last accessed January 2024).
- Spārītis, Ojārs (ed). 2009. *Feimaņu draudzes pasakas. Tautas dziesmas un pasakas Rēzeknes novada Feimaņu un Silajāņu pagastā* [Fairytales of the parish of Feimaņi. Folksongs and fairytales from the villages of Feimaņi and Silajāņi in the district of Rēzekne]. Pierakstījis Antons Kokalis. Sastādītājs Ojārs Spārītis. Rīga: Nacionālais apgāds, 2009.
- Stafecka, Anna. 2004. “Evangelia toto anno..” (1753) and the development of the written word in Latgale. In: *Evangelia toto anno 1753*. Pirmā latgaliešu grāmata [*Evangelia toto anno 1753*. The first Latgalian book]. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 316–345.
- Stafecka, Anna. 2013. Latviešu valodas dialekti [Latvian dialects]. In: Ilga Jansone & Andrejs Vasks, eds., *Latvieši un Latvija. I. Latvieši* [Latvians and Latvia. I. The Latvians]. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 245-274.
- Strods, P. 1933. *Pareizraksteibas vōrdneica*. Rēzekne.
- Svilans-Dennis, Iréna. 1982. Verb prefixes in Latgalian: a discussion based on data found in a collection of folk tales. MA thesis. Australian National University.
- Tēzaurs = Spektors, Andrejs et al. *Tēzaurs.lv*, 2023, Autumn edition. CLARIN-LV digital library at IMCS, <http://hdl.handle.net/20.500.12574/92>.
- Ulanowska, Stefanija. 1891. Łotysze Inflant Polskich, a w szczególności z gminy Wielońskiej powiatu Rzeźyckiego. Obraz etnograficzny, przez Stefaniję Ulanowską. *Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, Kraków, Tom XV, Dz. III, 181-282.

- Ulanowska, Stefania. 1892. Łotysze Inflant Polskich, a w szczególności z gminy Wielońskiej powiatu Rzeźickiego. Obraz etnograficzny przez Stefanię Ulanowską. Część II. *Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, Kraków, Tom XVI, Dz. II, 104-218.
- Ulanowska, Stefania. 1895. Łotysze Inflant Polskich, a w szczególności z gminy Wielońskiej powiatu Rzeźickiego. Obraz etnograficzny przez Stefanię Ulanowską. Część III. *Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej*, Kraków, Tom XVIII, Dz. II, 232-492.
- Uļanovska, Stefanija. 2011. *Pūļu Inflanteis latviši, i sevišķi Rēzeknis aprīņķa Viļānu pogosta: Etnografiskys tāluojums*. Eds. Aleksejs Andronovs & Lideja Leikuma. (Latgalistikys biblioteka, 2.) Riga. [Reprint of Ulanowska 1891, 1892, 1895]
- Uļanovska, Stefanija. 2017. *Poļu Inflantijas latvieši, īpaši Rēzeknes aprīņķa Viļānu pagasta: Etnogrāfisks tēlojums*. Translated by Kristīne Kuņicka, edited by Angelika Juško-Stekèle and Antra Klavinska. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. [Latvian translation of Ulanowska 1891]
- Wiemer, Björn. 2009. Zu entlehnten Verbpräfixen und anderen morpho-syntaktischen Slavis men in litauischen Insel- und Grenzmundarten. In: Björn Wiemer & Lenka Scholze, eds., *Von Zuständen, Dynamik und Veränderung bei Pygmäen und Giganten*. Festschrift für Walter Breu zu seinem 60. Geburtstag. Bochum: Universitätsverlag Dr. N. Brockmeyer, 348-390.
- Wohlgemuth, Jan. 2009. *A Typology of Verbal Borrowings*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton.

Part 2. Dictionary

This dictionary includes only words that differ from Standard Latvian in more or other ways than by regular sound correspondences, as explained in Section 4.1 of Part 1.

The original writing system is shown in the second line of examples, while the first line and the headword appear in our transliteration. Section 2 of Part 1 described the writing system used by Ulanowska and the conventions of transliteration.

The Polish example sentence is taken from Ulanowska's Polish version of the tales and is not always a literal translation of the Latgalian example. The English version is a free translation of the original by the author of this dictionary.

Nouns and verbs are assigned to inflectional classes as described in Section 3 of Part 1. For problems with the allocation of verbs see Section 3.3.3.

In the Latgalian alphabet, <y> is treated as a variant of <i>, which creates an order such as *vyds – virt – vyss*.

Abbreviations and symbols

EN	English
LV	Standard Latvian
PL	Polish
U	spelling in Ulanowska's fairytales
→	refers to lemmas derived from this base
←	refers to base of derivation
cf.	refers to lemmas derived from the same base
(–)	no translation equivalent
(word)	word is used in the example but is not a regular translation equivalent of the lemma
= LV	same meaning as the cognate lexeme in Standard Latvian

For grammatical abbreviations (F, M, ITR, TRS, PL, TRS) see list of abbreviations in Part 1.

For abbreviations of sources (EH, ME, LLVV, LUK, SPWN) see bibliography at the end of Part 1.

A

a (1) CONJUNCTION EN but, and, while lv bet, un PL a

1 Used to coordinate clauses and parts of clauses

- *Juo sīva i dzymdynuoja meitu, a gona sīva dālu.* (B42)
jō sīva i dzymdynoja miejtu, a gona sīva daļu
EN Indeed his wife gave birth to a girl and the wife of the shepherd had a son.
PL jego žona urodziła córkę, a pastucha żona syna

2 Joins a clause expressing background information or a comment

- *Pamuote breinīs, ka vys kas ir, kas jai paleidz, – a jai beja treis meitys, sovys eistys, tai pamuotei – jei izsyuta sovu meitu pyrmu, iz gonim, ar tū buorineiti leidza.* (B25)
Pamotia briejniš, ka wyss jej kas ir, kas jej palejdź, – a jej bieja trejs miejtyς, soūys ejstys, tiej pamotiaj – jej izsyūta soūu miejtu pyrmu, iz gonim, ar tu boriniejiſt lejdza
EN The stepmother suspected that there was someone who helped her. And she had three daughters, her real daughters, this stepmother had – she sent her first daughter out with the cattle together with the orphan girl.
PL Macocha domyśliła się, że ktoś jest, kto jej pomaga, – a miała ona trzy córki swoje własne, ta macocha, – posłała swoją starszą córkę paść, z tą sierotką razem

a (2) PARTICLE EN (-) LV a PL (-), a

- *Jis vaicoj: “A kur jiūs ejat?” – “A vot īmam naudys kab dabuot, ka mes cīši bedni lauds!”* (B39)
jis wajcoj: “A kur jiūs ejat?” – “A wot imam naūdys kab dabol’, ka mies ciszi biedni laūd’š!”
EN He asked: “Where are you going?” “We are going in search of money, for we are very poor folk!”
PL ten pyta: „Gdzie idziecie?” – „A ot idziemy, żeby pieniędzy dostać, bośmy bardzo biedni ludzie!”

a (3) INTERJECTION EN aye LV a, ā PL ach, acha; (dobrze)

- *Jī dūmoj, dūmoj: “A, jau atdūsim!”* (B39)
Ji dumoj, dumoj: “A, jaū at-dusim!”
EN They thought and they thought: “Aye, we’ll give it to you!”
PL Oni myślą, myślą: „Dobrze, oddamy!”

a to CONJUNCTION EN or, otherwise, if not LV citādi PL a to, bo

- *Kab tu mañ vairuok nazaruodeitib, a to es tevi da smierte nūsissu!* (B41)
Kab tu mań wajrok naza-roditib, a to eś tiewi da śmiert’š nu-siszszu!
EN Don’t show yourself ever again or I will kill you!

PL Żebyś mi się więcej tu nie pokazywał, bo cię na śmierć zbiję!

- *Skrīsim niu, bruoleiši, paceļu, cikom rogona navā atbraukuse, a to byus bāda!* (B29)

Skrisim niū brolejszi pacielu, cikom rogona nawa at-braūkusia, a to byūš bāda!

EN Now let's run away before the witch comes back, otherwise there will be trouble!

PL Uciekajmy teraz, bracia, póki wiedźma nie przyjechała, a to będzie bieda!

abadivi PRONOUN **EN** both **LV** abi divi, abus divus **PL** obydwoje, obu

- *Kieniņš palyka morkotnys cīsi, bet atraksteja, lai globoj **abadivi** tūs ku-calānus.* (B40)

Kienińcz pa-łyka morkotnys ciszi, bet at-rakstieja, łaj głoboj abadiwi tus ku-całanc;

EN The king became very sad, but he wrote back that the two puppies should be taken care of.

PL Król zasmucił się bardzo, ale odpisał, niech chowają obu tych piesków

- *Izspļuove iz četru styuru, piec tuo sazajēmēs **abadivi** i nūskrēja paceļu.* (B49)
- Iz plowia iz czetru styuru, piec to saza-jemiaś abadiwi i nu-skria ja pacielu.

EN She spat into the four corners, then they both got ready and ran away.

PL Plunęła do czterech kątów, potem zabrali się obydwoje i uciekli.

adukats NOUN, M [D1] **EN** lawyer **LV** advokāts **PL** adwokat

- *A tī tīsaveiri (tīsys veiri), tī **adukati** jau tī beja, tik jī sazaproveja braukt piec putna.* (B52)

A ti tisawiejri, ti adukati jaū ti bieja, tik ji sazaprowiaja braūkt' piec putna.

EN And these legal men, the lawyers, were already there, they had just started their quest for the bird.

PL A ci sędziowie, co adwokaci już tam byli, ledwie że się zebrałi jechać po ptaka.

aile (1) NOUN, F [D5] **EN** breed **LV** šķirne, suga **PL** gatunek

- *To byus cīši šmukys **ailos** jiereni!* (B21)

to byūš ciszi szmukys ajliš jerieni!

EN Then there would be a very pretty breed of lambs!

PL to będzie bardzo ładny gatunek jagniąt!

aile (2) NOUN, F [D5]; DIMINUTIVE: **aileņa** [D4] **EN** line **LV** rinda **PL** rząd

- *Apvalk jūs ar boltom drēbem i sasādynoj vysus sūlā **aileņā**.* (B16)

ap-wyłk jus ar boltom driabim i sa-sadynoj wyss iz suła ajleniā

EN he dressed he them in white and lined them all up on the bench.

PL ubrał w białe sukienki i posadził na ławce w rząd.

aizabāduot VERB II EN get distressed LV aizbēdāties, nobēdāties PL zmartwić się

- *Vot jis cīši aizabāduoja i aizasirdeja, ka tys latveits (latvīts) apmuoneja jūs.* (B21)

Wot jis ciszi ajza-badoja i ajza-sirdieja, ka tys łatwiejts ap-monieja jus

EN He got very distressed and angry that the Latvian had tricked them.

PL Bardzo zmartwił się i zgniewał się, że ten łotysz oszukał ich

aizačert VERB I-E (čer, čere) EN grip LV ieķerties PL chwycić się

- *Turīs stipri (stypri), koč krēpēs munuos aizačerīs (aizačer), kab napakristib!* (B52)

turiś stipri, kocz krapias munos ajzaczeriś, kab napakristib

EN So hold on fast, grip my mane so you won't fall down.

PL trzymaj się mocno, choć grzywy mojej chwyć się, żebyś nie spadł,

aizagribēt VERB III + GENITIVE EN get a craving, desire LV sagribēties PL zachcieć się

- *Brauce zvejnīks ar zivim, lopsa īraudzeja i aizagribēja zyvu.* (B19)

Braūcia zwiejniks ar ziwim, łopsa iraudzieja i ajza-gribieja zywu

EN A fisherman was riding with a cartload of fish. A fox saw that and got a craving for fish.

PL Jechał rybak z rybami, liszka zobaczyła i zachciało się jej ryby

- *Jam cīši aizagribēja gulēt, ka seņ nagulēja.* (B45)

jam ciszi ajza-gribiaja gulat' ka sień na guleja

EN He felt an ardent desire to fall asleep, as he hadn't slept for a long while.

PL zachciało mu się spać, bo dawno nie spał

aizakuosēt VERB II EN start to cough LV ieklepoties PL zakaszleć

- *Vīnu nakti jis pagrīze (pasagrīze) gulādams iz ūtris pusic. Ka jis pagrīze (pasagrīze), tai jis aizakuosēja, i tys gradzyns izkrita jam nu mutis.* (B34)

winu nakti jis pa-grizia guładams iz utris pusiš, – ka jis pa-grizia, taj jis ajza-kosieja i tys gradzyns iz-krita jam nu mutiś

EN One day he turned in his sleep, and as he turned he coughed and the ring fell from his mouth.

PL jednej nocy, on się przewrócił śpiąc, na drugą stronę, jak się przewrócił, tak zakaszła i pierścionek wypadł mu z gęby

aizasirdeit VERB III EN get angry LV sadusmoties PL zgniewać się; ← sirdeitis; cf. rozasirdeit

- *Ka pazavēre, ka naudys navā, aizasirdeja cīši!* (B21)

ka paza-wiera, ka naūdys nawa, ajza-sierdiaja ciszi!

EN When he saw that there was no money he got very angry!

PL kiedy zobaczył, że pieniędzy niema, zgniewał się bardzo!

- *Kungs tai cīši aizasirdeja, ka motus plēš nu golvys.* (B04)
 Kungs taj ciszi ajza-sirdieja, ka mots plesz nu gołwys
EN The landowner got so angry that he began to tear the hair from the head.
PL Pan tak bardzo się zgniewał, że włosy rwie z głowy

aizasvisneit VERB II **EN** blow a whistle **LV** iesvilpties **PL** gwizdnąć; ← **svisneit**

- *Soka tāvs: "Dieleñ, es naudu jimšu uorā, a tu stuovi iz ceļa, ka kas brauks voi īs, to aizasvisnej labi, kab es dzierdātu!"* (B22)
 Soka taūs: "Dieleń, eś naūdu jimszu ora, a tu stowi iz ciela, ka kas braūkš, woj iś, to ajza-świśniaj łabi, kab eś dzierdatu!"
EN Father said: "Sonny, I'll take the money out but you stand on the road and if someone comes along blow such a good whistle that I will hear it!"
PL Mówi ojciec: "Synku, ja pieniadze będę wyjmować, a ty stój na drodze, jeżeli kto pojedzie, czy pojedzie, to gwizdniej mocno, żebym posłyszał!"

aizaškauduot verb II **EN** suddenly sneeze **LV** nošķaudīties **PL** kichnąć; ← **škauduot**

- *[Pele] ībuož asti sovu dagunā tei kienīņa meitai i jei aizaškaudoj .. vot jei kai škaudoj, tai tys gradzyns kreit nu mutis.* (B34)
 i-boż ašti soūu dagunā tiej kieninīa miejtaj i jej ajza-szkaūdoj, .. wot jej kaj szkaūdoj, taj tys gradzys krejt nu mutis
EN [The mouse] shoved its tail into the princess' nose and she had to sneeze .. now she sneezed and the ring fell from her mouth.
PL wsunęła ogonek swój do nosa królewnie, królewna kichnęła .. jak kichnęła, tak pierścionek wypadł z gęby

aizaturēt VERB III **EN** hold on **LV** noturēties **PL** utrzymać się

- *Ka nūkrissi, to propuļsi, a aizaturiesīs* (aizaturiesi), *to vyss byus labi* (B52)
 ka nukrissi, to propulsi, a ajzaturiasiś, to wyss byuś łabi.
EN If you fall, you perish, but if you hold on, everything will be fine.
PL jeżeli spadniesz, to zginiesz, a utrzymasz się, to wszystko będzie dobrze!

aizblūdēt VERB II **EN** get lost **LV** apmaldīties **PL** zabłądzić; ← **blūdēt**

- *Brauce saiminīks, – a jis cīši ilgi nabeja muojuos, kaidu godu, voi vairuok nūbraucs beja i brauce jau atpakaļ iz sātu i aizblūdēja. Vot jis brauc, brauc, aizīt jam nakts i navar jam (nevar jis) tikt iz ceļa!* (B49)
 Braūcia sajmijniiks, – a jis ciszi ilgi na bieja mojas, kajdu godu, woj wajrok nu-braūć bieja i braūcia jaū atpakal iz satu i ajz-błudieja.
EN A farmer was on his way – he had not been at home for a long time, about a year or longer he had been away and now he was on his way back home and he got lost. So he is driving, driving, night falls in and he cannot get on the right way!
PL Jechał gospodarz, – a on bardzo długo nie był w domu, jaki rok, czy więcej jak wyjechał i wracał teraz do domu i zabłądził. Jechał, jechał, noc go zaścignęła i nie mógł trafić na drogę!

aizdudzēt VERB III EN start droning LV sākt rībēt PL zadudniać

- *Jis dzierd, ka zeme aizdudzēja.* (B46)
jis dzierd', ka ziemia ajz-dudziaja
EN He heard the earth droning.
PL słyszy on, że ziemia zadudniała

aizdūt VERB I-E (*dūd, deve*)

¹ EN give (work) to do, assign LV uzdot PL zadać

- *Es aizdūšu tev dorbu padarēt* (padareit). (B48)
Eś ajz-duszu tieū dorbu pa-dariet
EN I will give you some work to do.
PL Zadam ci robotę
- ² EN give a slapping LV sadot PL zadać cios
- *Pajēme kalvs vāzu, jau kristēs* (kristeis) *sovū sīvu, – i aizdeve jis jai!* (B18)
Pa-jemia kalwś wazu, jaū kriśtaś soū sīwu, – i ajz-diewia jis jej!
EN The smith took a stick to beat his wife, – and he gave it to her!
PL Wziął kowal kij, i zaczął chrzcić swoją żonę, – dopiero jej zadał.

aizdzieuot VERB II EN get LV iegādāties, dabūt PL nabyc; (znaleźć)

- *A može tu mań, dieleń, zyrgu sovu pamessi? Tu jauns, es vacs, to tu sev vēl aizdzieuosi!* (B39)
A może tu mań, dieleń, zyrgu soū pa-mieSSI? Tu jaūns, eś wacs, to tu sieū wial ajz-dziejwosi!
EN Maybe, sonny, you can leave me your horse? You are young, I am old, you can still get yourself another one!
PL A może ty mi synku, konia swego zostawisz? Tyś młody, ja stary, to ty sobie innego znajdziesz!

aizdzereibys NOUN, F [D4] PLURAL EN betrothal LV saderināšanās PL zaręczyny

- *Pasacea: "Nu, tagad īšu pi juo!" Sataiseja aizdzereibys.* (B38)
paścieja: "Nu, tagad iszu pi jō!" Sa-tajsieja ajzdzieriejbys
EN She said: "Well, now I will marry him!" They held the betrothal.
PL powiedziała: „Teraz już pójdę za niego!“ – Zrobili zaręczyny

aizēst VERB I-E (*ād, ēde*) + GENITIVE EN eat (a little) LV (mazliet) ieēst PL (trochę) zjeść

- *Īdūd mań, meitiņ (meiteņ), sieņu aizēst!* (B26)
Idud' mań, miejtiń, sieniu ajz-aśt!
EN Give me some mushrooms to eat, dear girl!
PL Daj mi, dziewczynko, grzybów skosztować!
- *Īlaide jū, deve jam tī vakareņu aizēst.* (B39)
I-lajdia ju, diewia jam ti wakarieniu ajz-aśt'
EN He let him in, gave him supper.
PL Wpuścił go staruszek, dał mu wieczerzę zjeść

aizgremz̄t VERB I-E **EN** grunt **LV** rēkt **PL** zaryczeć

- *Luocs nūguoja iz mežu, ka aizgramze, ka saskrēja luoču nu vysu pušu.* (B44)
Łoćś nu-goja iz mieżu, ka ajz-gramzia, ka sa-skria ja łoczu nu wysu puszu
EN The bear went into the wood and as he grunted out loud, bears came running from all sides.
PL Niedźwiedź poszedł do lasu, jak zaryczał, jak zbiegły się niedźwiedzie ze wszystkich stron

aizgrīzt VERB I-E (*grīž, grīze*) **EN** kill **LV** nokaut **PL** porżnąć; cf. apgrīzt

- *Reit atīt, jau vysys vuškys gotovys, aizgrīstys guļ gubā iz cysu!* (B21)
Rejt at-it, jaŭ wysys wuszkys gotowys, ajz-gristys gul gubā iz cyssu!
EN In the morning he came and all the sheep were dead, they lay in a heap on the straw!
PL Nazajutrž przychodzi, już wszystkie owce gotowe, porżnięte leżą na kupie, na słomie!

aizkūrt VERB I **EN** become numb (ears) **LV** aizkrist (ausis), kļūt kurlam **PL** ogłuchnąć, głuchnąć

- *Mīra jī nalīk, aizkūrts auss nu klīgšony!* (B48)
Mira ji na-lijk, ajz-kurc aūś nu klikszonys!
EN They don't give them rest, the ears become numb from the hue!
PL Spokoju nie dają, zagłuszą uszy od krzyku!

aizlūbēt VERB II **EN** fall in love **LV** iemīlēt **PL** polubić; ← **lūbēt**

- *Jis aizlūbēja jū, a tys tāvs, tuos meitys jau, soka tai: "Ženeitīs!"* (B39)
Jis ajz-lubieja ju, a tys taüs, tos miejtyś jaū, soka taj: "Żenieitiaś!"
EN He fell in love with her, and the girl's father said: "Get married!"
PL On także ją polubił, a ojciec, tej dziewczyny, mówi tak: "żeńcie się!"

aizmauruot VERB II **EN** roar **LV** iemauroties **PL** beknąć

- *Nūskrēja brīds iz mežu, kai aizmauroja, tai piškrēja jūs kaidi simti (symti) treis i nūguoja vysi iz lopsu.* (B44)
Nu-skria ja bridź iz mieżu, kaj ajz-maŭroja, taj pi-skria ja jus kajdi simti trejs i nu-goja wysi iz łopsu.
EN The stag ran out of the wood and as it roared out loud, about three hundred [stags] came running together and they all went to the fox.
PL Pobiegł łoś do lasu, jak beknął, tak przybiegły ze trzysta łośi i wszyscy do liszki.

aizmoksuot VERB II **EN** pay **LV** samaksāt **PL** zapłacić

- *Nu, es tev atvežu galis, bet verīs, aizmoksoj!* (B22)
Nu, eś tieū at-wiežu galiś, bet wierīś, ajz-moksoj!
EN Well, I brought you some meat, but be sure to pay for it!
PL Przywiózłem mięsa, ale zapłać!

aizpraseit VERB III EN invite LV ielūgt PL zaprosić; ← praseit

- *Aizprosa jis jū gostūs iz sevim, kieniņš* (kienenš). (B33)
Ajz-prosa jis ju gostus iz siewim, Kienińcz
EN The king invited him to his place.
PL Zaprosił go król w gościnę do siebie
- *Pataiseja gūdu, aizpraseja daudz gostu.* (B48)
a-tajsieja gudu, ajz-prasieja daudź gostu
EN They organized a feast, invited many guests.
PL Zrobiła ona bal, zaprosiła dużo gości

aizraksteit VERB III EN sign over LV novēlēt, parakstīt līgumu PL zapisać

- *Saprota, ka jis valnam aizraksteja dālu.* (B49)
sa-pruta, ka jis wałnam ajz-rakścieja dału
EN He understood that he had signed over his son to the devil.
PL zrozumiał, że dyabłu zapisał syna

aizrībt VERB I EN oppose LV pretoties PL sprzeciwiać się

- *Muotei koč i žāļ juo beja, koč jei i nūraudujoja koktā, vys navarēja jei aizrībt tāvam.* (B48)
motaj kocz i żał jō bieja, kocz jej i nu-raudoja koktâ, wyss na-warieja jej ajz-ribt' tawam
EN As much as mother was sorry, as much as she wept in the corner, she could not oppose father.
PL matce choć i żał go było, choć i popłakała w kącie, ale nie mogła ona sprzeciwiać się ojcu

aizsēst VERB I-A (*sāst, sāda*) EN sit down LV aizsēsties, nosēsties PL siadać (do stołu);
cf. **sasēst**

- *Kieniņš i nūbrauc iz jim, aizsāst aiz golda maļteiti ēst.* (B33)
Kienińcz i nu-brauciż iz jim, ajz-sast ajz gołda maltiejti aść'.
EN The king came to him and sat down at the table to have a meal.
PL Król przyjechał do nich, siadają do obiadu.

aizšmakstynuot VERB II EN clap LV iešmašķēties, nošmakstināt PL mlasnąć

- *Jis aizšmakstynuja iz zyrga i izputēja, nikas naredzēja, kur jis palyka.* (B52)
jis ajzszmakstynoja iz zyrga i izputiąja, nikas na-riedziejja, kur jis pałyka.
EN He clapped his horse and vanished, nobody saw where he went.
PL On mlasnął na konia i znikł, nikt nie widział, gdzie się podział.

aizvest VERB I-E (*vad, vede*) EN continue LV turpināt dzimtu PL wyprowadzić

- *Ka jau dagoja tys laiks, ka zvierim rūja, tai lopsai nabeja puora i jei cīši bāduja, ka jai bārnu nabyus, ka jei sovys ailis navar aizvest.* (B52)
Ka jaū dagoja tys łajks, ka żwierim ruja, tiej łopsaj na-bieja pora i jej ciszi badoja, ka jaj barnu na byuś, ka jej soūys ajliś nawar ajzwiaś'.

EN When the mating season came, this fox had no partner and she was very upset that she won't have children, that she could not continue her species.

PL Skoro przyszedł czas rójki u zwierząt, ta liszka nie miała pary i bardzo się smuciła, że nie będzie miała dzieci i swego gatunku nie będzie mogła wyprowadzić.

alkiune NOUN, F [D5] **EN** elbow **LV** elkonis **PL** łokieć

- *A tī vecs, pats leidz spreidi* (spreidei), ar buordu leidz **alkiuni** (alkiunei). (B45)

a ti wieś, patś lejdz spriejdi, ar bordu lejdz aukiuni

EN There was an old man, one inch tall and a beard down to the elbow.

PL tam stary dziad skokieć z brodą w łokieć

ap PREPOSITION + ACCUSATIVE

¹ = **LV** ap **EN** around **PL** koło

- *Apsēja viervi ap kūku.* (B21)

ap-sieja wierwi ap kuku

EN He tied the rope around a tree.

PL uwiązał powróz koło drzewa

² **EN** about **LV** par **PL** o

- *Vysi stuosta ap itū puisi!* (B24)

Wyss stosta ap itu pujsi!

EN Everybody was talking about this lad!

PL Wszyscy opowiadają o tym chłopaku!

- *Jis īguodoja ap sovu draugu kumeleņu.* (B52)

jis igodoja ap sovu draugu kumieleniu

EN He remembered his friend the horse.

PL przypomniał o swoim przyjacielu koniku

apgrīzt VERB I-E (*grīž*, *grīze*); cf. **aizgrīzt**

¹ = **LV** apgriezt **EN** cut off **PL** odciąć, odciąć

² **EN** kill **LV** nokaut, nogriezt **PL** zarżnąć; porżnąć

- *Vylks apgrīze vysys vuškys.* (B04)

wyłks [...] ap-grizia wysys wuszkys

EN The wolf killed all the sheep.

PL wilk zarżnął wszystkie owce

apjuovēt VERB II **EN** announce **LV** pasludināt **PL** ogłosić; → **apsajuovēt**

- *Nūpierka tī sātu i apjuovēja iz stolpa, kas aizmoksuos miljonu, tys dabuos tymā (tamā) sātā kieniņa (kieneņa) maļteitis.* (B50)

nu-pierka ti sātu i ap-jowieja iz stołpa, kas ajz-moksoś miljonu, tys daboś tymā satā kieninia maltiejtiś

EN He bought a house there and put an announcement on a post: for one million one would get a royal meal in this house.

PL kupił tam dom i ogłosił na słupie, że kto zapłaci milion, ten dostanie w tym domu królewski obiad.

apkukt VERB I-A **EN** sink down **LV** sagumt **PL** oprzeć się

- *Atguojis (atguojs) iz ustobu, apkuka iz golda i nūmyra.* (B44)
at-gojis iz ustobu, ap-kuka iz gołda i nu-myra
EN He went home, sank down at the table and died.
PL przyszedłszy do izby, oparł się na stole i umarł

aplādeit VERB III **EN** dress (TRS) **LV** apgērbt **PL** ubrać; → **apsalādeit**

- *Pajēme kači, aplādeja par cylvāku.* (B46)
Pa-jemja kaczi, ap-ładieja par cyłiąku
EN She took a cat and dressed it as a man.
PL Wzięła kota, ubrała jak człowieka.

aplek ADVERB **EN** (all) around **LV** apkārt **PL** koło, dokoła

- *A tys duraceņš apguoja apleik ap calmu.* (B31)
A tys duracieńcz ap-goja aplejk ap całmu
EN Meanwhile the fool walked around the stump.
PL A ten dureń zakradł się koło pnia
- *Dajuoja pi šmukys lylys (lelys) sātys, apleik beja cik kuormu pītaiseits.* (B52)
dajoja pi szmukys lylys satys, aplejk bieja cik kormu pitajsiet
EN He arrived at a pretty, big farmstead, with buildings all around.
PL przyjechał do pięknego wielkiego domu, dokoła było dużo budynków

aplyzguot VERB II **EN** lick **LV** aplaizīt **PL** oblizać

- *To dūd jai tū lizeiku apleik, ar kuru jei putru maiseja!* (B01)
To dud' jej tu lizejku ap-łyżgot', ar kuru jej putru majsieja!
EN So give her the spoon to lick with which she stirred the gruel!
PL To dajcie jej tę łyżkę oblizać, którą ona kaszę mieszała!

apsabeigt VERB I-E/A (*beidz, beidze or beidza*) **EN** perish **LV** nobeigties, iet bojā **PL** pozabijać się

- *Perās, pērās pa tū dyuni i vysi i aapsabeidza* (apsabeidze). (B03)
Pieras, pieras pa tu dyūni i wysi i apsa-biejdza
EN They beat and kicked around in the mud and all of them perished.
PL Bili się, bili po tem błocie i wszyscy się pozabijali

apsabezdēt VERB III **EN** fart **LV** nobezdēties **PL** zebždzić się

- *Jis vaicoj: "Kas tū smird?" Jei atsoka, ka ſei drusku apzabezdīejuſes* (apsabezdīejuſe)! (B38)
Jis wajcoj: "Kas ti śmird?" Jej at-soka, ka szej drusku apza-bieźdiejasiaś!

EN He asked: “What is this smell?” She said she had farted a little.

PL On pyta: „Co tam czuć!” – Ona powiada, że ona trochę zebźdz... się!

apsajuovēt VERB || **EN** show oneself **LV** parādīties **PL** objawić się; ← **apjuovēt**

➤ *Vajag īt iz tāvu, apzajuovēt myusim!* (B40)

Wajag it iz tawu, apza-jowiet' myūsim!

EN We must go to father and show ourselves!

PL Trzeba iść do ojca, objawić się mu!

apsakalečit VERB || **EN** get hurt, injure oneself **LV** ievainoties **PL** pokaleczyć się;
← **sakalečeit**

➤ *Jī cīši nūzamūceja, cikom dabuoja vepra, mušen i apzakalečja!* (B52)

Ji ciszi nuzamucieja cikom daboja wiepra, muszeń i apzakalecjeja!

EN They laboured hard before they got the boar, and surely they got hurt!

PL Bardzo sie namęczyli, nim dostali wieprza, zapewne pokaleczyli się!

apsakuorsteit VERB III OR || **EN** hang around oneself **LV** apkārties **PL** obwiesić się

➤ *Ka daudz putnu saskrēja, jis jūs cik sagiva, apzakuorsteja ar jim.* (B52)
ka daūdž putnu saskriaja, jis jus cik sagiwa, apzakorstieja ar jim

EN When a lot of birds had come together, he caught many of them, hung them around himself.

PL skoro dużo ptaków się zleciało, złapał kilka, obwiesił się niemi

apsalādeit VERB III **EN** dress **LV** apgērbties **PL** ubrać się ← **aplādeit**, cf. **sasalādeit**

➤ *Jumprovys izmaudujojuši (izamaudujojušys), sevkura gierbās (gierbēs), – vīnpadsmīt apzalādeja, apvylka spalvenis, spornis dakuore i nūskrēja, a tej divpadsmīta meklej i meklej sovu driebu i navar aistrast.* (B49)

Jumprovys iz-maudojuszi, sieū kura gierbas, – winpacmit apza-ładieja, ap-wylka spalwieniš, sporniš da-kora i nu-skriaja, a tiej diūpacmyta mieklej i mieklej soū driebu i na-war at-raśť

EN The maidens finished bathing and dressed – eleven maidens **got dressed**, put on their feathers, attached their wings and flew off, but the twelfth one searched and searched for her coat and could not find it.

PL Panny się wykapały, każda się ubiera, – jedynąście się ubrało, – włożyły piórka, skrzydła przyczepiły i poleciąły, a ta dwunasta szuka i szuka swojego ubrania i nie może znaleźć

apsamuoneit VERB III **EN** let oneself be tricked **LV** pievilties **PL** oszukać się

➤ *Ka vacuokīs (vacuokais) apzamuoneja, jis napīzazyna ūtram.* (B21)

Ka wacokijs apza-monieja, jis na piza-zyna utram

EN As the eldest had let himself be tricked, he didn't tell the second German.

PL Skoro starszy się oszukał, nie przyznał się drugiemu.

apsapruoveit VERB II EN get a better life LV noklūt labākā stāvoklī (EH) PL poprawić się; cf. **pasapruoveit**

- *Nu, paļdis Dīvam, buobeņ, jau mes niu apzaprūovēsim* (apsapruoveisim)! (B39)
Nu, paldis Diwam, bobień, jaŭ mies niū apza-prowiesim!
EN Well, thank the Lord, woman, now we will have a better life!
PL Chwała Bogu, babulko, my się teraz poprawimy!

apsavērt VERB I-E (ver, vēre) EN look around LV skatīties apkārt PL oglądać (się); ← **vērtīs**

- *Atīt iz tim bruolim, apzaver jūs rūku.* (B24)
At-it iz tim brolim, apza-wier jus ruku
EN They came to the brothers, looked at their hands.
PL Przychodzą do tych braci, oglądają ich ręce

apsavīlt VERB I-A (valk, vylka) EN to dress LV apgērbties PL ubierać się

- *Cikom tāvs apzavalkās* (apsavalk), dāls zyrga aizjiudz. (B23)
Cikom taūs apza-wałkas, dałs zyrga ajz-jiūdz
EN While father got dressed the son harassed the horse.
PL Ojciec zaczął się ubierać, a syn konia zaprzągł
Jis apzavylkās (apsavylka) pa mužickam, apuova (apuove) veizis kuojā. (B52)
Jis apzawylkas pa mužickam, apowa wiejzis kojā
EN John dressed as a poor farmer, put on bast shoes.
PL On się ubrał po chłopsku, obuł łapcie na nogi

apsaženeit (apsaženēt) VERB II EN marry LV apprecēties PL ożenić się, pożenić się;
← ženeitīs; apženeit

- *Tys kungs apzaženēja ar tū buorineiti.* (B25)
Tys kungs apzaženieja ar tu borinieji
EN The man married the orphan girl.
PL Ożenił się Pan z tą sierotką
➤ *A kai tī bārni izaugs, tai jī apzaženēsīs* (apsaženeis)! (B42)
a kaj ti barni iz-augi, taj ji ap-zaženiesiš!
EN And when these children grow up they will marry!
PL a jak te dzieci wyrosną, tak się pożenią!

apšmucyno VERB II EN scald LV applaucēt PL oparzyć

- *Apšmucynoj* [bārnus] kuorstā iudinī. (B16)
ap-szmucynoj korstā jiūdinī
EN Scalded [the children] in hot water.
PL oparzył je gorącą wodą

aptauksteit VERB III EN feel by touching LV aptaustīt PL namacać; ← **tauksteit**

- *Pazamūst kungs, tauksta, kas tī iraida? I aptauksta – kuojagalī* (kuojgalī)
telš! (B02)
Paza-must kungs, taüksta, kas ti irajda? i ap-taüksta koja-gali tielsz!

EN The gentleman awoke and touched something – what is it there? He touched a calf down at his feet!

PL Budzi się pan, maca, co tam jest takiego? namacał nogę cielęcia!

aptrucēt VERB II **EN** to poison **LV** noindēt **PL** otruć

- *Pīlēja Aleksandram gluozē zuoļu, kai jū aptrucēt.* (B48)
pi-leja Aleksandram głoziā, zolu, kaj ju ap-truciat
EN Added poison into Aleksandra's glass in order to poison him.
PL nalała Aleksandrowi w szklankę lekartwa, żeby go otruć

aptyukšt VERB I-A **EN** swell up **LV** uzpampt **PL** spuchnać; ← **tyukšt**

- *Puorguoja treis godi, Aleksandra vys gulēja aptyukšs kai kolns!* (B48)
Por-goja trejs godi, Aleksandra wyss gulaja aptyūkszz kaj kołns!
EN Three years passed by, and Aleksandra still lay there swollen up like a hill.
PL Przeszło trzy lata, Aleksander wciąż leży spuchnięty jak góra!

apvuiceit VERB III **EN** teach, train **LV** apmācīt **PL** trenować; (najeździć); ← **vuiceit**

- “*Nu kas? Voi apvuiceji mań ierzeli? Jis atsoka: “Apvuiceju gon, deļ mane nabeja tys griuts (gryuts)!”*” (B49)
“Nu kas? woj ap-wujcieji mań jerzieli? Jis at-soka: “Ap-wujcieju gon, diel mania na bieja tys griūts!”
EN “So? Did you teach my stallion?” He replied: “I did, it wasn't hard to me!”
PL „Co? najeździłeś mi ogiera?” – On odpowiada: „Najeździłem! Nie było to trudne!”

apzynuot VERB II **EN** get to know **LV** uzzināt **PL** dowiedzieć się

- *Vajaga paprīsku apzynuot, kaidi tī lauds byus, može kaidi razboinīki.* (B45)
Wajaga pa priszku ap-zynot', kajdi ti laūd's byūš, może kajdi razbojniki
EN First we have to know what kind of people there are, maybe they are robbers.
PL Trzeba naprzód dowiedzieć się, jacy tam ludzie, może jakie rozbójniki

apženeit (apženēt) VERB II **EN** wed **LV** apprecēt **PL** ożenić; ← **ženeit**

- [Gruomota,] *kur beja pīraksteits, kab jei itū puiškinu ar sovu meitu apženeitu.* (B42)
kur bieja pi-rakstiejs, kab jej itu pujszkinu ar soū miejtu ap-żeniejtu
EN [A letter] where it was written that she should wed this boy with their daughter.
PL gdzie było napisano, żeby żona tego chłopaka ze swoją córką ożeniła
- *Atguoja puiškins, padeve gruomotu, – sīva puorskaiteja, pajēme i apženeja jū ar meitu sovu.* (B42)
At-goja pujszkins, pa-diewia gromotu, – sīwa por-skajtieja, pa-jemia i ap-żenieja ju ar miejtu soū.

EN The boy arrived and delivered the letter. The wife read it and wed him to her daughter without delay.

PL Przyszedł chłopak, podał list, żona przeczytała, wzięła i ożeniła go z córką swoją.

asnīs (ašnis) NOUN, F [D6] EN blood LV asinis PL krew

- *Slauka i verās, ka vyss zūbyns ar asni!* (B45)
Slaūka i wieras, ka wyss Zubyns ar ašni!
EN He wiped his sword and saw that it was full of blood.
PL Wyciera i widzi, że cały pałasz we krwi!
- *Lyka rozgrīzt mozū piersteņu i ar ašni padzaraksteitīs* (padsaraksteit). (B49)
lyka roz-grišt' mozu pierstieniu i ar aszni pad-za-rakštejtiš
EN He told him to cut his pinkie and to sign with his blood.
PL kazał rozciąż mały paluszek i krwią podpisać się

atguoduot VERB II EN guess LV atminēt PL zgadać; ← guoduot

- *Tāvs izamūda, padzierda, atguodoja, ka tys viezs beja runuojis* (runuojs). (B38)
Taūs iza-muda, pa-dzierda, at-godoja, ka tys wieźś bieja runojois
EN Father woke up, heard it and guessed that it was the crab talking.
PL Ojciec zbudził się, posłuchał, zgadł, że to rak gada

atīt VERB I-A IRREGULAR EN come LV nākt, atnākt, pieiet PL przyjść; ← it

- *Bārni cīši ruodi, ka jau tāvs atguoja.* (B36)
barni ciszi rodi, ka jaū taūs at-goja
EN His children were very happy that father had come home.
PL dzieci rade, że ojciec przyszedł
- *Izsvīde tūs palnus, a vuškys ganeja, vīna vuška atguoja, pagiva tūs palnu i apēde.* (B40)
Iz-świdia tus pałnc, a wuszkys ganiaja, wina wuszka at-goja, pa-giwa tus pałnu i ap-jedia.
EN They threw the ashes out where sheep were grazing, and one sheep approached, caught the ashes and ate them.
PL Wysypali ten popiół, a owce się pasły, przyszła owca, chwyciła tego popiołu i zjadła.

atjimts, -a PARTICIPLE EN paralyzed LV paralizēts PL bezwładny; cf. jīmt

- *A tī pyunē gulēja veceite, muote juo, jau pīci godi slyma beja, atjimtys jai beja i rūkys i kuojis.* (B42)
A ti pyūniā guleja wiaciejtia motia jō, jaū pici godi słyma bieja, at-jimtys jej bieja i rukys i kojis.
EN In that barn an old woman was lying, his mother, who had been ill for five years, her arms and legs were paralyzed.

PL A tam w stodole leżała staruszka, matka jego, już pięć lat słaba była, miała bezwładne ręce i nogi.

atlaupeit VERB III **EN** beat **LV** sist **PL** wytłuc

➤ *A jis mañ naizmoksoja, vot es jū labi atlaupeju ar vāzu.* (B21)

a jis mań na-iz-moksoja, wot eś ju łabi at-łaupieju ar wazu

EN But he didn't pay, and I beat him with a stick.

PL a on mi nie zapłacił; dobrze go wytłukłem kijem

atmeit VERB I **EN** change **LV** mainīt **PL** zmienić

➤ *Vuordu pasacea ja, jau atmeit navar, vajag turētīs aiz vīna!* (B45)

Uordu pa-ścieja jaŭ at-miej' nawar, wajag turiatiś ajz wina!

EN He had given his word and could not take it back, he had to stick to it!

PL Słowo powiedział, już zmienić nie można, trzeba trzymać się jednego!

atmiereit VERB II

¹ **EN** try on, measure **LV** mērīt, pielaikot **PL** mierzyć

➤ *Miereja, miereja, nikam nadaīt. Atmiereja vīnai, navaida lobs.* (B32)

Mierieja, mierieja, nikam na-da-it [...]. At-mierieja winaj, nawajda łobs

EN They tried and they tried, it fitted none. The shoe was tried on one and didn't fit.

PL Mierzyli, mierzyli, nikomu nie był wczesny [...]. Mierzą jednej, nie dobry

➤ *Daīt pi durovu, atmieriēj pādu, –juo zuoboki ir.* (B08)

Dait pi durowu, at-miriej padu, – jō zoboki ir

EN They go to the door and measure the prints – they are from his boots.

PL Idą, mierzą ślady, – zupełnie ślady jego butów

² **EN** measure (off) **LV** atmērīt **PL** odmierzyć

➤ *Atguoja vysi, atnese pyurus, jis vysim atmieriēja, vysys treis skreinis izdaleja.* (B41-33)

At-goja wysi, at-nazia pyūrs, jis wysim at-mierieja, wysys trejs skrejnis iz-daleja.

EN They all came and brought bushels and he measured off [money] for all, he dealt out all three chests.

PL Przyszli wszyscy, przynieśli pury, on wszystkim odmierzył, wszystkie trzy skrzynie rozdzielił.

atpruveit VERB II **EN** send back **LV** sūtīt atpakaļ **PL** wyprawić; cf. **izpruveit**,

pruveitīs, sasapruveit

➤ *A es navainīgs (navaineigs), to mañ atpakaļ atpruve!* (B08)

a eś na wajnigs, to mań atpakaļ at-prowe!

EN But I am innocent and so I was sent back!

PL a ja nie winien, to mię stamtąd wyprawili.

atsaceit VERB III

¹ = **LV** atsacīt, atbildēt **EN** answer **PL** odopowiedzieć

² **EN** bequeath **LV** novēlēt, atstāt mantojumā **PL** zapisać

- *Beja vīn (vīnam) kupčam dāls, i tāvs nūmierst, – i **atsoka** jam treis simti naudys, par kū jam tavari pierkt.* (B34)

Bieja win kupczam dałs i taüs nu-mierst, – i at-soka jam trejs simti naudys, par ku jam tavari pierkt'.

EN There was a merchant who had a son. The father died and bequeathed to him three hundred [roubles] to buy goods.

PL Miał kupiec syna i, umierając, zapisał mu trzy stówki pieniędzy na kupno towarów.

atsalaist VERB I-E (*laiž, laide*) **EN** abate **LV** samazināties **PL** sklēsnāc

- *Apmozguoja jū, īdeve jam padzert tuo ašņa, i tys vyss tyukšs **atzalaide**.* (B48)
- Ap-mozgoja ju, i-diewia jam pa-dziert to asznia i tys wyss tyūksz aca-łajdia
- EN** He washed him, gave him some of the blood to drink and the swelling abated.
- PL** Obmył go, dał mu napić się tej krwi i ta cała puchlizna sklęsła

atsalīgt VERB I **EN** refuse **LV** atteikties **PL** wymówić się

- *Navarēja jei **atzalīgtīs** (atsalīgt), jei i pīzvērēja.* (B45)
- Na-warieja jej acaliktiś, jej i pi-zwierieja
- EN** She could not refuse and so she swore.
- PL** Nie mogła się wymówić, i przysięgła

atsasproščēt (U: **atsasproščāt**) VERB II **EN** bid farewell **LV** atvadīties **PL** pożegnać się

- *Jai muna muote ciotka, – mierstūte (mierstūt) zemē prosa **atzasproščātīs** (atsasproščēt) ar jū!* (B17)
- Jej muna motia ciotka, – mierstutia ziama prosa aca-sproszczatiś ar ju!
- EN** My mother is her aunt – she is dying and wants to bid farewell to her!
- PL** Moja matka to jej ciotka, – chora śmiertelnie, chciałaby pożegnać się z nią!

atsastuot VERB I-A (*stuoj, stuoja*) **EN** rise **LV** aiziet (no galda) **PL** wstać (od stołu)

- *Paēde tuos galis, **atzastuoja** nu golda nūst.* (B13)
- Pa-jedia tos galiś, aca-stoja nu gólda nust
- EN** They ate up their portion of meat and rose from the table.
- PL** Zjedli tego mięsa, wstali od stołu

atsasvērt VERB I-E (*sver, svēre*) **EN** weigh (oneself) **LV** nosvērties **PL** zważyć się

- *Atzasvērsim mes, dieleņ, pret brūkastim, kuri mes griutuoks (gryutuoks), voi tāvs, voi dāls!* (B13)
- Aca-świersiam mies dieleń, priet' brukastim, kuri mies griūtoks, woj taüs, woj dałs!

EN Let's weigh before breakfast, sonny, [and see] who of us is heavier, father or son!

PL Zważmy się synku przed śniadaniem, który z nas cięższy, czy ojciec, czy syn!

atsavērt VERB I-E (*ver, vēre*) **EN** look back **LV** atskatīties **PL** oglądać się; ← **vērtīs**

- *Jis atzavērēs* (atsavēre) *atpakal, redz, ka stuov iz jumta juo sīva.* (B30)
Jis adza-wieras atpakal, riadz, ka stoū iz jumta jō sīwa

EN He looked back and saw his wife standing on the roof.

PL On się ogląda i widzi, że stoi na dachu jego żona

atsavest VERB I-E (*vad, vede*) **EN** give birth (animals), calve, lamb etc. **LV** atnesties

PL ocielić się, okocić się itp.

- *A bobulkenei atsavadās* (atsavad/atsavede) *gūs* (gūvs). (B07)
a bobulkieniaj, aca-wadas gus
EN Meanwhile the cottager's cow had calved.
PL a tymczasem u komornika ocieliła się krowa
- *Ka jei atsavedēs* (atsavede), *to jai beja vīns jiereņš ar sudobra vilneni, ūtris* (ūtrys) *ar zalta.* (B40)
Ka jej acawediaś, to jej bieja wins jerieńcz ar sudobra wilnieni, utris ar załta.
EN When this sheep lambed, it yielded one lamb with silver wool and one with golden wool.
PL Skoro się okociła, to u niej było jedno jagnię ze srebrną wełną, drugie ze złotą.

attrit (ar zuolem) VERB I **EN** rub (with herbs) **LV** ieberzēt **PL** wytrzeć, natrzeć (ziolami)

- *Pajam jei sovu muosu, kur (kura) beja nūkauta, pyrmū, attrin ar zuolem,* *atdzeivynojujū.* (B30)
pa-jem jej soū mosu, kur bieja nu-kaūta, pyrmu, at-trin ar zolam, at-dziej-wynojujū
EN She took her sister who had been killed, the first one, rubbed her with herbs, made her alive.
PL wzięła swoją siostrę zabitą, tę pierwszą, wytarła ziolami, wskrzesiła ją

augši, iz augši ADVERB **EN** (on) top, up **LV** augšā, augšu **PL** góra, na górze, w góre

- *Mes šudiň byusim augši iz kolna!* (B52)
mes szudiň byūsim aükszi iz kołna!
EN Today we will be on top of the mountain!
PL my dziś będziemy na górze!
- *A uobeļnīcys (uobeļneicys) pazacēle iz augši, navar jei dasnēgt.* (B40)
a obielnijcys paza-ciela iz aükszi, na war jej da-śniaigt'
EN The apple trees rose up in the air and she couldn't reach the fruit.
PL a jabłoń podniosła się w góre, tak że nie mogła jej dostać

augšpiedēn ADVERB EN on the back, belly up LV uz muguras PL do góry nogami

➤ *Vot jei krita (kryta) pi zemis augšpiedēn, iz augšu vādars.* (B52)

Wot jej krita pi ziamis aūksz piedeń, iz aūkszu wadars

EN She fell down on the ground with her legs stretched out, her belly up.

PL Padła na ziemię do góry nogami, do góry brzuchem

augstīne (U: augstīne, augsteine) NOUN, F [D5] EN upside, up(wards) LV augša PL

góra (w góre), wysoko

➤ *To tai cīši aizasirdeja, ka nu dušmu iz augstīni lēce i nu golvys motus plēse zemē!* (B42)

to taj ciszi ajza-sierdieja, ka nu duszmu iz aükštījni lacia i nu gołwys mots pļasia ziamia!

EN He got so very angry that he jumped up in the air and tore the hair off his head!

PL to tak się zgniewał, że ze złości w góre skakał i z głowy włosy rwał!

➤ *A pele vys skrēja pa augsteini i pa zemeini.* (B26)

a piala wyss skriaja pa aükstiejeni i pa ziemiejni

EN While the mouse kept running around (literally: up and down, high and low).

PL a myszka wciąż biegała i wysoko i nisko

B

bagaturs NOUN, M [D2] EN rich man LV bagātnieks PL mocarz

➤ *Kieniņš (kieneņš) breinīs, kas tys taidi par lytu (lelu) bagaturi, ka jis tur cik žvieru zam sovys valdiešony.* (B44)

Kienińcz briejniś, kas tys tajds par łytu bagaturi, ka jis tur cik żwieru zam soūys waldieszonys

EN The king wondered about this rich man who had so many animals under his rule.

PL Król dziwi się, co to taki za wielki mocarz, który ma tyle zwierząt pod swoim panowaniem

baile NOUN, F [D5] EN fear LV bailes PL strach

➤ *Jam baile, ka jis zoga.* (B13)

jam bajla, ka jis zoga

EN He is scared because he stole [the ox].

PL strach mu, że ukradł

➤ *Sulaini nu bailis nūbāguši.* (B48)

sułajni nu bajliś nu-baguszi

EN The servants had run away in fear.

PL sługi ze strachu pouciekały

baileigs, -a ADJECTIVE EN fearful LV briesmīgs, bīstams PL straszny

- *Itys byus vysu baileiguoks ragaņs, byus ar jū griutuoks (gryutuoks), kai ar citim (citim)! (B45)*
Itys byūś wysu bajlejgoks ragańć, byūś ar ju griūtoks, kaj ar citim!
EN This will be the most fearful dragon, with him it will be more difficult than with the others!
PL Ten będzie najstraszniejszy smok, będzie z nim trudniej niż z tamtymi!

bais ADVERB + GENITIVE EN afraid, fear LV bail PL straszno, strach, bać się

- *Mań bais Juoņa Palnuruškys! (B45)*
Mań bajs Jonia Pałnuruszks!
EN I fear John Cinderboy!
PL Boję się Janka Popielucha!
- *A tam baznīckungam (bazneickungam) bais beja, kab jis jū nanūkautu. (B35)*
A tam baźnijc-kungam bajs bieja, kab jis ju na nu-kaŭtu
EN For the priest feared that he would kill him.
PL A ten ksiądz bał się, żeby on go nie zabił

balva NOUN, F [D4] EN tub LV baļļa, toveris PL dzieża

- *Lopsa īleida balvā, izzīde vysu golvu ar maizis meikli i nūskrēja pacelu. (B19)*
łopsa i-lejda balwâ, izzijdia wysu gołwu ar majzis miejkli i nu-skriaaja pacielu.
EN The fox crept into the tub, smeared its whole head with dough and ran away.
PL liszka zaś właziła do dzieży, wymazała całą głowę rozcyną i wybiegła.

barolota maize PHRASE EN chaff bread LV pelavu maize PL berłowy chleb

- *Seņuok barolota maize beja, malna, kai zyrga syudi. (B36)*
sieniok barołota majzia bieja, małna, kaj zyrga syūdi
EN Back then there was chaff bread, it was black as horse dung.
PL dawniej berłowy chleb był czarny jak koński gnój

bednys, -a ADJECTIVE

¹ EN poor LV nabadzīgs PL biedny; → **pabednys**

- *Veirs ar sīvu dzeivuoja, jī beja bedni. (B10)*
Wiejrs ar siwu dziejwoja, ji bieja biedni
EN There was a couple, they were poor.
PL Był mąż z żoną, byli biedni
- *Jei deve minēt i boguotim i bednim, niviņ (nivīns) navar atminēt! (B31)*
Jej diewia miniat' i bogotim i biednim, ni win na war atminiat'
EN She let everybody guess, rich and poor, but nobody could guess right!
PL Dawała i zgadywać i bogatym i biednym, i nikt nie może zgadnąć!

² EN bare LV pliks PL nagi

➤ *Jam nūt jau vysa uoda nu ceļu, palīk bednys kauls ar asni.* (B35)

Jam nu-it jaū wysa oda nu cielu, palik biednys kaūls ar ašni

EN He lost the skin of his knees, only the bare bones were left, bleeding.

PL Zlazła mu już cała skóra z kolan, została sama kość ze krwią

bez krysta PHRASE EN unchristened LV nekristīts PL bez chrztu

➤ *Jis atsoka: "Mani muote nūžaudze bez krysta (krysta), i mani te lyka iz pokotys, kab es naudys sorguotu.* (B41)

Mani motia nu-žniaūdzia biez krista i mani tia lyka z pokotys, kab eś naudys sorgotu.

EN My mother choked me while I was still unchristened and for my atonement I have to guard money.

PL Mnie matka udusiła bez chrzta i mnie tu dali na pokutę, żebym pieniędzy pilnował.

biedeigs, -a ADJECTIVE

¹ = LV bēdīgs, skumjš EN sad PL smutny

➤ *Juoņs palyka cīši biedeigs, ka jei juo nadagaideja i pi cyta īt.* (B45)

Jońc pa-łyka ciszi biedejgs, ka jej jō na-dagajdieja i pi cyta it'

EN John became very sad because she hadn't waited for him and was going to marry another.

PL Janek bardzo się zasmucił, że ona się go nie doczekała i za innego idzie

² EN poor LV nabādzīgs PL biedny, -a

➤ *Es jaujius naudu naturu vaira! Łauds sakrita (sakryta) iz mane, kas pažyčēja, a kas otkon apzoga mani, es tagad biedeiguoks, kai beju seņuok!* (B21)

Eś jaū jiūsu naūdu na turu wajra! Laūd's sa-krita iz mania, kas pa-zyczeja, a kas otkon ap-zoga mani, eś tagad biedejgoks, kaj bieju sieniok!

EN I don't have your money anymore! Folk came to me and borrowed, others stole from me, now I am poorer than I was before!

PL Ja już waszych pieniędzy nie mam więcej! Ludzie zbiegli się do mnie; kto pożyczył, a kto znów okradł mię, ja teraz biedniejszy, niż byłem dawniej!

➤ *Beja seņuok saimīniks cīš boguots i cīš skūps, bez sova gola, nikam nikuo naīdeve i iz sātu biedeiga* (biedeiguo) *nikod naīlaide.* (B06)

Bieja sieniok sajmīniks cisz bogots i cisz skups, biez soūua gola, nikām nikō na-i-diewia i iz satu biedejga nikōd na-i-łajdia nikō.

EN Once there was a farmer who was fairly rich and a miser, stingy without end. He didn't give anybody anything and never let a poor man into his house.

PL Był dawniej gospodarz bardzo bogaty i bardzo skąpy, nikomu nic nie dał i do chaty biednego nigdy nie puścił.

biñdzjukenš (DIMINUTIVE OF **biñdzjuks**) NOUN, M [D1] EN jacket LV žakete PL surducik (DIMINUTIVE OF surduk)

- *Vot jei apvalk biksis, lik capuri golvā, kaidu biñdzjukenu apvalk i nūit acātu.* (B11)
Wot jej ap-wałk biks, lik capuri gołwâ, kajdu bińdziukenu ap-wałk i nu-it acatu.
EN She put on trousers, a hat and some jacket and went out to harrow.
PL Ubrała się w spodnie, włożyła czapkę na głowę, jakiś surducik i poszła bronować.

bīžne NOUN, F [D5] EN thicket LV biezoknis PL gęstwina

- *Īvylka bīžnē, aizlyka ar lylu (lelu) kīku, viersum pīsvīde zoru.* (B22)
I-wyłka biżniā, ajz-łyka ar łyłu kuku, wiersum pi-świdia zoru
EN They pulled [the corpse] into a thicket, behind a big tree, and threw twigs upon it.
PL Wciągnęli do gęstwiny, przywalili wielkiem drzewem, na wierzch narzucili gałęzi

blēns NOUN, M [D2], **blēni** NOUN, M [D2] PLURAL EN nonsense LV blēņas F [D4] PLURAL **PL** głupstwa

- *Kū tu mañ taidu blēni runoj?* (B48)
Ku tu mań tajdu blieni runoj?
EN What nonsense are you speaking?
PL Co ty mi takie głupstwa gadasz?
- *Kū tu mañ runoj blēņus?* (B52)
Ku tu mań runoj bleńć?
EN What nonsense are you speaking?
PL Co ty mi gadasz głupstwa?

blīns NOUN, M [D1] EN pancake LV pankūka **PL** blin

- *Kur bejus, nabejus, Donats ar Masi apēde tūs blīnus.* (B30)
kur biejus, na biejus, Donats ar Masiāj ap-jedia tus blinc
EN It came one way or the other, Donats and Masja ate up those pancakes.
PL przybiegli Donat z Masią, zjedli te bliny

blise NOUN, F [D5] EN gun LV bise **PL** strzelba

- *A juos īraudzeja pi tūs īaužu cīši daudz nažu, i blisis, i zūbynu, juos dazaguodoja, ka jī razboinīki.* (B43)
A jos i-raūdzieja pi tus laūžu ciszi daudź nažu, i blisis, i zubynu, jos daza-godoja, ka ji razbojniki
EN But they had seen a great many knives with these men, and shotguns and swords, they had guessed that they were robbers.
PL A one zobaczyły u tych ludzi bardzo dużo nożów i strzelb i pałaszów, domyśliły się, że to rozbójnicy

blūdēt VERB II EN stray LV maldīties, klejot apkārt PL bļakać się; → **aizblūdēt**

- *Tik skrēja pa tū klajumeņu lopsa, – skrēja, blūdēja, i navarēja izīt nu tīnenis.* (B52)
tik skriaja pa tu kļajumieniņu lopsa, – skriaja, bļudieja, i na-warieja izit nu tinieniš.
EN Only a fox was running over this plain, she ran and strayed and could not get out.
PL tylko biegała po tej polania liszka, – biegała, bļakała się i nie mogła wyjść stamtąd.

blyugžētis (U: blyugžātīs) VERB II EN fall down with a thud LV nokrist PL grzmotnāc się

- *Īkuope jis kūkā i kai lēce, tai zemē blyugžajās (blyugžējuos) i gotovys (gotovs)!* (B09)
Īkopia jis kukā i kaj lacia, taj ziamiā blyugžajas i gotowys!
EN He climbed on a tree, but when he jumped he fell down with a thud and was dead!
PL Wlazł na drzewo, i jak skoczył, tak o ziemię się grzmotnął i gotów!

blaka NOUN, F [D4] EN steel sheet LV skārds PL blacha

- *Vajag pataisēt (pataiseit) augstu kolnu iz sešdesmit osu augstuma, ar blaku jū apkaļt, kab bytu glums.* (B52)
wajag patajsiet aükstu kołnu iz sieszdieśmit osu aukstuma, ar blaku ju apkalt', kab bytu głums
EN They have to make a high mountain, sixty fathoms high, and cover it with steel sheets so that it will be slick.
PL trzeba zrobić wielką górę, na sześćdziesiąt sążni wysokości, blachą ją okuć, żeby było ślizgo

bobuļcene, bobuļkene (FEMINATIVE ← **bobuļs**) NOUN, F [D5] EN female cottager LV (Luk: bobuļs ‘lauku iedzīvotājs, kuram ir tikai piemājas zeme’) PL komornik

- *Jam kauns iz saimīnīku prasētīs (praseitīs) gulēt, –jis īt pi bobuļcenīs.* (B07)
jam kaūns iz sajmīnīku prasieliś gulať, – jis it pi bobulcieniś
EN He was ashamed to ask the main farmer for lodging – he went to a cottager woman.
PL wstydzi się gospodarza prosić o nocleg; idzie do komornika.

bobuleits (DIMINUTIVE ← **bobuļs**) NOUN, M [D2] EN cottager LV (Luk: bobuļs ‘lauku iedzīvotājs, kuram ir tikai piemājas zeme’) PL komornik

- *A bobuleits vepri svylynuoja i jam vys guņs dzysa.* (B14)
A bobulejts wiepri swylynoja i jam wyss guńcs dzysa,
EN But a cottager was singeing a pig and the fire always went out.
PL A komornik wieprza smalił i jemu wciąż ogień gasł

bocjuki NOUN, M [D1] PLURAL EN fine shoes LV (Luk: bociki ‘šnorējami zābaki’) PL
buciki

- *I sašyun zuobokys, – tāvam zuobokys, muotei bocjuki.* (B23)
i sa-szyūn zobokys, – tawam zobokys, motaj bociuki
EN And they sewed boots – boots for father and fine shoes for mother.
PL i uszli buty, – ojcu buty, matce buciki

boikenā (DIMINUTIVE ← boika) NOUN, F [D4] EN cream pot LV (Luk: boika ‘trauks sviesta kulšanai’) PL maśnica

- *Kačs daudzi pīgrākuoja, izguoze saiminīcāi kriejumu boikenū.* (B05)
Kaczz daūdzi pi-grakoja, iz-gozia sajmīnjicaj kriejumu bojkieniu
EN A cat had committed many sins; it had spilt the mistress’ cream pot.
PL Kot wiele nagrzeszył, przewrócił gospodynī maśnicę śmietany

bolss NOUN, M [D1] EN voice LV balss F [D6] PL głos

- *Jī otkon izamūdas (izamūd), dzierd bolsu, a nazyna, kas runoj.* (B38)
Ji otkon iza-mudas, dzierd' bołsu, a na zyna kas runoj
EN They woke up again, heard the voice, but didn't know who was talking.
PL Oni znów budzą się, słyszą głos, a nie wiedzą kto gada

breivi ADVERB

¹ EN for free LV bezmaksas PL (za) darmo

- *Nikaidys moksys navajag, mes breivi vadam!* (B42)
Nikajdys moksys na wajag, mies briejwi wadam!
EN No fee needed, we will transport you for free!
PL Żadnej zapłaty nie trzeba, my darmo wozimy!

² EN in vain LV velti PL na próżno

- *A jis soka: “Nabraaucit breivi, es jau turu tū putnu!”* (B52)
a jis soka: “Na-braūcit briejwi, eś jaū turu tu putnu!”
EN And he said: “Don’t travel in vain, I already have the bird!”
PL a on mówi: „Nie jedźcie na próżno, ja już mam tego ptaka!”

brileite (DIMINUTIVE ← brile) NOUN, F [D5] EN cap LV cepure PL kapelusz

- *Ka īsuoka nosuot, cyts ar brileiti, kurs ar kū varādams, – vysi nas naudu.* (B31)
ka īsoka nosot’, cyts ar brilejti, kurs ar ku warejdams – wysi nas naudu
EN And they all carried money, in their caps or whatever they had.
PL jak zaczną znosić pieniądze, ci w kapeluszach, tamci, jak tam który może

bryuguons NOUN, M [D1] EN lover, wooer LV brūtgāns, mīlākais; pielūdzējs PL ko-chanek, kawaler

- *I beja jai popa dāls par briuguonu* (bryuguonu). (B18)
I bieja jej popa dałs par briūgonu

EN And the pope's son was her lover.

PL I miała ona kochanka, – syna popa

- *A tī vysi briuguoni* (bryuguoni), *kur* (kuri) *grib ženeitīs ar manim, lai parau-ga izkuopt iz tuo kolna.* (B52)

a ti wysi briūgoni, kur grib ženieitiš ar manim, īaj paraūga izkopt' iz to kołna

EN And all wooers who want to marry me shall climb up this mountain.

PL a co wszyscy kawalerowie, którzy chcą się żenić ze mną, niech próbują dostać się na tę góre

bryute NOUN, F [D5] **EN** mistress, bride **LV** brūte, mīlākā **PL** kochanka, narzeczona

- *Jis nūbrauce iz vaidim, a muojā beja juo senejuo briute* (bryute). (B40)

jis nu-braūcia iz wajdim, a mojā bieja jō sieniejo briūtia

EN He went away for a war, but his former mistress was in the house.

PL pojechał on na wojnę, a w domu była jego dawniejsza kochanka

- *Es asmu atguojis (atguojs) briutis* (bryutis) *sovys meklēt.* (B45)

Eś asmu atgojis briūtis soūys mieklet

EN I have come to look for my bride.

PL Ja przyszedłem narzeczonej swojej szukać

bryuzs NOUN, M [D2] **EN** distillery **LV** spira dedzinātava **PL** gorzelna

- *Nu, i dazavēle jis pi eļnis briūža* (bryuža). (B39)

nu, i daza-wiela jis pi elniš briūža

EN Well, it rolled on to the hell's distillery.

PL dotoczył się do piekielnej gorzelni

buca NOUN, F [D4]; DIMINUTIVE **buceņa** [D4] **EN** barrel, keg **LV** muca, muceņa **PL**

beczka, beczułka

- *A vot brauks saiminīks iz kristobam (kristobom), vess .. ols bucu, tupstīs tu iz bucys.* (B05)

A wot braūkś sajmijniks iz kristobam, wieźś .. ołs bucu, tupstiš tu iz bucys

EN Look, there will be a farmer, going to a christening, he'll carry .. keg of beer. Sit down on the keg.

PL A ot pojedzie gospodarz na chrzciny, powiezie .. piwa beczkę – usiądź na beczce

- *Īdama plautu, pajēme mads buceņu.* (B20)

idama plaūtu, pajemia māds bucieniu

EN [The hare] took a keg of honey on the way.

PL wziął miód beczulkę

buoba NOUN, F [D4]; DIMINUTIVE **buobeņa** NOUN, F [D4] **EN** woman, wife **LV** sievie-te, sieva **PL** baba, żona, babulka

- *Atbrauce vuoceiši (vuocīši) ar klijšonu, ar lomuošonu, a buoba izīt rauduodama!* Vaicoj iz juo, kur veirs? (B21)

At-braūcia wociejszi ar klikszonu, ar łomoszonu, a boba iz-it raūdodama!

Wajcoj iz jo, kur wiejrs?

EN Along came the Germans with shouting and berating, and the wife came out of the house, crying! They asked: where is your husband?

PL Przyjechali niemcy z krzykiem, z łajaniem, a baba wychodzi płacząc! Pytają gdzie mąż?

- *Vot par tū, ka kur bīdej, soka, ka vajag nūsyutēt (nūsyuteit) buobu ar ūlom, to jei baili izdzeis!* (B12)

Wot par tu, ka kur bīdej, soka, ka wajag nu-syūtiet bobu ar ułom, to jej bajli iz dziejś!

EN And that's why, if there is a haunting somewhere, they say one should sent a woman with eggs, she will chase away the spook!

PL Dla tego teraz, jeżeli gdzie straszy, mówią, że trzeba posłać babę z jajami, to stracha wypędzi!

- *Daguoja i redz, ka sēd buobeña i spriež.* (B38)

Da-goja i riadź, ka siad' bobienia i sprież.

EN They came nearer and saw a woman sitting and spinning.

PL Przyszli i widzą, że siedzi babulka i przędzie.

buodeit VERB II **EN** bother **LV** traucēt, uzstāt **PL** dokuczać; → **pabuodeit**

- *Kungs lyka sagiut jū, nūkaut, izvuorēt (izvuoreit) pušdīnem, – soka, ka apiesškys, to nabodieškys (nabodeiškys) šam!* (B04)

Kungs łyka sa-giūt ju, nu-kaūt, iz-woriet puszdiniam, – soka, ka ap-jejsz-kys, to na bodieszkys szam!

EN The landowner ordered to catch him, slaughter him and cook for lunch. He said: when I eat him up he won't bother me!

PL Pan kazał złapać go, zarząć, zagotować na obiad, – mówi, jak go zjem, to mi nie będzie dokuczać!

būrineica (U: būrinīca) NOUN, F [D4] **EN** witch **LV** burve **PL** czarownica; ← **būrs**

- *Daguoja pi ustabenis, kur dzeivuoja buoba būrinīca (būrineica).* (B49)

da-goja pi ustabieneś, kur dziejwoja boba burinica.

EN He came to a hut where a witch lived.

PL doszedł do chatki, gdzie żyła baba czarownica

burnass (U: burnuss) NOUN, M [D1] **EN** coat **LV** rudens mētelis **PL** płaszcz

- *Jei ka dabrauce tamā molā, pīsēja zyrgu pi kūka, izvylka nu burnusa (burnasa) watys, aizbuoze sev auss.* (B33)

Jej ka da-braūcia tamā molā, pi-sieja zyrgu pi kuka, iz-wyłka nu burnusa watys, ajz-bozia sieū aūss

EN She came to that shore, tied her horse at a tree, pulled cotton wool from her coat and sealed up her ears.

PL Przyjechała do tamtego brzegu, przywiązała konia u drzewa, wyciągnęła z płaszczu waty, zatknęła sobie uszy

būrs NOUN, M [D2] **EN** wizard **LV** burvis **PL** czarownik; → **būrineica**

- *Mušen jis koids būrs iraida, ka pi juo cik monta beja, a tagad navā nikuo!* (B34)

Muszeń jis kajds būrś irajda, ka pi jō cik monta bieja, a tagad nawa nikō!

EN He must be a wizard, for he had such a large possession and now he has nothing!

PL Pewnieś jakiś czarownik, że u ciebie tyle było bogactwa, a teraz niema nic!

burzgola NOUN, F [D4] **EN** bubble **LV** burbulis **PL** bąbel, fala

- *Jei vys taiseja guni ar burzgolom.* (B49)

jej wyss tajsieja guni ar burzgołom

EN She was making fire with bubbles.

PL ona wciąż robiła ogień z fali

burzgoluot VERB II **EN** sputter **LV** šķaktot **PL** pluskać

- *Tik ar spuornim syt i iudiņs burzgoloj ar guni apleik.* (B49)

tik ar spornim syt i jiūdińc burzgołoj ar guni aplejk

EN She only beat her wings and the water sputtered around with fire.

PL tylko skrzydłami bije i wodą pluska i ogniem dokoła sieje

butele NOUN, F [D5] **EN** bottle **LV** pudele **PL** flaszka, butelka

- *Pajēme tuo iudiņa butelē.* (B52)

Pajemia to jiūdinia butielā

EN He took a bottle of that water.

PL Wziął tej wody do flaszki

byukšynuotīs VERB II **EN** knock, hammer **LV** (stipri) klauvēties **PL** stukać, tluc

- *Jei aizataiseja durs cīši, a jis jau daskrēja pi ustabenis i suok byukšynuotīs: "Laid mani vydā!"* (B37)

Jej ajza-tajsieja durs ciszi, a jis jaū da-skria ja pi ustobieniś i sôk byukszinotis

EN She locked the door, but he had already arrived at the hut and began to knock: "Let me in!"

PL Zamknęła ona drzwi, a on już przybiegł do chatki i zaczyna się tłuc.
„Puść mię do środka!”

C

cauri; caur ADVERB

¹ = **LV** cauri, caur **EN** through **PL** przez

² **EN** by, past **LV** garam **PL** mimo

- *Rozjuoj cauri.* (B51)
Roz-joj caūri
EN They rode past her.
PL Wyminęli się
- *Nu, pałdis Dīvam, ka rozskrēja caur!* (B43)
Nu, paldiś Diwam, ka roz-skriaia caūr!
EN Thank God, they passed by!
PL No, dzięki Bogu, że przelecieli mimo!

ceplis NOUN, M [D2] **EN** oven **LV** plīts, krāsns **PL** piec

- *Atguojuši iz tom kazeñom, izkuriuoja (izkurynuoja) jei cepli, izvuoreja ēst galis.* (B02)
At-gojuſzi iz tom kazieniom, iz-kurinoja jej ciepli, iz-woriaja ašt galis
EN When they arrived at the goats' place, she lit the oven, cooked meat.
PL Przyszedłszy do kózek, babka zapaliła w piecu, ugotowała mięsa
- *Vot jei īt, īt i redz, ka maize ceplī cap.* (B27)
Wot jej it, it i riadz, ka majzia cieplī cap.
EN She walked for a while and saw bread baking in an oven.
PL Idzie ona idzie i widzi, że chleb w piecu się piecze.
- *Jis īguoja kluseñom, aizleida aiz cepla i nikas jū naredzēja.* (B18)
Jis i-goja kļusieniom, ajz-lejda ajz ciepla i nikas ju nariedzieja.
EN He quietly entered the hut, climbed behind the oven and nobody saw him.
PL wszedł cichutko i właził za piec, tak że nikt go nie widział.
- *Izkuopejis iz cepla i guļ.* (B06)
iz-kopia jis iz ciepla i gul.
EN He climbed onto the oven and fell asleep.
PL stary właził na piec i położył się.

cik (1) ADVERB **EN** how (much, big) **LV** cik **PL** wiele, jaki

- *A cik ta tu moksys jimsi iz gods?* (B53)
A cik ta tu moksys jimsi iz gods?
EN How much do you want for a year?
PL A wiele żądasz na rok?
- *A cik ta tev lylu (lelu) skreini taisēt (taiseit) del gastinču?* (B30)
A cik ta tieū lyļu skriejni taisjet diel gastinčzu?
EN And how big a box should I make for the present?
PL A jaką ci skrzynię zrobić na prezenta?

cik – cik **EN** as much as **LV** tik – cik; cik – tik **PL** tyle – wiele; wiele – tyle

- *Kieniņš (kienēnš) lyka īdūt jim cik naudys, cik jī gribēja.* (B52)
kienińcz łyka idud' jim cik naūdys, cik ji gribieja
EN The king gave them as much money as they wanted.
PL król kazał dać im tyle pieniędzy, wiele chcieli

- **Cik** tei kuceite par dīnu apskrīs, **cik** jam apart zemis. (B16)
 cik tiej kuciejta par dinu ap-skriś, cik jam ap-art' ziamiś
EN As far as this bitch runs during the day, that's as much land as he has to plough.
PL wiele ta suczynka przez dzień obleci, tyle mu trzeba zaorać ziemi.

cik (2) ADVERB **EN** so very, so much, so many **LV** tik, tik daudz **PL** tak, tyle, wiele

- *Tai atīt kazenis i breinīs, ka cik sylta juo ustabeņa i cik teira.* (B02)
 Taj at-it kazieniś i briejniś, ka cik syłta ju ustobienia i cik tiejra
EN The goats came back and wondered why their hut was so warm and so clean.
PL Przychodzą kózki i dziwią się, że tak ciepło w ich chatce i tak czysto

cik (3) ADVERB **EN** some, several **LV** dažs, daži, nedaudz **PL** kilka, nejaki

- *A jis guļ gultā tys veceits, jis nūdžeibs, cik dīnys jau naēde.* (B02)
 a jis gul gułtā tys wieciejts, jis nudżejbs, cik dinys jaū naedia
EN He was lying in the bed, the old man, famished, for he hadn't eaten for several days.
PL a dziadek leży na łóżku głodny, kilka dni już nie jedł
- *Tys kungs apzaženeja ar tū buorineiti i par cik laika atbrauce iz pamuoti paruodēt (parodeit) jū.* (B25)
 Tys kungs apzażenieja ar tu boriniejti i par cik łajka, at-braücia iz pâmoti parodiet' ju
EN The man married the orphan girl and sometime later he went to the step-mother and showed her.
PL Ożenił się Pan z tą sierotką i po niejakim czasie przyjechał do macochy pokazać ją

cik (4) ADVERB **EN** hardly, barely, with difficulties **LV** tikko, tik tikko **PL** ledwie

- *Nūbāga jis cik dzeivs.* (B19)
 Nu-baga jis cik dziejws
EN The wolf barely escaped alive.
PL Uciekł ledwie żywy
- *Briuguons (bryuguons) īkrita (īkryta) iudinī, cik juo izvylka, kars juo apsleika, navā jau kara!* (B44)
 brięgons i-krita jiūdinī, cik jō iz-wyłka, kars jō ap-ślejga, nawa jaū kara!
EN The wooer fell into the water, he was rescued with difficulties but his army drowned, he has lost his army!
PL narzeczony wpadł do wody, ledwie go wyciągnęli wojsko jego utonęło, niema już wojska!
- *Nūskrēja Palnuruška iz stalim izlasēt (izlaseit) zyrgu [...] Cik, cik atroda vīnu, kur naleika.* (B45)
 Nu-skriaja Pałnuruszka iz stalim iz-łasiet zyrgu [...] Cik, cik at-roda winu, kur na-lejka

EN Cinderboy rushed to the stables to choose a horse [...] With great difficulties he found one that didn't buckle.

PL Pobiegł Popieluch do stajni wybrać konia [...] Ledwie, ledwie znalazła jednego, który się nie ugiął

cik (5) ADVERB **EN** only, just, nothing but **LV** tikai **PL** tylko

- *Tiuleñ, tiuleñ, cik spīgelā pazaviersim!* (B49)
Tiüleń, tiüleń, cik špigelâ paza-wiersim!
EN Just a moment, just a moment, we'll just take a look into the mirror!
PL Zaraz, zaraz tylko w lustrze się przejrzymy!
- *A tys puiseits aizsvīde guni, sadadzynuoja i sātu i tāvu, i palyka cik plyks ceplis!* (B44)
a tys pujsiejts ajz-świdia guni, sa-dadzynoja i satu i tawu, i pa-łyka cik płyks ciepliš!
EN Now the little boy threw a fire and burnt down the house and the father, nothing but the oven remained.
PL a ten chłopak zarzucił ogień, spalił i chatę i ojca i został tylko goły piec!

cik nakts PHRASE **EN** each night **LV** katru nakti **PL** każdej nocy

- *Meita juos kai nūmyra, tai palyka puorluodāta par rogonu i cik nakts apād pa cylvākam.* (B41)
Mieita jos kaj nu-myra, taj pa-łyka porłodata par rogonu i cik nakt's ap-ad pa cyłuakam.
EN When their daughter died she became a witch by an evil spell and each night she devours a human.
PL Córka ich jak umarła, tak została zaklęta w wiedźmę i każdej nocy zjada po człowieku.

cikom CONJUNCTION **EN** until, as long as; while, before **LV** kamēr **PL** aż, dopóki, zanim

- *Strods pīnese daudz, daudz žogoru, cikom dūbe pylna beja.* (B05)
Strods piniasia daudź, daudź żogoru, cikom dubia pylna bieja
EN The blackbird fetched many, many twigs until the pit was filled.
PL Drozd naniósł dużo, dużo gałęzi, aż jama się napełniła
- *Es navaru rešni dzīduot, cikom tuos rānys apdzeišķūsys!* (B11)
Eś na waru riesznī dzidot', cikom tos ranys ap-dziejszkuszs!
EN I can't sing low as long as my wounds haven't healed!
PL Ja nie mogę grubo śpiewać, dopóki te rany się nie zagoją!
- *"A naruodēškys (naruodeiškys), cikom viņ dzeivs dzeivuoškys!" soka kalvs.* (B08)
"A na rodieszkys, cikom win dziejws dziejwoszkys?" soka kalw's.
EN "Oh no, I'll never show it to you again as long as I live!" said the smith.
PL „A, nie będę pokazywał, dopóki tylko żyć będę!... mówi kowal.

- **Cikom** tāvs apzavalkās (apsavalk), dāls zyrga aizjiudz i nūbrauc i saber rotūs naudu, – **cikom** tāvs daīt, dāls jau brauc atpakaļ! (B23)
Cikom taūs apza-wałkas, dałs zyrga ajz-jiūdz i nu-braūć i sabier rotus naūdu, – cikom taūs da-it, dałs jaū braūć atpakał!
EN While father got dressed the son harassed the horse and took off and loaded the money into the cart. Before father got there the son was already on his way home!
PL Ojciec zaczął się ubierać, a syn konia zaprzągł, pojechał, wsypał do wozu pieniądze, – zanimojciec przyszedł, syn przyszedł nazad.

cikviņ ADVERB **EN** hardly, with difficulties **LV** knapi, tikko **PL** z trudnością

- *Nūzamūceja jis ilgi, cikom jis jū sagiva, a ka sagiva, cikviņ jū sātā atnese, ka jis beja brīsmeigi griuts (gryuts)!* (B38)
Nu-za-mucieja jis ilgi, cikom jis ju sa-giwa, a ka sa-giwa, cikwin ju sata at-niezia, ka jis bieja briśmiejgi griūts!
EN He struggled a long time before he caught it, and he hardly to get it home, for it was terribly heavy!
PL Namęczył się długo nim go złapał, a skoro złapał, z trudnością przyniósł go do domu, gdyż był okropnie ciężki!

cysys NOUN, F [D4] PLURAL **EN** straw **LV** salmi **PL** słomy

- *Lyka iz nakti nūdzeit pyunē symts pīcdesmit vušku, cysu pakluot iz vyds.* (B21)
Łyka iz nakti nu-dziej' pyuniā symts pićdieśmit wuszku, cyssu pa-klot' iz wyds
EN He ordered to drive five hundred sheep together in the barn for the night, to spread straw in the middle.
PL kazał na noc spędzić do stodoły sto pięćdziesiąt owiec, słomy posłać na środku

cīši (1) ADVERB **EN** very (much) **LV** loti **PL** bardzo (dużo)

- *Verās, a jei navā jau murza, jei cīši, cīši šmuka meita ar šmukom drēbim (drēbem).* (B32)
Wieras, a jej nowa jaū murza, jej ciszi, ciszi szmuka miejta ar szmukom driabim.
EN The prince looked at her and she wasn't a mudlark anymore, she was a very, very pretty girl with pretty clothes.
PL Patrzą, a ona nie jest już smoluchem, ale bardzo, bardzo piękną dziewczyną, w pięknem ubraniu.
- *Suok jei rauduot i jei cīši raud.* (B26)
Sôk jej raūdot' i jej ciszi raūd'
EN She began to weep and wept bitterly.
PL Zaczyna płakać, płacze okropnie

cīšuok (adverb, comparative) **EN** more, more forcefully, loudest **LV** vairāk, stiprāk, skalāk **PL** bardziej, mocniej, najgłośniej

- *Jei tagad patyka vēl cīšuok jaunam kieniņam* (jaunajam kieneņam). (B47)
 Jej tagad pa-tyka wial ciszok jaūnam kieniniam
EN Now the young king liked her even more.
PL Teraz jeszcze się bardziej podobała młodemu królowi
- *Dzierd, ka zeme dudz vēl cīšuok i mežs vēl cīšuok šņuoc.* (B45)
 dzierd', ka ziamia dudż wial ciszok i mieższ wial ciszok sznioc
EN At midnight he heard the earth trembling more than ever and the wood rustling louder.
PL słyszy, że ziemia dudni jeszcze mocniej i las jeszcze mocniej szumi
- *Vajaga vīnu apēst, – klīgsim, kas cīšuok aizaklīgs, tū pa prišku ēssim!* (B05)
 Wajaga winu ap-aśt', – kliksim, kas ciszok ajza-klikś, tu pa priszku eessim!
EN We have to eat one of us. Let's scream, but the one that screams loudest will be the one we'll eat first!
PL trzeba jednego z nas zjeść, krzyknijmy, a kto najgłośniej krzyknie, tego najpierw zjemy!

cīši (2) (taiseit cīši; jimt cīši) ADVERB **EN** locked, arrested **LV** ciet **PL** zamknięty, ujęty

- *Tiuleņ durs sataiseja cīši.* (B44)
 tiuleń durs sa-tajsieja ciszi
EN They locked the door at once.
PL zaraz drzwi zamknęli
- *Vot, sajam jūs cīši, tūs div bruoleiši (bruoleišus) i aizdzan iz Siberi.* (B15)
 Wot, sa-jem jus ciszi, tus diū brolejszi i ajz-dzan iz Sibieri
EN They were arrested, these two brother, and sent to Siberia.
PL Zaraz ich wzięli, wsadzili do więzienia, tych dwu braci i posłali na Sybir

cjotka NOUN, F [D4] **EN** aunt **LV** tante **PL** ciotka

- *Es redzieju, ka cjotka ēde cylvāka golvu!* (B51)
 Eś riedzieju, ka ciotka adia cylūaka gołwu!
EN I saw that auntie was eating a human head!
PL Widziałam, że ciotka jadła ludzką głowę!

Č

čepelniķs NOUN, M [D1] **EN** poker **LV** krāsns kruķis **PL** ožóg

- *Donats ar Masi apēde tūs blīnus, – es pagivu čepelniķu, kai griuzu (gryužu) čūkstā Donatam i Masei, i šudiņ tamā vītā malns caurums!* (B30)
 Donats ar Masiāj ap-jedia tus blinc, – eś pa-giwu czepielniku, kaj griūžu czukstā Donatam i Masiāj, i szudiń tamā witā małns caūrums!
EN Donats and Masja ate up those pancakes – I took the poker and shoved it into Donat and Masja in their bums, they still have a black hole at that place!
PL przybiegli Donat z Masią, zjedli te bliny – chwyciłem ożog, jak pchnąłem w d... Donatowi z Masią, tak do dzisiaj została w tem miejscu czarna dziura!

čereds NOUN, M [D1]. **EN** turn (NOUN) **LV** kārta **PL** kolej

- *Kai dagoja juo čereds, jis izstīpe rūku piec vīnu (veinu), jīmt jau.* (B52)
kaj dagoja jo czereds, jis izstipia ruku piec winu, jīmt' jaŭ
EN When it was his turn and he stretched out his hand to take the wine.
PL skoro przyszła jego kolej, i wysunął rękę po wino

četrus ADVERB **EN** four together, in a group of four **LV** četratā **PL** czworo

- *Vucyns īt ar jim, nu i četrus jau jī.* (B03)
wucyns it ar jim, nu i czetrum jaŭ ji
EN The ram goes with them, now they are already four.
PL i baran idzie z niemi, już ich teraz czworo

čorts NOUN, M [D1] **EN** devil **LV** velns **PL** czort, diabeł

- *Vot čorta dzeive i beigta!* (B30)
Wot czorta dziejwia i biejgta!
EN And so the devil's life was over!
PL Ot i skończył dyabeł życie.

čūksts NOUN, M [D1]. **EN** arse **LV** pakaļa **PL** d[upa]

- *Jis vysod, kai ceļās, muti nūmozguojs i puotorus nūskaitējs, to biksis atvalk i valnam čūkstu paruoda.* (B08)
Jis wysod, kaj cielaś, muti nu-mozgojs i potors nu-skajtiejs, to biksis at-wałk i wałnam czukstu pa-roda.
EN Every morning when he got up he washed his face, said his prayers and then let down his trousers and showed the devil his arse.
PL Miał on taki zwyczaj, że zrana, wstawszy, skoro pacierze zmówił, to spodnie spuszczał i diabłu d... pokazywał.

D

da (1) PREPOSITION + GENITIVE **EN** to, up to, until **LV** līdz, uz, pie **PL** (až) do

- *Jī attaisa vaļā, verās, ka pylna kliets da grīstu pīlykta loba.* (B08)
ji at-tajsa wala, wieras, ka pylna klet's da griztu piłykta łoba
EN Now they open the barn and see that it has been filled up to the roof with goods!
PL otwierają, patrzą, lamus aż do powały założony towarami!
- *Vot jis piec tuo atsagula i gulēja da gaismys.* (B41)
Wot jis piec tō aca-guła i guleja da gajsmys.
EN After this he lay down and slept until dawn.
PL On się położył i spał do świtu.
- *Puorsvīž tū gradzynu nu vīnys rūkys da ūtris (ūtrys) rūkys.* (B34)
por-śwīż tu gradzynu nu winys rukys da utris rukys

EN He took the ring and threw it from one hand into the other hand.
PL zaczął przerzucać pierścionek z jednej ręki do drugiej

da (2) CONJUNCTION

¹ **EN** and **LV** un **PL** i

- *A tuos kazenis tryukstās, da vysas paceļu!* (B02)
a tos kazienis tryūkstas, da wysas pacielu!
EN And the goats leapt up and they all ran away!
PL kózki porwały się na nogi i dalejże uciekać

² **EN** but, still **LV** bet, taču **PL** a, ale

- *Radzu, radzu, koc̄ tuoli, da radzu!* (B30)
Radzu, radzu, kocz toli, da radzu!
EN I see it, I see it, even if I am far, I still, see it!
PL Widzę, widzę, choć zdaleka, ale widzę!
➤ *Cik pasaūla es puorguojis (puorguojs), da itaida žwiera naredziejis (naredziejs)!* (B10)
Cik pasaūla eś por-gojiś, da itajda žwiera na riedziejis!
EN I have travelled the world, still such an animal I haven't seen!
PL Wiele świata przeszedłem, a takiego zwierza nie wiedziałem

da (3) PARTICLE EN even LV pat PL i

- *A tys dāls aug jim pa stuņdem, da pa minutim.* (B39)
a tys daļs aūg jim pa stundiam, da pa minutim
EN And this son grew within hours, even minutes.
PL a ten syn rośnie im godzinami i minutami

dabasi NOUN, M [D1] PLURAL **EN** heaven **LV** debesis **PL** niebo

- *A tai šaltei eņģeļs nūzalaide nu dabasu.* (B42)
a taj szaltiaj engiels nuza-lajdia nu dabasu
EN At that time an angel descended from heaven.
PL tymczasem anioł spuścił się z nieba

dadzeit VERB I-A (*dzan, dzyna*) **EN** catch up with, overtake **LV** panākt **PL** dogonić, dopędzić; cf. **prodzeit, rozdzeit**

- *Juo zyrgs mudris (mudrys), dadzyna bruoļus sovus.* (B24)
Jô zyrgs mudris, da-dzyna brols soūus
EN His horse was fast, he overtook his brothers.
PL Koń jego leciał przedko, dopędził więc braci

dagaideit VERB III + GENITIVE

¹ EN wait (for someone, something) LV sagaidīt PL doczekać

- Juoņs palyka cīši biedeigs, ka jei juo **nadagaideja** i pi cyta īt. (B45)
Jońc pa-łyka ciszi biediejgs, ka jej jō na-dagajdieja i pi cyta it'
EN John became very sad because she hadn't waited for him and was going to marry another.

PL Janek bardzo się zasmucił, że ona się go nie doczekała i za innego idzie

² EN come upon someone, set in (season, weather, light) LV iestāties PL doczekać

- *I dagaida* jī zīmys, solts laiks. (B03)
I da-gajda ji zimys, sôlts łaiks
EN Winter set in, cold weather.
PL I przyszła zima, mróz
- *A ka daguideja* gaismys. (B38)
A ka da-gajdieja gajsmys
EN At dawn.
PL A skoro doczekali świtu

dagrīzt VERB I-E (grīž, grīze) EN turn towards LV piegriezt PL obrócić

- **Dagrīz** čūkstu pi durovu es atteisiešu! (attaiseišu)! (B23)
Da-grīz czûkstu pi durowu eś at-tajsieszu!
EN Turn your arse to the door and I'll open it!
PL Obróć d... do drzwi, ja odemknę!

daīt (1) VERB I-A IRREGULAR EN go up to, arrive, approach, come to LV pieiet, pienākt, nākt PL iść, przyjść, dojść, przychodzić, nastąć

- *Guoja, guoja, daguoja* pi juo tāva ar muoti. (B49)
goja, goja, da-goja pi jō tawa ar moti
EN They went for a long time until they came to his parents.
PL Szli, szli, przeszli do jego rodziców,
- **Daguoja** lyls (lels) bôds. (B48)
da-goja łyłs bôds
EN There was a great famine.
PL nastął wielki głód

daīt (2) VERB I-A IRREGULAR + DATIVE

¹ EN have to, be obliged to, be forced to LV sanākt, nākties PL musieć, wypadać

- *Nu, kū ta darēt* (dareit)? **Daguoja** jam paza-dūt! (B50)
Nu, ku ta dariet? da-goja jam paza-dud'!
EN What could he do? He had to surrender!
PL Co było robić? Musiał się poddać!
- *To mań daīt i muoti, i bruolus i sevi atdūt iz cītumu!* (B52)
To mań dait i moti, i brolu i siewi atdud' iz citumu!

EN This means I will have to bring my mother, my brothers and myself into prison!

PL To mnie wypada i matkę i braci oddać w niewolę!

² **EN** fit **LV** derēt, būt piemērotam **PL** być wczesny

➤ *Miereja, miereja [kūrpi], nikam **nadaīt**.* (B32)

Mierieja, mierieja, nikam na-da-it

EN They tried and they tried [the shoe], it fitted none.

PL Mierzyli, mierzyli [trzewik], nikomu nie był wczesny

dajuot VERB I-A (*juoj, juoja*) **EN** come to, reach (riding on horseback) **EN** piejāt **PL** przyjechać (koniem); cf. **rozjuot**

➤ *Dajuoja da tuo kolna.* (B24)

Da-joja da to kołna

EN He came to the mountain.

PL Przyjechał do tej góry

dalaist VERB I-E (*laiž, laide*) **EN** let come close **LV** pielaist, laist klāt **PL** dopuścić blisko

➤ *Jis **dalaide** jūs tivi.* (B45)

Jis da-łajdia jus tiwi

EN He let them come close.

PL Dopuscił je blisko [!]

dalikt VERB I-A (LĪK, LYKA) **EN** put **LV** pielikt, likt klāt **PL** położyć, przyłożyć; zostawić

➤ *Ka bārns pīdzyma, pajēme tei muosa bārnu, īlyka bucā i palaide pa jiuron, – jei iz tuos vītys **dalyka** kucalānu.* (B33)

Ka barns pidzyma, pa-jemia tiej mosa barnu, i-łyka bucā i pa-łajdia pa jiūrom, – jej iz tos witys dałyka kucałanu

EN When the child was born, the sister took it, put it into a barrel and threw it into the sea. And she laid a puppy in the child's place.

PL Jak tylko dziecko się urodziło, wzięła ta siostra dziecko, włożyła do beczki i puściła na morze, – a na to miejsce położyła szczenię

➤ *Jei dzierd, ka jau dzanās pakal, gulstās pi zemis, **dalīk ausi**, klausās (klausus).* (B49)

jej dzierd', ka jaū dzmanas pakal, gułstas pi ziamis, da-liк ausi, kłaусas

EN She heard that they were followed now, she lay down and put her ear on the ground.

PL ona słyszy, że już pędzą z tyłu, kładzie się na ziemi, przykłada ucho, słucha

➤ *Iz ūtris dīnys, kazenis **dalīk** uozeiti ar četris (četrys) acs, lai pilnavoj.* (B02)

Iz utris dīnys, kazienis da-liк oziejti ar czetris aćś, łaj pilnawoj

EN The next day the goats let the billy goat with the four eyes stay at home to watch.

PL Nazajutrz kózki zostawiają koziołka z czterema oczami, żeby pilnował

damaut VERB I-E (*maun, muove*) **EN** swim (up) to **LV** piepeldēt (līdz) **PL** dopływać; ← **maut**

➤ **Damaun** da pus upis. (B09)

Da-maūn da puś upiś

EN They swam to the middle of the river.

PL Dopływają do pół rzeki

danest VERB I-E (*nas, nese*) **EN** bring **LV** pienest **PL** przynieść, przynosić, zanieść

➤ *Jis danas vīnu pūdu, jei izdzer i soka:* “**Danes ūtru maņ!** **Danes** i trešu!”
Danese jis ūtru i trešu i soka: “*Sīveņ, tu puurpleissi!*” (B10)

Jis da-nas winu pudu, jej iz-dzier i soka: “Da-niaś utru mań! da-nias i treszu!
Da-niasia jis utru i treszu i soka: “Sīwień, tu porpurplejsi!”

EN He brought one pot, she drank it up and said: “Bring me another! Bring
me a third!” He brought a second and a third and said: “Dear wife, you’ll
burst!”

PL Mąż przyniósł garnek, ona wypiła i mówi: „Przynieś drugi! przynieś
i trzeci! – Przyniósł drugi i trzeci i mówi: „Żoneczko, ty pękniesz!”

danuokt VERB I **EN** catch up with **LV** panākt **PL** dogonić, dopędzić

➤ *To jau tī nūbāga paceļu, tī syvāni!* **Paga, paga, danuokšu** es jūs! (B29)
To jaū ti nu-baga pacielu, ti sywani! Paga, paga, da-nogszu eś jus!

EN But they have run away, the piglets! Just wait, I will catch up with them!

PL A te prosięta mi uciekły? Poczkaj, poczkaj, dogonię ja was!

dāravuot VERB II **EN** forgive **LV** piedot **PL** darować

➤ *Nu, vēl itū reizi dāravuosim, tojko (tolkin) vairuok nadori tu tai!* (B15)
Nu, wial itu riedzi darawosim, tolko wajrok na dori tu taj!

EN This time we'll forgive you, only don't do that anymore!

PL Ten raz darujemy, tylko więcej nie rób tak!

dasagrīzt da Dīva PHRASE **EN** return to God (= die) **LV** nomirt **PL** dostać się do
pana Boga

➤ *Staiguja pa pasauli, cikom jau dazagrīze da Dīva!* (B36)
stajgoja pa pasaūli, cikom jaū daza-grizia da Diwa

EN He walked on this earth until he returned to God!

PL chodził po świecie, aż się dostał do p. Boga

dasaguoduot VERB II **EN** realize, guess, remember **LV** apzināties, atcerēties **PL** do-
myśleć się, przypomnieć; ← **guoduo**

➤ **Dazaguoduja** saiminīks, ka tys bieja valns. (B49)

Daza-godoa sajmijniks, ka tys bieja wałns

EN The farmer guessed that this had been the devil.

PL Domyślił się gospodarz, że to był dyabeł

- *Jei tiuleň dazaguoduoja, ka jau kas tī iraida.* (B40)
Jej tiüleń daza-godoja, ka jaŭ kas ti irajda
EN She guessed at once what that was about.
PL Ona zaraz się domyśliła, że już coś tam jest
- *Jis pa mozam, pa mozam, klauseidams, dazaguoduoja i pazyna jū.* (B38)
Jis pa mozam, pa mozam, klausiejdams, daza-godoja i pa-zyna ju.
EN Slowly, slowly, listening to her, he remembered and recognized her.
PL On powoli, powoli, słuchając, przypomniał ją sobie i poznał.

dasalaseit VERB III **EN** get to, set about doing something **LV** piekļūt, likties klāt **PL** zabrać się

- *Jī aizasāda aiz golda, a bods kai dazalaseja pi vakareņu, vysus iedeņus (iedīņus) izēde.* (B45)
Ji ajza-sada ajz golda, a bods kaj daza-łasieja pi wakarienu, wyss jedieńcz iz-jedia
EN They sat down at the table, but no sooner had Hunger sat down to dine than he had eaten up all the food.
PL Oni zasiedli do stołu, a głód jak zabrał się do wieczerzy, tak wszystko jadło zjadł

dasazeit VERB I-A (*zeist, zyna*) **EN** hear about, know, find out **LV** dabūt zināt **PL** posłuchać, dowiedzieć się

- *Tāvs dazazyna, ka es par tevim vysu dareju i aizasirdeja brīsmeigi!* (B49)
Taŭs daza-zyna, ka eś par tiewim wysu darieju i ajza-sirdieja brišmiejgi!
EN My father knows that I have done everything on your behalf and has gotten terribly angry!
PL Ojciec dowiedział się, że ja za ciebie wszystko robiłam i rozgniewał się okropnie!

dasazynuot VERB III **EN** learn, find out **LV** uzzināt **PL** dowiedzieć się

- *Karaveirs nūguoja taišni iz tuo garuo (= tuo milža) pili,jis jau dazazynuoja, ka jis beja nūzadzs tū kieniņa (kienę) meitu.* (B50)
Karawiejs nu-goja tajszni iz tō garoa pili, jis jaŭ daza-zynoa, ka jis bieja nu-zadźs tu kieninia miejtu
EN The soldier went straight to the castle of the tall one, he had already found out that he had stolen the princess.
PL Wojak poszedł prosto do zamku tego olbrzyma, bo się dowiedział, że on był ukrađł tę królewne

daskrīt VERB I-A (*skrīn, skrēja*) **EN** come running, run towards **LV** pieskriet **PL** przybiegać, pobiegać; cf. **rozskrīt**

- *Saiminīca (saimineica) daskrēja pi okys, syta, syta vylku.* (B19)
Sajmijnica da-skriaia pi okys, syta, syta wyłku
EN The mistress ran to the well, and beat the wolf, and beat it.
PL Gospodynia przybiegła do studni, biła, biła wilka

dastateit VERB III EN place, leave LV piestatīt, atstāt PL postawić; cf. **pastateit**

- *Saber klietī tū naudu i dastota duraku, kab jis piļnavātu (piļnavuotu).* (B31)
sa-bier kletī tu naudu i da-stota duraku, kab jis pilnawatu
EN They poured the money into the barn and left the fool there to watch it.
PL zsypali pieniądze do śpiczlerza i postawili durnia, żeby pilnował

dastuot VERB I-A (*stuoj, suoja*)

¹ EN start working (with others) LV ķerties klāt, sākt darbu PL stać

- *Iz ūtris (utrys) dīnys stuoj vysi pi dorba i jei dastuoj i paleidz.* (B01)
Iz utris dīnys stoj wysi pi dorba i jej dastoj i palejdz
EN The next day when all stood doing their work, she, too, started to help.
PL Nazajutrz stają wszyscy przy robocie i ona staje i pomaga

² EN enter into service LV iestāties PL stać na służbie

- *Jis i dastuoja tī i dzeivoj.* (B53)
Jis i dastoja ti i dziejwoj
EN He entered the service and moved in.
PL Stanął on tam na służbę

dasūdeit VERB II EN arrange (by arguing) LV piesodīt PL prawować się; cf. **sūdeitīs**

- *Beja div bruoli gudri, a trešs duraks, – vini sūdejuos, vys jī grib dasūdēt (dasūdeit), kab duraks muoti baruotu, a ka muote nūmierss, to jau tī gudrī apglobuos.* (B15)
Bieja diū broli gudri, a treszz duraks, – wini sudiejaś, wyss ji grib dasudiet', kab duraks moti barotu, a ka motia nu-mierśś, to jaū ti gudri ap-głoboś.
EN There were two clever brothers, but the third was a simpleton. They had arranged – they always argued about everything – that the simpleton would care for their mother, but when their mother died, the clever sons would take care of the funeral.
PL Było dwóch braci mądrych, trzeci głupi, – prawowali się z sobą, chcieli, żeby głupi matkę karmił, a skoro matka umrze, to już ci mądrzy pochowają.

davest VERB I-E (*vad, vede*) EN lead (up to), bring LV pievest, vest klāt PL przyprowadzić, doprowadzić

- *“Es tevi nūvesšu, meitiņ (meiten)” , soka tei vece. Nu, jei vad jū i davad da tuos okys, kur jei ikrīta (īkryta).* (B27)
“Eś tiewi nu-wieższu, miejtiń”, soka tiej wiacia. Nu, jej wad ju i da-wad da tos okys, kur jej i-krita
EN “I'll lead you, dear”, said the old woman. So she led her and brought her to the well into which she had fallen.
PL Ja ciebie zaprowadzę córeczko”, mówi ta stara. Poprowadziła ją i przyprowadziła do tej studni, gdzie wpadła

davīreit (davīrēt) VERB II EN believe, be convinced LV ticēt PL uwierzyćć; ← vīreit

- Tagad i tāvs **davīreja**, ka jis duraks. (B22)
Tagad i taūs da-wirieja, ka jis duraks
EN Now father was convinced that he was a simpleton.
PL Dopiero i ojciec uwierzył, że on głupi

davuiceit VERB III EN teach LV mācīt, apmācīt PL nauczyćć; ← vuiceit

- Deve jam treis ūgys: vīnu boltu, ūtru zaļu, trešu dzaltonu i **davuiceja** kū darēt (dareit). (B50)
diewia jam trejs ugys: winu boļtu, utru zalu, treszu dzaļtonu i da-wujcieja ku dariet
EN Gave him three berries: one white, one green, the third one yellow, and taught him what to do.
PL dał mu trzy jagody: jedną białą, drugą zieloną, trzecią żółtą i nauczył go, co robić

dazynuot VERB II EN get to know, find out LV uzzināt PL dowiedzieć się

- Ak, Dīven! Kai jis **dazynuos**, tev smierteis i mañ smierteis! (B43)
Ak, Diwień! kaj jis dazynoś, tieū śmiert's i mań śmiert's!
EN Oh Lord! When he finds out it will be death for you and death for me!
PL Ach, Boże! jak on się dowie, będzie śmierć i mnie i tobie!

dede NOUN, M [D5] EN uncle LV tēvocis PL stryj

- I nūsyuta piec juos eistuo bruoļa i piec **dedis**. (B47)
i nu-syūta piec jos ejstoa brola i piec diadiś
EN And sent for her real brother and the uncle.
PL i posłał po jej rodzonego brata i po stryja

degts NOUN, F [D6] EN tar LV darva PL dziegieć

- Atved tu mañ tojko **degts** bucu! (B10)
Atwied' tu mań tolko diegts bucu!
EN Just fetch me a barrel of tar!
PL Przywieź mi tylko dziegciu beczkę!
- Tamā viņ ustobā naej, kur ar zyrga syudim aizlykta, ar lyukim aizspīsta, ar **degti** aizsmārāta! (B30)
tamā tylko ustobā na ej, kur ar zyrga syūdim ajz-łykta, ar lyūkim ajz-śpista, ar diegti ajz-smarata!
EN Only don't go to that room that is covered with horse dung, braided with baste and smeared with tar!
PL tylko do tej izby nie idź, która końskim gnojem obłożona, łykiem opłata-na, dziegiem wysmarowana!

deł kam? PHRASE **EN** why not? **LV** kāpēc ne? **PL** czemu nie? dobrze!

- “Može tu gribi muotei ar tāvu vēl gaštiņču nūsyutēt (nūsyuteit)?” – “**Deł kam?** Gribu (grybu) gon!” (B30)
Może tu gribi motaj ar tawu wial gaštińcu nu-syūtiet?” – “Diel kam? Gribu gon!”
EN “Do you want to send your parents another present?” – “Why not? Indeed I do!”
PL „Może chcesz matce i ojcu jeszcze co posłać?” – „Czemu nie? Chciałabym!”
- “Īdūd mañ, kūmen, paraudzēt! (paraudzeit)” – “**Deł kam?** Dūšu! A tu dūsi mañ sovu?” (B05)
“I-dud’ mań, kumień, pa-raūdziat!” – “Diel kam? duszu! A tu dusi mań soū?”
EN “Give me some, friend, to try!” “Why not? I’ll give you! But will you give me yours?”
PL „Daj mnie, kumosiu, skosztować!” – “Dobrze! Dam! A ty mnie dasz swoich?”

depe NOUN, F [D5] **EN** paw **LV** ķepa **PL** łapa

- *Kū tu zini, greizysdepe* (greizo depe)? *Tu zini depi viņ zeist!* (B44)
Jej soka: “Ku tu zini, grejzys-diapia? Tu zini diapi win ziejszt!”
EN It said: “What do you know, Awry Paw? You know nothing but to suck your paw!
PL Ona mówi: „Co ty wiesz, krzywołapy? Ty umiesz tylko łapy ssać!

dikereits (U: dikerīts) NOUN, M [D2] **EN** mudlark **LV** smulis **PL** smoluch

- *Kikirigi! Smala meita atī!* **Dikerīts** (dikereits) *myusu sātā!* (B25)
Kikirigi! smała miejta at-it! dikierits myūsu satâ!
EN Cock-a-doodle-doo! Here comes the pitch girl! A mudlark in our home!
PL Kikirigi! smolna córka idzie! smoluch w naszej chacie!

dīnduorzs NOUN, M [D1] **EN** paddock **LV** laidars **PL** obora

Kungs lyka sagiut jū i dīnduorzā aizslēgt. (B04)

Kungs lyka sa-giüt ju i dīndorzi ajz-ślagt'.

EN The landowner ordered to catch him and lock him into the paddock.

PL Pan kazał załapać go i w oborze zamknąć.

diveici NOUN, M [D1] **PLURAL** **EN** twins **LV** dvīni **PL** bliźnięta; (synki)

- *Piec tuo, dzeivuoja ar sovim dielenim diveicim, a jī palyka taidi, kai jūs muote saceja.* (B40)
Piec to, dziejwoja ar soūim dielenim diwiejcim, a ji pa-łyka tajdi, kaj jus motia sacieja
EN Afterwards he lived with his twin sons and they became such as their mother had said.
PL Potem żył ze swoimi synkami, a oni stali się tacy: jak ich matka mówiła

dyune or dyuņa NOUN, F [D5 OR D4] EN mud, sludge LV dūņas, dūksts PL błoto

- *Vot jī ūt, īt i atrūn sāžauku, izdzer jī iudini nu tuos sāžaukys, kab jūs apmeizt i apsleicynuot tamā ustobeñā i palik dyune viñ.* (B03)
Wot ji it, it i atrun sažaūku, iz-dziar ji jiūdini nu tos sažaūkys, kab jus ap-mie-jżt' i ap-ślejcyto' tamā ustobieniā i palik dyūnia win.
EN They go and find a puddle, they drink up the water of this puddle in order to pee on them and drown them in their hut so that nothing but mud would remain.
PL Idą, idą i znajdują stawek; wypili wodę z tego stawku, żeby ich obs.... i utopić w tej chatce, wypili wszystką wodę, zostało samo błoto.

draudze NOUN, F [D5] EN female friend LV draudzene PL przyjaciółka

- *Nūguoja iz sovu draudzi, stuosta jai vysu.* (B49)
Nu-goja iz soū draūdzi, stosta jej wyss
EN He went to his friend, told her everything.
PL Poszedł do swojej przyjaciółki, opowiada, opowiada jej wszystko

driči NOUN, M [D2] PLURAL EN buckwheat LV griķi PL gryka

- *Īt jī i daīt pi upis, nu i maus jī vysi jau, – a tī driči beja, na upē.* (B09)
it ji i da-it pi upiś, nū i maūss ji wysi jaū, – a ti driczi bieja, na upia.
EN They went until they came to a river, they got ready to swim – but it was [a field of] buckwheat, not a river.
PL szli i doszli do rzeki, i chcą płynąć wszyscy, a tam była gryka, nie rzeka.

drupona NOUN, F [D5] EN piece LV kripata, druska PL kawałek

- *Es juos lyku iz ceļu i sašķaļieju smolkom druponom!* (B15)
Eś jos łyku iz cielu i saszkaūdieju smołkom druponom!
EN I put them on the way and smashed them to smithereens!
PL Więcem je położył na drodze i pogruchotałem na drobne kawałki!"

drusneņu ADVERB EN a little (bit) LV drusciņu PL kawałczek

- *Panes tu niu mani koč drusneņu!* (B19)
Pa-niaś tu niū mani kocz druśnieniu!
EN If you could carry me just a little!
PL Przynieś ty mię choć kawałczek!

dūbe NOUN, F [D5]

¹ EN pit LV dobe PL jama

- *Īt, īt, daīt pi dzilis dūbis, navar puorīt.* (B05)
it, it, dait pi dzilis dubiś, na war por-it
EN they walked for a long time and came to a big pit which they couldn't cross.
PL idą, idą, przychodzą do głębokiej jamy, nie można przejść.

² EN grave LV kaps PL grób

- *Tys tāvs nūmyra i lyka, mierdams, vysim trejim pa naktei iz juo dūbis puor-gulēt, piec bēru jau, ka jū pagloboos.* (B24)
tys taŭs nu-myra i łyka, mierdams, wysim, trejim pa naktiaj iz jô dubis por-gu-lat', piec bieru jaū, ka ju pa-głoboś.
EN The father died and, on his dying bed, he asked all three of his sons to spend a night at his grave, after the funeral, when they would bury him.
PL ten ojciec umarł i kazał, umierając, wszystkim trzem synom po jednej nocy na swoim grobie przenocować, po pogrzebie, skoro go pochowają.

duraceňš NOUN, M [D1] DIMINUTIVE ← **duraks** EN little fool LV mułkītis PL głupi, głuptasek

- *Mes gudri, a nanūpiłnavuojom, a kū tu, duraceňš, nūpiłnavuosi?* (B31)
Mies gudri, a na-nu-pilnawojam, a ku tu, duracieńcz, nu-pilnawosi?
EN We are clever but didn't keep watch – how will you keep watch, little fool?
PL My rozumni, a nie dopilnowaliśmy, cóż ty, głupi, dopilnujesz?
- *Vajadzēja vacuokam īt iz kopim, a jis beidās i prosa duraceňu, kab jis ītu iz juo vītā.* (B24)
wajdzieja wacokam it iz kopim, a jis biejdas i prosa duracieniu, kab jis itu iz jô wita
EN The oldest son was to go to the cemetery, but he was afraid and asked the fool to go in his place.
PL wypadało starszemu iść na cmentarz, ale on bał się i prosił głupiego, żeby poszedł na jego miejsce.
- *E, tu dieleň, duraceňš! Kur ta mes jimsim naudys?* (B23)
E, tu dieleń, duracieńcz! Kur ta mies jimsim naūdys?
EN Oh, sonny, you little fool! Where shall we find money?
PL E, ty, synku, głuptasiku! Gdzie my weźmiemy pieniądze?

duraks NOUN, M [D1] EN dullard, fool, simpleton LV mułkis PL głupi

- *Beja div bruoli gudri, a trešs duraks.* (B15)
Bieja diū broli gudri, a treszsz duraks
EN There were two clever brothers, but the third was a simpleton.
PL Było dwuch braci mądrych, trzeci głupi

durovys NOUN, F [D4] PLURAL EN door LV durvis PL drzwi

- *Vylks īnese jū vydā, jis durovys aiztaiseja mudri.* (B23)
Wyłks i-nasia ju wydâ, jis durowys ajz-tajsieja mudri
EN The wolf carried him inside and he quickly closed the door.
PL Wilk wniósł go do środka, nereczka drzwi zamknął przedko
- *Vylks soka: "Es namuoku durovu attaisēt!"* (B23)
Wyłks soka: "Eś na moku durowu at-tajsiet!"

EN The wolf said: “I can’t open the door!”

PL Wilk mówi: “Nie umiem drzwi odemknąć!”

durs NOUN, F [D6] PLURAL (U: also as M [D1]) **EN** door **LV** durvis **PL** drzwi

- **Cyuka .. izruove vysys durs i īkrita smēdē!** (B45)
cyūka .. iz-rowia wysys durs i i-krita śmiadiâ!
EN The pig .. tore off the whole door and fell into the smithy!
PL świnia .. wyrwała całe drzwi i wpadła do kuźni!
- **Vecs pajēme i aizmete durs piec vecis.** (B02)
wieśc pa-jemia i ajz-miata durs piec wiaciś
EN The old man locked the door behind the old woman.
PL staruszek wziął i zaryglował drzwi po wyjściu staruszki
- **Īt jis ustobā, tys durs iz placu jam.** (B31)
It jis ustobā, tys durs iz płacu jam
EN He entered the hall with the door on his back.
PL Wchodzi do izby z drzwiami na plecach
- **A dāls ād i treis, i pa lūgu i pa duru verās kas īt.** (B13)
a dałs ad i trejśś, i pa ługu i pa duru wieraś kas it
EN But the son eats and trembles, looks to the window and to the door if someone comes.
PL a syn je i trzęsie się i przez okno i przez drzwi patrzy kto idzie

dzeive NOUN, F [D5]

¹ **EN** life **LV** dzīve **PL** życie

- **Vot čorta dzeive i beigta!** (B30)
Wot czorta dziejwia i biejtga!
EN And so the devil’s life was over!
PL Ot i skończył dyabeł życie.

² **EN** livelihood, estate **LV** saimniecība **PL** gospodarstwo

- **Te na tuoli dzeivoj saiminiks ar sīvu, jim sāta šmuka i dzeive boguota, a bārnū navā nivīnu** (nivīna). (B52)
tia na toli dziejwoj sajmijniks ar siwu, jim sata szmuka i dziejwia bogota, a barnu nawa ni winu
EN Not far from here there is a farmer and his wife, they have a nice home and a rich estate, but they don’t have a single child.
PL jest tu nie daleko gospodarz z żoną, u nich dom piękny i gospodarstwo bogote, a dzieci nie mają wcale
- **Muote raud, ka tāvs bejis, cik boguoti bejuši, a ka niu izpūstēškys vysu dzeivi!** (B34)
Motia raud’, ka taŭs biejis, cik bogoti biejeszki, a ka niū iz-pustieszkys wysu dziejwi!
EN Mother cried: when father was alive they were so rich, but now he would ruin thier livelihood!

PL Matka płacze, że jak żył ojciec, byli tacy bogaci, a że teraz syn zniszczy całe gospodarstwo!

dzejs NOUN, f [D6] **EN** yarn **LV** dzija **PL** przedzia

- *Kab mañ byuntu kūdele šmuki sasprāsta i taļkuos sateita dzejs!* (B25)
Kab mań byuntu kudiela szmuki sasprasta! i talkos satiejta dziejś!
EN This distaff has to be spun nicely and the yarn must be wound into skeins!
PL Żeby mi kądziel była ładnie uprzedziona! a przedzia w motki zwinięta!

dzekavāt VERB II **EN** thank **LV** pateikties **PL** dziękować

- *Dzekavāja jam, dzekavāja, piec tuo, vaicoj:* .. (B52)
Dziakawaja jam, dziakawaja, piec to, wajcoj: ..
EN He thanked him and thanked him, and then he asked: ..
PL Dziękował mu, dziękował, potem pytał: ..

dzeraune NOUN, f [D5] **EN** village **LV** ciems **PL** wieś

- *Kalva nabeja sātā, jis brauce iz dzerauni ūglu pierkt.* (B18)
Kalwa na bieja satā, jis braūcia iz dzieraūni uglu pierkt'
EN The smith wasn't at home, he had gone to the village to buy coal.
PL Kowala nie było w domu, pojechał był na wieś węgli kupić

dzierdēt VERB III

¹ = **LV** dzirdēt **EN** hear **PL** słyszeć

² **EN** feel **LV** just **PL** czuć

- *Ak, paldis Dīvam, ka jau atsavedēs, suopis nikaidys nadzierdiejis* (nadzierdiejs)! (B07)
Ak, paldis Diwam, ka jaū aca-wiedaś, sopiś nikajdys na-dzierdziejis!
EN Alas, thank the Lord, so he had already calved, and he hadn't felt any pain at all!
PL Ach, dzięki Bogu, że już się ocielił, bółów żadnych nie czuł!

dzjaks NOUN, M [D1] **EN** diak: chief clerk, official in Tsarist Russia **LV** pavēles rakstvedis Krievijas impērijā **PL** dziak, dziaczek (SPWN: diak ‘pisarz kancelarii księżącej na Rusi lub urzędnik kierujący kancelarią urzędu administracji państowej w Rosji carskiej’)

- *Es popu nūsytu, bet tu jam bēris sataisi! Pajem dzjakus, īsim iz mežu, es tev paruodiešu, kur jis gul!* (B22)
Eś popu nu-sytu, bet tu jam biariš sa-tajsi!.... Pa-jem dziaks, isim iz mieżu, eś tieū pa-rodieszu, kur jis gul!
EN I have killed the pope, give him a funeral! Bring the officials, let's go into the wood, I'll show you where he is lying!
PL Ja popa zabiłem, ale ty jemu zrób pogrzeb!.... Weź dziaczków, pójdziemy do lasu, ja ci pokażę, gdzie on leży!

dzonuot VERB II EN press LV dzīt, tramdīt, dīdīt PL pędzić

- *Jis cīš iz ļaužu beja nažieleigs, dzonuoja, pēre, mūceja!* (B36)
jis cisz iz laūžu bieja naželejgs, dzonoja, piera, mucieja!
EN He had been very cruel to his people, always pressing them, beating, tormenting!
PL za życia był bardzo nielitościwy dla ludzi, pędzał, bił, męczył!

dzonuotīs VERB II EN go by boat (to and fro) LV dzenāties, braukāt ar laivu PL jeździć łódką

- *A tī zvejnīki vys dzonuojuos ar laivu nu vīnys pusis iz ūtru pusi.* (B42)
a ti zwiejniki wyss dzonojas ar łajwu nu winys pusis iz utru pusi
EN The fishermen were still crossing to and fro with their boat.
PL ci rybacy wciąż jeździli (z) łódką z jednej strony na druga stronę

džeibt VERB I EN fade away, die of hunger LV gībt no izsalkuma, mērdēt badā PL zginąć z głodu, zagłodzić się; cf. izdžeibs, nūdžeibs

- *Ok Dīven, ok Dīven! I ēst navā kuo, bodu (bodā) juodžreibst!* (B38)
Ok Diwień, ok Diwień! i aśť nawa kō, bodu jōdżejbśt!
EN Oh Lord, oh Lord! Nothing to eat, we will have to die of hunger!
PL Och, Boże, och Boże! i jeść niema czego, z głodu trzeba zginąć!

E

eistyn ADVERB EN really LV īsteni PL rzeczywiście

- *Vīns stuosteja, a ūtris (utrys) saceja vys: "Eistyn pravda!"* (B40)
wins stościeja, a utris sacieja wyss: "Ejstyn praūda!"
EN One narrated and the other said: "The absolute truth!"
PL jeden opowiadał, a drugi mówił wciąż: „Rzeczywiście prawda!”

ēlne NOUN, F [D5] EN hell LV elle PL piekło

- *Atskrēja pats lylyjs (lelais) valns i nūzoga vysus četrus bārnus i nūnese iz ēlni, iz sovu sātu.* (B53)
Atskriaja pat's lylyjs wałns i nuzoga wyss czetris barns i nuniasia iz elni, iz soū satu.
EN The biggest devil came and stole all four children and carried them to the hell, to his house.
PL Przyleciał największy dyabeł i ukrał wszystko czworo dzieci i zaniósł je do piekła, do swego domu.

G

gadeitīs VERB III EN come in handy, be useful LV noderēt PL przydać się

- *Es tev nikuo napaleidzēšu, a īdūšu sudobra spriesleiceņu, – tev gadēsīs (gadeisīs)! (B38)*
Eś tieū niko na-palejdzieszu a i-duszu sudobra sprielecienu, – tieū gadiesiš!
EN I cannot help you, but I will give you a silver whorl – it will be useful to you!
PL Ja ci nic nie pomogę, ale dam srebrną przeslicę, – to ci się przyda!
- *Es asu sołtums, īšu ar tevi, može tev gadięšūs (gadeišūs)! (B45)*
Eś asu sołtums, iszu ar tiewi, może tieū gadeszus!
EN I am Cold, I will go with you, maybe I will be useful to you!
PL Ja jestem mróz, pójdę z tobą, może ci się przydam!

gaist VERB I-A (*gaist, gaisa*) EN disappear, perish LV iet bojā PL ginąć, zginąć

- *Damaun da pus upis, navaida! Maun atpakaļ, ka jau gaisa, lai gaist! (B09)*
Da-maūn da puś upiś, na wajda! maūn atpakal, ka jaū gajsa, taj gajst!
EN They swam to the middle of the river, nothing! They swam back – as he had disappeared, so be it!
PL Dopływają do pół rzeki, niema!... płyną nazad; skoro już zginął, niech ginie!

gankys NOUN, F [D4] PLURAL EN porch LV (Luk: gaṇkys ‘1. lievenis’, ‘2. kāpnes pie ārdurvīm’) PL ganek

- *Nūguoja gaileits pa ceļu, – atguojis (atguojs) iz muižu, izstuoja iz ganku i aizdzīduoja. (B04)*
nu-goja gajlejt pa cielu, – at-gojis iz mujū, iz-stoja iz ganku i ajz-dzijdoja
EN And the rooster went on.. He came to the manor, stood on the porch and started to sing.
PL poszedł kogutek dalej, – przyszedłszy do dworu, stanął na ganku i zapiał

garcs NOUN, M [D2] EN measure for liquids LV šķidruma mēra vienība PL garnica

- *Karaveirs pajēme pīci garči spirta i deve jam. (B50)*
Karawiejrs pa-jemia pici garczi śpirta i diewia jam
EN The soldier gave him five pints of spirit.
PL Wojak wziął pięć garnicy spirytusu i dał mu,

gasteit VERB II OR III EN stay (as a guest) LV viesoties PL gościć; → **pasagasteit**

- *Mums na ilgi te gasteitu! (B39)*
mums na ilgi tia gaśtiejtu!
EN We will not stay for long!
PL nie długo będziemy tu gościć!

gastiņcs NOUN, M [D2] (U: only PLURAL) **EN** present **LV** dāvana **PL** prezent, подарунек

- *Može tu gribi muotei ar tāvu **gastiņču** nūsyutēt* (nūsyuteit)? (B30)
Może tu gribi motiąj ar tawu gaštińczu nu-syütiet?
EN Would you like to send a present to your parents?
PL Może chcesz matce i ojcu posłać co w prezencie?
- *Jauns kieniņš (kieneňš) syuta mani svuotūs i atsyuta **gastińčim** vysaidu zvieru.* (B44)
Jaūns kienińcz syūta mani swotus i at-syūta gaštińczim wysajdu żwieru
EN A young king sends me as a wooer, and he is sending all kinds of animals as a present.
PL Nowy król przesyła mnie w swaty i przesyła w podarunku różnych zwierząt

gerli ADVERB **EN** for a long time **LV** ilgi **PL** długo

- *Guoja ciši **gerli**.* (B49)
Goja ciszi gierli
EN He went for a long time.
PL Szedł bardzo długo

giut VERB I-A (*giun, giva*) **EN** catch **LV** kert **PL** łapać

- ¹ **EN** catch **LV** kert **PL** łapać, chwycić
 - *A kačs nūt sātā i pelis **giun**.* (B34)
a kaczzu nu-it satā i pialiś giūn
EN While the cat went into the house and caught mice.
PL a kot poszedł do domu i myszy łapie
- ² **EN** (first verb of a hendiadic construction) **LV** ḡemt (un...) **PL** (-)
 - *A jei **giun** vysu dorbu mudri i apstruodoj.* (B32)
a jej giūn wysu dorbu mudri i ap-strodoj
EN And she went and did all the work diligently.
PL a ona wszystką robotę przedko odrobiła

glups, -a ADJECTIVE **EN** stupid, foolish **LV** stulbs **PL** głupi; → **paglups**

- *Verīs, bez naudys nadūd nikam, naesi cik **glups**, kai beji!* (B22)
Wieriś, biez naūdys na-dud' nikam, na esi cik głups, kaj bieji!
EN Be sure not to give it away without money, don't be as foolish as before!
PL Pamiętaj, bez pieniędzy nie dawaj nikomu, nie bądź taki głupi, jak wtedy!

golodnys, -a ADJECTIVE **EN** hungry **LV** izsalcis **PL** głodny

- *Mušeň tu ēsti gribi! Nu, kū, voi tu **golodnys** esi?* (B22)
muszeń tu asti gribi! Nu, ku, woj tu gołodnys esi?
EN You must want to eat! Well, are you hungry?
PL pewnie jeść chcesz! Co czyś głodny?

- *Vylks nūspruoga, lopsa apēde vylku. Nu, jaū tagad **golodna** nabeja, tolko nu dūbis izkuopt navarēja.* (B05)
Wyłks nu-sproga, łopsa ap-jedia wyłku. Nu, jaū tagad głodna na bieja, tolko nu dubiś iz-kopt' na warieja.
EN The wolf was done for and the fox ate the wolf. Well, it wasn't hungry any more, but it still couldn't get out of the pit.
PL Wilk zdechl, a liszka zjadła wilka. Teraz już głodna nie była, tylko z jamy wyleść nie mogła.

gore NOUN, F [D5] (U: gora [D4]) **EN** trouble, worry **LV** rūpes **PL** bieda

- *Dzīd jis nu **gorys** (goris) jaū!* (B11)
dzid jis nu gorys jaū!
EN He sang out of worry.
PL śpiewa z biedy!

gosts NOUN, M [D1] **EN** guest **LV** viesis **PL** gość

- *Bejuši **gosti** pi kunga, jam kauns beja.* (B04)
Bieesuszi gości pi kunga, jam kaūns bieja
EN The landowner had guests, he was ashamed.
PL Byli goście u pana, pan się zawstydził
- *Navā pi mane vītys deļ teva (teve), es gaidu cytu **gostu**.* (B42)
Nawa pi mania witys diel tiewa, eś gajdu cytu gostu
EN I don't have a place for you, I am expecting other guests.
PL Niema u mnie miejsca dla ciebie, ja czekam innych gości

gostūs (braukt, īt, byut gostūs) PHRASE **EN** (go) for a visit, (stay) as a guest **LV** ciemos (braukt, iet, büt) **PL** (jechać, pójść) w gościnę, (być) w gościach

- *Es ar muoti braukšu **gostūs**, a jius jau, meitys, esit sātā par saiminīcom (saimineicom)!* (B43)
Eś ar moti braūkszu gostus, a jiūs jaū miejtyś, esit satā par sajmijnicom!
EN Mother and I are going out for a visit, but you, girls, take care of the household!
PL Pójdziemy z matką w gościnę, a wy dziewczęta, zostańcie w domu, gospodarujcie!
- *Jis vys gaideja Dīva **gostūs** i vys ap itū runuoja, ka Dīvs atīs iz jū.* (B42)
jis wyss gajdieja Diwa gostus i wyss ap itu runoja, ka Diüs at-iś iz ju
EN He was expecting God for a visit. All the time he talked about it, that God would come to him.
PL wciąż czekał Pana Boga w gościnę i wciąż o tem gadał, że Pan Bóg przyjdzie do niego

gramnica (U: gramnicys svece) NOUN, F [D4] EN altar candle LV svētīta svece PL gromnica

➤ *Pajēme gramnīcys sveci i nūguoja.* (B41)

Pa-jemia gramnicys świaci i nu-goja.

EN He took an altar candle and left.

PL Wziął gromnicę i poszedł.

gražētis VERB II EN threaten LV draudēt PL grozić

➤ *Nūbrauce iz bruolim, klīdze, gražējās* (gražēuos), *ka latveiti* (latvīti) *napa-meškys dzeivu.* (B21)

nu-braūcia iz brolim, klidzia, gražjas, ka łatwiejti na pamieszkys dziejwu

EN He went to his brothers, cried and threatened to not leave the Latvian alive.

PL pojechał do braci, krzyczał, groził, że łotyszowi tego nie daruje

grebiņs (U: grebeņs) NOUN, M. EN comb LV kēmme PL grzebień

➤ *Vyss jai navaida: to krakla, to zeču, to kūrpu, to lyndraku, to grebeņu* (grebiņu), *vyss navā jai.* (B28)

wyss jej nawajda: to krakła, to zieczu, to kurpu, to łyndraku, to griebieniu, wyss nawa jej.

EN Everything was lacking: now a shirt, now socks, now shoes, now a skirt, now combs, she was lacking everything.

PL u niej tego lub owego nie ma: to koszuli, to pończoch, to trzewików, to spodnic, to grzebieni.

grīsteni NOUN, M [D1] PLURAL EN planks LV tilta grodi PL deszczka

➤ *I kab bytu da kieniņa* (kieneņa) *pils iztaisēts* (iztaiseits) *tylts, grīsteni vīns zalta, ūtris* (utyrs) *sudobra.* (B34)

i kab bytu da kieninia pilis iz-tajsiets tyłts, grīstieni wins załta, utris sudobra

EN And a bridge shall be built from here to the king's castle with planks from gold and silver.

PL i żeby był do królewskiego zamku zrobiony most z deszczek złotych i srebrnych

gryudeņš (U: griudeņš) NOUN, M [D1], DIMINUTIVE OF GRYUDS EN grain LV graudiņš PL ziarenko

➤ *Pajem tu griudenū* (gryudeņu) *labeibys, īsvīd dziernavuos* (dziernovuos), *samaļ, i byus tev myltu gon!* (B04)

Pa jam tu griūdieniu łabiejbys, i-świd' dziernawos, sa-mal, i byuś tieu myltu gon!

EN Take one grain, throw it into the quern, grind it and you'll have flour enough!

PL Weź ziarenko zboża, wrzuć do młynka, zmiel i będziesz miał mąki dość!

grobs NOUN, M [D1] **EN** coffin **LV** zārks **PL** trumna

➤ *Jis nūt i redz, ka guļ baznīcā (bazneicā) kieniņa (kieneņa) meita stykla grobā, iz tuo groba izlykts gradzyns zalta.* (B34)

Jis nu-it i radź, ka gul bažnijcā kieninia miejta stykla grobā, iz to groba izlykts gradzyns załta

EN He went off and saw: in the church a princess was lying in a coffin of glass and on the coffin a golden ring was displayed.

PL Poszedł i widzi, że królewna leży w kościele w szklanej trumnie, a na tej trumnie położony pierścionek złoty

groznys, -a ADJECTIVE **EN** fearsome **LV** dusmīgs, draudīgs **PL** zły (pies)

➤ *A kalvam beja cīši groznys suņs, – tys suņs kai giva jam aiz gūrna, tai vysu gūrnu i atruove!* (B18)

a kalwam bieja ciszi groznys suńćś, – tys suńćś kaj giwa jam ajz gurna, taj wysu gurnu i at-rowia!

EN And the smith had a very fearsome dog, – when this dog got him at the thigh, he tore off the whole thigh!

PL a u kowala był bardzo zły pies, – ten pies chwycił go z tyłu i cały tyłek mu oderwał!

gruomota NOUN, F [D4]

¹ = **LV** grāmata **EN** book **PL** książka

² **EN** letter **LV** vēstule **PL** pismo, list

➤ *Pīroksta gruomotu i nūsyuta veiram.* (B33)

pi-roksta gromotu i nu-syūta wiejram

EN She wrote a letter and sent it to the husband.

PL pisze list i posyła mężowi

gubēt (gubeit) VERB II **EN** kill, destroy, ruin **LV** iznīcināt **PL** gubić, zgubić, stracić;
→ **izgubēt, nūgubēt**

➤ *Nu, īt jis jau iz jū, gubēt jū.* (B34)

Nu, it jis jaŭ iz ju, gubiet' ju

EN He went to [his son-in-law] in order to kill him.

PL Przychodzi do niego, żeby go dać na stracenie

gulbys NOUN, F [D4] **PLURAL** **EN** potatoes **LV** kartupeļi **PL** ziemaki, kartofle

➤ *Apkul vysu maizi i gulbys nūrūk i lynus nūplieš.* (B53)

apkul wyssu majzi i gulbys nuruk i lync nuplesz

EN Threshed all the crop and dug out the potatoes and broke the flax.

PL młoci wszystko zboże i kartofle wykopuje i len wyrywa

gūļuot VERB || EN have fun PL izklaidēties LV hulać, bawić się

- *Sabrauc jam gosti, kūmi, tam valnam – gūļoj, ēd, dzer.* (B39)
sa-braūć jam gości, kumi, tam wałnam – guloj, ad, dzier
EN Guests arrived, pals of the devil. They had fun, ate, drank.
PL przyjeżdżają goście, kumowie tego dyabła – bawią się, jedzą, piją

guņs NOUN, F [D6]; DIMINUTIVE **guņteņa** [D4] EN fire, light LV uguns PL ogień

- *Jau vielī beja, sīva nagribēja guņs kūrt.* (B38)
Jaū wieli bieja sīwa na gribieja guńc kurt'
EN It was already late and the wife didn't want to light a fire.
PL Już było późno, żona nie chciała ognia palić
- *Meita paklauseja, pajēme vokorā i īsvīde juo čaulu gunī!* (B38)
mieja pa-klaüsieja, pa-jemia wokora i i-świdia jō czaūlu guni!
EN The daughter obeyed. In the evening she took the shell and threw it into the fire!
PL córka usłuchała: wzięła wieczorem i wrzuciła jego skorupę do ognia.
- *I juoja guņsupē* (guņs upē), kur vuorejās (vuorejuos) smala ar sāru. (B52)
i joja guńcupiā, kur woriejas smała ar saru
EN And they went to the river of fire, where tar pitch and brimstone were boiling.
PL wjechali do ognistej rzeki, gdzie gotowała się smoła z siarką
- *Īguoja jei lylā (lelā) mežā, redz, ka speid guņteņa.* (B38)
i-goja jej tylā miežā riadź, ka spiejd' guńtienia
EN She came to a large forest and saw a little light.
PL poszła do wielkiego lasu, widzi, że błyszczy ogieniek

guoduot VERB || EN be puzzled, ponder LV domāt, brīnīties PL dziwić się, myśleć;

→ **atguoduot, dasaguoduot, īguoduot**

- *Īraudzeja kieniņš (kieneņš) tūs jieriņus (jiereņus) i suoka guoduot, kas tys var byut?* (B40)
I-raūdzieja kienińcz tus jerińcz i sôka godot', kas tys war byüt'?
EN The king saw the lambs and was puzzled – what does this mean?
PL Zobaczył król te jagnięta i zaczął się dziwić, co to może być takiego?
- *Guoduojajis, guoduoja, kū ar jū padarēt (padareit)? Kai jū nūgubēt?* (B42)
Godoja jis, godoja, ku ar ju pa-dariet? kaj ju nu-gubiet'?
EN He pondered and he pondered: what to do with him? How to get rid of him?
PL Myślał on, myślał, co z nim zrobić, jak go zgubić?

I

i (1) ADVERB EN also LV arī PL i

- *Ej i tu ar myusim leidza!* (B03)
Ej i tu ar myūsim lejdza!
EN Come and join us!
PL Pójdz i ty z nami razem!
- *Mam, es dabuošu i galis!* (B23)
Mam, és daboszu i galiś!
EN Mummy, I'll get meat as well!
PL Mamo, ja dostanę i mięsa!

i (2) CONJUNCTION EN and LV un PL i

- *A beja jam maizis i galis pīgatavēts (pīgataveits) deļ septiņu godu.* (B45)
a bieja jam majzis i galis pigatawiets diel sieptiniu godu
EN He had bread and meat prepared for seven years.
PL a miał chleba i mięsa przygotowanego na siedem lat
- *Pīzacēle juos bruoļs i vacuoka (vacuokuo) muosa i vysi jī nūbrauce iz sātu, iz sovu i atvede kuo jīm vajadzēja: i putna, i kūka i iudiņa.* (B33)
Piza-ciela jos brols i wacoka mosa i wysi ji nu-braūcia iz satu iz soū i atwie-dia kō jim wajdzieja: i putna, i kuka i jiūdinia.
EN Her brother and sister stood up and they all went home and brought back what they needed: the bird, the tree and the water.
PL Wstał jej brat i starsza siostra i wszyscy pojechali do domu do swojego i przywieźli co im trzeba było: i ptaka i drzewo i wody.

īguoduot VERB II ← guoduot

¹ EN guess LV uzminēt PL domyśleć się

- *A pamuote īguoduoja, ka tūs bārnu gors.* (B40)
A pamotia i-godoja, ka tus barnu gors
EN But the stepmother guessed that it was the spirit of the children
PL A macocha domyśliła się, że to duch tych dzieci

² EN remember LV atcerēties PL przypomnieć

- *Jis īguoduoja ap sovu draugu kumeleņu.* (B52)
jis igodoja ap soū draūgu kumieleniu
EN He remembered his friend the horse
PL przypomniał o swoim przyjacielu koniku

ira, iraida prs. 3 OF BYUT ‘BE’ LV ir PL jest, są

- “*Voi tev ira bārni?*” – “*Iraida treis dieleni!*” (B48)
“Wot tieū ira barni?” – “Irajda trejs dieleni!”
“Do you have children?” – “I have three little sons!”
„Czy masz dzieci?” – „Mam trzech synków!”

īsagribēt VERB III EN feel the urge LV iegribēties, piepeši vēlēties PL zechcieć się

➤ *Kai jis palyka par kienīju (kieneņu), īzagribēja jam, kab redzēt vēl sovu muoti ar tāvu.* (B48)

Kaj jis pa-ķyka par kieniniu, iza-gribieja jam, kab riedziet wial soū moti ar tawu.

EN When he had become king he felt the urge to see his parents again.

PL Skoro został królem, zachciało mu się zobaczyć jeszcze rodziców swoich.

īsamelst VERB I-E EN rant, swagger LV ietiepties, iespītēties PL zapalic się

➤ *Vuoceiši (vuocīši) īzameļsēs (īsameļse), ka puordūd i puordūd, cik gribi, moksosim tev!* (B21)

Wociejszi iza-mielsiaś, ka por-dud' i por-dud', cik gribi, moksosim tieū!

EN The Germans ranted and told him to sell it again and again, they would pay whatever he wanted!

PL Niemcy zapalają się, sprzedaj i sprzedaj, wiele chcesz, zapłacimy ci!

īskuot VERB II EN comb LV šķirstīt matus PL iskać, poiskać

➤ *Pajem tu jū kliepī, golvu juos, īskoj tu jai golvu i soki īskuodama: ..* (B25)

Pajem tu ju klepi, gołwu jos, iskoj tu jej gołwu i soki iskodama:

EN Take her head into your lap, comb her and say while combing:

PL Weź ty na kolana jej głowę, poiskaj ją i mów iskając:

īt VERB I-A IRREGULAR → atīt

¹ = LV iet EN go PL iść, chodzić

² EN come LV nākt PL przyjść, przychodzić

➤ *Ka namuok saut, lai īt, a ka muok saut, lai naīt!* (B02)

ka na mōk saūt', ļaj it', a ka mōk saūt', ļaj na-it!

EN If he can't shoot let him come, but if he can shoot he shouldn't come.

PL a jeżeli umie strzelać, to niech nie przychodzi!

ītai ADVERB EN so LV tā PL tak

➤ *Kajds tovs zyrgs gudris (gudrys), ka jis vīns pats ītai šmuki ecej!* (B23)

Kajds toūs zyrgs gudris, ka jis wins pat's itaj szmuki eciej!

EN How clever your horse is to harrow so nicely on its own!

PL Jaki twój koń mądry, że sam tak ładnie bronuje!

ītaids, -a PRONOUN EN such, so LV šāds PL taki

➤ *Ītaida moza jei, da puorlāc nu kūka da kūka, es ītaids lels, voi es napuorliekšu?* (B09)

Itajda moza jej, da por-ļac nu kuka da kuka, eś itajds leļs, woj eś na por-lekszu?

EN It is so small and still it is jumping from tree to tree. I am so big – won't I jump over?

PL Taka ona mała, a skacze z drzewa na drzewa, ja taki wielki, może ja przeskoczę?

ite ADVERB EN here LV te PL tu

- *Aitet (ejte), dieleni, tuoļuok ūgu laseitu, a es ite molku ciersšu.* (B29)
EN You, my sons, go a little further to pick berries, while I will cut firewood here.
PL Idźcie synkowie, dalej jagody zbierać, a ja tu drzewo będę rąbać

itys, itei PRONOUN EN this, the one here LV šis, šei PL ten, ta, to

- *Teik pamuotei sirds (= syrduos pamuote), ka tei atguojuse ar zaltu, a itei ar smalu.* (B27)
EN The stepmother became wrathful because the other had come covered with gold, but she here covered with pitch.
PL Macocha okropnie się zezłościła, że tamta przyszła w złocie, a ta w smołce
- *Na, tēt, es tev ituo zyrga nadūšu, es tev cyta atsyuteišu!* (B39)
EN No, father, I won't give you this horse, I will send you another one!
PL Nie, tato, ja co tego konia nie dam, ja ci innego przyślę!

iuzys NOUN, F [D4] PLURAL EN trousers LV bikses PL spodnie

- *Jis tai pat i iuzys nu juo dabuoja, i zuobokys, i capuri, i vysu.* (B18)
EN In the same way he got his trousers, his boots, his hat, everything.
PL potem i spodnie, i buty, i czapkę, wszystko mu oddał.

iz

¹ PREPOSITION + ACCUSATIVE EN to LV uz (+ ACC) PL do

- *Jis i nūt iz muižu.* (B04)
EN He went to the manor.
PL Idzie do dworu
- *Soka gaileits iz vistēnu ..* (B03)
EN The rooster said to the little hen ..
PL Mówi kogutek do kurki ..

² PREPOSITION + GENITIVE EN on, onto LV uz (+ GEN) PL na

- *Izkuope jis iz cepļa i guļ.* (B06)
EN He climbed onto the oven and fell asleep.
PL stary wlażł na piec i położył się.

³ PREPOSITION + GENITIVE EN from LV no PL z; (w)

- *Daīt jis pi upis, salaiž madu upē – iz tuos vītenis jis i pazardzerās* (pasadzer). (B15)
Da-it jis pi upiš, sa-lajž madu upiā – iz tos witenis jis i paza-dzieras
EN He went to a brook and let the honey into the brook and from that place he drenched his thirst.
PL Przyszedł do rzeki, wpuścił miód do wody, – w tem miejscu się napił

iz reita PHRASE EN in the morning, next morning LV no rīta PL nazajutrz

- *Iz reita atguoja rogona.* (B38)
Iz rejta at-goja rogona
EN In the morning the witch came.
PL Nazajutrz, przyszła czarownica
➤ *Pīsēja jū pi sietenis, jis i stuovē tī vysu nakti! Iz reita soka veceits iz tuo cylvāka: ..* (B06)
Pi-sieja ju pi sieteniš, jis i stowia ti wysu nakti! Iz rejta soka wieciejs iz tō cyľuaka: ..
EN He tied it to the fence and it stood there the whole night. In the morning the old man said to the man: ..
PL Uwiązał go przy płocie, on tam stał całą noc. Nazajutrz mówi dziadek do tego człowieka: ..

iz trešys dīnys PHRASE EN on the third day LV trešajā dienā PL na trzeci dzień

- *Iz trešys dīnys bruoli juoj otkon.* (B24)
Iz treszys dinys, broli joj otkon
EN On the third day, the brothers went again.
PL Na trzeci dzień, bracia jadą, znów

izajaktuot VERB II EN couple, tup LV aplecināt PL kojarzyć, skojarzyć; (dać sobie rade)

- *Jī vaicoj: “A voi jis lobs deļ vušku?” – “Ok, kungi, – cīši lobs! Jam var īdūt koč symtu vušku, jis ar vysim izajaktuosīs!* (izajaktuos) (B21)
Ji wajcoj: “A woj jis łobs diel wuszku?” – “Och, kungi, – ciszi łobs! Jam war i-dud’ kocz symtu wuszku, jis ar wysom iza-jaktiosiś!”
EN Ask they: “Is it good for the sheep?” – “Och, gentlemen – it is very good! Give him a hundred sheep and it will tup them all!”
PL Oni pytają: “A czy dobry dla owiec? – “Och, panowie, – bardzo dobry! Można mu dać choć sto owiec, on ze wszystkimi da sobie rady!”

izalādeit VERB III EN become (beautiful), transform LV kļūt, pārtapt (skaists) PL stać się; ← ? lādeitīs

- *A jei par tū šaļti izalādēja jau pavysam jauna i šmuka.* (B38)
a jej par tu szalti iza-ładiaja jaŭ pawysam jaūna i szmuka.

EN By then she had become quite young and pretty.

PL a ona za tē chwilę stała się już zupełnie młoda i ładna.

izalīleit VERB II **EN** exalt, praise (very much) **LV** cildināt, daudzināt **PL** nachwalić się

- *Atjuoj bruoli i navar izalīleit, kajs tys bejis par šmuku, i zyrgs sudobra, i drēbis, i vyss kas sudobra!* (B24)

At-joj broli i nawar iza lilejt', kajds tys biejis par szmuku, i zyrgs sudobra, i driabis, i wyss kas sudobra!

EN The brothers came home and couldn't stop praising the handsome man and his silver horse, and his clothes, all of silver!

PL Przyjeżdżają bracia i nie mogą się dość nachwalić, jak ten nieznajomy był piękny, i koń srebrny, i ubranie i wszystko srebrne!

izamūst VERB I-A (*mūst, mūda*) **EN** wake up **LV** atmosties, pamosties **PL** budzić się, zbudzić się; cf. rozamūst

- *Ji izamūdās* (izamūda), *klausās* (klausuos), *ka runoj, a navar saprast, kas runoj.* (B38)

Ji iza-mudas, kļaūsas, ka runoj, a na war saprāst kas runoj

EN They woke up and listened to the talk, but they couldn't understand who was speaking.

PL Oni sie budzą, słyszą, że gada, a nie mogą zrozumieć kto gada

izarunuot VERB II **EN** babble **LV** izplāpāt **PL** wygadać się

- *Tu mani naklauseji, izarunuoji pret sīvu, es nagribu (nagrybu) tev paleidzēt vairuok!* (B50)

Tu mani na-kļaūsieji, iza-runoji piet' sīwu, eś na-gribu tieū pa-lejdziat wa-jrok!

EN You didn't listen, you babbled to your wife. I don't want to help you anymore!

PL Nie słuchałeś mnie, wygadałeś się przed żoną, nie chcę ci już pomagać!

izasist (par zemi) VERB I-A (*syt, syta*) **EN** beat on the ground **LV** atsisties pret zemi **PL** uderzyć się o ziemię

- *Izasyta par zemi, pazataiseja par bolūdi i izskrēja par lūgu uorā.* (B38)

Iza-syta, par ziami, paza-tajsieja par bołudi i iz-skriaja par ługu ora

EN He beat on the ground and turned into a dove and flew out of the window.

PL Uderzył się o ziemię, stał się gołębiem i wyleciał oknem

izataiseit VERB III **EN** become **LV** kļūt, palikt **PL** zrobić się, stać się

- *Stuovēja pret jū kai pats šmukoks kieniņš (kieneņš), ka skaidris (skaidrys) izataiseja pokojuos.* (B38)

stowiąja piet' ju, kaj pat's szmukoks kienińcz, ka skajdris iza-tajsieja pokojōs

EN Stood before her as the most handsome king, so [beautiful] that the room became bright.

PL stanął przed nią jako najpiękniejszy królewicz, aż się jasno zrobiło w pokoju

➤ *Jis nūpierka daudz zemis i izataiseja par lylu* (lelu) saiminiku. (B21)

jis nu-pierka daūdž ziamis i iza-tajsieja par lytu sajmijniku

EN He bought a lot of land and became a big farmer.

PL kupił dużo ziemi i zrobił się wielkim gospodarzem

izdžeibs, izdžeibuse PARTICIPLE **EN** hungry **LV** izsalcis, izsalkusi **PL** głodny, zgłodniały; cf. **džeibt**

➤ *Atīt tī divi izdžeibuši, vakareinis* (vakarenis) *navā, vajag cytys vakareinis* (vakarenis) *vuorēt* (*vuoreit*)! (B50)

At-it ti diwi izdžejbuszi, wakariejniś nawa, wajag cytys wakariejniś woriet!

EN The other two returned hungry, there is no supper, they have to cook new supper!

PL Przychodzą ci dwaj zgłodniali, wieczerzy niema, trzeba inną gotować.

izgaist VERB I-A (*gaist, gaisa*) **EN** disappear, vanish **LV** pazust **PL** zginąć, zagiąć

➤ *Kieniņam* (kienēnam) *izgaisa meita, meklēja vysur, navarēja atrast.* (B50)
Kieniniam iz-gaisa miejta, miekļeja wysur, na warieja at-rašt'.

EN The king's daughter had vanished, they searched for her everywhere but could not find her.

PL U króla zginęła córka, szukali wszędzie, nie mogli znaleźć.

➤ *Muns veirs, kur beja izgaiss, sātā atguojis* (*atguojs*)! (B06)

Muns wiejrs, kur bieja izgajss, satā at-gojis!

EN My husband, who had disappeared, has come home!

PL Mój mąż, co był zginął wróciła do domu!

izgaisynuošona NOUN, F [D4] **EN** damage, havoc **LV** bojājums **PL** szkoda

➤ *Iz reita verās, ka gaiļs padarēja cik izgaisynuošonas.* (B04)

Iz rejta wieras, ka gajls pa-darieja cik izgajsynoszonas

EN In the morning they saw that the rooster had wreaked havoc.

PL Nazajutr, patrzą, że kogut zrobił tyle szkody

izgubēt (izgubeit) VERB II **EN** kill, destroy, ruin **LV** iznīcināt **PL** gubić, zgubić; ← **gubēt**

➤ *Izgubej tu mañ itū meitu! Ka tu mañ ju naizgubeisi, to es ar tevim nadzeivuošu!* (B26)

Iz-gubiej tu mań itu miejtu! ka tu mań ju na-izgubiejsi, to eś ar tiewim na-dziejwoszu!

EN Kill this girl for me! If you don't kill her, I won't live with you!

PL Zgub mi tę dziewczynę! Jeżeli ty mi jej nie zgubisz, to ja z tobą żyć nie będę!

izkaseits NOUN, M [D2] **EN** youngest child **LV** pastarītis, jaunākais bērns **PL** wyskrobek

➤ *I suoka jam stuostēt, ka jis pats jaunuokīs (jaunuokais) nu bruoļu cytu, pats izkaseits.* (B52)

I sôka jam stošiat', ka jis pat's jaūnokīs nu brolu cytu, pat's izkasiejs

EN And it began to tell him: that it was the youngest of the brothers, the baby.

PL I zaczął mu opowiadać, że on jest najmłodszy z braci, wyskrobek

izkuopt VERB I-E (*kuop, kuope*)

¹ = **LV** izkāpt; uzkāpt **EN** step out; mount **PL** wyleść, wleść

² **EN** dismount **LV** nokāpt **PL** zleść

➤ *Jei izkuope nu zyrga, daguoja pi baznīcys (bazneicys) durovu.* (B37)

jej iz-kopia nu zyrga, da-goja pi bažnicys durowu

EN She dismounted the horse and went to the church door.

PL ona zlazła z konia, przyszła do kościelnych drzwi

izlečeit VERB II **EN** cure **LV** izārstēt **PL** wyleczyć; ← **lečeit**

➤ *A tū meitu izlečēja, i jei pajēme cytu veiru.* (B43)

A tiej miejtu iz-leczeja i jej pa-jemja cytu wiejru.

EN But the girl was cured and married another man.

PL A tą dziewczynę wyleczyli i ona wzięła innego męża.

izmauduot VERB II

¹ TRANSITIVE **EN** bath (TRS) **LV** izpeldināt **PL** ukąpać

➤ *Nu, tai jī tiuleņ atnese vannu, pīlēja pīna, izmaudova jū, padeve cīši skaistys drēbis.* (B32)

Nu, taj ji tiuleń at-nazia wannu, pi-leja pina, iz-maūdowa ju, pa-diewia ciszi skajstys driabiś

EN Immediately they brought a bath tub, filled it with milk, bathed her, gave her beautiful clothes.

PL One zaraz przyniosły wannę, nalały mleka, ukąpały ją, podały bardzo piękną suknię

² INTRANSITIVE (should be: izamauduot) **EN** bath (ITR) **LV** nopeldēt **PL** wykąpać się

➤ *Jumprovys izmaudojuši* (izamaudujušys), sevkura gierbās (gierbēs). (B49)

Jumprovys iz-maūdojuszi, sieū kura gierbas

EN The maidens finished bathing and dressed.

PL Panny się wykąpały, każda się ubiera

izova NOUN, F [D4] **EN** old bast shoe **LV** veca, nonēsāta vīze **PL** stare łapcie

➤ *A jis, paleids zam golda, izovys vacys ziež, nu tuo jis seits iraida!* (B39)

a jis pa-lejd's zam gołda, izowys wacys ziež nu to jis siejts irajda!

EN While he was sitting under the table and chewing on old bast shoes, and that was enough for him!

PL a chłopak siedzi pod stołem, stare łapcie ssie i tem się musi nasycić.

izpokotovuot (U: izpokotovāt) VERB II EN atone LV izpirkt grēkus **PL** odpokutować

- *Tāvs izpokotovāja* (izpokotovoja) *par sovim grākim pi valna, a dāls staig-uodams par ubogu!* (B36)

Taūs iz-pokutowaja par soūim grakim pi wałna, a dałs stajgodams par ubogu!
EN The father atoned for his sins working for the Devil, and the son walking around as a beggar!

PL Ojciec odpokutował za swoje grzechy u dyabła, a syn odpokutował za swoje, chodząc po žebraninie!

izpruoveit (celā) VERB II-Ē OR III-EI EN send so. on their way LV palaist, pavadīt

celā **PL** wyprawić w drogę; cf. **atpruoveit, pruoveitis, sasapruoveit**

- *Deve jam iedīņa kuleitē i izpruoveja celā.* (B48)

diewia jam jedinia kulejtiā i iz-prowieja ciela

EN She gave him something to eat in a bundle and sent him on his way.

PL dała mu jedzenia do torebki i wyprawiła w drogę

izputēt VERB III EN vanish LV pazust **PL** zniknąć

- *Tūlaik gaiļs aizdzīduoja i tys briuguons (bryuguons) izputēja.* (B37)

Tułajk gajls ajz-dzidoja i tys briügons iz-putiaja

EN At that moment a rooster began to crow and the lover vanished.

PL Wtem kogut zapiał i ten narzeczony zniknął

izraudzeit VERB III EN try, test (somebody) LV pārbaudīt **PL** wypróbować; ← **raud-zeit**

- *I runoj jī tai, tāvs ar muoti: a može jis navā glups, a tojko par smīklu vys na tai dora, vajag jū izraudzēt* (izraudzeit). (B22)

I runoj ji taj, taūs ar moti: a może jis nawa głups, a tolko par śmiklu wyss na taj dora, wajag ju iz-raudziet'.

EN Once the parents talked and said: Maybe he isn't stupid but does everything wrong just for fun? We should test him.

PL I mówią oni tak, ojciec z matką: może on nie głupi, tylko umyślnie wszystko nie tak robi, trzeba go wypróbować!

izsaut VERB (TRS) I-E (*sauñ, suove*) EN shoot LV šaut **PL** strzelać; ← **saut**

- *Saunit, a kurs iz kuru pusi izsaus lūdi, tys nu tuos pusis i sīvu sev pajims!* (B46)

Saunit, a kurs iz kuru pusi izsaus lüdi, tys nu tuos pusis i sīvu sev pajims!

EN Shoot, and from the place where you shoot the bullet you will take your wife!

PL Strzelajcie, a który w którą stronę trafi kulą, ten z tej strony i żonę sobie weźmie!

izspovedēt VERB II EN hear a confession (as a priest) LV biktēt PL wypowiadać; ← spovedēt

- *I brauc baznīckungs* (bazneickungs), *aizīt jis baznīckungam* (bazneickungam) *prīškā, tys razboinīks i soka:* “**Izspovedej tu mani!**” (B35)
I braūc bažnijc-kungs, ajz-it jis bažnijc-kungam priszka, tys razbojniks i soka:
“Iz-spowiediaj tu mani!”
EN Then a priest came along and the robber went to meet the priest and said:
“Hear my confession!”
PL Potem jedzie ksiądz, – zachodzi on księdzu drogę, ten rozbójnik i mówi:
“Wypowiadaj mię!”

iztilt VERB I EN endure, bear LV paciest, izturēt PL wytrzymać

- *Bīdej brīsmeigi! Tī i dīn bais, a nakt' navar iztilt!* (B41)
Bidiej briśmiejgi! Ti i din bajs, a nakt' nawar iz-tilt!
EN The place is haunted terribly! We are afraid of going there even during
the day, but in the night it is unbearable!
PL Straszy okropnie! Tam i w dzień straszno, a w nocy nie można wytrzy-
mać!

iztolkovuot VERB II EN explain LV izskaidrot PL wytlumaczyć

- *Kukars iztolkovuoja jai, ka jis mušen grib jū nūsist* (B48)
Kukars iztołkowało jej, ka jis muszeń grib ju nu-siśť
EN The cook explained that he surely wanted to kill her.
PL Kucharz wytlumaczył jej, że pewnie chce ją zabić

izvuiceit VERB III EN teach, educate LV apmācīt, pamācīt, izglītot PL uczyć,
wyuczyć, nauczyć; ← vuiceit

- *Reit ej iz trešū muosu, jei tevi izvuiceis, kū darēt* (dareit)! (B38)
Rejt ej iz treszu mosu, jej tiewi iz-wuciejs ku dariet!”
EN Tomorrow go to our third sister, she will teach you what to do!
PL Jutro idź do trzeciej siostry, ona cie wyuczy co robić!
- *Nu, jis i pats beja gudris* (gudrys) *i izvuicēts* (izvuiceits) *labi.* (B49)
nu, jis i pat's bieja gudris i iz-wujciets łabi
EN Well, he was a clever boy himself and well educated.
PL on i sam był mądry i uczony
- *I kai jū izvuicēt* (izvuiceit) *da dorba, ka navar ni sist, ni lomuot?* (B01)
i kaj ju iz-wujciet da dorba, ka na war ni siśť, ni łomot?
EN But how can we teach her to work if we may neither beat nor berate her?
PL a jak ją uczyć roboty, skoro nie można ani bić ani łajać?

izvuicejums NOUN, M [D1] EN teaching LV mācība, iemācīšana PL nauka

- *Pasaceja jam paļdis par izvuicejumu i aizmoksuoja labi.* (B17)
Paścieja jam paldis par izwuciejumu i ajz-moksoja łabi.

EN They thanked him for the teaching and paid him well.
PL Padzięgowali mu za naukę i zapłacili dobrze.

J

jauničs NOUN, M [D2] **EN** bridgeroom, newly wed man **LV** līgavainis, jaunlaulātāis
PL pan młody

➤ *Jauneve (jaunive) soka tai iz jauniči.* (B49)

jaūniewia soka taj iz jaūniczi

EN The bride said to the bridegroom.

PL p. młoda mówi p. młodemu

jaunive (U: jaunive) NOUN, F [D5] **EN** newly wed woman **LV** jauna sieva, jaunlaulātā sieva **PL** panna młoda

➤ *Piec kuozu, atvad jaunevi (jaunivi) iz teni, iz tuo kupča sātu.* (B34)

Piec kozu, at-wad jaūniewi iz tieni, iz tō kupcza satu

EN After the wedding he brought the bride home to the merchant's house.

PL Po weselu, przywożą p. młodą do domu

jenerals NOUN, M [D2] **EN** general **LV** ģenerālis **PL** jeneral

➤ *A tys kungs beja jenerals.* (B50)

a tys kungs bieja jenerāls.

EN He was a general.

PL a ten pan był jenerałem.

jimt (U: jimt, jemt) VERB I (*jam* (U: *jem*), *jēme*); → **pajimt; pasajimt**

¹ **EN** take **LV** ḥemt **PL** wziąć, brać

➤ *Nu, kū ta tu jimsi? Voi naudu, voi ūglis?* (B36)

Nu, ku ta tu jimsi? woj naūdu, woj ugliś?

EN Well, what will you take? The money or the coals?

PL Co weźmiesz? pieniadze, czy węgle?

➤ *"Kurus tu jemsi (jimsi), meit?" "A es jemšu (jimšu), tateit (tēteit) vacūs!"* (B26)

"Kurus tu jemsi, miejt?" "A eś jemszu, tatiejt wacus!"

EN "Which will you take, daughter?" "Well, I'll take the old ones, daddy!"

PL "Które ty weźmiesz, córko?" – "A ja wezmę, tato, stare!"

² **EN** (focussing the following action) **LV** ḥemt (un darīt) **PL** wziąć (i zrobić)

➤ *Jis jam, izsaun reizē.*

Jis jem, iz-saūn riebzia.

EN He fired a shot.

PL Leśny wziął, wystrzelił raz,

- *A jis jēme, izatynuos, izkuope nu šyupeļa, daguoja pi muotis, pajēme tū spaneiti i īt.* (B53)

a jis jemia, izatynas, izkopia nu szyūpiela, dagoja pi motis, pajemia tu spanieji i it.

EN And he undid the swaddling bands, got out of the cradle, went to his mother, took the bucket and went off.

PL a on się rozpolowił, wylazł z kołyski, przyszedł do matki, wziął to wiaderko i idzie.

³ + INFINITIVE **EN** begin **LV** sākt **PL** zaczynać, zacząć

- *Veirs jēme sīvu sist.* (B06)

Wiejrs jemia sīwu siś'

EN The husband began beating his wife.

PL Mąż zaczął żonę bić

jis, jei PRONOUN **EN** he, she **LV** viņš, viņa **PL** on, ona, ono

- *Paruod jei uobeleiti, jis jam i puorgrīž jū.* (B30)

Pa-rod' jej obielejti, jis jem i por-griż ju

EN She showed [him] the apple, he took it and cut it through.

PL Pokazała jabłuszko, on wziął, rozerznał

jumprova (U: jumprova, jumprava) NOUN, F [D4] **EN** damsel, maiden **LV** jaunava **PL** panna

- *Jei padeve jam gradzynu i palyka par cīši šmuku **jumpravu** (jumprovu).* (B46)

Jej pa-diewia jam gradzynu i pa-łyka par ciszi szmuku jumprawu

EN She gave him the ring and became a very pretty damsel.

PL Oddała mu pierścionek i stała się bardzo ładną panną

- *Iz tuo azara atskrīš šudiņ divpadsmit bolūdineitis (bolūdeitis), – a tuos nabyus bolūdineitis (bolūdeitis), byus **jumprovys**.* (B49)

iz to azara at-skriš szudiń diūpaćmit bołudiniejtis, – a tiej na-byūs bołudiniejtis, byūś jumprowys.

EN Twelve doves will come flying today to this lake, but they won't be doves, but maidens.

PL do tego jeziora przyleci dziś dwanaście gołębić, – a to nie będą gołębice, będą panny.

K

ka (1) CONJUNCTION (COMPLEMENTIZER) **EN** that **LV** ka **PL** że

- *Tagad i tāvs davīreja, **ka** jis duraks.* (B22)

Tagad i taŭs da-wirieja, ka jis duraks

EN Now father was convinced that he was a simpleton.

PL Dopiero i ojciec uwierzył, że on głupi

- *I ceļās kieniņš* (kieneņš), redz, **ka** šmuks ceļš da kupča sātys. (B34)
I cielas kienińcz, riadz, ka szmuks cielsz da kupcza satys.
EN And the king got up and saw a pretty road leading to the merchant's house.
PL Wstaje król, widzi, że taka piękna droga do domu kupca.
- *Jei pazajēme* (pasajēme), **ka** napascēšķute (napasaceišķute) nikam, bet na-pacīte i pasaceja muotei. (B38)
Jei paza-jemia, ka napaścieszkutia nikám, bet na-pa-cijtia i paścieja motaj.
EN She promised not to tell anybody, but couldn't resist to tell her mother.
PL Ona obiecała, że nie powie nikomu, ale nie wytrzymała i powiedziała matce.

ka (2) CONJUNCTION (ADVERBIAL SUBORDINATOR)

¹ **EN** if **LV** ja **PL** jeśli, jeżeli

- *Es asmu atguojis* (atguojs) briutis (bryutis) soyvs meklēt, – **ka** tu zini, kur jei iraida, pasoki tu mañ! (B46)
Eś asmu atgojis briūtis soūys mieklet, – ka tu zini kur jej irajda, pa-sok tu mań!
EN I have come to look for my bride, if you know where she is, tell me!
PL Ja przyszedłem narzeczonej swojej szukać, – jeżeli wiesz gdzie ona, to powiedz mnie!
- *Maize soka: “Ka tu mani naizviļksi, to es sadegšu cepli!”* (B27)
Majzia soka: “Ka tu mani na-iz-wilksi, to eś sa-diegszu ciepli!”
EN Said the bread: “If you won't pull me out I will burn up in the oven!”
PL Chleb mówi: “Jeżeli mię nie wyciągniesz, to spałę się w piecu!”

² **EN** when **LV** kad **PL** kiedy

- *A **ka** ījuoja ustobā, jis palyka otkon par cylvāku, tys zyrgs.* (B06)
A ka i-joja ustobā jis pałyka otkon par cylūaku, tys zyrgs
EN But when they entered the house the horse became a man again.
PL A kiedy wjechali do izby, koń został znów człowiekiem
- *Piec kuozu, **ka** jau gosti beja izbraukuši, vysi stuoj dorbu struoduot sātā, a jei leigojas šyupelī.* (B01)
Piec kozu, ka jaū gośti bieja iz-braūkuszi, wysi stoj dorbu strodot' satā, a jej lejgojas szyūpielī
EN After the wedding, when the guests had left, everybody stood up to work in the household, but she was rocking in her swing.
PL Po weselu, kiedy już goście byli wyjechali, wszyscy stają do roboty w domu, a ona kołysze się w kołysce

³ **EN** that, for **LV** ka, jo **PL** że

- *Cīši mañ gars laiks, **ka** es vīns pats.* (B52)
ciszi mań gars łajks, ka eś wins pat's
EN I am very bored, for I am alone.

PL bardzo mi się przykrzy, że sam jestem

- *Kūmen̄, kur ta beji, kab tu cik ļusteiga?* (B44)

Kumień, kur ta bieji, ka tu cik luśtiejga?

EN Where have you been, my friend, that you are so merry?

PL Kumosiu, gdzieżeś była, żeś taka wesoła?

kab (1) CONJUNCTION + SUBJUNCTIVE **EN** if **LV** ja **PL** gdyby

- *Kab kas palyktu, to apāstu jū te!* (B41)

Kab kas pa-łyktu, to ap-astu ju tia!

EN If someone were to stay they would be devoured!

PL Gdyby kto został, to zjadłoby go tu!

- *Labi, ka jiusu navajadzēja, a kab es jiusu sauktu, to kas tūlaik byuntu?* (B45)

Łabi, ka jiusu na-wajdzieja, a kab eś jiūsu saūktu, to kas tułajk byťu?

EN Luckily I didn't need you, but what if I had called for you, what would have happened then?

PL Dobrze, że mi was nie trzeba było, a gdybym was zawałał, to co wtedy?

- *Kab jī jim padavuši, to Dīvs zyna! Šys jau nabyuntu dzeivs sprucs nu tīnis!* (B03)

Kab jī jim padawuszi, to Diūs zyna! szys jaū na byťu dziejws sprućś nu tīnis!

EN If they had handed him over anything could have happened! He wouldn't have escaped from there alive!

PL Gdyby go tam podali, to z pewnością byłoby już po nim!

kab (2) CONJUNCTION + INFINITIVE / SUBJUNCTIVE **EN** to, in order to, for **LV** lai **PL** żeby, -by

- *Jis tiulen̄ dazaguoduoja, ka jī deļ tuo, kab jū nūsist.* (B45)

Jis tiüleń daza-godoja, ka ji diel to, kab ju nu-sišť

EN He knew at once that they meant to kill him.

PL Zaraz się domyślił, że one dla tego lecą, żeby go zabić

- *A vot īmam naudys kab dabuot, ka mes cīši bedni ļauds!* (B39)

A wot imam naūdys kab dabol', ka mies ciszi biedni laūd's!

EN We are going in search of money, for we are very poor folk!

PL A ot idziemy, żeby pieniężdy dostać, bośmy bardzo biedni ludzie!

- *Es jiusim tyltu pataisešu (pataiseišu), kab puorītu!* (B05)

Eś jiūsim tyltu pa-tajsieszu, kab por-itu!

EN I'll make a bridge for you to cross!

PL Ja wam most zrobię, żeby przejść!

kab (3) CONJUNCTION + SUBJUNCTIVE / INFINITIVE **EN** that **LV** lai, ka **PL** żeby, aby

- *Voi tu redziejuse, kab pavasars staiguotu?* (B17)

Woj tu riedziejusia, kab pawasars stajgotu?

EN Have you ever seen that spring walk?

PL Czy widziałaś, żeby lato chodziło?

- *Vinim bais beja, kab jei nanūmiertu.* (B01)
 winim bajs bieja, kab jej na-nu-miertu
EN They were afraid that she might die.
PL się bali, aby nie umarła
- *A peleite pīvujeja jū, kab valnam ni svīksta, ni maizis nadūtu.* (B31)
 A pielejīja pi-wujcieja ju, kab wałnam ni świksta, ni majzis na dutu
EN But the little mouse had taught him to give the devil neither butter nor bread.
PL A myszka nauczyła go, żeby dyabłu ani masła, ani chleba nie dawał
- *Kai jis palyka par kieniņu (kienēnu), īzagribēja jam, kab redzēt vēl sovu muoti ar tāvu.* (B48)
 Kaj jis pa-łyka par kieniniu, iza-griebieja jam, kab riedziet wial soű moti ar tawu.
EN When he had become king, he felt the urge to see his parents again.
PL Skoro został królem, zachciało mu się zobaczyć jeszcze rodziców swoich.

kab (4) PARTICLE + SUBJUNCTIVE **EN** if only **LV** lai, kaut **PL** żeby

- *Nu, jis īdams i klīdz: “**Kab** augtu lels! **Kab** augtu lels!”* (B14)
 Nu, jis idams i klidz: “Kab aüğtu lels! kab aüğtu lels!”
EN Well, he went and shouted: “They should grow! They should grow!”
PL Idzie głupi i krzyczy: „Żeby duży urósł! żeby duży urósł!”
- ***Kab** es nabytu nikod redziejis (redziejs) jiusu naudys!* (B21)
 Kab eś na bytu nikod riedziejis jiūsu naūdys!
EN If only I had never seen your money!
PL Żebym ja nigdy nie był widział waszych pieniędzy!

kačalāns NOUN, M [D1] **EN** kitten **LV** kaķēns **PL** kociątko, kotek

- *Nūsyuta taipat kieniņam (kieneņam) gruomotu, ka tovai sīvai **kačalāns** pīdzims, a na bārns!* (B33)
 nu-syūta taj pať kieniniam gromotu, ka toūaj sīwaj kaczałans pidzymis, a na barns!
EN She wrote a letter to the king, saying: your wife has given birth to a kitten, not a child!
PL posyła tak samo królowi list, że twojej żonie urodził się kotek, a nie dziecko!

kai (1) ADVERB **EN** how **LV** kā **PL** jak

- *Paruod mañ, **kai!*** (B29)
 Parod' mań kaj!
EN Show me how!
PL Pokaż mi jak!
- *Ok, ok! **Kai** mañ golva suop!* (B19)
 Ok, ok! kaj mań gołwa sôp!

EN Ah, ah! What a terrible headache I have!
PL Och, och, jak mię głowa boli!

kai (2) CONJUNCTION **EN** as, such as **LV** kā **PL** jak

- *Tu tuids mozeňš kai eiksteits.* (B23)
tu tajds mozieńcz kaj ejkſtiejts
EN You are as tiny as a little thumb.
PL tyś taki malutki jak nereczka
- *I dzeiwoja vysi labi, kai Diwam pīdar!* (B53)
I dziejwoja wyssi łabi, kaj Diwam pidar!
EN And they all lived well, such as pleases the Lord!
PL I żyli wszyscy dobrze, jak Pan Bóg przykazał!
- *Baruoja taŭs tūs bārnus kai varādams i izbaruoja.* (B48)
Baroja taŭs tus barns kaj waradams i iz-baroja.
EN The father fed the children as he could and raised them.
PL Karmił ojciec te dzieci, jak mógł i wykarmił.

kai (3) CONJUNCTION **EN** when, as soon as **LV** kā, kad, tikko **PL** jak

- *Kai jei valk dzeji, īkreit jei poša okā.* (B27)
kaj jej wałk dzieji, i-kriejt jej posza okâ
EN When she pulled at the yarn she fell into the well herself.
PL jak zaczęła dostawać przedzę, tak sama wpadła do studni
- *Vot jī kai skrīn par upi, tai jis i īkreit.* (B39)
Wot ji kaj skriń par upi, taj jis i i-krejt
EN So when they flew over the river, he fell into it.
PL Lecą oni przez rzekę, i on wpadł
- *Jei kai īraudzeja jū, nūzabeida cīši.* (B48)
jej kaj i-raūdzieja ju, nuza-biejda ciszi
EN When she saw him she got very scared.
PL ta jak go zobaczyła, przelękła się bardzo

kai cik CONJUNCTION **EN** when, as soon as **LV** tikko **PL** skoro

- *Kai cik gaismeņa, atskrīn rogona ar vāzu.* (B38)
Kaj cik gajśmienia, at-skriń rogona ar wazu
EN At the first morning light the witch rushed in with a stick.
PL Skoro świt, przybiegła czarownica z kijem

kairais, kairuo ADJECTIVE DEFINITE **EN** left **LV** kreisais **PL** lewy

- *Īlīn jam kairajā ausī, par lobū izlīn!* (B24)
i-liń jam kajraja aüsī, par łobu iz-liń
EN Creep into its left ear and out of its right ear!
PL wleź mu do lewego ucha, prawem wyleź
- *Vot jis nūmauce zuoboku nu kairuos kuojis.* (B44)
Wot jis nu-maćia zaboku nu kajros kojis

EN Then he pulled off the boot of his left foot.

PL Zdjął but z lewej nogi

kałaska (U: kałaska, kołaska) NOUN, F [D4] **EN** barouche **LV** noteikta tipa kariete **PL** powóz, kareta

- *Godās (goduos), ka brauc treis vuoceiši (vuocīši) boguoti, ar četrim zyrgim, šmukā **kałaskā**.* (B21)

Godas, ka braūć trejs wociejszi bogoti, ar czetrim zyrgim, szmukâ kalaskâ

EN It so happened that three rich Germans came along, in a pretty barouche with four horses.

PL Trafiło się, że jechali trzej niemcy bogaci czterema końmi, pięknym powozem

- *Kungi pajam, atdūd jam seši zirgi (zyrgi) i **kołasku** sovu.* (B15)

Kungi pa-jem, at-dud' jam sieszi zirgi i kolasku soŭu

EN The gentlemen gave him six horses and their barouche.

PL Panowie oddali mu sześć koni i karetę swoją

kałvs NOUN, M [D2] **EN** smith **LV** kalējs **PL** kowal

- *Brauc jau tūs tīsys veiri iz sātu i klausās (klausuos), ka **kałvs** smēdē, soka iz kučeri: "Ej, pazaver, kas tī kał?" Jis atīt, soka: "**Kałvs kał!**"* (B08)

Braūć jau tus tisys wiejri iz satu i kļausas, ka kalwś śmiadiā, soka iz kuczeri: "Ej, paza-wier, kas ti kal?" Jis at-it, soka: "Kalwś kall!"

EN The jurymen were on their way home when they heard the smith hammer. They told the coachman: "Go and see who is hammering there!" He came back and said: "The smith is hammering!"

PL Jadą sędziowie do domu i słyszą, że kowal w kuźni kuje, mówią do furmana: „Idź, zobacz, kto tam kuje?” Wraca furman, powiada: „Kowal kuje!”

kambars NOUN, M [D2] **EN** room **LV** pieliekamā telpa **PL** komora

- *Nu, tai jei īs, pazavērs, kas tī iraida tymā **kambarī**, ka jis nalyka jai īt?* (B30)

Nu, taj jej iś, paza-wierś, kas ti irajda tymā kambarī, ka jis na łyka jej it?

EN Well, she would go and see what was inside that room and why he had barred her from entering!

PL Myśli sobie, trzeba pójść zobaczyć, co tam jest w tej komorze, do której zabronił jej iść?

kapitans NOUN, M [D1] **EN** captain **LV** kapteinis **PL** kapitan

- *Īdeve jam kieniņš (kieneņš) laivu i vēl divi lyluokūs (leluokūs) paleigam, polkovnīku i **kapitanu**.* (B50)

I-diewia jam kienińcz łajwu i wial diwi łyłokus palejgam, połkoūniku i kapitanu

EN The king gave him a boat and two officers as assistants, a colonel and a captain.

PL Dał mu król czółno i jeszcze dwu starszych do pomocy, półkownika i kapitana

kapleiceņa NOUN, F [D4] EN chapel LV kapela PL kapliczka

- *Soka, ka naredzēja nikuo, tik kapleiceņu i baznīckungu* (bazneickungu). (B49)

soka, ka na-riedzieja niko, tik kaplejcienu, i bažnijc-kungu

EN They said that they hadn't seen anything, only a little chapel and a priest.

PL mówią, że nie widzieli nic, tylko kapliczkę i księdza

karinēt (U: karenēt) VERB II EN hang (down) LV karāties PL wisieć

- *Ka jis pīdzyma, to valns nūzoga jū i pīkola iz ūzula, jis tī i karenēja* (karinēja) da tuo laika, cikom Juoneits jū atlade. (B52)

ka jis pidzyma, to wałns nuzoga ju i pikoła iz uzuła, jis ti i karieniaja da to łajka, cikom Joniejt ju atlajdja.

EN When the fole was born, the devil stole it and forged it onto the oak, where it hang until Jonny freed it.

PL jak się urodził, tak dyabeł ukradł go i przykuł do dębu, on tam wisiał do czasu, aż Janek go uwolnił.

- *Suoka jis vērtīs i redz, ka iz tuo ūzula karenej* (karinej) zyrgs, kristynyski (krystiniski) ar važom pīkolts. (B52)

Sôka jis wiartiš i riadź, ka iz to uzulâ karieniej zyrgs, kristynyski ar wažom pikołts

EN He looked and saw that a horse was hanging from that tree, crosswise forged onto it with chains.

PL Zaczął się oglądać i widzi, że na tym dębie wisi koń, na krzyż łańcuchem przykuty

kars NOUN, M [D1] EN army LV armija, karaspēks PL wojsko

- *Attaiseja durs, pazavēre, a tī beja brīsmeigs lyls (lels) kars. Tys kars suoka kauīs i vīns vīnu apzasytās* (apsasyta, apsyta). (B50)

at-tajsieja durs, paza-wiera, a ti bieja briśmiejgs lyls kârs. Tys kârs sôka kaūtiš i wins winu apza-sytas.

EN He opened the door [to the cellar] and found there a terribly big army. The army started to fight and they killed each other.

PL otworzył drzwi, zajrzał, a tam było okropnie wielkie wojsko. To wojsko zaczęło się bić i jeden drugiego zaczął zabijać.

katuks (vystu katuks) NOUN, M [D1] EN henhouse LV (Luk: katuks 'būris dzīvnieku turēšanai') PL kurnik

- *Nūgiva jū i aizslēdze katukā* vystu (vystu katukā). (B04)

Nu-giwa ju i ajzsladzia katukâ wystu

EN They caught the rooster and locked him in the henhouse.

PL Zlapali go i zamknęli w kurniku

kaut zemē PHRASE I-A (*kaun, kova*) **EN** kill **LV** nokaut **PL** ubić

- *Beja cīši lels razboiniks lelā mežā, –jis, kas viņ guoja, kova* (kove) **zemē**, – *jis nūkova* (nūkove) *sovū tāvu i muoti dzeivuodams.* (B35)
Bieja ciszi leļs razbojniks lelā miežā, – jis, kas win goja, kōwa ziamia, – jis nū-kowa soū tawu i moti dziejwodams
EN There was a very violent robber who lived in a big wood. He killed whomever came along. He had killed his parents when living at home.
PL Był bardzo wielki rozbójnik w wielkim lesie, – kto tylko szedł tamtędy, on go zabijał, – najpierw zabił swego ojca i matkę

kava NOUN, F [D4] **EN** coffee **LV** kafija **PL** kawa

- *Vot jei pīvuorej kavys, pīcap galis ar ūlom i peirāgu pīcap.* (B18)
wot jej pi-woriej kawys, pi-cap galiś ar ułom i piejragu pi-cap
EN Now she was brewing coffee, frying meat with eggs and baking cakes.
PL ugotowała kawy, upiekła mięsa z jajami i bułek napiękła

kavalers NOUN, M [D2] (U: [D1]) **EN** lover, beau **LV** pielūdzējs **PL** kawaler

- *Verās tāvs, ka jei guļ vīnā gultā ar sovu kavalera* (kavaleri). (B34)
wieras taüs, ka jej gul winā gultā ar soū kawaleru.
EN The father saw that she slept in one bed with her beau.
PL ojciec widzi, że ona śpi w jednym łóżku ze swoim kawalerem!

keiļs NOUN, M [D2] **EN** boar **LV** kuilis **PL** kiernoz, knur

- *Valns nu siržu putys palaide kai keiļs.* (B49)
Wałns nu siržu putys pa-łajdia, kaj kiejls
EN The devil foamed with anger like a boar.
PL Dyabeł ze złości zapienił się, jak kiernoz

keša NOUN, F [D4] **EN** pocket **LV** kabata **PL** kieszeń

- *Izvylka kartys nu kešys i suoka kartuot.* (B41)
iz-wyłka kartys nu kieszys i sôka kartot'
EN He took cards out of his pocket and began to play.
PL wyciągnął karty z kieszeni i zaczął w karty grać

kieneneite (U: *kienineite*) NOUN, F [D5] **EN** princess **LV** karalmeita **PL** królewna

- *Kieniņš (kieneneš) Grudiņs nūspers jiusu (jius) ar pārkiuni, a kienineite* (kieneneite) *Zibsnis ar guni sadadzyuos!* (B44)
kienińcz Grudińc nu-spierś jiūsu ar parkiūni, a kieninietja Zipśniś sadadzynoś ar guni!
EN King Thunder will hit you with thunder, and Princess Flash will burn you with fire!
PL król Grom zabije was piorunem, a królewna Błyskawica spali ogniem!

kienenīne (U: kieninīne, kieniniene) NOUN, F [D5] EN queen LV karaliene PL królowa

- *Aizguoja iz cytu kienisti* (kienesti), kur beja vīns viņ kieniņš (kieneņš) i **kien-inīne** (kienenīne) i sulains. (B41)
Ajz-goja iz cytu kieništi, kur bieja wins win kienińcz i kienininia i sułajns.
EN He went to another kingdom where there was only a king, a queen and a servant.
PL Zaszedł do drugiego królestwa, gdzie był sam tylko król i królowa i jeden służący.
- **Kieniniene** (kienenīne) *grīžās atpakaļ, soka kieniņam* (kieneņam): .. (B52)
Kieninienia grīžas atpakal, soka kieniniam
EN The queen returned and told the king.
PL Królowa się wraca, mówi królowi

kieneste NOUN, F [D5] (U: **kienists** [D6]) EN kingdom LV karaļvalsts PL królestwo

- *I beja tamā **kienistē*** (kienestē) kieniņš (kieneņš) i beja jam vīna meita. (B24)
I bieja tamā kieništē kienińcz i bieja jam wina miejta.
EN In this kingdom there was a king who had one daughter.
PL I był w tem królestwie król, który miał jedną córkę
- *Latveits* (latvīts) *soka: Tys cytys **kienists*** (kienestis) *vucyns!* (B21)
Łatwiejts soka: Tys cytys kieništś wucyns!
EN Said the Latvian: “This is a ram from foreign lands!”
PL Łotysz mówi: “To zagraniczny baran!”

kikerzēs ADVERB EN piggyback LV kukaragās PL na plecach

- *Dagoja saiminīks pi cepļa i soka: “Kuop, es tevi iznesšu!” Veceits kuope iz mugorys **kikerzēs** i aizklīdz: “Ne!” kai iz zyrga. (B06)*
Dagoja sajmijniks pi ciepla i soka: “Kop, eś tiewi iz-nieszszu!” Wieciejts kop-ia iz mugorys kikierziaś i ajz-klidza: “Ne!” ka iz zyrga
EN The farmer approached the oven and said: “Climb [on my back], I'll carry you out!” The old man climbed piggyback on his back and shouted out: “Gee up!” as to a horse.
PL Przyszedł gospodarz do pieca i mówi: „Złaź, ja cię wyniosę!” Staruszek właził mu na grzbiet jak na konia i krzyknął: „Ne!” jak na konie

kilišķena NOUN, F [D4] EN glass LV glāzīte PL kieliszek

- *Kienineite* (kieneneite) *poša mīluos gostus i sevkuram padūs poša pa **kilišķenai** vīna* (veina) *izdzert.* (B52)
kieniniejtia posza miłoś gostus i sieū kuram paduś posza pa kiliszkeniąj wina izdziart
EN The princess herself would regale the guests and give each one a glass of wine.
PL królewna sama będzie częstować gości i każdemu da po kieliszku wina

kimūss NOUN, M [D1]; DIMINUTIVE **kimūseņš** NOUN, M [D1] **EN** bit, morsel **LV** ku-moss **PL** kąsek

- *Rozgrīze kieniņš (kieneņš) ogurci iz treju daļu, jam pyrmū **kimūsu**.* (B33)
i roz-grizia kienińcz ogurczi iz treju dalu, jem pyrmu kimusu
EN The king sliced a cucumber into three parts and took the first bit.
PL król rozkroił ogórek na trzy części, i bierze pierwszy kąsek
- *Iļyka kulē maizis, galis kaidu **kimūseņu**.* (B39)
i-lyka kulā majzis, galis kajdu kimusieniu
EN She took a loaf of bread and some morsel of meat and put it into a bundle.
PL włożyła do torby chleba, mięsa odrobinkę

klāvs NOUN, M [D1]; DIMINUTIVE → **klieveněš** [D1] **EN** pen (for animals), cattle shed, coop **LV** kūts **PL** chlew

- *A kas tev **klāvā** iraida?* (B21)
A kas tieū kławā irajda?
EN What do you have in the shed?
PL A co tam masz w chlewie?
- *Turēja saiminīks vīnu viņu visteņu vys **klavā** īspīds, nalaide juos uorā.* (B03)
Turieja sajminiks winu win wistieniu wyss klawâ i-spid's, na łajdia jos ora.
EN A farmer kept his only little hen always locked in the coop, he didn't let her out.
PL Miał gospodarz jedną tylko kurkę, wciąż w chlewie zamkniętą, nie puszczał jej na pole.

klebapjoka NOUN, M [D4] **EN** baker **LV** maiznieks **PL** piekarz

- *Kab ņei izītu pi kieniņa (kieneņa) **klebapjokys**, to ņei paāstu lobys maizis!* (B33)
Kab szej iz-itu pi kieninia klebapiokys, to szej pa-astu łobys majziś!
EN If only I could marry the king's baker, then I would always eat good bread!
PL chciałaby się wydać za królewskiego piekarza, bo najadłaby się dobrego chleba

kletka NOUN, F [D4] **EN** cage **LV** būris **PL** klatka

- *A tys putnys soka, **kletkā** sādādams:..* (B33)
a tys putnys soka kletkā sadadams
EN The bird in its cage said: ..
PL a ten ptak mówi w klatce siedząc

klieveněš DIMINUTIVE ← **klāvs**

- ***Klieveněš** solts, teļš saļ kūpā, jei pajam, atnas jū iz ustobu.* (B07)
klewieńcz sołts, tielsz sál kupā, jej pa-jem, at-nas ju iz ustobu
EN The shed was cold, the calf was freezing, so the woman took it and carried it into the hut.
PL chlewek był zimny, cielę marzło, komornica wzięła, przyniosła je do izby

klindžs NOUN, M [D2] EN handle LV kliņķis PL klamka

- *Es redzēju, ka pi ciotkys durovu beja cylvāka rūka iz **klindži** (klindža)! (B51)*
“Eś riedzieju, ka pi ciotkys durowu bieja cyłuka ruka iz klindži!”
EN I saw a human hand on the handle of auntie’s door!
PL Widziałam, że na drzwiach ciotki była ludzka ręka na klamce!

kneipstongys (U: kneipstankys) NOUN, F [D4] PLURAL EN pliers, tongs LV knaibles PL obcążki, kleszcze

- *Munu vasari i **kneipstankys** (kneipstongys) īlic pi mane! (B23)*
Munu wasari i kniejpstankys i-lić pi mania!
EN Put my hammer and my pliers here with me!
PL Mój młotek i obcążki włożcie mi także!

kneipstoki (U: kneipstaki) NOUN, M [D1] PLURAL EN pliers, tongs LV knaibles PL obcążki, kleszcze

- *A kalvs turēja jau rūkā **kneipstakus** (kneipstokus), [jī beja] pītveicāti sorkoni. (B45)*
A kalwś turieja jaū rukā kniejpstaks, pitwiejcati sorkoni,
EN But the smith held a pair of tongs that were red hot.
PL Ale kowal miał już w ręku kleszcze rozpalone do czerwoności

koč (1) ADVERB/PARTICLE EN if only, at least LV kaut PL choć, niech

- *Panes tu niu mani **koč** drusneņu! (B19)*
Pa-niaś tu niū mani kocz druśnieniu!
EN If you could carry me just a little!
PL Przynieś ty mię choć kawałeczek!
- *Ka jiūsim navā kuo ēst, **koč** pazadzerit labi! (B15)*
ka jiūsim nawa kō aśt' kocz pa-za-dzierit łabi!
EN As you don’t have anything to eat so at least drench your thirst!
PL skoro nie macie co jeść, to choć napijcie się dobrze!
- *“Ak, dieleņ, mań i klāva taida navā, kur īvest!” – Jis atsoka: “Nu, **koč** pogulmā (pogolmā), kur koktā kaidā pīsīt.” (B39)*
“Ak, dieleń, mań i klawta tajda nawa, kur i-wiaśt!” – Jis at-soka: “Nu, kocz pogułma, kur koktā kajda pi-sit”
EN “Oh, sonny, I don’t have such a stable where to take this one in!” He said:
“Well, then at least take it to the yard, tie it at some corner.”
PL „Ach, synku, nie mam i chlewa takiego, żeby go wprowadzić!” – On odpowiada: „To choć w podworcu, gdzie w kącie jakim trzeba go przywiązać”
- *Jei soka: “Ej, ej, lai tevi **koč** tī valns nūraun! (B28)*
Jej soka: “Ej, ej, taj tiewi kocz ti wałns nu-raūn!”
EN She said: “Go, go, the devil may as well take you away!”
PL Ona mówi: „Idź, idź, niech cię tam dyabeł porwie!”

koč (2) CONJUNCTION EN even if, although LV kaut (arī) PL choć

- *Radzu, radzu, koč tuoli, da radzu!* (B30)
Radzu, radzu, kocz toli, da radzu!
EN I see it, I see it, even if I am far, I see it!
PL Widzę, widzę, choć zdaleka, ale widzę!
- *Naraud, buorineiti (buorineit), koč mani nūkaus, a tova laime dzeiva byus.* (B25)
Na-raūd', borinieji, kocz mani nu-kaūś, a toūa łajmia dziejwa byūś
EN Don't weep, little orphan, even if they will slaughter me your luck will be alive.
PL Nie płacz, sierotko, choć mię zabiją twoje szczęście zostanie

koč cik ADVERB EN however (much) LV kaut cik PL choćby

- *I verīs, ka jis tev aizdūs dorbu kaidu padarēt, koč cik tev byus griuts (gryuts), vys atsoki jam: labi!* (B49)
i wieriś, ka jis tieū ajz-duś dorbu kajdu pa-dariet, kocz cik tieū byūś griūts, wyss at-soki jam: łabi!
EN And beware, when he orders you to do some work, however difficult it may be, always say to him: alright!
PL i pamiętaj, jak on ci zada robotę jaką zrobić, choćby się trudną zdawała, wciąż odpowiadaj mu: dobrze!

koč kai ADVERB EN somehow LV kaut kā PL jakkolwiek

- *Nu, kū ta darēt (dareit)? Koč kai može tev i nūvesšu!* (B43)
Nu, ku ta dariet? kocz kaj może tieū i nu-wiezszu!
EN Well, what can I do? Maybe somehow I can drive you home.
PL Co tu robić? Może cię zawiozę jakkolwiek!

komul̄teņš NOUN, M [D1] EN little ball of wool LV kamoliņš PL kłębuszek

- *Ša tev, dieļen, komul̄teņš, – kur tys komul̄teņš veļsīs, tī tu i ej!* (B39)
Sza tieū, dieleń, komultieńcz, – kur tys komultieńcz wialsīs, tī tu i ej!
EN Here, sonny, take this ball of wool – and where it rolls, find your way!
PL Naści, synku, kłębuszek, – gdzie ten kłębuszek potoczy się, tam ty i idź!

konča ADVERB EN by all means LV katrā zīpjā PL koniecznie

- *Kieniņš (kieneņš) izdzierda, ka ir nazkur cīssi duorgs putnys i aizagribēja jam konča dabut tuo putna.* (B52)
kienińcz izdzierda, ka ir naskur ciszi dorgs putnys i ajzagriebija jam kończa dabo' to putna
EN The king heard that somewhere there was a very valuable bird, and he wanted to get this bird by all means.
PL król posłyszał, że jest gdzieś daleko drogi ptak i zachciało mu się koniecznie dostać tego ptaka

kopna (sīna kopna) NOUN, F [D4] **EN** haystack **LV** siena kaudze **PL** kopa

- *Jis īlīn sīna kopnā, aizmīg i gul.* (B31)
jis i-liń sīna kopnā, ajz-mig i gul
EN He climbed into a haystack and fell asleep.
PL właził do kopy siana, zasnął i spał

krams NOUN, M [D1] **EN** shop, stock **LV** veikals **PL** sklep

- *Nu, jau jis dzeivoj cik laika, mozs jam kramā tawaris ar kū targovuotīs (targavuoči).* (B34)
Nu, jaū jis dziejwoj cik łajka, mozs jam kramā tawaris ar ku targowotiś
EN After some time there was little merchandise left in the stock to trade with.
PL Żył ten syn czas jakiś, ale już mało ma w sklepie towarów, niema czem targować

krepeči NOUN, M PLURAL **EN** snot **EN** krēpas **PL** smarkociny; smark

- *A duraceņš palnūs gulēja, vuts kova (kove) i nobu ar krepečim muozuoja.* (B24)
A duracieńcz pałnūs guleja, wut's kowa i nobu ar kriepieczim mozoja
EN The fool spent his days lying in the ashes, killing lice and smearing his navel with snot.
PL A głupi w popiele spał, wszy bił i pępek smarkocinami mazał

kristeit VERB-III

¹ = **LV** kristīt **EN** baptize **PL** chrzcić

² **EN** hit, making the sign of the cross **LV** sist ar krista zīmi **PL** żegnać

- *Jis pajēme i kristā jū ar škaplerim, tai jei krita.* (B40)
Jis pa-jemia i kriśta ju ar szkaplerim, taj jej krita
EN He hit her crosswise with the scapular and she fell down.
PL Zaczął ją żegnać szkaplerzami, tak spadła

³ **EN** beat **LV** sist, pērt **PL** bić

- *Pajēme kaļvs vāzu, jau kristēs (kristeis) sovu sīvu, – i aizdeve jis jai!* (B18)
Pa-jemia kalwś wazu, jaū kriśtaś soū sīwu, – i ajz-diewia jis jej!
EN The smith took a stick to beat his wife, – and he gave it to her!
PL Wziął kowal kij, i zaczął chrzcić swoją żonę, – dopiero jej zadał.

krystobys NOUN, F [D4] PLURAL **EN** baptizing, christening **LV** kristības **PL** chrzciny

- *Brauks saiminīks iz kristobom* (krystobom). (B05)
braūkś sajmīniks iz kristobam
EN There will be a farmer, going to a christening.
PL pojedzie gospodarz na chrzciny

krystiniski ADVERB **EN** crosswise **LV** krusteniski **PL** na krzyż

- *Suoka jis vērtīs i redz, ka iz tuo ūzula karenej (karinej) zyrgs, kristynyski (krystiniski) ar važom pīkolti.* (B52)
Sôka jis wiartiš i riadž, ka iz to uzulâ karieniej zyrgs, kristynyski ar wažom pikołts
EN He looked and saw that a horse was hanging from that tree, crosswise forged onto it with chains.
PL Zaczął się oglądać i widzi, że na tym dębie wisi koń, na krzyż łańcuchem przykuty

kubuls NOUN, M [D1] **EN** tub **LV** toveris **PL** kubeł

- *Pamuote salādeja sovys meitys, a buorineiti zam kubula pabuoze.* (B25)
Pâmotia sa-łajdieja soūys miejtyś, a borinieji zam kubuła pa-bozia
EN The stepmother dressed up her daughters and pushed the orphan girl under a tub.
PL Macocha ubrała swoje córki, a sierotkę pod kubeł schowała

kucalāns NOUN, M [D1] **EN** puppy **LV** kucēns **PL** szczenię, piesek

- *Ar sunim dzievuoja, par tū kucalāni i pīdzima!* (B40)
ar sunim dziejwoja, par tu kucałani i pi-dzyma!
EN She lived with dogs and therefore she gave birth to puppies!
PL z psem żyła, dlatego i piesków urodziła!

kučers NOUN, M [D2] **EN** coachman **LV** kučieris, ormanis **PL** furman

- *I brauc kungi – kučers klīdz: “Celu dūd!”* (B15)
I brać kungi – kuczers klidź: „Cielu dud!”
EN And gentlemen came riding – the coachman yelled: “Give way!”
PL Jadą panowie, – furman krzyczy: „Daj drogę!”

kūdele NOUN, F [D5] **EN** distaff **LV** kodaļa, Luk vērpšanai piekārta vilna vai lini **PL** kądziel

- *Kab mañ byuntu kūdele šmuki sasprāsta i taļkuos sateita dzejs!* (B25)
Kab mań byuntu kudiela szmuki sasprasta! i talkos satiejta dziejś!
EN This distaff has to be spun nicely and the yarn must be wound into skeins!
PL Żeby mi kądziel była ładnie uprzedziona! a przedza w motki zwinięta!

kūds, -a ADJECTIVE **EN** scrawny **LV** kalsns **PL** chudy

- *Vot labi, siwieneni, es jiūs baroju, a jiūs vys kūdi!* (B29)
Wot łabi, siwieneni, eś jiūs baroju a jiūs wyss kudi!
EN Well, well, piglets, I feed you and you are still scrawny!
PL Och moje prosiątka, ja was karmię, a wyście wciąż chude!

kukars NOUN, M [D1/D2] **EN** cook **LV** pavārs **PL** kucharz

- *Kab šei izītu pi kieniņa (kieneņa) kukara, to šei paāstu vysaidu iedīnu.* (B33)
Kab szej iz-itu pi kieninia kukara, to szej pa-astu wysajdu jediniu.

EN If only I could marry the king's cook, then I would always eat all kinds of dishes.

PL Že chciałaby się wydać za królewskiego kucharza, bo najadłaby się różnych potraw!

kukuzs NOUN, M [D2] **EN** fir cone **LV** čiekurs **PL** szyszka

➤ *Tys (tī), kūmeñ, kukuži nu eglis kreit!* (B19)

Tys, kumień, kukuži nu agliš kriejt!

EN These are fir cones, pal, falling from the fir!

PL To, kumoterku, szyszki z jodły lecą!

kulda NOUN, F [D4] **EN** pocket **LV** kabata **PL** kieszeń

➤ *Mēlis izgrīze, kuldā ībuoze.* (B45)

miališ iz-grizia, kułdā i-bozia

EN Cut out the tongues and put them into his pocket.

PL języki wyrznał, do kieszeni wsunął

kule NOUN, F [D5] **EN** bag, bundle **LV** soma **PL** torba

➤ *Kolps īlīn kluseņom kule, valns pajam i nas jū iz placu.* (B16)

A kołps i-liń kłusieniom kulâ, wałńs pa-jem i nas ju iz placu.

EN But the servant secretly crept into the bundle and the devil took it and carried him on his back.

PL Parobek zaś włazł cichutko do torby, djabeł wziął i niesie go na plecach.

kuls NOUN, M [D1] **EN** threshing floor **LV** piedarbs **PL** boisko, klepisko, (środek) stodoły

➤ *Ej iz kulu, tī kuļ četri dāli, pikts tāvs vacs.* (B05)

Ej iz kułu, ti kul czetri dali, pikts taüs wacs

EN Go to the threshing-floor. There are four sons threshing, the fifth person is their old father.

PL Idź do stodoły, tam młoci czterech synów, piąty ojciec stary

kūms NOUN, M [D1]

¹ **EN** godfather **LV** kūms, krusttēvs **PL** kum

➤ *Začeit, juoīt mañ kūmūs!* (B20)

Zaczejt, jōit mań kumus!

EN Dear hare, I have to go to be godfather!

PL Zajęczku, muszę iść w kumy!

² **EN** pal, friend **PL** draugs **PL** kum

➤ *Sabrauc jam gosti, kumi, tam valnam.* (B39)

sa-braūć jam gości, kumi, tam wałnam

EN Guests arrived, pals of the devil.

PL przyjeżdżają goście, kumowie tego dyabła

- *Idūd mañ, kūmen, paraudzēt* (paraudzeit)! (B05)
I-dud' mań, kumień, pa-raūdziat!
EN Give me some, friend, to try!
PL Daj mnie, kumosiu, skosztować!

kuorms NOUN, M [D1] **EN** building (at a farm) **LV** saimniecības ēka, celtne **PL** budynek

- *Dajuoja pi šmukys lylys* (lelys) sātys, apleik beja cik **kuormu** pītaisēts (pītaiseits). (B52)
dajoja pi szmukys łyłys satys, aplejk bieja cik kormu pitajsiets
EN He arrived at a pretty, big farmstead, with buildings all around.
PL przyjechał do pięknego wielkiego domu, dokoła było dużo budynków

kuorst VERB | **EN** ripen **LV** gatavoties **PL** dojrzewać

- *Jis svīž zemē griudeņus* (gryudeņus), *jī aug minutom, tiuleņ i pučis zīd i ūgys kuorst.* (B49)
jis świż ziamiā griūdienis, ji aūg pa minutam, tiuleń i puczi zid' i ugos korst
EN He threw the seeds on the ground, they grew within minutes, and in no time at all flowers blossomed and berries ripened.
PL on rzuca w ziemię ziarenka, a one rosną minutami, zaraz i kwiaty kwitną i jagody dojrzewają

kupcs NOUN, M [D2] **EN** merchant **LV** tirgotājs **PL** kupiec

- *Celās kupcs reitā, verās, ka lavka izlausta i monts iznasts!* (B08)
Cielas kupćs rejta, wieras, ka łauka iz-łausta i monts iz-nasts!
EN The merchant got up in the morning and saw that the shop had been broken and the goods had been carried away.
PL Wstaje kupiec rano, patrzy, że sklep wyłamany i towary skradzione!
- *A valns pajēme par nakti juo zuobokus, apmauce kuojā i nūguoja iz kupča kramu, vysu montu sanese kaļva klietī.* (B08)
a wałns pa-jemia par nakti jō zobokys, ap-maūcia kojā i nu-goja iz kupcza kramu, wysu montu sa-niasia kalwa kletī
EN The devil took the smith's boots and put them on. He went to the merchant's stock and carried all the goods into the smith's barn.
PL a djabeł wziął przez noc jego buty, obuł i poszedł do kupca, do sklepu, i wszystkie towary przeniósł do kowala, do lamusa.

kur

¹ ADVERB = **LV** kur **EN** where **PL** gdzie

² RELATIVE PRONOUN (INDELINABLE) **EN** that, which **LV** kurš, kas **PL** który

- *Pajam jei sovu muosu, kur* (kura) *beja nūkauta* (B30)
pa-jem jej soū mosu, kur bieja nu-kaūta
EN She took her sister who had been killed
PL wzięła swoją siostrę zabitą

- *Atskrīn juo suneits ar kačeiti, kur* (kurus) *jis nūpierka.* (B34)
at-skiń jō suniejts ar kaczejti, kur jis nu-pierka
EN His little dog and cat that he had bought came running.
PL przybiega piesek jego i kotek, których on kupił
- *Īdeve jam gruomotu, kur* (ar kū) *lyudz.* (B31)
i-diewia jam gromotu, kur lyūdz
EN [The mouse] gave him a prayer book (a book to pray with).
PL dała mu książkę do pacierzy

L

lādeitīs VERB III + INFINITIVE (VERB OF MOTION) **EN** set off **LV** posties **PL** zbierać sie;
 → **sasalādeit**

- *Tūlaik gails aizdzīduoja i tys briugons izputēja, a jei iz sātu lādās* (lāduos) *īt.* (B37)
Tułajk gajls ajz-dzidoja i tys brięgons iz-putiaja, a jej iz satu ładas it.
EN At that moment a rooster began to crow and the lover vanished, but she set off to go home.
PL Wtem kogut zapiął i ten narzeczony zniknął, a ona się zabrała iść do domu.
- *I tys saiminīks lādās* (lāduos) *braukt ar saiminīcu sovu iz mīstu.* (B52)
I tys sajmīniiks ładas braük' ar sajmīnicu sovu iz mistu.
EN The farmer and his wife were also going to town.
PL I ten gospodarz zbiera się jechać z gospodynią swoją do miasta.

laist VERB I-E (*laiž, laide*)

¹ **EN** let, allow **LV** laist, laut **PL** pozwalać, puścić

- *Jis nakaun jū zemē i laiž jū īt sev paceļu.* (B35)
jis na-kaūn ju ziamia i Łajż ju it sieū pacielu
EN He didn't kill him but let him go.
PL on go nie zabija i pozwala mu odejść spokojnie
- *Laid mani vydā!* (B37)
Łajd' mani wydā!
EN Let me in!
PL Puść mię do środka!

² **EN** let down **LV** laist, nolaist **PL** spuszczać

- *Vīna [bolūdeite] vys laide lobū spuornu, – nūlaide vīnu reizi, i ūtrū, i trešū.* (B49)
wina wyss Łajdia łobu spornu – nu-Łajdia winu riejzi, i utru, i treszu
EN One dove let the right wing down – she did it one time, another time, a third time.
PL jedna wciąż spuszcza prawe skrzydło, – spuściła raz i drugi, i trzeci.

³ EN fling LV sviest PL puścić

- *Vot jis nūmauce zāboku nu kairuos kuojis, laide iz krūgu, ka krūgu rozjauce i vīnam saldatam pīri rozsyta!* (B45)

Wot jis nu-maŭcia zaboku nu kajros kojis, łajdia iz krugu, ka krugu roz-jaŭcia i winam sałdatam piri rozsyta!

EN Then he pulled off the boot of his left foot and flung it towards the pub so vehemently that it smashed the tavern and hit one soldier on the forehead.

PL Zdjął but z lewej nogi, puścił w karczmę, aż karczmę rozwalił i jednemu żołnierzowi łeb rozbił.

⁴ EN prepare, make LV sagatavot PL przygotować

- *Laidit mañ kuleiti, mañ juoñ paceļu!* (B39)

Łajdit' mań kulejti, mań jōit pacielu!

EN Make me a bundle, I have to go away!

PL Przygotujcie mi torbę, mnie trzeba iść w drogę!

⁷ + INFINITIVE EN set off, start (movement) LV laisties, sākt (kustību) PL zacząć

- *Jai tyka ciši bais, jei laide bēgt.* (B37)

jej tyka ciszi bajs, jej łajdia biagt'

EN She was very frightened and tried to flee.

PL zrobiło się jej bardzo straszno, zaczęła uciekać

laktenė NOUN, F [D5] EN shelf LV plaukts, dēlītis PL pułka

- *Ak, itaids šmuks gradzyns! Izlikškeite (izlikškūte) iz laktenis, byuškama šuos meitai!* (B34)

Ak, itajds szmuks gradzyns! Iz-likszkiejtia iz łaktieniś, byuškama szos miejtaj!

EN “Oh,” said she, “such a pretty ring! I’ll put it on the shelf, it will be [a present] for my daughter!”

PL Ach, jaki piękny pierścionek! Położę na półce, niech będzie dla córki!

lavka NOUN, F [D4] EN shop LV veikals PL sklep

- *Celās kupcs reitā, verās, ka lavka izlausta i monts iznasts!* (B08)

Cielas kupćs rejta, wieras, ka łaučka iz-łausta i monts iz-nasts!

EN In the morning the shop had been broken and the goods had been carried away.

PL Wstaje kupiec rano, patrzy, że sklep wyłamany i towary skradzione!

lečeit VERB || EN cure LV ārstēt PL leczyć; → **izlečeit, salečeit**

- *To tu mani tai gribieji lečeit?* (B45)

To tu mani taj gribelja leczejt?

EN That’s how you wanted to cure me?

PL To ty mię tak chciałeś leczyć?

leibt VERB I or **leibēt** VERB II EN twinkle LV mirdzēt PL mrugać, migać

➤ *Mieness spīž, zvaidzenis leib, dzeivs ar nūmyrušu brauc.* (B37)

Menieś spiąż, zwajdzieniś lejb, dziejws ar numyruszu brauć

EN The moon is shining, the stars are twinkling, one alive rides with one dead.

PL Miesiąc świeci, gwiazdki mrugają, żywy z umarłym jedzie

leidza ADVERB EN together LV līdzi, kopā PL razem, z sobą

➤ *Tagad es jau vairuok nazaškieršu nu tevi (teve), vysu myužu dzeivuosim leidza!* (B38)

Tagad eś jaŭ wajrok naza-szkierszu nu tiewi, wysu myužu dziejwosim lejdza!

EN Now I won't leave you anymore, we shall live together all our live!

PL Teraz już z tobą się nie rozstanę, cały wiek przeżyjemy razem!

leidzons, -a (U: leidzans) ADJECTIVE EN alike, identical LV līdzīgs (U: vienāds) PL jednaki

➤ *Jis it apleik ap jom, navar pazeit kura vydā juo, – vysys leidzanys (leidzons) kai vīna!* (B49)

jis it aplejk ap jom, nawar pa-ziejt' kura wydā jō, – wysys lejdzanys kaj wina!

EN He went around them, he could not understand which of them was she – they were all alike!

PL On idzie dokola, nie może poznać, która jest jego, – wszystkie są jednakie jak jedna!

leiguotīs VERB III EN rock (VERB) LV šūpoties PL kołysać się

➤ *Cyti doncoj i gūloj, a jei kuop šyupelī i leiguojās.* (B01)

Cyti doncoj i guloj, a jej kop szyupiel i lejgojas.

EN The others were dancing or and having fun, but she sat into the swing and rocked.

PL Inni tańczą i hulają, a ona wlaźi do kołyski i kołysze się.

leluokī (U: lyluoki) NOUN, M [D1] PLURAL EN law officials; consultants, councillors

LV tiesas vīri, padomnieki PL starsi, urzędnicy

➤ *Pajēme kalvi, aiztaiseja palicā, sabrauce jau vysi lyluokī (leluokī) nūsūdet (nūsūdeit) jū.* (B08)

Pa-jemia kalwi, ajz-tajsieja palicā, sa-braūcia jaū wysi łyłoki nu-sudiat' ju.

EN They took the smith and locked him in the police station. The law officials came together soon to trial.

PL Wzięli kowala, zamknęli w policyi, zjechali się wszyscy starsi, żeby go sądzić

➤ *Ideve jam kieniņš (kieneņš) laivu i vēl divi lyluokūs (leluokūs) paleigam, polkovnīku i kapitanu i lyka, kab tī lyluokī (leluokī) klauseitu tuo karaveira.* (B50)

I-diewia jam kienińcz łajwu i wial diwi łyłokus palejgam, połkoūniku i kapitanu i łyka, kab ti łyłoki kłaūsietu tō karawiejra.

EN The king gave him a boat and two officers as assistants, a colonel and a captain, and told them to obey the soldier.

PL Dał mu król czółno i jeszcze dwu starszych do pomocy, półkownika i kapitana i kazał, żeby ci starsi słuchali się tego wojaka.

➤ *Kieniňš (kienēňš) salaseja sovus lyluokūs (leluokūs), kab parunuotu ar jim, kū dareit.* (B52)

Kienińcz sałasieja soūs łyłokus, kab parunotu ar jim ku dariejt

EN The king gathered his councillors to discuss what to do.

PL Król zebrał swoich urzędników, żeby pogadać z nimi co robić

lesniks NOUN, M [D1] **EN** forester, woodman **LV** mežnieks, mežzinis **PL** leśny, leśnik, leśniczy

➤ *Nūit iz mežu, – nūguojis (nūguojs) iz mežu, nūcierts eglei zoru i nas jis, izlics iz placu. Aizūt jam lesniks priškā, soka: "Kur tu nes?"* (B23)

Nu-it iz miežu, – nu-gojiš iz miežu, nu-cierś eglaj zoru i nas jis, iž-lićś iz placu. Ajz-it jam leśniks przaska, soka: "Kur tu niaś?"

EN He went to the wood. In the wood he cut branches from a fir tree and carried them [home] on his back. A forester crossed his way and asked: "Where are you carrying this?"

PL Poszedł dziadek do lasu, – ściął gałąź jodły i niesie na plecach. Zachodzi mu leśny drogę i pyta: "Gdzie to niesiesz?"

lizeika NOUN, F [D4]; DIMINUTIVE **lizeiceņa** [D4] **EN** spoon **LV** karote, karotiņe **PL** łyżka, łyżeczka

➤ *I kotlys nomā, a pīns klietī, – kas īsmel keiseļa lizeiku, tys skrīn iz klieti mārcātu pīnā!* (B17)

i kotlys nômâ, a pins kletî, – kas i-śmial kiejsiela liziejku, tys skriń iz kleti marcatu pinâ!

EN But the kettle was in the house, while the milk stood in the barn. When they had spooned a bit of jelly, they ran into the barn to add milk!

PL kocioł zaś w szopie, a mleko w lamusie i każdy z jedzących, skoro zaczepnie łyżkę kisielu, tak bieży do lamusa, zmaczać ją w mleku!

➤ *Jei jam, īsvīž ūtru lizeiceņu putrys mutē.* (B02)

Jej jem, i-śwīż utru liziejcieniu putrys mutiâ

EN She threw a second spoonful of mash into his mouth.

PL Babka bierze, rzuca drugą łyżeczkę kaszy do gęby

lobs NOUN, M [D1] **EN** good (NOUN), goods **LV** manta **PL** towar

➤ *Jī attaisa valā, verās, ka pylna kliets da grīztu pīlykta loba!* (B08)

ji at-tajsa wala, wieras, ka pylna klet's da griztu piłykta łoba!

EN Now they open the barn and see that it has been filled up to the roof with goods!

PL otwierają, patrzą, lamus aż do powały założony towarami!

- *Es vairuok loba atvežu nu jūs, na myusu muote izdeve!* (B17)
eś wajrok łoba at-wieżu nu jus, na myusu motia iz-diewia!

EN I am bringing home more goods from them than our mother gave away!

PL ja więcej wyłudziłem u nich [towaru], niżli nasza matka rozdała!

lopsalāns NOUN, M [D1] **EN** fox cub **LV** lapsēns **PL** lisek

- *I viejs jai īpyute i par cik laika, jai atsarodās (atsaroda) mozeņš, – a tys nabeja lopsalāns, tik beja bierneņš, puišķineņš.* (B52)

I wiejs jaj ipyūtia i par cik łajka, jaj acarodas mozieńcz, – a tys na-bieja łopsałanc, tik bieja biernieńcz, pujszkinieńcz.

EN And the wind blew into her and after a while she got a little one. But it was not a fox cub, it was a human child, a little boy.

PL I wiatr jej nawiał i po niejakim czasie znalazł się u niej malutki, – a to nie był lisek, tylko było dzieciątko, chłopaczek.

lūbtīs VERB I-E **EN** manage, do well **LV** izdoties, veikties **PL** udać się; → **pasalūbt**

- *Nu, kai ta, kai? Voi tev labi lūbēs?* (B49)

Nu, kaj ta, kaj? Woj tieū łabi łubiaś?

EN How did it go? Did you manage well?

PL No, jakże, jak? Czy ci się dobrze udało?

L

lūbēt (or lūbeit) VERB II **EN** like **LV** patikt **PL** lubić → **aizlūbēt, paļubēt**

- *Jis cīši lūbēja medeibys i cik dīnys juoja iz medeibys, iz mežu.* (B47)
jis ciszi lubieja miediejbys i cik dinys joja iz miediejbys, iz mieżu

EN He liked hunting very much and went out hunting each day, into the wood.

PL lubił on bardzo polowanie i codzień jeździł do lasu.

- *Kienineite (kieneneite) žāloj cīši sovu veiru, a kieniņš (kieneņš) naļubej jū. kam jis t aids sprosts mužiks.* (B52)

kieninietja żałoj ciszi soūw wiejru, a kienińcz na-lubiej ju, kam jis tajds sprosts mužiks

EN The princess loved her husband very much, but the king didn't like him, for he was a simple farmboy.

PL królewna kochała bardzo swojego męża, a król nie lubił go za to, że to taki prosty chłop

- *Jī oba div vuicējuos leidza i vīns vīnu cīši, cīši žāluoja. Može jī par tū tai lūbēja vīns vīnu, ka jī beja vīnaidi, vīnūs vaigūs, vīnūs augumūs, kai vīnys muotis bārni.* (B48)

ji oba diū wujciejas lejdzia i wins winu ciszi, ciszi żałaja. Może ji par tu taj lubieja wins winu, ka ji bieja winajdi, winus wajgus, winus aüğumus, kaj winys motis barni.

EN They had studied together and they loved each other very, very much. Maybe the reason why they liked each other was that they were alike, they had like faces, like stature, such as children of one mother.

PL oni oba uczyli się razem i jeden drugiego bardzo, bardzo kochał. Może oni dla tego tak lubili jeden drugiego, że byli podobni, jednej twarzy, jednego wzrostu, jak jednej matki dzieci.

lūbnyš. -a ADJECTIVE **EN** whichever (you want) **LV** jebkurš, vienalga kurš **PL** jaki chcesz

➤ *Nu, ka gribi, pajem nu staļa lūbnu zyrgu, pajem div saldati par paleigu sev i juoj!* (B45)

Nu, ka gribi, pa-jem nu stala lubnu zyrgu, pa-jem diū sałdati par palejgu sieū i joj!

EN Well, if you want, take whichever horse you want from the stables, take two soldiers for assistance and go!

PL No, jeżeli chcesz, to weź ze stajni jakiego chcesz konia, weź dwu żołnierzy do pomocy i jedź!

luste NOUN, F [D5] (U: lusts [D6]) **EN** joy, pleasure **LV** prieks **PL** radość

➤ *Ka īraudzeja tū ierzeli, suoka vysaiž uovētīs (uoveitīs) nu lusts (lustis).* (B52)
ka iraudzieja tu jerzieli, sôka wysajsz owietiš nu luśts

EN When they saw the stallion, they went crazy with joy.

PL jak zobaczyła tego ogiera, tak zaczęła dokazywać z radości

M

maize NOUN, F [D5]

1 = **LV** maize **EN** bread **PL** chleb

2 **EN** crop **LV** labība **PL** zboże

➤ *Apkul vysu maizi i gulbys nūrūk i lynus nūplēš.* (B53)

apkul wyssu majzi i gulbys nuruk i łync nuplesz

He threshed all the crop and dug out the potatoes and broke the flax.

młoci wszystko zboże i kartofle wykopuje i len wyrywa

maut VERB I-E (maun, muove) **EN** swim, float **LV** peldēt **PL** płynąć, pływać; → damaut, puormaut

➤ *Kēve muove ciši mudri, a piec juos pakal muove juos divpadsmi kumeļu.* (B52)

kiawia mowia ciszi mudri, a piec jos pakal mowia jos diūpaćmit kumielu

EN The mare swam very fast, and her twelve foals swam behind her.

PL klacz płynęła bardzo prędko, a za nią z tyłu płynęło jej dwunastu żrebaków

- *Tylts salyuza, izkaps sakrita upē i capuris **maun** pa viersu.* (B44)
 Tylts sa-łyūza, izkapt's sa-krita upiâ i capuris maūn pa wiersu.
EN The bridge broke, the scythes fell into the river and the caps floated on the water.
PL most załamał się, kosy wpadły do rzeki i czapki zaczęły pływać po wierzchu.

medeibnīks NOUN, M [D1] **EN** hunter **LV** mednieks **PL** łowca, łapacz

- *Kaids tys kačs lobs **medeibnīks!*** (B34)
 Kajds tys kaczzs lobs miediebniks!
EN What a good hunter this cat is!
PL Jak ten kot dobrze łapie!

meizaļs (U: meizoļs) NOUN, M [D2] **EN** bed-wetter **LV** (gultā) mīzējs **PL** s... (siusu-majtek)

- *Ji, kai guļ naktī, tī puiškinini, jei vys pilij jim jiudiņa gultā i vys soka iz veiru: "Redz, kaidi vini (jī) **meizoli** (meizali)!"* (B29)
 Ji, kaj gul nakti, ti pujskinini, jej wyss pilij jim jiūdinia gułtā i wyss soka iz wiejru: "Riedź, kajdi wini miejzoli!"
EN When the boys were asleep at night she poured water into their bed and then said to her husband: "Look what bed-wetters they are!"
PL W nocy, wlewała tym chłopaczkom wody do łóżka i wciąż mówiła mężowi: "Patrz, jakie to s....!"

merkavuot VERB II → **pamerkavuot**

¹ **EN** know, be aware, think **LV** padomāt, paredzēt **PL** miarkować (SPWN: 3. ‘do-myślać się czegoś, wnioskować z czegoś’), myśleć

- *A tys latveits (latvīts) jau **merkavuoja**, ka byus slikti!* (B21)
 A tys łatwiejts jaū mierkawoja, ka byuś ślikti!
EN But the Latvian knew already that something bad was coming.
PL A łotysz już miarkował, że będzie źle!
- *A piec tuo **merkavoj** tai: Ka braukšķys, može kur i palikšķys!* (B52)
 A piec to mierkawoj taj: Ka braūkszkys, może kur i palikszkys!
EN And afterwards he thought by himself: If he goes, maybe he will remain somewhere!
PL A potem myśli tak: Jak pojedzie, może się gdzieś podzieje!

² **EN** take care, manage **LV** uzmanīt **PL** pomiarkować, przypilnować

- *Merkavuosim kai nivīŋ, kab maŋ nabytu gons par znūtu!* (B42)
 mierkawosim kaj ni win, kab mań na byťu gons par znutu!
EN Somehow we will manage so that I won't have a shepherd as a son-in-law!
PL pomiarkujemy jakoś, żeby pastuch nie był moim zięciem!

miert zemē PHRASE **EN** die, be dying **LV** mirt (nosc) **PL** umierać

- *Buoba soka, ka palaide jū iz ciotku, atsasproščātīs (atsasproščēt), ka miers zemē.* (B17)

Boba soka, ka pa-łajdia ju iz ciotku, aca-sproszczatiś, ka mierś ziamia

EN The woman said that she had let her go to bid farewell to her aunt, as she was dying.

PL Baba mówi, że puściła ją do ciotki umierającej, na pożegnanie

miša NOUN, F [D4] **EN** mass **LV** mise **PL** msza

- *Pazataiseja par kapleiceņu, a jū pataiseja par baznīckungu (bazneickungu), kur mišu turēja.* (B49)

Paza-tajsieja par kaplejcienu, a ju pa-tajsieja par bažnijc-kungu, kur miszu turiaja.

EN She transformed herself into a small chapel, and him she transformed into a priest that was reading mass.

PL Stała się kapliczką, a jego zrobiła księdzem, który mszę odprawiał.

mylkti NOUN, M [D1] PLURAL **EN** flour **LV** milti **PL** mąka

- *Jis pajam, saber gruovī mylkus i izjauc pa iudini.* (B15)

jis pa-jem, sabier growī mylkts i iz-jaūc pa jiūdini

EN He went and poured the flour into the ditch and mashed it with water.

PL wziął mąkę, wysypał do rowu i zamięsał z wodą.

- *Ej tu, atnes mylkutu deļ peirāgu nu mīsta!* (B15)

Ej tu, at-nieś mylkutu diel piejragu nu mista!

EN Now go and get flour for pies from the town!

PL Idź, przynieś mąki na bułki z miasta!

molods UNCLEAR CATEGORY **EN** a compliment, said when someone did something extraordinary **LV** malacis **PL** zuch

- *Jī rozasmējās (rozasmēja), soka: "Vot molods muosa! Vot smela!"* (B47)

Ji roza-śmiejaś, soka: "Wot molods mosa! Wot śmiała!"

EN They laughed and said: "Well done, sister! What a courageous girl!

PL Oni się roześmiali, mówią: „Ot zuch siostra! Ot śmiała!

monts NOUN, M [D1] **EN** goods, belongings **LV** manta **PL** mienie, majątek, bogactwo, towary

- *Muote i tāvs taidi ruodi, cīši juos žāloj, ka jim vyss monts dzeivs palyka caur jū.* (B43)

Motia i taŭs tajdi rodi, ciszi jos żaloj, ka jim wyss monts dziejws pa-łyka caūr ju

EN The parents were very happy and loved her for having safeguarded all their belongings.

PL Matka i ojciec radzi, tak ją pieszczą, że im całe mienie zostało z jej łaski

- Ženeitīs! Šys pus dzeivis sovys atdūškys, pus **monta!** (B39)
 Ženieitiaś! szys puś dziejwisi soūys at-duszkys, pus monta!
EN Get married! I will give you half of my estate, half of my possession!
PL żenicie się! oddam wam pół gospodarstwa swego, pół bogactwa!
- A kas tev cik **monta** deve daudz? (B28)
 A kas tieū cik monta diewia daudź?
EN Who gave you so many things?
PL A ktoż ci dał tyle tego?

morkotnys, -a ADJECTIVE **EN** melancholic, sad **LV** skumjš, nomākts **PL** markotny, smutny

- Staigoja jei, staigoja pa vysom ustobom, jai **morkotnys** (morkotnai) teik, ka jei vīna poša palyka. (B30)
 Stajgoja jej, stajgoja pa wysom ustobom, jej morkotnys tiejk, ka jej wina posza pałyka.
EN She walked about all the rooms for a while, then she got melancholic because she was left alone.
PL Chodziła ona, chodziła po wszystkich izbach, markotno się jej robi, że sama została.

może ADVERB **EN** maybe; also used as question particle **LV** varbūt **PL** może

- Nu, jī dzeivuoja i šudiņ **może** dzeivoj! (B23)
 Nu, ji dziewczyna i szudiń może dziejwoj!
EN Well, and they lived, and maybe they still live today!
PL No i żyli i dziś może żyją!
- Vasali, mameň, tēteit, palicit, **może** jius mani (mane) vaira i naredzēsit! (B39)
 Wasali, mamień, tiatiejt, pa-licit, może jiūs mani wajra i na-riedziesit!
EN Farewell, mum and dad, take care, maybe you won't see me anymore!
PL Bądźcie zdrowi, mamo, tato, może mię więcej nie zobaczycie!
- Īt veirs ustobā, soka: “**Może** tu izvuorej ēst kū mañ?” (B18)
 It wiejrs ustobā, soka: “Może tu iz-woriej aść' ku mań?”
EN Now the husband entered the hut and asked: “Can you make me something to eat?”
PL Wchodzi mąż do izby, mówi: „Może ugotowałaś zjeść co dla mnie?”

mūka NOUN, F [D4] EN trouble, sorrow **LV** mokas **PL** strapienie

- Myusam (myusu) kieniņam (kienęnam) cīši lela **mūka**. (B48)
 myūsam kieniniam ciszi lela muka
EN Our king is in big trouble.
PL u naszego króla bardzo wielkie strapienie

muons NOUN, M [D1] **EN** trickster, swindler **LV** blēdis **PL** oszust

- *Itys bejis muons koids, kur (kurs) tev cyuku pajēme i zyrgu ar rotim!* (B17)
Itys biejis mōns kajds kur tieū cyūku pa-jemia i zyrgu ar rotim!
EN That was some trickster who took the sow from you, and the horse and the cart!
PL To był oszust jakiś, który ci świnię wziął i konia z wozem!

muorks NOUN, M [D1] **EN** pool **LV** dīķis **PL** moczuļa

- *Jis i nūzavylka, atzagulās (atsagula) muorkā, a saldats pajēme juo zyrgu, juo vysys drēbis i aizjuoja paceļu.* (B18)
Jis i nuza-wyłka, adza-gułas morkā, a sałdats pa-jemia jō zyrgu, jō wysys driabiś i ajz-joja pacielu
EN He stripped, lay down in the pool, and meanwhile the soldier took his horse and all his clothes, and rode away.
PL On się rozebrał, położył się na moczule, a żołnierz wziął jego konia, i ubranie i pojechał

muozuot VERB || **EN** smear **LV** smērēt **PL** mazać

- *A duraceņš palnūs gulēja, vuts kova (kove) i nobu ar krepečim muozuoja.* (B24)
A duracieńcz pałnūs guleja, wut's kowa i nobu ar kriepieczim mozoja
EN The fool spent his days lying in the ashes, killing lice and smearing his navel with snot.
PL A głupi w popiele spał, wszy bił i pępek smarkocinami mazał

murza NOUN, F [D4] **EN** dirty person, mudlark **LV** netīrīgs cilvēks **PL** smoluch

- *Pamuote soka, ka jei taida murza, taida malna, zam silis guļ.* (B25)
Pâmotia soka, ka jej tajda murza, tajda małna, zam silis gul
EN The stepmother said that she was dirty, a black girl who slept under the trough.
PL Macocha mówi, że to taki smoluch, taka brudna, pod korytem leży

mušen ADVERB **EN** probably, apparently, surely **LV** droši vien **PL** chyba, zapewne, pewnie, widać

- *Beja dzeivuojuši vecs ar veci – tei vece izguoja uorā naktī, meiztu – i mušen jī sazanaidavuojuši beja, pa tam, ka vecs pajēme i aizmete durs piec vecis.* (B02)
Bieja dziejwojuszki wiećś ar wiaci – tiej wiacia iz-goja ora nakti, miejztu – i muszeń ji saza-najdawojuszi bieja, pa tam, ka wiećś pa-jemia i ajz-miata durs piec wiaciś.
EN Once upon the time there was an old couple. One night the old woman went outside to pee. Apparently they had quarrelled, for the old man locked the door behind the old woman.

PL Był staruszek ze staruszką, ta staruszka wyszła na pole w nocy, s..... – widać byli pogniewali się ze sobą, bo staruszek wziął i zaryglował drzwi po wyjściu staruszki.

- *Es naīšu! Tu tys, mušeñ, i esi, kur* (kurs) *divs munys muosenis nūvede!* (B30)
Eś na iszu! tu tys, muszeń, i esi, kur diūs munys mosieniš nu-wiadia!

EN I won't! Surely you are the one who has led away my two sisters!

PL Nie pójdę! ty zapewne jesteś tym, który dwie moje siostry uprowadził!

- *Navā breinums! Jī cīši nūzamūceja* (nūsamūceja), *cikom dabuoja vepra, mušeñ i apzakalečeja!* (B52)

Nawa briejnums! Ji ciszi nuzamucieja cikom daboja wiepra, muszeń i apzakaleczeja!

EN No wonder! They laboured hard before they got the boar, and surely they got hurt!

PL Nic dziwnego! Bardzo sie namęczyli, nim dostali wieprza, zapewne pokaleczyli się!

mužiks NOUN, M [D1] **EN** peasant, farmer **LV** zemnieks **PL** chłop; → **pa mužickam**

- *Nu, kai ta jam nadūt, ka beja kunga laiki, kū kungs lyka, tū vajadzēja mužikam klausēt* (klauseit). (B04)

Nu, kaj ta jam nadud', ka bieja kunga łajki, ku kungs łyka tu wajadzieja mužikam kłaüsiet'.

EN Well, how could he have resisted, for these were the times of landowners, whatever the landowner ordered the farmer had to obey.

PL No jakże nie miał dać, skoro to były czas pańszczyźniane, pan kazał, chłop musiał słuchać.

- *Lyka, kab vysi jaunī, kaidi tik ira juo kienistī* (kienestī), *nu boguotu da bie-deigu, nu kungu da mužiku, sabrauce iz gūdu, iz kieniņa* (kienęna) *pili.* (B52)

łyka kab wysi jaśni, kajdi tik ira jo kienistī, nu bogotu da biediejgu, nu kungu da mužiku, sabraūcia iz gudu, iz kieninia pili

EN He ordered all young men who lived in his kingdom, from the rich to the poor, whether gentlemen or peasant, to come together for a feast in the king's palace.

PL kazał, żeby wszyscy młodzi, jacy tylko są w jego królestwie, od bogatych do biednych, od panów do chłopów, zjechali się na bal, do królewskiego zamku

N

na PARTICLE

¹ NEGATIVE PARTICLE **EN** not **LV** ne **PL** nie

- *A tī driči beja, na upe.* (B09)
a ti driczi bieja, na upia.

EN But it was [a field of] buckwheat, not a river.

PL a tam była gryka, nie rzeka.

² IN COMPARATIVE CONSTRUCTIONS **EN** than **LV** nekā **PL** niž, nižli

- *Es vairuok loba atvežu nu jūs, na myusu muote izdeve!* (B17)

eš wajrok łoba at-wiežu nu jus, na myūsu motia iz-diewia!

EN I am bringing home more goods from them than our mother gave away!

PL ja więcej wyłudziłem u nich [towaru], niżli nasza matka rozdała!

nabašneica (U: nabašnīca) NOUN, F [D4] **EN** dead body (female), corpse **LV** nelaiķe
PL nieboszczka

- *Vot jis pajam, apvalk tū nabašnīcu* (nabašneicu), *vacu sveitu mugorā, apsīn vacu skustu golvā, īsādynoj ragaveņuos i valk jū iz mīstu puordūtu.* (B15)
Wot jis pa-jem, ap-wałk tu nabasznici wacu świejtu mugorâ, ap-siń wacu skustu gołwâ, i-sadynoj ragawienios i wałk ju iz mistu, pordutu.

EN He went and dressed the corpse in an old coat, tied an old kerchief around her neck, set her into a sleigh and pulled her to town to sell.

PL Wziął, wdział tej nieboszczce starą sukmanę na plecy, zawiązał starą chustkę na głowię, wsadził do saneczek i wiezie do miasta na sprzedaż.

nabašníks NOUN, M [D1] **EN** dead body (male), corpse **LV** nelaiķis **PL** nieboszczyk

- *A tī bruoli pajēme tū nabašnīku, izvylka jū mežā i nūkova* (nūkove) *uozi i lyka iz ustobys augši, tamā vītā.* (B31)

A ti broli pa-jemia tu nabaszniku, iz-wyłka ju miežā i nu-kowa ozi i lyka iz ustobys aūkszi, tamā witā.

EN Meanwhile the brothers took the corpse, pulled it to the forest. They slaughtered a buck and put it in the attic, where the corpse had been.

PL A ci bracia wzięli nieboszczyka, zaciągnęli do lasu, potem zarżnęli kozła i polożyli na strychu w tem samem miejscu.

načomnys, -a ADJECTIVE **EN** ugly **LV** neglīts **PL** brzydkie

- *Soka, kai jei taida murza, nateira, načomna.* (B32)

soka, kaj jej tajda murza, natiejra, naczomna..

EN She was such a mudlark, dirty, ugly.

PL mówią, że ona taka zasmolona, brudna, brzydka.

nalīta NOUN, F [D4] **EN** useless thing **LV** nederīga lieta **PL** coś nie do rzeczy

- *Ok tu, dieleñ, klausēt* (klauseit) *jau šuos, pierkt kaidu lītu, napierkt kaidu nalītu!* (B34)

Ok tu, dieleń, kļaušiat jaū szos, pierkt' kajdu litu, na-pierkt' kajdu nalitu!

EN Oh, sonny, listen to me, buy some useful things, don't buy anything useless!

PL Och, synku, posłuchajmię, kup towarów, nie kup znowu co nie do rzeczy!

natikle (U: natekli) NOUN, F [D4] EN a lazy girl LV sliňķe PL próžniaczka

➤ Ap **natekli** (natikli). (B01)

Ap natiekli

EN The lazy girl.

PL O próžniaczce

navā NEGATED PRS.3 OF *byut* ‘be’ LV nav PL nie ma, nie jest, nie są

➤ Tys **navā** zyrgs, tys (tei) tova smiert! (B50)

Tys nawa zyrgs, tys toūa śmierť!

This is no horse, this is your death!

To nie koń, to twoja śmierć!

nazkas PRONOUN EN somebody, something LV kaut kas, kāds PL ktoś, coś

➤ Aizsāda aiz golda i pazyna, ka **nazkas** te beja ēds. (B47)

Ajz-sada ajz gołda, i pa-zyna ka naskas tia bieja jed'ś.

EN They sat down at table and noticed that someone had eaten here.

PL Zasiedli do stołu i poznali, że ktoś tu był i jadł.

➤ Klausās (klausuos) vylks, ka jei **nazkū** runoj, wajcoj: “Kū tu, kūmeņ, tī runuojuse?” (B19)

Klaūsas wyłks, ka jej nasku runoj, wajcoj: “Ku tu, kumień, ti runojesia?”

EN The wolf heard that the fox said something and asked: “What did you say, pal?”

PL Słyszy wilk, że ona coś gada, pyta: „Co ty, kumosiu, tam gadasz?”

neikod ADVERB EN no time LV nav laika PL nie ma (czasu)

➤ Myusim **neikod** gulātu, myusim juobāg tagad! (B49)

Myūsim niejkod gułatu, myūsim jōbag tagad!

EN We have no time to sleep, we have to run away now!

PL Niema co myśleć o spaniu, nam trzeba uciekać!

ni PARTICLE EN not in the least, not a bit LV ne PL ani

➤ Pa lyupom tecēja, mutē **ni** laseitis nabeja! (B50)

pa łyūpom tiecieja, mutiā ni łasiejiś na bieja!

EN The good stuff was running over my lips, not a drop got into my mouth!

PL Po ustach ciekło, w gębie ani kropli nie było!

➤ Lics zūbynū gultā i **ni** kluotu pi juos. (B48)

lić Zubynu gułtā i ni kłotu pi jos

EN He had laid his sword into the bed and hadn't come near her.

PL kładnie pałasz do łóżka i ani się nie zbliża do niej

ni – ni CONJUNCTION EN neither – nor LV ne – ne PL ani – ani

➤ A peleite pīvuiceja jū, kab valnam **ni** svīksta, **ni** maizis nadūtu. (B31)

A pielejtie pi-wujcieja ju, kab wałnam ni świksta, ni majzis na dutu

EN But the little mouse had taught him to give the devil neither butter nor bread.

PL A myszka nauczyła go, żeby dyabłu ani masła, ani chleba nie dawał

nikas PRONOUN EN nobody, nothing LV neviens, nekas PL nikt, nic

- *Jis īguoja kluseņom, aizleida aiz cepļa i **nikas** jū naredzēja.* (B18)
Jis i-goja kļusieniom, ajz-lejda ajz ciepla i nikas ju nariedzieja.
EN He quietly entered the hut, climbed behind the oven and nobody saw him.
PL wszedł cichutko i weszła za piec, tak że nikt go nie widział
- *Beja seņuok saimīnīks cīš boguots i cīš skūps, bez sova gola, **nikam** nikuo naīdeve i iz sātu biedeiga nikod naīlaide.* (B06)
Bieja sieniok sajmīnīks cīš bogots i cīš skups, biez soūua gola, nikām nikō na-i-diewia i iz satu biedieja nikōd na-i-lajdia nikō.
EN Once there was a farmer who was fairly rich and a miser, stingy without end. He didn't give anybody anything and never let a poor man into his house.
PL Był dawniej gospodarz bardzo bogaty i bardzo skąpy, nikomu nic nie dał i do chaty biednego nigdy nie puścił.

niu ADVERB EN now, this moment, just LV tagad PL teraz

- *Ša, muoseņ, peirāgs tev! Īsim mes ar tevīm **niu** paceļu!* (B30)
Sza, mosień, piejrags tieū! Isim mies ar tiewim niū pacielu!
EN Here, sister, a pastry for you! Let's now go away together!
PL Naści, siostrzyczko, bułkę! Pójdz ze mną!
- *"Voi tu naredzieji kaidys meitys skrīneit?" – "Es naredzieju, es **niu** nu sātys izbrauču!"* (B43)
"Woj tu na riedzieji kajdys miejtos skriniejt?" – "Eś na riedzieju, eś niū nu satys iz-braūczu!"
EN "Have you seen a girl running?" "I haven't seen anyone, I am just coming from home!"
PL „Czy nie widziałeś dziewczyny uciekającej?” – „Nie widziałem, ja teraz z domu wyjechałem”.

niviņ (kū niviņ, kai niviņ) PARTICLE EN some- (something, somehow) LV kaut

(kaut ko, kaut kā) PL ś (coś, jakoś)

- *Jis **kū** niviņ dūmoj.* (B48)
Jis ku ni win dumoj
EN He is scheming something.
PL On coś zamyśla
- *Merkawosim **kai** niviņ, kab mań nabytu gons par znūtu!* (B42)
mierkawosim kaj ni win, kab mań na byūtu gons par znutu!
EN Somehow we will manage so that I won't have a shepherd as a son-in-law!
PL pomiarkujemy jakoś, żeby pastuch nie był moim zięciem!

nu pyrmūtis PHRASE EN in the beginning LV no sākuma PL z początku

- *Gons **nu pyrmūtis** nagribēja puordūt, bet boguotīs (boguotais) pasūleja jam daudz, treis tyukstūšys deve.* (B42)

Gons nu pyrmutiš na griebja pordut', bet bogotyjs pa-suleja jam daūdž, trejs tyukstuszs diewia

EN In the beginning the shepherd didn't want to sell [his son], but the rich man promised him much, he gave him three thousand.

PL Pastuch z początku nie chciał sprzedawać, ale bogaty obiecał mu dużo, dawał trzy tysiące, –

nu reizis PHRASE **EN** suddenly, at once, at the same time **LV** uzreiz, reizē **PL** naraz, od razu

➤ *Guoja jis cīši nūskumeigs pa upis molu i nu reizis īraudzeja cīši lylu (lelu) viezi!* (B38)

Goja jis ciszi nuskumiejgs pa upiš moļu i nu riejis i-raūdzieja ciszi īķu wiezi!

EN He walked along the river in great sadness and suddenly he saw a very big crab!

PL Chodził bardzo smutny brzegiem rzeki i naraz spostrzegł bardzo wielkiego raka!

➤ *Jī nūzalīcēs (nūsalīce), dūmoj, ka piečuok vysys ranys nu reizis izlečeišķūšs.* (B52)

Ji nuzaliciaś, dumoj ka pieczok wyssys ranys nu riejis izlecjejskussz

EN They agreed, thinking that later they would cure all their wounds at the same time.

PL Oni się zgodzili, myślą, że potem wszystkie rany od razu wyleczą

nūdžeibs, nūdžeibuse PARTICIPLE **EN** famished **LV** izsalcis, iszsalkusi **PL** głodny; cf. džeibt

➤ *A jis guļ gultā tys veceits, jis nūdžeibs, cik dīnys jau naēde.* (B02)

a jis gul guļtā tys wieciejts, jis nudžejbs, cik dinys jaū naedia

EN He was lying in the bed, the old man, famished, for he hadn't eaten for several days.

PL a dziadek leży na łóżku głodny, kilka dni już nie jadł

nūgubēt (nūgubeit) VERB || **EN** kill, destroy, ruin **LV** iznīcināt **PL** gubić, zgubić; ← gubēt

➤ *Redz, ka jei navar nikai jūs nūgubēt.* (B40)

riadź, ka jej nawar nikaj jus nu-gubiet'

EN She saw that she couldn't kill them.

PL że nie może ich zgubić

nūpiļnavuot VERB || **EN** watch, observe, guard **LV** uzmanīt, uzraudzīt **PL** pilnować, dopilnować; ← **pilnavuot**

➤ *Mes gudri, a nanūpiļnavuojam* (nanūpiļnavuojom), *a kū tu, duraceņš, nūpiļnavuosi* (nūpiļnavuosi)? (B31)

Mies gudri, a na-nu-pilnawojam, a ku tu, duracieńcz, nu-pilnawosi?

EN We are clever but didn't keep watch – how will you keep watch, little fool?

PL My rozumni, a nie dopilnowaliśmy, cóż ty, głupi, dopilnajesz?

nūrausteit VERB III **EN** tear to pieces **LV** sarausīt **PL** roztargać

➤ *A tāvu pajēme, nūrausteja smolkom druponom par tū, ka jis gribēja jai navainīgai (navaineigai) smierti padarēt (padareit)! (B47)*

a tawu pa-jemia, nu-raūstieja smołkom druponom par tu, ka jis gribieja jej nawajnigaj śmierti pa-dariet!

EN But the father was taken and torn into small pieces because he had wanted to kill her, the innocent!

PL a ojca wzięli, roztargali na drobne okruszyny za to, że chciał jej niewinnej śmierć zrobić!

nūsalīkt VERB I-E (*līc, līce*)

¹ **EN** agree **LV** būt ar mieru, vienoties, piekrist **PL** zgodzić się

➤ *"To dūd i mañ atsapyust!" – Palnuruška i nūzalīcēs (nūsalīce). (B45)*

EN "To dud' i mań aca-pyūst!" – Pałnuruszka i nuza-liciaś

EN "Then let me take a rest!" – Cinderboy agreed.

PL To daj i mnie wypocząć!" – Popieluch zgodził się

➤ *Targovuojās, targovuojās (targavuojuos, targavuojuos), nu i nūzalīcēs (nūsalīce) puordūt. (B21)*

Targowojaś, targowojaś, nu i nu-za-liciaś pardud'

EN They haggled and they haggled until he agreed to sell.

PL Targował się, targował się, no i zgodził się sprzedać

➤ *Ka jis tai nūzalīce, tūreiz valns īdeve jam naudys bucu. (B10)*

Ka jis taj nuza-licia, turiejź wałns i-diewa jam naūdys bucu.

EN When he had agreed the devil gave him a barrel of money.

PL Skoro się zgodził, tak dyabeł dał mu pieniędzy

² VERB **EN** allow **LV** atļaut **PL** pozwolić

➤ *Ej uorā, vecs! Es tev nanūzalīkšu gulēt! (B06)*

Ej ora, wiećś! eś tieu na-nu-za-likszu gulat'

EN Go out, old man! I won't allow you to sleep [here]!

PL Wychodź stary! Ja ci nie pozwolę nocować!

nūsaturēt VERB III

¹ INTRANSITIVE **EN** stop (ITR) **LV** apstāties **PL** zatrzymać się

➤ *Nu, i daskrīn jī da tīnīnis, da kūma sova i nūzatur. (B39)*

Nu, i da-skriń ji da tininiś, da kuma soūa i nuza-tur.

EN Finally they arrived, they came to his pal's place and stopped.

PL Przyleciał do kuma swego i zatrzymuje się.

² TRANSITIVE EN stop (TRS), retain LV apturēt, apstāt (kādu) PL zatrzymać (kogoś)

- *Razboinīks soka: "Nu, brauc, jau, brauc, – a ka satiksi jū kur iz ceļa, to tu jū nūzatur!"* (B43)

Razbojniks soka: "Nu, braūc, jaū, braūc, – a ka sa-tiksi ju kur iz ciela, to tu ju nuza-tur!"

EN The robber said: "Well then, go, go! But if you meet her somewhere on your way, retain her!"

PL Rozbójnik powiada: „No, jedź już, jedź, – a jeżeli spotkasz ją gdzie na drodze, to zatrzymaj!"

nūsatušeit VERB II EN suffocate LV nosmacēties PL zadusić się

- *Kungs atdūd jam naudu, a jim jau nikur juo likt, ka jis mozeņš, jis nūzatušēs* (nūsatušeis), *nūzažņaugstīs* (nūsažņaugstīs). (B23)

Kungs at-dud' jam naudu, a jim jaū nikûr jô likt', ka jis mozieńcz, jis nu-zatuszaś, nuza-żniaükisię

EN The gentleman gave him the money, but didn't know where to put him [= the boy], for he was so tiny, he was afraid lest he should drown or suffocate.

PL Pan daje mu pieniądzę, ale nie ma gdzie go włożyć, boi się, że taki malutki, zatchnie się, zadusi się

nūsleicynuot VERB II

¹ TRANSITIVE EN drown (TRS) LV noslīcināt PL utopić

- *Kolps zyna, ka valns grib jū nūsleicynuot.* (B16)

Kôłps zyna, ka wałns grib ju nuślejcyńot

EN The servant knew that the devil wanted to drown him.

PL Parobek się domyślił, że djabeł chce go utopić

² INTRANSITIVE EN drown (ITR) LV noslīkt PL utonąć

- *Puormaun i skaiiēs jī, voi vysi iraida, može kurs nūsleicynuoja* (nūsleika)! (B09)

Por maūn i skajtiaś ji, woj wysi irajda, może kurs nu-ślejcyńoja!

EN When they had crossed, they counted whether they were all there, one may have drowned!

PL Przepływają i ruchają, czy są wszyscy, może który utonął!

nūtargavuot (U: nūtargovuot) VERB II EN negotiate (with a result) LV notirgoties PL stargować; cf. targavuotīs

- *Jis nūit, nūtargovoj (nūtargavoj) i nūpierk tū viersi nu latveiša* (latvīša). (B13)

jis nu-it, nu-targowoj i nu-pierk tu wiersi nu łatwiejsza

EN He went and negotiated and bought the ox from the Latvian.

PL poszedł, stargował i kupił tego wołu u łotysza targavuotīs

nūtyukšt VERB I-A **EN** swell up **LV** uzpampt **PL** spuchnać; ← **tyukšt**

- *Jis kai izdzēre, dabuja suopis lylys (lelys) i nūtyukša vyss.* (B48)
jis kaj iz-dziera, daboja sopis lylys i nu-tyüksza wyss.
EN As soon as he had emptied the glass he was in great pain and swelled all up.
PL on skoro tylko wypił, dostał bolesci wielkich i spuchł cały.

O

oba div, oba divi PRONOUN/NUMERAL **EN** both **LV** abi divi **PL** obaj

- *Daskrīn jī kluotu i suneits molku nas zvejnīkam, i kačeits molku nas, oba div struodoj kai varādami!* (B34)
da-skriň ji klotu i suniejts mołku nas zwiejsnikam, i kaczejts mołku nas, oba diū strodoj kaj waradami!
EN They joined them, and the dog fetched firewood for the fisherman, and the cat did so as well, they both worked as hard as they could.
PL lecą ku nim i piesek drzewo nosi rybakom i kotek drzewo nosi, obaj pracują jak mogą.

obeji, -is PRONOUN PLURAL **EN** both **LV** abi **PL** obaj

- *Vīnam beja sudobra mateni i mieness iz kriušu (kryušu), – ūtram zalta mateni i saule iz kriušu (kryušu), – i obejim zalta zvaigznis iz pīris.* (B40)
Winam bieja sudobra matieni i mienieś iz kriūszu, – utram załta matieni i saūla iz kriūszu, – i obiejim załta zwajgnis iz piris.
EN One had silver hair and a moon on his chest, the other had golden hair and a sun on his chest, and both had a golden star on their forehead.
PL jeden miał srebrne włoski i księżyc na piersiach, – drugi złote włoski i słońce na piersiach, – i obaj złote gwiazdy na czole.
➤ *Juoņs pīkola tū kumeli ar tom važom, īkuope pats pošā viersyunē, aizačēre ar obejom rūkom i gaideja kas byus nu ituo.* (B52)
Joń pikola tu kumieli ar tom ważom, ikopia pat's posza wiersyňia, ajzaczara ar obiejom rukom i gajdieja kas byść nu itoa
EN John fastened the horse with the chains, climbed to the very top of the tree, held on with both hands and waited for the events to come.
PL Janek przykuł konika łańcuchami, właził na sam wierzchołek, objął go obiema rękami i czekał co z tego będzie.

obrozs NOUN, M [D1] **EN** picture of a saint **LV** svētbilde **PL** obraz święty, ikona, święty wizerunek

- *Beja seniok kalvs i beja jam obrozu daudz i valna obrozs beja.* (B08)
Bieja sieniok kalwś i bieja jam obrozu daudź i wałna obrozs bieja.

EN Once upon the time there was a black smith who had many pictures of saints. He also had an image of the devil.

PL Był dawniej kowal, który miał dużo obrazów świętych i obraz djabła także.

ogurcs NOUN, M [D2] **EN** cucumber **LV** gurķis **PL** ogórek

- *I es tī beju, madu i brandivīnu dzieru, ar ogurčim aizkūžu.* (B50)

Bieja īlys kôzys sa-tajsietys i eś ti bieju, mâdu i brandiwinu dzieru, ar ogurczim ajz-kužu

EN They had a big wedding and I was there as well, I drank honey and brandy, snacked on cucumbers.

PL Było sute wesele i ja tam byłem, miód i wódkę piłem, ogórkiem zagryzałem

olūts NOUN, M [D1] **EN** source, spring **LV** avots **PL** źródło

- *Tev laistēt (laisteit) itū vāzu, iz ceļu nest ar muti iudini nu olūta, cikom tys kūks zaļš paliks ar lopom!* (B35)

Tieū īajstiat' itu wazu, iz cielu niašt ar muti jiūdini nu ołuta, cikom tys kuks zalsz pa-liks ar łopom!

EN You shall water this branch, you shall carry the water from the spring along the way in your mouth until this will become a tree with green leaves!

PL Masz podlewać ten kij, na kolanach chodzić, wodę w gębie nosić ze źródła, aż to drzewo się pokryje zielonemi liśćmi!

otkait ADVERB **EN** again **LV** atkal **PL** znowu

- *Piec tuo, iz tū pusi dzan vogu i otkait taipat dora.* (B21)

Piec to, iz tu pusi dzan wogu i otkajt' taj pat' dora.

EN Then he did the same towards the other side.

PL Potem, w tamtą stronę znowu orał bruzdę i znowu tak samo robił.

otkon ADVERB **EN** again, back (as before) **LV** atkal **PL** znowu

- *A jei daskrīn, lizeiku pajēme, putru izmaiseja i otkon kuope šyupelī leiguotūs.* (B01)

a jej da-skriń, liziekų pajemia, putru iz majsieja i otkon kopija szyūpielī lejgotus.

EN There she came running, took a spoon, stirred the gruel and got back to her swing to rock.

PL a ona przybiegła, łyżkę wzięła, kaszę zmieszała i znowu włazła do kołyski kołysać się.

- *Izvalk jei jū nu kubula, apslauka i aiztaisa otkon, kai jis i beja, tys kambareits.* (B30)

Iz-wałk jej ju nu kubuła, ap-slaūka i ajztajsa otkon, kaj jis i bieja tys kambarejts.

EN She pulled it out, wiped it and closed the room as it had been.

PL Wyciągnęła je z kubła, wytarła i zamknęła komorę.

otuors NOUN, M [D2] **EN** gorge **LV** atvars **PL** przepaść

- *Labi, atdūšu, ka tu puorīsi par **otuori** pa saurom (šaurom) laipom!* (B45)
Łabi, at-duszu, ka tu por-is i par otori pa saūrom łajpom!
EN All right, I will give it back if you cross the gorge on a narrow bridge!
PL Dobrze, oddam, jeżeli przedziesz po nad przepaścią po wązkiej desce!
- *Jei pasaceis tāvam, ka jī īgriude kieniņa (kieneņu) **otuorī**.* (B45)
jej pa-ściejś tawam, ka ji i-griūdīa kieninia otorī
EN She would tell her father that they had pushed the king into the gorge.
PL że to oni wepchnęli króla do przepaści i smoków pozabijali

P

pa mužickam PHRASE **EN** as, in the way of a mužik (poor farmer) **LV** kā mužiks **PL** po chłopsku

- Jis apzavylkās (apsavylka) **pa mužickam**, apuova (apuove) veizis kuojā.* (B52)
- Jis apzawyłkas pa mužickam, apowa wiejzis kojā**
EN John dressed as a poor farmer, put on bast shoes.
PL On się ubrał po chłopsku, obuł łapcie na nogi

pa prīšku PHRASE **EN** first (in a line), ahead **LV** pa priekšu **PL** naprzód, najpierw; cf. **paprīšku**

- *Vot tei meita pajam i īt ustobā, – jei īt **pa prīšku**, a tī vysi īt pakaļ.* (B43)
wot tiej miejta pa-jem i it ustobā, – jej it pa priszku, a ti wysi it pakal.
EN Now the girl entered the room – she entered first and all the others followed her.
PL i ta dziewczyna wchodzi do izby, – ona idzie naprzód, a co wszyscy idą z tyłu
- *A Palnuruška atsoka: “Kas **pa prīšku** dajuos, tys pyrmīs (pyrmais) i paza-dzerškys!”* (B45)
A Pałnuruszka at soka: „Kas pa priszku da-joś, tys pyrmyjs i paza-dzierszkyś!”
EN But Cinderboy replied: “He who rides ahead will drink first!”
PL A Popieluch powiada: „Kto najpierw dojedzie, ten pierwszy się napije!”

pa tam PHRASE **EN** by this, therefore **LV** pēc tā, no tā **PL** stąd, po tem

- *Tu zeimoj labi, es myrkšynuošu ar acs, **pa tam** tu mani i pazeisi!* (B49)
Tu ziejmoj łabi, esz myrgsynoszu ar aćś, pa tam tu mani i pa-ziejsi!
EN Look carefully: I will blink with my eyes, that's how will recognize me!
PL Uważaj dobrze, ja mrugnę oczami, po tem ty mię i poznasz!
- ***Pa tam** i pīruna ira: Dīva lyudz, a valnam čūksta naruod!* (B08)
Pa tam i pīruna ira: Diwa łyūdż, a wałnam czuksta na rod’!
EN Therefore the saying goes: Pray to God but don't show the devil your arse!
PL Stąd i przysłowie: „P. Bogu się módl, a diabłu d... nie pokazuj!”

pa tam, ka CONJUNCTION **EN** because, for **LV** tāpēc **PL** dlatego że, bo

- *Īmam paceļu, pa tam, ka zeme dag!* (B03)
Imam pacielu, pa tam, ka ziamia dâg!
EN We are going away, for the earth is burning!
PL Idziemy stąd precz, bo ziemia pali się!

pa vaļai ADVERB **EN** loose, free **LV** vaļā **PL** wolno; palaist pa vaļai = puścic

- *Vokorā juoj iz sātu, ījuoj pogulmā* (pogolmā) i palaiž kuceiti **pa vaļai**. (B16)
wokora joj iz satu, i-joj pogułmā i pa-łajż kucieji pa walaj
EN In the evening he rode home, rode into the yard and let the bitch free.
PL wieczorem jedzie do domu, wjechał na podwórzec i puścił suczkę.
➤ *Tuos važys sableisa i ierzejs nūstuovē **pa vaļai** iz zemis.* (B52)
tos wažys sablejsa i jerziels nustowia pa walaj iz ziamiś
EN The chains burst and the stallion stood free on the ground.
PL te łaniczny pękły i ogier stanął na ziemi

pabednys, -a ADJECTIVE **EN** poor **LV** nabadzīgs, -a **PL** biedny; ← **bednys**

- *Seņuok laikim beja tāvs ar muoti, cīši **pabedni**.* (B38)
Sieniok łajkim, bieja taüs ar moti, ciszi pabiedni
EN Long time ago there was a couple. They were very poor.
PL Dawnemi czasy, był ojciec i matka, bardzo byli biedni

pabuodeit VERB III **EN** plague, insist **LV** mocīt **PL** nadokuczać; ← **buodeit**

- *Daīt buoba pi juo, griusta (gryusta) jū, lai caltūs, ka atbrauce kungi, a jis vaid i nazace!*! *Ka jau buoba **pabuoda** jam, jis, kai triukās (trykuos), giva nazi nu golda i buobai griude (gryude) suonūs.* (B21)
Da-it boba pi jō, griūsta ju, łaj całtus, ka at-braūcia kungi, a jis wajd' i naz-a-ciel! Ka jaū boba pa-boda jam, jis, kaj triūkas, – giwa nazi nu gołda i bobaj griūdia sonūs.
EN His wife went to him and shook him, he should get up, the gentlemen had come, but he moaned and didn't rise! When his wife insisted, he jumped, took a knife from the table and stabbed his wife in the side.
PL Podchodzi baba do niego, szturcha go, żeby wstawał, że przyjechali panowie, a on stęka i nie wstaje! Kiedy już baba nadokuczała mu, on, jak skoczy – chwycił nóż ze stołu i babie pchnął w bok.

paceļu ADVERB **EN** away **LV** prom **PL** (-)

- *Jis nūit **paceļu**, a jūs pamat guleit.* (B09)
Jis nu-it pacielu, a jus pa-mat gulejt
EN He went away and left them lying.
PL Potem poszedł, a ich zostawił leżących
➤ *Jī vēl nabeidza (nabeidze) **plaut**, a jau jei skrīn **paceļu**.* (B29)
ji wial na biejdza plaūt', a jaū jej skriń pacielu

EN They still hadn't finished mowing when she already ran away.
PL jeszcze nie skończyli kosić, a wiedźma już pobiegła dalej

paceple NOUN, F [D5] **EN** space under the oven **LV** vieta zem krāsns **PL** pod piec

- *Jei izleida uorā nu paceplis.* (B02)
Jej iz-lejda ora nu paciepliš
EN She climbed from under the oven.
PL Babka wylazła z pod pieca

padbuozt verb I-E (*buož, buoze*) **EN** stick, squeeze from below **LV** pabāzst **PL** wsunąć pod

- *Tiuleň durs sataisēja cīši, a lopsa padbuoze golvu zam slīksņa* (B44)
tiuleń durs sa-tajsieja ciszi, a łopsa pad-bozia gołwu zam ślikśnia
EN They closed the door at once and the fox stuck its head under the threshold.
PL zaraz drzwi zamknęli, a liszka wsunęła głowę pod próg

padbraukt VERB I-E (*brauc, brauce*) **EN** draw up **LV** piebraukt **PL** zajechać

- *Padbrauce šmuki roti ar četrim zyrgim, jei īsasāda i nūbrauce.* (B32)
pad-braūcia szmuki roti ar czetrem zyrgim, jej iza-sada i nu-braūcia.
EN A pretty carriage with four horses drew up, she took a seat and went off.
PL zajechał piękny powóz czterema końmi zaprężony, ona wsiadła i pojechała.

padgrīzt VERB I-E (*grīž, grīze*) **EN** saw at something (at the lower side) **LV** iegriezt
PL podpiłować; cf. rozgrīzt

- *Aizmoksoja jim, kab jī itamā (itymā) tyltā nakti ar zuodži padgrīzu stulpus.* (B44)
ajz-moksoja jim, kab ji itamā tyltā nakti ar zodzi pad-griztu stułps
EN She paid them for sawing at the pillars in the night.
PL zapłaciła im, żeby w tym moście w nocy piłą podpiłowali słupy

pādi NOUN, M [D1] **PLURAL** **EN** footprints **LV** pēdas **PL** ślady

- *Jis pasauce sūdnīku, dzanās pa pādim i verās, ka pādi daīt da kalva kliets.* (B08)
Jis pasaūcia sudniku, dzanas pa pâdim i wieras, ka pâdi da-it da kalwa klet's
EN He called the judges. They tracked the footprints and discovered that the prints went up to the smith's barn.
PL Zawołał sędziów, idą po ślädach i widzą, że ślady dochodzą do kowalowego lamusa

padkalt VERB I-A (*kal, kola*) **EN** forge onto the underside **LV** piekalt apakšā **PL** podkuć

- *Cyti rauga kuopt kolnā, a nivīns izkuopt navar, zyrgam nogi ar noglom padkoltys i to nikuo napaleidz.* (B52)

cyti raūga kopt' kołnâ, a ni wins izkopt' nawar, zyrgam nogi ar nogłom padkołtys i to nikô na palejdź

EN Some tried to climb the mountain, but nobody could climb up; the horses had nails forged under their hooves, but even that didn't help a bit.

PL jedni próbują leźć na góre, a ani jeden wleźć nie może, konie mają kopyta gwoździami podkute, i to nic nie pomaga

pāds NOUN, M [D1] **EN** heel **LV** papēdis **PL** pięta

➤ *Jis izguoja uorā, treis reizis apzagrīze iz pāda, aizsvilpa (aizsvilpe) i atskrēja jam vara zyrgs.* (B24)

Jis iz-goja ora, trejs riejis apza-grizia iz pada, ajz-świlpa i at-skriaaja jam wara zyrgs

EN He went out, turned three times around on his heel, whistled and the coppery horse came running.

PL Głupi wyszedł, trzy razy okrącił się na pięcie, gwizdnął i przyleciał miedziany koń

padsaraksteit VERB III **EN** sign (over) **LV** parakstīties **PL** podpisać się, zobowiązać się

➤ *Lyka rozgrīzt mozū piersteņu i ar ašni padzaraksteitīs (padsaraksteit), ka atdūs jam tū, kuo nazyna, kas iraida sātā.* (B49)

łyka roz-griśt mozu pierstieniu i ar aszni pad-za-rakstiejiś, ka at-duś jam tu, ko na-zyna, kas irajda satā

EN He told him to cut his pinkie and to sign with his blood that he would give him that of which he didn't know that it is at home.

PL kazał rozciąż mały paluszek i krwią podpisać się, że odda mu to, o czem nie wie, że jest w domu.

➤ *Kieniņš (kieneņš) paļubēja jū tagad i padzaraksteja atdūt jam vysu kienisti (kienesti).* (B52)

Kienińcz palubieja ju tagad i padzarakstieja addud' jam wyssu kienisti

EN Now the king loved him and signed over the whole kingdom to him.

PL Król polubił go teraz i zobowiązał się oddać całe królestwo

padzekavāt VERB II **EN** thank **LV** pateikties **PL** podziękować; ← dzekavāt

➤ *Jis padzekavāja jai i nūguoja.* (B49)

Jis pa-dziakawaja jej i nu-goja

EN He thanked her and left.

PL Chłopak podziękował i poszedł

padzierst VERB I-E (*dzierd, dzierde*) **EN** hear **LV** padzirdēt, uzdzirdēt **PL** posłyszeć, usłyszeć

➤ *A tys boguotīs (boguotais) padzierde, ka raud bārns.* (B42)

a tys bogotyjs pa-dzierdia, ka raūd' barns

EN But the rich man heard the child crying.

PL a ten bogaty posłyszał, że dziecko płacze

- *Kieniņš* (kieneņš), *ka padzierde tū juo vuordu, izskrēja.* (B48)

Kienińcz, ka pa-dzierdia tu jō ūordu, iz-skriaja

EN When the king heard his name he came running out.

PL Król, jak posłyszał to jego imię, wybiegł

paglups, -a ADJECTIVE **EN** stupid, simple **LV** stulbs, muļķīgs **PL** głupi; ← **glups**

- *Dzeivuoja tāvs ar muoti i beja jim dāls, auga jis, auga i jis tālds, kai paglups beja, – kū ta tāvam ar jū darēt* (dareit)? (B22)

Dziejwoja taūś ar moti i bieja jim dāls, aūga jis, aūga i jis tajds, koj paglups bieja, – ku ta tawam ar ju dariet?

EN There once was a couple who had a son. He grew, and grew up a simpleton – well, what could father do with him?

PL Był ojciec i matka, mieli syna, – rósł on, rósł, ale taki, jakiś był, jak głupi, – co z nim robić?

pajimt VERB I-E (*jam* (U: *jem*), *jēme*) ← **jimt**; → **pasajimt**

- ¹
- EN**
- take
- LV**
- paņemt
- PL**
- wziąć

- *Pajēme ciervi, izcierta lūgus.* (B17)

Pa-jemia cierwi, iz-cierta ługos

EN He took an axe and cut out windows.

PL Wziął siekierę, wyrąbał okna

- *Zaglis staigoj ap klēti, nauda pi sliksna, a jis pajimt navar i nūt paceļu navar, par tū ka duraks ibyure.* (B31)

zaglis stajgoj ap kleti, nauda pi śliksznia, a jis pa-jimt na war i nu-it pacielu na war, par tu ka duraks i-byūra

EN A thief was walking around the barn, the money was on the threshold but he couldn't take it, nor could he go away, for the fool had put a spell on him.

PL złodziej chodzi koło śpiczlerza, pieniądze przy samym progu, ale on ich wziąć nie może i odejść nie może, bo dureń zaczarował

- *Tys jauns kieniņš (kieneņš) gribēja pajemt* (pajimt) *sev par sīvu kienineiti* (kieneneite) *nu trešuo kienisti* (nu trešuos kienestis). (B48)

Tys jaūns kienińcz gribieja pa-jemt' sieū par siwu kieninieji nu treszo kienisti

EN This other young king wanted to woe a princess from a third kingdom.

PL Ten młody król chciał wziąć sobie za żonę królewską z trzeciego królestwa

- ²
- EN**
- used to put emphasis on the following action
- LV**
- ḥemt (un..)
- PL**
- (-)

- *Kungs soka: "Es jai vacū uodu nūmaūču!" Piec tuo, pajēme i nūbrauce paceļu.* (B25)

Kungs soka: "Eś jej wacu odu nu-maūczu!" Piec tō, pajemia i nu-braūcia pacielu.

EN The gentleman said: "I tore off her old skin!" Then he rode away.

PL Pan mówi: „Starą skórę jej złupiłem!” – Pożegnał się i pojechał do domu.

- *A jei soka: "Tēteit, atskrēja pele, prosa nu mane sieņu!" Jis soka: "Sit jū, meit, sit! Nadūd jai nikuo!" Jei pajam, īsyt i nūbāg tei pele.* (B26)
A jej soka: "Tiatiejt, at-skrieja piala, prosa nu mania sieniu!" – Jis soka: "Sit ju, miejt, sit! na dud' jej nikôl!" – Jej pa-jem, i-syt i nu-bag tiej piala.
EN But she said: "Daddy, there is a mouse that asks me for mushrooms!" He said: "Strike her, daughter, strike her! Don't give her anything!" She went and stroked the mouse and it ran away.
PL A ona mówi: "Tato, przybiegła myszka, prosi grzybów!" – On mówi: "Bij ją, córko, bij! nie daj jej nic!" – Ona się zamierzyła na myszkę, a myszka uciekła.

palica NOUN, F [D4] **EN** jail **LV** cietums **PL** areszt (policyjny), cela (na komisariacie)

- *Pajēme kaļvi, aiztaiseja palicā, sabrauce jau vysi lyluoki (leluoki) nūsūdēt (nūsūdeit) jū.* (B08)
Pa-jemia kalwi, ajz-tajsieja palicā, sa-braūcia jaū wysi łyłoki nu-sudiat' ju.
EN They took the smith and locked him in the police station. The village elders came together soon to trial.
PL Wzięli kowala, zamknęli w policyi, zjechali się wszyscy starsi, żeby go sądzić

pałubēt VERB II **EN** like **LV** patikt, mīlēt **PL** podobać się, polubić; ← **łubēt**

- *Jei vaicoj: "Nu, kai ta tī beja? Voi pałubēja koč vīnys kieniņa dāls?" – "A beja vīna, kas jam patyka."* (B32)
jej wajcoj: "Nu, kaj ta ti bieja?" Woj pa-lubieja kocz winys kieninia dałs?" – "A bieja wina, ka jam pa-tyka .."
EN She asked: "Well, how did it go there? Was there at least one that the king liked?" – "There was one that pleased him .."
PL ona pyta: "Jakże tam było? Czy upodobał sobie choć jedną królewicz?" – "A była jedna, która mu się podobała .."

pamerkavuot VERB II **EN** recognize, understand **LV** pamanīt, saprast **PL** zrozumieć, pomiarować (SPWN: (dawnej) ‘zorientować się w czymś, ustalić coś na jakieś podstawie’) ← **merkavuot**

- *Kieniņš (kieneņš) izklauseja tuos runys i tiuleņ pamerkavuoja, ka jis gudriniks ir.* (B48)
Kienińcz iz-klausieja tos runys i tiuleń pa-mierkawoja, ka jis gudriniks ir
EN The king listened to this talk and recognized at once that he was a clever one.
PL Król wysłuchał tej mowy i zaraz zrozumiał, że on jest mądry

pamest VERB I-E (*mat, mete*) **EN** leave behind **LV** atstāt **PL** zostawić, odjechać

- *Cik ilgi naredzējomīs (nasaredzējom) mes i tu jau gribi tagad pamest myus?* (B39)
Cik ilgi na riedziejesim mies i tu jaū gribi tagad pa-miaśť myūs?
EN We haven't seen you for such a long time and you want to leave us already?
PL Tak długo nie widzieliśmy się i chcesz nas odjechać? [sic]

paprīšku ADVERB **EN** first (temporal) **LV** vispirms, pirms tam **PL** pierw, najpierw

- *Kieniņš* (kieneņš) soka: “*Deļ kam? Atdūšu, tik paprīšku daboj tu mań nu cytys kienists* (kienestis) *kienineiti* (kieneneiti) *par sīvu!*” (B45)
Kienińcz soka: “Diel kam? at-duszu, tik pa priszku daboj tu mań nu cytys kieniśt kieninieji par sīwu!”
EN The king said: “Why not? I’ll give it back to you, but first get for me the princess from the other kingdom for a wife!”
PL Król mówi: „Czemu nie? oddam tylko pierw dostań mi z drugiego królestwa

papruoveit VERB || **EN** take care (that), make sure **LV** uzmanīt **PL** poprawić; ? → **pasapruoveit**

- *Jei papruovleja, kab jī naatzamūstu.* (B43)
jej pa-prowieja, kab ji na adza-mustu
EN She made sure that they didn’t wake up.
PL poprawiła, żeby się nie zbudzili

par PREPOSITION + ACCUSATIVE

¹ = **LV** par **EN** (turn) into, (act) as for (etc.) **PL** za

- *Ka jis puiss, byus myusim par bruoli, ka meita, byus par muosu!* (B47)
ka jis pujss, byuś myūsim par broli, – ka miejta, byuś par mosu!
EN If it is a boy, he will be our brother, if a girl, she will be our sister!
PL jeżeli to chłopak, będzie nam za brata, – jeżeli dziewczyna, będzie za siostrę!
- *Pazataiseja par bolūdi i izskrēja par līgu uorā.* (B38)
paza-tajsieja par bołudi i iz-skriaja par ługu ora
EN He turned into a dove and flew out of the window.
PL stał się gołębiem i wyleciał oknem
- *Aiztaiseja jū tamā ustobenā par pokotu.* (B33)
ajz-tajsieja ju tamā ustobieniā par pokotu
EN He locked her into this hut for her atonement.
PL zamknął ją w tej chatce za pokutę
- *A kaida byus par tuo (tū) moksa?* (B42)
A kajda byuś par to moksa?
EN What will be the fee for this?
PL A jaka będzie za to zapłata?

² = **LV** par **EN** of, than (in comparitive constructions) **PL** z

- *Ka īguoja iz baznīcu, to par vysim beja skaistuoka i drēbis nu vysu šmukuo-kys jei beja.* (B32)
Ka i-goja iz baźnicu, to par wysim bieja skajstoka i driabis nu wysu szmukokys jej bieja.
EN When she entered the church she was the most beautiful of all and she had the prettiest clothes of all.

PL Skoro weszła do kościoła, to ze wszystkich była najpiękniejsza i suknia jej była najładniejsza.

³ = **LV** pār **EN** over, across **PL** przez

- *Nu, i puornas jis jū par jiuron.* (B34)
Nu, i por-nas jis ju par jiūrom
EN So the dog carried the dog over the sea.
PL Przeniósł go przez morze
- *Vot jī kai skrīn par upi, tai jis i īkreit.* (B39)
Wot ji kaj skriň par upi, taj jis i i-krejt
EN So when they flew over the river, he fell into it.
PL Lecą oni przez rzekę, i on wpadł

⁴ = **LV** pa **EN** by, at, during (etc.) **PL** po, przez

- *Par kairū ausi īleida, par lobū izleida.* (B24)
par kajru ausi i-lejda, par lóbu iz-lejda
EN He crept in by the left ear and out by the right ear.
PL on mu lewem uchem wlazł, prawem wylazł
- *Aplauze vāzu i suoka sist par calmu tū.* (B22)
Ap-ļaūza wazu i soka sišt' par całmu tu
EN He broke off a stick and began to beat at the stump.
PL Wyłamał kij i zaczął bić po pniu
- *Par nakti izauga tī šmuka uobeļnīca ar sudobra lapeņom, ar zalta uobelim.* (B50)
Par nakti iz-aūga ti szmuka obielnijca ar sudobra łapieniom, ar załta obielim
EN During the night a pretty apple tree grew out.
PL Przez noc, wyrosła tam piękna jabłoń, ze srebrnymi listkami, ze złotemi jabłkami

⁵ **EN** after, in (a certain time), later, for (a certain time) **LV** pēc **PL** za, potem, jeszcze

- *A lopsa soka, ka par nedēļu vēl atsyutēs (atsyuteis) vairuok.* (B44)
a łopsa soka, ka par niedzielu wial at-syūtieś, wajrok
EN The fox said that in a week he would send even more.
PL a liszka mówi, że za tydzień, jeszcze przyśle więcej
- *I vot par dīnu, voi par divi, nūbrauce juos veirs ar cytym razboinīkim.* (B43)
I wot par dinu, woj par diwi, nu-braūcia jos wiejrs ar cytym razbojnikim,
EN A day or two later her husband went off with the other robbers.
PL W parę dni potem, pojechał jej mąż z innymi rozbójnikami
- *Vot jī dzeivoj i dzeivoj i par cik laika, otkon jei nūskumeiga.* (B30)
Wot ji dziejwoj i dziejwoj i par cik ļajka, otkon jej nuskumieja
EN Now they lived on for some time, and then she became melancholic again.
PL Żyli oni jeszcze czas jakiś, ona znów smutna

parāds NOUN, M [D1] **EN** advice **LV** padoms **PL** rada

- *Juoj iz mežu i pagaid mane, es tiuleŋ atjuošu, to tev parādu dūšu!* (B48)

Joj iz miežu i pa-gajd' mania, eś tiüleń at-joszu, to tieū paradu duszu!

EN Ride to the wood and wait for me, then I will give you advice!

PL Jedź do lasu i poczekaj tam na mnie, ja zaraz przyjadę, to ci radę dam!

paraudzeit VERB-III **EN** try **LV** pamēgināt **PL** spróbować, skosztować; ← **raudzeit**

- “*Es ādu zarnenis sovys!*” “*Īdūd mañ, kūmen, paraudzēt* (paraudzeit)!” (B05)
“Eś adu zarnieniś soūuys!” “I-dud' mań, kumień, pa-raūdziat!”
EN “I am eating my bowels!” “Give me some, friend, to try!”
PL „Ja jem swoje kiszczki!” – „Daj mnie, kumosiu, skosztować!”
- *Vajag paraudzēt* (paraudzeit), *kura nu juos byus poša lobuokā saiminīca* (saimineica)? (B46)
Wajag pa-raūdziet, kura nu jos byūś posza łoboka sajmijnica?
EN We should try out which of them will be the best housewife!
PL Trzeba się przekonać, która z nich będzie najlepszą gospodynią?

parjedeit VERB III **EN** advise **LV** dot padomu **PL** poradzić

- *Prosa, lai jis jam parjeda, kū padarēt* (padareit). (B48)
prosa, lāj jis jam parjeda ku pa-dariet
EN He asked him to advise him on what to.
PL prosi, żeby mu poradził, co zrobić
- *Muote parjedeja, meita paklauseja.* (B38)
Motia parjedieja, miejta pa-kłaūsieja
EN Mother advised, and the daughter listened to her.
PL Matka poradziła, córka usłuchała

pasagasteit VERB II OR III **EN** be someone's guest **LV** paciemoties **PL** rozgościć się;

← **gasteit**

- *Nu labi, reit ap tū runuosim, a šudiņ pazagost pi mane, likšu pierti izkuryň-uot, izapērsīs nu ceļa, byus meiksti kauli!* (B45)
Nu łabi, rej ap tu runosim, a szudiń paza-gośť pi mania, likszu pierti iz-kurinot', iza-piersiś nu ciela, byūś miejksti kaūli!
EN All right, we will talk about it tomorrow, but today you will be my guests, I will have the bathhouse heated, you will wash away the dirt from the road and will have soft bones!
PL No, dobrze, jutro o tem pogadamy, a dziś rozgość się u mnie, każę łaźnię wypalić, wyparzysz się z drogi, będą kości miękkie!

pasajimt VERB I-E (*jam* (U: *jem*), *jēme*) **EN** promise **LV** apsolīt(ies) **PL** obiecać; ← **pajimt** ← **jimt**

- *Kas pazajimts, tū vajaga padarēt* (padareit)! (B49)
Kas paza-jimts, to wajaga pa-dariet!
EN What has been promised must be done!
PL Co obiecane, trzeba dotrzymać.

- *Jei pazajēme, ka napascēškūte* (napasaceiškūte) **nikam.** (B38)
 Jej paza-jemia, ka napaścieszka nikām
EN She promised not to tell anybody.
PL Ona obiecała, że nie powie nikomu

- pasalūbt** VERB I-E **EN** manage, do well, succeed **LV** paveikties **PL** udać się; ← **lūbtis**
- *Beja t aids vīns, kur (kurs) lēce iz augši, tik jam napazalūbēs* (napasalūbe)! (B52)
 Bieja tajds wins, kur lacia iz-aūkszi, tik jam na-pazałubiaś!
EN There was one who jumped high, but he didn't succeed!
PL Był taki jeden, który skakał do góry, tylko mu się nie udało!

- pasapruoveit** VERB II **EN** recover **LV** kļūt vessels **PL** wyzdrowieć; cf. **apsaprouveit**
- *Kieniņš (kieneņš) prīcojās, bučoj jū, ruods, ka jis pazapruoveja jau i vad jū iz sovu sīvu!* (B48)
 Kienińcz pricojaś, buczoj ju, rods, ka jis paza-prowiaja jaū i wiad' ju iz soū sīwu!
EN The king rejoiced, kissed him, happy that he was recovered, and took him to his wife.
PL Król cieszy się, całuje go, rad, że wyzdrowiał i prowadzi go do swojej żony.

- pasarimt** VERB I-A **EN** calm down **LV** nomierināties **PL** uspokoić się
- *Juoņs kai aizklīdze trešu reizi: "Nūstoj, naper! Tys tovs, na svešs!" – jei tūlaik pazarīmās (pasarima) pavysom (pavysam), tik kluseņom zvīdzze.* (B52)
 Joń kaj ajzklidzia treszu riejzi: "Nustoj, napier! tys toūs, na świeższ!" – jej tułajk pazarimas pawyssom, tik kłusieniom żwidzia.
EN John shouted a third time: "Stop, don't kick! It is yours, not a stranger!" Now she calmed down, only neighed quietly.
PL Janek jak krzyknął trzeci raz: „Stój, nie bij! to twoje, nie cudze! ona się uspokoiła zupełnie, tylko po cichu rżała.

- pasastateit** VERB III **EN** stand up **LV** nostāties, celties **PL** stanąć; ← **pastateit; stateitis**
- *Buoba pazastateja iz kuoju, suoka plauksist (plaukstys sist), smītis i doncuot pa ustobu!* (B21)
 boba paza-statieża iz koju, sôka płaūksiśť, śmitiś i doncot' pa ustobu!
EN The wife stood on her feet, clapped her hands, laughed and danced around the cottage!
PL baba stanęła na nogi, zaczęła klaskać w dlonie, śmiać się i tańczyć po izbie!

- pasataiseit** VERB III **EN** become, turn (into), regain **LV** pārvērsties **PL** powrócić (do dawnego stanu), zrobić się, odzyskać
- *Aleksandra otkon pazataiseja t aids, kai beja seņuok.* (B48)
 Aleksandra otkon paza-tajsieja tajds, kaj bieja sieniok

EN Aleksandra regained his former build.

PL Aleksander znowu zrobił się takim, jak był dawniej

pasaūls NOUN, M [D2] **EN** world **LV** pasaule **PL** świat

- *Ok, kungi žieleigī! Navā juo iz pasauļa, jau nūmyra!* (B21)
Ok, kungi želejgi! nawa jo iz pasaūla, jaū nu-myra!
EN Oh, honourable gentlemen! He is not in this world anymore, he has died!
PL Ach, panowie łaskawi! niema go na świecie, już umarł!
- *Sazajēmēs (sasajēme) i nūguoja par pasaūli maklātu bailis.* (B41)
saza-jemiaś i nu-goja par pasaūli makłatu bajliś
EN He took off and went away to search for fright in the world.
PL zebrał się i poszedł w świat szukać stracha.

pasavērt VERB I-E (*ver, vēre*) **EN** look (back) **LV** paskatīties **PL** oglądać się, spojrzeć, zobaczyć ← **vērtīs**

- *Pazaverās (pasaver) atpakaļ, – stuov sīva iz jumta, bolta.* (B30)
Paza-wieras atpakal, – stoū sīwa iz jumta, bolta.
EN He looked back – his wife was standing on the roof, in white.
PL Ogląda się – stoi żona na dachu, biała.
- *Pazavēre ierzeļs iz jū ar guņs acim i rāc kai pārkiuņs, spuordās (spuorduos) ar nogim!* (B49)
Paza-wiera jerziels iz ju ar guńćś acim i râc kaj parkiūns, spordas ar nogim!
EN The stallion was looking at him with eyes of fire, growling like thunder, kicking with his hooves!
PL Spojrzał ogier na niego oczami ognistemi, i zarzął jak piorun, zaczął grzebać kopytami!
- *Jī navirej jam, īt poši pazavārtu.* (B08)
Ji na-wiriej jam, it poszi pazawartu
EN They didn't believe him and went themselves to have a look.
PL Oni mu nie wierzą, idą sami zobaczyć

pasavuiceit VERB III **EN** learn **LV** iemācīties, pamācīties **PL** nauczyć się, zrobić się, stać się; ← **vuiceitīs, pavuiceit**

- *Nu tuo laika jis i pazavuiceja i turēja lobuoku sirdi deļ biedeigūs.* (B06)
Nu tô ļajka jis i paza-wujcieja i turieja łoboku sirdi diel biediejgus.
EN He learned from this time and from then on had a better heart for the poor.
PL Odtąd zrobił się litościwy i miał lepsze serce dla biednych.

paska NOUN, F [D4] **EN** firkin **LV** (Luk: ‘koka trauks ar vāku un osām sviesta, biez-pienā vai tauku glābāšanai’) **PL** faska

- *A, īšu, bruoleiši! Toļko īdūdit maň svīksta pasku i maizis kukuli!* (B31)
A, iszu, brolejszi! tolko i-dudit mań świksta pasku i majzis kukuli!
EN Aye, I'll do it, dear brothers! Just give me a firkin of butter and a loaf of bread!
PL Pójdę bracia! tylko dajcie mi faskę masła i kukiełkę chleba.

pastateit VERB III EN put LV nolikt, novietot PL postawić; → **pasastateit**; cf. **dastateit**

- *Pajēme, pīleja pīna bļūdā i pastateja iz golda, i keiseļa bļūdu pastateja.* (B17)

Pa-jemia, pi-leja pīna bludā, i pa-statieja iz golda i kiejsiela bludu pa-statieja
EN He took a bowl and poured milk and put it onto the table and put a bowl with jelly there as well.

PL Wziął, nalał mleka do miski i postawił na stole, do drugiej kisielu nalał postawił

pašķinķuot VERB II EN give as present LV uzdāvināt PL darować

- *A jei pajam, pašķiņkoj jam gradzyna, ka jei jau pi cyta naīs!* (B45)
a jej pa-jem, pa-szkińkoj jam gradzyna, ka jej jaŭ pi cyta na iš!
EN And she presented him with a ring and promised to marry no other man!
PL a ona bierze, darowuje mu pierścionek na znak, że za innego nie pojedzie!

pašveikstēt VERB III EN whisper LV pačukstēt PL poszeptać ← šveikstēt

- *Rogona pašveikstēja* (pasašeikstēja) *ar jū i prosa, kab jis pi-jimtu itū buobu iz nakts puorgulēt.* (B38)
Rogona pa-szwejkstaja ar ju i prosa, kab jis pi-jimtu itu bobu iz nakt's por-gulat'
EN The witch whispered with him and asked him to take that woman with him for one night.
PL Czarownica poszeptała z nim i prosi, żeby przyjął tę babę na noc

patmalis NOUN, F [D4] PLURAL EN mill LV dzirnavas PL młyn

- *I soka iz kieniņu* (kienę), *ka Palnuruška lyls stypryniks ir; daudzi spāka tur, kai pajēme ar vīnu rūku patmalu akmini dziernovu, kai laide, to treis versti nūskrēja!* (B45)
I soka iz kieniniu, ka Pałnuruszka łyś stypryniks ir, daudzi spaka tur, kaj pa-jemia ar winu ruku patmalu akmini dziernowu, kaj łajdia, to trejs wiersti nu-skriaja!
EN And the king was told that Cinderboy was a very strong man, that he had much strength, that when he took a millstone with one hand and let it go it flew three versts!
PL I mówią królowi że Popieluch, to wielki siłacz, że jak wziął jedną ręką młynski kamień żarnowy to go aż o trzy wiorsty puścił.

patruopeit VERB II EN be able, manage, know (what to do) LV spēt PL potrafić; cf. **truopeitīs**

- *Jis soka: "Es namuoku spēlēt!" – "Tys nikuo, ka tu namuoki, te taidys kūklis, ka patruopēsi* (patruopeisi) *taipat!"* (B45)
Jis soka: "Eś na môku śpialeł!" – "Tys niko, ka tu na môk, tia tajdys kukliś ka pa-tropiesi taj pat!"

EN That doesn't matter, this is such a kūkle that you will manage anyhow!

PL To nic, że nie umiesz, to taka gęśl, że potrafisz i nie umiejąc!

➤ *Vot, tu beji gudruoks nu myusu, ka patruopeji, kū padarēt (padareit) ar tū bīdaklu!* (B50)

Wot, tu bieji gudroks nu myūsu, ka pa-tropieji ku pa-dariet ar tu bidaklu!

EN We see you were cleverer than we, you knew what to do with this bogey!

PL Tyś był mędrszy ode nas, skoro potrafiłeś dać sobie radę z tem straszydłem!

paūst (U: pavūst) VERB I **EN** smell **LV** paost **PL** powąchać

➤ *Es taidu gobolu skrieju, a mañ i pavūst (paūst) naīdevet i gulit niu vysi!* (B09)

Eś tajdu gobołu skrieju, a mań i pa-wuśť na-i-diewiat i gulit niū wisi!

EN I ran such a long way, but you didn't give me even something to smell and now you are all asleep!

PL Ja taki kawał leciałem, a mnie i powąchać nie daliście i leżycie teraz wszyscy!

pavīreit VERB II **EN** believe **LV** ticēt **PL** wierzyć; ← **vīreit**

➤ *Kū tu mañ runoj bļieņus? Es pavīreišu tev taidu glupu runu!* (B52)

Kienińcz soka: "Ku tu mań runoj bleńć? Eś pawiriejszu tieū tajdu głupu runu!"

EN The king said: "Why are talking nonsense? You think I will believe such silly talk!"

PL Król mówi: „Co ty mi gadasz głupstwa? Ja uwierzę takiemu głupiemu gadaniu!”

pavuiceit VERB III **EN** teach **LV** pamācīt **PL** nauczyć; ← **vuiceit**; → **pasavuiceit**

➤ *Suok stuostēt (stuosteit) vecei vysys sovys nalaimis i prosa, lai jei pavuicātu (pavuiceitu), kai jam daīt iz kieniņa (kienęna) sātu?* (B45)

sôk stośięt' wiaciaj wysys soūys naļajmiś i prosa, laj jej pawujcaju, kaj jam da-it iz kieninia satu?

EN He began to tell the old woman about his misfortune and asked her to teach him how to reach the king's house.

PL zaczyna opowiadać babce wszystkie swoje nieszczęścia i prosi, żeby go nauczyła, jak trafić do pałacu królewskiego?

pazeit VERB I-A (*zeist, zyna*) **EN** understand, recognize **LV** saprast, atskārst **PL** poznać; cf. **dasazeit, pīsazeit**

➤ *Jis it apleik ap jom, navar pazeit kura vydā juo, – vysys leidzanys (leidzonys) kai vīna!* (B49)

jis it aplejk ap jom, nawar pa-ziejt' kura wydā jō, – wysys lejdzanys kaj wina!

EN He went around them, he could not understand which of them was his [girl] – they were all alike!

PL On idzie dokoła, nie może poznać, która jest jego, – wszystkie są jednakie jak jedna!

- *Vylks pazyna, ka jei apmuoneja jū, aizsynda.* (B19)
 Wyłks pa-zyna, ka jej ap-monieja ju, ajz-synda
EN The wolf recognized that the fox had duped him and got very angry.
PL Wilk poznał, że oszukała go, zgniewał się

pazuse NOUN, F [D4] **EN** armpit **LV** paduse **PL** pacha

- *Jis tū vuorpsti sagiva i puorlauze iz ceļu, par kreisū placu puorsvīde, zam lobuos pazusis izgiva.* (B41)
 Jis tu worpsti sa-giwa i porlažia iz cielu, par krejsu placu por-świdia
EN He took the spindle and broke it on his knee, threw it over his left shoulder and caught it under his right armpit.
PL On to wrzeciono złapał i złamał na kolanie, przez lewe ramię przerzucił, pod prawą pachą chwycił

pazvoleit (U: pazvaleit or pazvalēt) VERB II **EN** allow **LV** atļaut **PL** pozwolić

- *Prosa jis tāvu ar muoti, lai jam **pazvalej** pajemt (pajimt) jū sev par sīvu.* (B47)
 prosa jis tawu ar moti, taj jam pa-zwalej pa-jemt' ju sieū par sīwu
EN He asked his parents to allow him to take her for a wife.
PL prosi on rodziców, żeby mu pozwolili wziąć ją sobie za żonę
- *Kas tev **pazvoleja** īt te i sēdēt?* (B41)
 kas tieū pa-zwoleja it tia i siadiat?
EN Who allowed you to come and sit here?
PL kto ci pozwolił przyjść tu i siedzieć?

pažyčeit VERB II **EN** borrow **LV** aizņemties **PL** pożyczyć; ← **žyčeit**

- *Es jau jiusu naudu naturu vaira! Łauds sakrita (sakryta) iz mane, kas **pažyčeja**, a kas otkon apzoga mani, es tagad biedeiguoks, kai beju seņuok!* (B21)
 Eś jaū jiūsu naudu na turu wajra! Laūd's sa-krita iz mania, kas pa-zyczeja, a kas otkon ap-zoga mani, eś tagad biediegoks, kaj bieju sieniok!
EN I don't have your money anymore! Folk came to me and borrowed, others stole from me, now I am poorer than I was before!
PL Ja już waszych pieniędzy nie mam więcej! Ludzie zbiegli się do mnie; kto pożyczył, a kto znów okradł mię, ja teraz biedniejszy, niż byłem dawniej!

peicka NOUN, F [D4] **EN** whip **LV** pātaga **PL** bat

- *Giva **peicku**, suoka buobai sist par dzeislom!* (B21)
 Giwa piejckui, sôka bobaj siš' par dziesłom!
EN He took the whip and began to whip his wife's thighs.
PL Chwycił bat i zaczął babie bić po łydkach!
- *Zyrgam beja zalta sadli, sudobra īmovi i zalta **peicka**.* (B52)
 zyrgam bieja załta sadli, sudobra imowi i załta piejcka
EN The horse had a golden saddle, a golden bridle and a golden whip.
PL koń miał złote siodło, srebrną uzdę i złoty bat.

petle NOUN, F [D5] EN noose LV cilpa PL pętla

- *Jis pajēme viervi, pataiseja petli i svīde kluseņom tam vylkam iz kokla.* (B21)
Jis pa-jemia wierwi, pa-tajsieja pietli i świdia kłusieniom tam wyłkam iz kokła.
EN He took a rope, made a noose and threw it quietly around the wolf's neck.
PL Wziął powróz, zrobili pętlę i rzucił cichutko temu wilkowi na szyję

pieč ADVERB EN then, afterwards LV pēc tam PL potem

- *Pozaver (pasaver), a tī nu grīstu izkar kuoji (kuoju) plyku, pieč i ūtru.* (B41)
Poza-wier, a ti nu gristu iz-kar koji płyku, piecz i utru
EN He noticed a bare foot hanging from the ceiling, then a second one appeared.
PL Patrzy, a tam z powały spuszcza się nogą gołą, potem druga

piečuok ADVERB (COMPARATIVE OF piec) EN then, later LV vēlāk PL potem

- *Tu najem naudu, pajem ūglis, par tū, ka piečuok nu naudys byus ūglis, a nu ūglu byus nauda!* (B36)
tu na-jem naüdu, pa-jem ugļiš, – par tu, ka pieczok, nu naüdys byuš ugļiš, a nu ugļu byuš nauda!
EN Don't take the money, take the coals! For later the money will turn into coals and the coals into money.
PL nie bierz pieniędzy, bierz węgle, – dlatego, że potem z pieniędzy zrobią się węgle, a z węgli pieniadze!
➤ *A tī vuoceiši (vuocīši) tam laikam turēja kēvi pa nedeļai, paprīšku vacuokīs (vacuokais), piečuok vidišķīs (vidiškais), piečuok jaunuokīs (jaunuokais).* (B21)
A ti wociejszi, tam łajkam, turiaja kiawi pa niedielaj, pa priszku wacokijš, pieczok widiszkijs, pieczok jaūnokijš.
EN Meanwhile the Germans kept the mare each for a week, first the eldest, then the middle one, then the youngest.
PL A ci niemcy tymczasem, trzymali klacz po tygodniu, najpierw starszy, potem średni, potem młodszy.

pierdukne (U: pierdokne) NOUN, F [D5] EN sleeve LV piedurkne PL rękaw

- *Tei jaunuokuo ād gali, suleņu lej vīnā pierdoknē* (pierduknē), a ūtrā lik kau-lus. (B46)
tiej jaūnokoa ad gali, suleniu lej winā pierdokniā, a utrā lik kaūlys
EN The youngest ate meat and poured the gravy into one sleeve and put the bones into the other sleeve.
PL ta najmłodsza je mięso, polewkę leje do jednego rękawa, a do drugiego kładzie kości
➤ *Pajēme jei vacū kraklu bez pierdokņu* (pierdukņu), pajēme lyndrakus nūpleisušus, vysi cauri, skustu malnu, vacu. (B26)

Pajemia jej wacu krakļu biez pierdokniu, pajemia īyndraks nu-plejsuszsz,
wysi caūri, skustu małnu, wacu

EN She took an old shirt without sleeves, a torn skirt, with holes in it, an old
black kerchief.

PL Wzięła starą koszulę bez rękawów, wzięła spodnicę podartą, dziurawą,
chustkę brudną, starą

pile NOUN, F [D5] **EN** castle **LV** pils **PL** zamek

- *Byus natuoļ tī pile, tamā pilī dzeivoj rogona.* (B38)

Byūš na tol ti pila, tamā pilī dziejwoj rogona

EN Nearby is a castle and in this castle lives the witch that has your husband.

PL Będzie nie daleko zamek, w tym zamku mieszka czarownica

- *Jis paklauseja, nūguoja iz pogulmu (pogolmu) kieniņa (kieneņa) pilē.* (B45)

Jis pa-klaūsieja, nugoja iz pogułmu kieninia pila

EN He listened and went off to the court at the king's castle.

PL Usłuchał, poszedł na podworzec zamku królewskiego

piļnavuot (U: piļnavāt, piļnavuot) VERB II **EN** watch, observe, guard **LV** uzmanīt, uzraudzīt **PL** pilnować; → **nūpiļnavuot**

- *Jei izsyuta sovu meitu pyrmū iz goni, ar tū buorineiti leidza, i soka:
“Piļnavoj, kas jai paleidz tī darēt (dareit)!?”* (B25)

jej izsyūta soū miejtu pyrnu, iz gonim, ar tu borinieji lejdza, i soka: „Pil-
nawoj, kas jej palejdź ti dariet!”

EN She sent her first daughter out with the cattle together with the orphan girl
and said: “Watch and find out who helps her to do so!”

PL posłała swoją starszą córkę paść, z tą sierotką razem i mówi: „Pilnuj i zo-
bacz kto jej tam pomaga w robocie!”

- *Saber klietī tū naudu i dastota duraku, kab jis piļnavātu* (piļnavuotu). (B31)

sa-bier kletī tu naūdu i da-stota duraku, kab jis pilnawatu

EN They poured the money into the barn and left the fool there to watch it.

PL zsypali pieniądze do śpiczlerza i postawili durnia, żeby pilnował

piļns, -a ADJECTIVE **EN** urgent **LV** steidzams **PL** pilny

- *Syuta piec jū (juo), kab jis tiuleň atbrauktu, ka ir piļna runa!* (B48)

Syūta piec ju, kab jis tiūleń at-braūktu, ka ir pilna runa!

EN He sent for him, he should come at once, he had to talk to him urgently.

PL Posyła po niego, żeby zaraz przyjechał, że jest pilny interes!

pīpyrynuot VERB II **EN** hatch eggs (in great number) **LV** pieperināt **PL** wysiedzić (jajka)

- *Par cik godu, tūs bārnus daudzi pīpyrynuoja.* (B48)

Par cik godu, tus barns daūdži pi-pyrynoja

EN Many years later she had hatched many more children.

PL W kilka lat, tych dzieci dużo się wyległo

pīsavuiceit = pīvuiceit VERB III EN teach LV pamācīt PL nauczyć

- *Peleite i būrt pīzavuiceja* (pīsavuiceja = pīvuiceja) jū. (B31)
pielejtie i būrt' piza-wujcieja ju.
EN The little mouse had taught him magic as well.
PL myszka i czarować go nauczyła.
- *Tu jai tuos spaļvenis nūžūdz, to jei pīzavuiceis* (pīvuiceis) tevi, kū tev vēl darēt. (B49)
Tu jej tos spalwieniś nu-zudź, to jej piza-wuciejś tiewi, ku tieū wial dariet.
EN Steal these feathers from her and she will teach you what to do further.
PL Ty jej te pióra ukradnij, a ona cie nauczy, co masz jeszcze robić!"

pīsazeit VERB I-A (*zeist, zyna*) EN admit, confess LV atzīties PL przyznać się; cf. **dasa-zeit, pazeit**

- *Ar skusteņu apzasiejs, par tū, ka kauns pīzazeit, ka auss navā.* (B49)
ar skuštieniu ap-zasiejś, par tu, ka kaüns piza-ziej', ka ausi nawa
EN With a kerchief tied around his head, for he was ashamed to admit that he was lacking an ear.
PL chusteczką obwiążany, bo mu wstyd przyznać się, że ucha nie ma
- *Kieniņš (kienēnš) redz, ka tei pravda, – jī tiulei pīzazyna i poši pi vysa.* (B52)
Kienińcz riedź, ka tiej praūda, – ji tiuleń pizazyna i poszi pi wyssa
EN The king saw that this was the truth. They also confessed everything themselves at once.
PL Król widzi, że to prawda, oni zaraz się przyznali sami do wszystkiego

pistons NOUN, M [D1] EN percussion cap LV pistons PL piston (SPWN: ‘w dawnej ręcznej broni palnej: mosiężna lub miedziana spłonka zawierająca masę palną wybuchającą po uderzeniu kurka’)

- *Pībēre pylnu blisi poroka i skrūšu, i pītonu salyka divpadsmit.* (B09)
pi-biera pylnu blisi poroka i skruszu, i pistonu sa-łyka diūpaćmit
EN They poured the gun full with powder and pellets, and put together twelve percussion caps.
PL nasypali pełną strzelbę prochu i śrutu, i pistonów włożyli 12

pīvuiceit (U: pīvuiceit, pīvuicēt, pīsavuiceit) VERB III / II EN teach LV pamācīt, iemācīt PL nauczyć; ← **vuiceit**

- *Jis suok stuostēt jai vysu i prosa, lai jei pīvuica jū, kū jam darēt (dareit) i kai nūt tuoļuok.* (B49)
jis sōk stośtať' jej wysu i prosa, laj jej pi-wujca ju, ku jam dariet i kaj nu-it tolok?
EN He started to tell her everything and asked her to teach him what to do and how to get on.
PL zaczyna opowiadać jej wszystko i prosi, żeby go nauczyła co ma robić i jak iść dalej?

- *Buobeñ mīluo, pīvuicej* (pīvuici) *tu mani, kū mañ darēt* (dareit), *kab juos dabuot!* (B46)

Bobień miło, pi-wujciej tu mani, ku mań daret, kab jos daboł!

EN My dear woman, please teach me what I have to do to get her!

PL Babulko miła, naucz mnie, co mam zrobić, żeby ją dostać?

pīvuoreit VERB II + GENITIVE **EN** cook (a certain amount) **LV** pievārīt **PL** ugotować

- *Izvuoreja ēst galis, daudz galis pīvuoreja tuos* (tuo) *uozeiša, kurs beja nūsysts.* (B02)

iz-woriaja ašt galis, daūdž gališ piworiaja tos oziejszi, kurs bieja nusysts

EN She cooked meat, a lot of meat from the billy goat that had been killed.

PL ugotowała mięsa, dużo mięsa z tego koziółka, który był zabity

pleikšāt VERB II **EN** splash **LV** plīkšķēt **PL** plusnąć

- *Voi dzierdieji, sīven, kai pleikšāja, ka es jū svīžu azarī* (azarā)? (B16)

Woj dzierdiejji, sīwień, kaj plejkszaja, ka eś ju świžu azari?

EN Did you hear, darling, the splashing when I threw him into the lake?

PL Słyszałaś żoneczko, jak plusnęło, kiedy go wrzuciłem do jeziora?

pluovuot VERB II **EN** swim, float **LV** peldēt **PL** pływać

- *Redz azari (azaru), a iz tuo azara pluovojoj spaneits zalta iz sudobra važenu.* (B45)

Riadź azari, a z [!] to azarā płowej spaniejts załta iz sudobra ważeniu.

EN They saw a lake and drifting upon it a golden bucket on a silver chain.

PL Widzą jezioro, a na tem jeziorze pływa koneweczka złota na srebrnym łańcuchu.

poduška NOUN, F [D4] **EN** cushion **LV** spilvens **PL** poduszka

- *Vēriņ, paplēs tu mañ vīnu podušku, kura ir ar puku!* (B10)

Wiejriń, – pa plaś tu mań winu poduszku, kura ir ar puku!

EN Dear man, rip off a cushion for me, one with feathers!

PL Mężulku, rozpruj ty mi poduszkę, tę puchową!

pogolms (U: pogulms) NOUN, M [D1] **EN** courtyard, court, yard **LV** pagalms **PL** podwórzec

- *Nūnes tu da muna pogulma* (pogolma) *mani!* (B23)

nu-niaś tu da muna pogułma mani!

EN Carry me to my yard!

PL zanieś mię na mój podwórzec!

- *Nūguoja iz pogulmu* (pogolma) *kieniņa* (kieneņa) *pilē.* (B45)

nugoja iz pogułmu kieninia pila

EN He went off to the court at the king's castle.

PL poszedł na podwórzec zamku królewskiego

pokoja NOUN, F [D4] **EN** room **LV** istaba, telpa **PL** pokój

➤ *Verās, vīnā **pokojā** guļ nabašnīki, ūtrā **pokojā** pakuortys vysaidys drēbis, iz sīnu kar (karinej) nāži, zūbini (zūbyni), blisis, a trešā **pokojā** golds apsagts deļ divpadsmit cylvāku i poši lobuokt iedīni stuov salykti iz golda.* (B47)

Wieras, winā pokojā gul nabaszniki, – utrā pokojā pakortys wysajdys driabiš, – iz sinu kar nazi, zubini, blisis, – a treszā pokojā gołds ap-sakts diel diūpaćmit cylūaku i poszi łoboki jedini stoū sa-likti iz gołda.

EN She saw that there were corpses in one room – in the next room all kinds of clothes were hung – knives, swords, guns hung on the wall – but in the third room a table was laid for twelve persons and the very best food stood ready on this table.

PL Patrzy, w jednym pokoju leżą nieboszczyki, – w drugim pokoju powieszone różne ubrania, – na ścianie wiszą noże, pałasze, strzelby, – a w trzecim pokoju stół nakryty dla dwunastu ludzi i najlepsze potrawy stoją na stole.

➤ *Staiguoja jei pa vysom **pokojom** i breinīs jei, kam jis nalyka jai it tymā kambari?* (B30)

Stajgoja jej pa wysom pokojom i briejniś jej, kam jis na łyka jej it tymā kambari?

EN She walked about all rooms and wondered why he had barred her to go into this chamber.

PL Chodziła ona po wszystkich pokojach i dziwi się, czemu nie kazał jej iść do tej komory?

pokojis NOUN, F [D4] **PLURAL** **EN** inside (of a house) **LV** iektelpas, mājas iekša **PL** wnętrze, wewnątrz (pokoju)

➤ *Aleksandra soka: "Ved mani **pokojuos**, es tev izstuostēšu (izstostešu) vysu!" Jis pajēme jū **pokojuos*** (B48)

Aleksandra soka: "Wiad mani pokojōs, eś tiewi iz-stośtieszu wysul!" Jis pajemia ju pokojōs

EN Aleksandra said: "Take me inside, I will tell you everything!" He took him inside.

PL Aleksander mówi: „Prowadź mię do pokoju, opowiem ci wszystko!” – On wziął go do pokoju

➤ *Daīt jis da kriumeņu (kryumeņu), atzasāst i sēd! Izskrīn nu **pokoju** kungs.* (B36)

da-it jis da kriūmieniu, adza-sast i siad! – Iz-skriń nu pokoju kungs

EN He came to a grove and sat down to rest. A gentleman rushed out of his house.

PL przyszedł do gaju, siadł i siedzi. Wybiega z pokoju pan

pokoruots, -a ADJECTIVE **EN** scraggy **LV** matains, pinkains **PL** kosmaty

➤ *Voi tovam veiram beja četris (četrys) kuojis? Voi beja garis (garys) auss? Voi beja eisa buordeņa i rogi līli (leli)? Voi jis bejis (bejs) vyss **pokoruots?*** (B22)

Woj toūam wiejram bieja czetris kojis? Woj bieja garis aūšš? Woj bieja ejsa bordienia i rogi lili? Woj jis biejiš wyss pokorots?

EN Did your husband have four legs? Did he have long ears? Did he have a short beardy and long horns? Was he scraggy all over?

PL Czy twój mąż miał cztery nogi? czy miał długie uszy? czy miał krótką bródkę i wielkie rogi? Czy był cały kosmaty?

pokota NOUN, F [D4] **EN** atonement **LV** vainas, grēku izpirkšana **PL** pokuta

➤ *Itys beja tev **pokota** par grākim, kam tu biedeigu naīredzieji i mani dzini (dzyni) uorā.* (B06)

Itys bieja tieu pôkota par grakim, kam tu biediejgu nai-riedzieji i mani dzini ora

EN This was the atonement for your sins, because you hated the poor and chased me out.

PL To była dla ciebie pokuta za grzechy, za to, że biednych nie cierpiałeś i mnie wypędziłeś

polkovniks NOUN, M [D1] **EN** colonel **LV** pulkvedis **PL** półkownik

➤ *Īdeve jam kieniņš (kieneņš) laivu i vēl divi lyluokūs (leluokūs) paleigam, **polkovniku** i kapitanu.* (B50)

I-diewia jam kienińč łajwu i wial diwi łyłokus palejgam, połkoūniku i kapitanu

EN The king gave him a boat and two officers as assistants, a colonel and a captain.

PL Dał mu król czólno i jeszcze dwu starszych do pomocy, półkownika i kapitana

pop NOUN, M [D1] **EN** pope (orthodox priest) **LV** pops (pareizticīgo baznīcas garīdznieks) **PL** pop

➤ *Nūguoja i stuov, i redz – īt **pop**.* (B22)

Nu-goja i stow', i riadź – it popś...

EN He went and stood, and he saw the pope coming.

PL Poszedł i stoi; widzi – idzie pop....

➤ *A tys duraks, atguojis (atguojs), soka iz **popa** sīvu: Es **popu** nūsytu, bet tu jam bēris sataisi!* (B22)

A tys duraks, atgojis, soka iz popa sīwu: Eś popu nu-sytu, bet tu jam biariš sa-tajsi!

EN Meanwhile the simpleton came to the pope's wife and said to her: I have killed the pope, give him a funeral!

PL A ten głupi, przyszedłszy, mówi do popadzi: Ja popa zabiłem, ale ty jemu zrób pogrzeb!

poroks NOUN, M [D1] **EN** gunpowder **LV** pulveris **PL** proch

➤ *Pībēre pylnu blisi **poroka** i skrūšu.* (B09)

pi-biera pylnu blisi poroka i skruszu

EN They poured the gun full with powder and pellets.
PL nasypali pełną strzelbę prochu i śrutu

postnys, -a ADJECTIVE **EN** Lenten **LV** gavēņa **PL** postny

- *Dūtu šei tev ēst, a vot bāda, ka postnys iedīns* (iedīns). (B17)
Dutu szej tieū aš', a wot bada, ka postnys jedinis
EN I would give you something to eat, but the trouble is, we have Lenten fare.
PL Dałabym ci jeść, ale teraz u nas jedzenie postne

praseit VERB III **EN** ask (for sth.), beg **LV** lūgt **PL** prosić; → **praseitīs, aizpraseit, puorpraseit, sapraseit**

- *Jis prosa: "Na soki!"* (B18)
Jis prosa: "Na soki!"
EN "Don't tell!" he begged.
PL On prosi: „Nie mów!”
- *Klabynoj pi durovu, prosa, kab īlaistu.* (B45)
kłabynojoj pi durowu, prosa kab i-ļajstu
EN He banged at the door, asked to be let in.
PL puka do drzwi, prosi, żeby go puścili

praseitīs VERB III + INFINITIVE **EN** ask (for sth.) **LV** lūgt **PL** prosić; ← **praseit**

- *Padeve jai lobu wokoru i prosās* (prosuos) *puorgulēt.* (B38)
Pa-diewia jej łobu wokoru i prosas por-gulat'.
EN She wished her a good evening and asked to stay for the night.
PL Przywitała się i prosi o nocleg.

pravda NOUN, F [D4] **EN** truth **LV** patiesība, taisnība **PL** prawda

- *Na pravda, na pravda, veiriņ (veireņ), kū jis maloj?* (B18)
Na praūda, na praūda, wiejriń, ku jis mało?
EN Not true, not true, darling, he's telling lies!
PL Nie prawda, nie prawda, mężulku, on kłamie?
- *Redziesi tiuleņ, tēt, ka es pravdu stuostu!* (B52)
riedziesi tiūleń, tiat', ka eś praūdu stostu
EN You will see at once that I am telling the truth, daddy.
PL zobaczysz zaraz tato, że prawdę mówię

pret (U: pet, pret) PREPOSITION + ACCUSATIVE

¹ **EN** opposite, in front of, towards (someone) **LV** pret, pretī **PL** przed

- *A gaiļs stuoja pret jū i otkon aizdzīduoja.* (B04)
a gajls stoja priet' ju i otkon ajz-dzijdoja
EN While the rooster stood in front of him and sang again.
PL a kogut stanął przed nim i znowu zapiął

- *Pataiseja pretim pet* (pret) *azari (azaru) šmuku duorzu.* (B46)
 pa-tajsieja pretim piet' azari szmuku dorzu
EN She made a pretty garden opposite the lake.
PL zrobiła przed jeziorem ładny ogród
- *Atīt iz zalta pili, a tei draudze juo atskrīn pet* (pret) *jū i vaicoj.* (B49)
 At-it iz załta pili, a tiej draūdzia jō at-skrín piet' ju i wajcoj
EN When he came to the golden castle, his friend came running to meet him and asked.
PL Przychodzi do złotego pałacu, a ta przyjaciółka już bieży przed niego i pyta

² **EN** before **LV** pirms **PL** przed

- *I soka tāvs iz dālu: "Atsasvēsim mes, dieļi, pret brūkastim, kuri mes griutuoks (grytuoks), voi tāvs, voi dāls!" – Atsasvērēs (atsasvēre), atsasāda aiz golda, suok ēst.* (B13)
 I soka taūs iz daļu: "Aca-świersiam mies dieleń, priet' brukastim, kuri mies griūtoks, woj taūs, woj dałs!" – Aca-śwariaś, aca-sada ajz gołda, sôk aśt'.
EN Now the father said to his son: "Let's weigh before breakfast, sonny, [and see] who of us is heavier, father or son!" They weigh, sit down at the table and start eating.
PL I mówi ojciec do syna: „Zważmy się synku przed śniadaniem, który z nas cięższy, czy ojciec, czy syn!” – Zważyli się, siedli do stołu, zaczynają jeść.
- *Tūlaik jei palyka par jaunu meitu, tai kai beja pet* (pret) *smierti.* (B41)
 i tułajk jej pałyka par jaunu miejtu, taj kaj bieja piet' śmierti
EN At that moment she became a young girl as she had been before she died.
PL i wtedy ona stała się młodą dziewczyną, taką, jaką była przed śmiercią

prodzeit VERB I-A (*dzan, dzyna*) **EN** chase away **LV** izdzīt, dzīt prom **PL** przepędzić; cf. **dadzeit, rozdzeit**

- *Kieniņš (kieneņs) aizasirdeja, prodzyna jū.* (B52)
 Kienińcz ajzasirdaja, prodzyna ju.
EN The king got angry and chased him away.
PL Król zgniewał się, przepędził go.

prokrist VERB I-A (*kreit, kryta*) **EN** fall through **LV** pārkrist, izkrist cauri **PL** przepaść, zapasć się; cf. **rozkrīst**

- *Jam jī jū, īsvīž upē, tai izdag vysa upe ar guni nu tuo zūbyna, jis vysu izteirej, vysus akmeņus izraun nu upis i pats caur, caur zemem prokreit!* (B29)
 jem ji ju, i-swiż upiā, taj iz-dag wysa upia ar guni nu tō zubyna, jis wyss iz-tejriej, wysys akmieńcz iz-raūn nu upiś i patś caūr, caūr ziemiam pro-kriejt!
EN They took the sword and threw it into the river, and the river burnt all out from this sword, it cleaned everything, tore out all the stones from the river and fell through the ground!

PL wzięli, wrzucili go do rzeki i zapaliła się rzeka ogniem wielkim, a ten pałasz wszystko dno wyczyścił, wszystkie kamienie powyrywał z rzeki i sam do ziemi się zapadł!

propult (U: propułt, propołt) VERB I-A **EN** perish **LV** pazūst, izgaist **PL** zginąć, przepaść

➤ *Tik turīs stipri (stypri), kab tu napakristib, kod es aizazvīgšu, – ka pakrissi, to propułsi.* (B52)

tik turiś štipri, kab tu napakristib kod eś ajzažwigszu, – ka pakričsi, to propulsi

EN Only hold on fast in order not to fall down when I will neigh, – if you fall, you will perish.

PL tylko trzymaj się mocno, żebyś nie spadł, jak ja zarżę, – jak spadniesz, to zginiesz

➤ *Brauks jau bruoļs pakaļ, – kai nūbrauce, i tys propola (propula), palyka par akmini.* (B33)

Braūkś jaū brols pakal, – kaj nu-braūcia i tys propoła, pa-łyka par akmini.

EN Now the brother set off in her pursuit – when he arrived, he perished, turned into a stone.

PL Pojechał po nią brat, – jak pojechał, tak przepadł, i on został kamieniem.

prošom PARTICLE **EN** please, you are welcome **LV** lūdzu, lūdzam **PL** proszę, prosimy

➤ *Verās, atīt tys garīs (garais) i soka: "Dūd maņ paēst!" Jis atsoka: "Prošom, prošom! Ēdi, cik gribi!"* (B50)

wieras, at-it tys garis i soka: "Dud' mań pa-aśt!" – Jis at-soka: "Proszom, proszom! adi, cik gribi!"

EN He saw the tall man coming, who said: Give me something to eat! "He answered: "You are welcome! Eat as much as you want!"

PL patrzy, przychodzi ten olbrzym i mówi: „Daj mi pojeść!” On odpowiada: „Prosimy, prosimy! jedz, wiele chcesz!”

pruoveitīs (iz ceļa) VERB II **EN** get ready (for a journey) **LV** gatavoties celam **PL** zbieać się (w drogę); → **sasapruoveit**; cf. **atpruoveit, izpruoveit**

➤ *Vyss byus reitā agri, toļko pruovejīs iz ceļa, mameņ!* (B38)

Wyss byuś rejta agri tolko prowiejiś iz ciela, mamień!

EN Everything will be there tomorrow morning, just get ready for the journey, mum!

PL Wszystko będzie jutro rano, tylko zbieraj się w drogę, mamo.

puiškinenš NOUN, M [D1] **EN** little boy **LV** puisītis **PL** chłopaczek

➤ *Nūmierst tāvam sīva i pamat treis buorineiši, treis puiškinini (puiškineni)!* (B29)

Nu-mierst tawam sīwa i pa-mat trejs boriniejszi, trejs pujškinini!

EN A father lost his wife, who left behind three orphans, three little boys.

PL Umarła matka i zostawiła troje sierot – trzech chłopaczków

puiškins NOUN, M [D1]. EN boy LV puisis PL chłopak

- *Puorguoja cik godu, izauga tys puiškins lyls (lels), šmuks.* (B45)
Por-goja cik godu, iz-aüğa tys pujszkins łyłs, szmuks
EN Several years passed by, the boy grow up tall and handsome.
PL Przeszło wiele lat, wyrósł ten chłopak duży, ładny

puks NOUN, M [D1] EN down feathers LV putnu dūnas PL puch

- *Jis rozplēš tū podušku, jei likās i voļejuos (voļejās) pa tū puku.* (B10)
Jis roz-plesz tu poduszku, jej likaś i wolejoś pa tu puku
EN He ripped the cushion and she lay down and rolled in the feathers.
PL Mąż rozpruł poduszkę, ona kładzie się i tarza się po tym puchu

pulkā (īt pulkā) ADVERB EN together LV kopā PL tłumem, razem

- *Beja divpadsmit žydu i vysi guoja pulkā.* (B09)
Bieja diūpaćmit żydu i wysi goja pułka
EN There were twelve Jews and they went all together.
PL Było 12 żydów i wszyscy szli tłumem

puorluodāts, -a PARTICIPLE EN spellbound, enchanted LV apburts, nolādēts PL zaklęty

- *Jī nabeja akmini, beja ļauds puorluodāti.* (B33)
ji na bieja akmini, bieja lauds porłodati
EN These weren't stones, but people spellbound.
PL bo to nie były kamienie, a ludzie zaklęci
- *Tu nazini (nazyni), ka jei ira puorluodāta kienineite (kieneneite), valnim atdūta.* (B46)
Tu na zini, ka jej ira por-łodata kieniniejtia, walnim at-duta
EN You don't know that she is an enchanted princess, given to the devils.
PL Wiedz, że ona jest zaklęta królewna, dyabłom oddana

puormaiseit VERB III EN disturb LV iztraucēt PL zakłócać, przerywać

- *Nadreikstēja mišu puormaisēt* (puormaiseit). (B49)
na-driejstiaja miszu por-majiset
EN They did not dare to disturb the mass.
PL nie ośmielili się mszy przerywać

puormaut VERB I-E (*maun, muove*) EN swim across, cross by swimming LV pār-peldēt, peldēt pāri PL przepływać; ← **maut**

- *Gulst iz vādara ar vysom drēbem, maun par upi, nu i puormaun!* (B09)
Gułst iz wadara ar wysom driabiam, maūn par upi, nu i por-maūn!
EN They lay down on their belly with all their clothes, swam across the river and reached the other side.
PL Kładą się na brzuchu w ubraniu, płyną przez rzekę, i przepływają!

- *Nūreja zaļū ūgu, pazataiseja par zivi i puormuove par jiurom.* (B50)
 Nu-rieja zalu ugu, pazatajsieja par ziwi i por-mowia par jiūrom.
 EN He swallowed the green berry, transformed into a fish and swam across the sea.
 PL Połknął zieloną jagodę, stał się rybą i przepłynął przez morze.

puormeit VERB I EN exchange LV pārmainīt PL pomieniać, zamieniać

- *A može tu mań, dieleń, zyrgu sovu pamessi? Tu jauns, es vacs, to tu sev vēl aizdzeivuosi! Mań ir kēveite, puormeisim!* (B39)
 A może tu mań, dieleń, zyrgu soŭ pa-mieśsi? Tu jaŭns, eś wacs, to tu sieū wial ajz-dziejwosi! Mań ir kiewiejtia, por-miejsim!
 EN Maybe, sonny, you can leave me your horse? You are young, I am old, you will find another opportunity! I have a little mare, let's exchange!
 PL A może ty mu synku, konia swego zostawisz? Tyś młody, ja stary, to ty sobie innego znajdziesz! Mam ja kobyłkę, pomieniajmy!

puorpraseit VERB III EN beg pardon LV lūgt piedošanu PL przeprosić; ← praseit

- *Jī puorpraseja jū, ka beja cīši nūmuceiti i apzajēme (apsajēme), ka vairuok tai nadareis!* (B45)
 Ji porprasaja ju, ka bieja ciszi nu-muciejti i apza-jemia, ka wajrok toj na dariejś!
 EN They begged his pardon, they had been very tired and they promised it wouldn't happen again!
 PL Oni przeprosili go, że byli bardzo zmęczeni i obiecali, że więcej tak nie będą robić!

puorsoka NOUN, F [D4] EN fairytale LV pasaka PL bajka

- *Vīns stuosteisim puorsokys, a ūtris (ūtrys) taisneibu stuosteisim!* (B40)
 Wins stośtejsim porsokys, a utris tajśniejbu stośtejsim!
 EN One of us will tell a fairytale but the other will tell the truth!
 PL Jeden, opowiada bajkę, a drugi opowie prawdę!

puorspēlēt VERB II EN lose (a war) LV zaudet PL przegrać

- *Suoka vaidus taisēt (taiseit), jis palaide vucynu, nikuo napaleidz, puorspēlēja vaidu.* (B50)
 sôka wâjds tajsiet, jis pa-łajdia wucynu, niko na-pa-lejdź, por-śpielaja wajdu.
 EN He started a war, let loose the pig, it did not help, he lost the war.
 PL zaczęli wojnę, on puścił barana, ale nic nie pomogło, przegrał wojnę.

pūrs NOUN, M [D1] EN bog, swamp LV purvs PL błoto

- *Īt jau jis, īt, īt, cik verstus puorguoja, cik godu jis guoja, – i mežus puorguoja, i pūrus i cik tiejrumu puorguoja.* (B53)
 it jaū jis, it, it, cik wierstus porgoja, cik godu jis goja, – i mieższ porgoja, i purs i cik tiejrumu porgoja

EN He went off, and he went and he went many versts, many years. He crossed forests and swamps and many fields.

PL idzie on, idzie, idzie, wiele wiorst przeszedł, wiele lat szedł i las przeszedł i błoto i wiele pola przeszedł

- *Cikom jī tī lāduos, aizdzīd gaiļs, nūskrīn valns iz pūru.* (B10)

Cikom ji ti łados, ajz-dzid gajls, nu-skriń wałns iz puru

EN While they were arguing, the cock crowed and the devil ran away into the swamp.

PL Podczas gdy się certowali, zapiał kogut, dyabeł uciekł do błota

pusts, -a (1) ADJECTIVE **EN** empty, deserted **LV** tukšs **PL** pusty; pustka (NOUN)

- *Beja klajumeņš brīsmeigi lyls (lels) i pusts, ni jam īsuokuma nabeja, ni gola, i nabeja iz juo ni laužu, ni zvieru, – vyss pusts.* (B52)

Bieja kłajumieńcz briśmiejgi łyłs i pusts, ni jam isokuma na bieja, ni goła, i na bieja iz jo ni laużu, ni żwieru, – wyss pusts

EN There was a plain, terribly large and empty, it did not have beginning nor end, and on it there were neither people nor animals, everything was empty.

PL Była polana okropnie wielka i pusta, ani początku nie miała, ani końca, i nie było na niej ani ludzi, ani zwierząt, – wszędzie pustka

pusts (2) NOUN, M (unclear category, meaning guessed) **EN** trifle **LV** nieks **PL** głupstwo

- *Kumiels soka: "Tys pusts! Kuo bāduot! Dabuošķūss!"* (B52)

Kumiels soka: "Tys pusts! ko badot'! daboszkuszsz!"

EN The horse said: "That's a trifle! No problem! We will get it!"

PL Konik mówi: „To głupstwo! co się tu trafić! dostaniemy!”

pyrmuok ADVERB **EN** before **LV** iepriekš **PL** pierw

- *A jei nūbrauce da ūzula, nūzavylka i atguoja iz sātu taida murza, taida maļna, kai pyrmuok beja.* (B32)

A jej nu-braūcia da uzuła, nuza-wylka i at-goja iz satu tajda murza, tajda małna, kaj pyrmok bieja

EN Meanwhile she drove to the oak tree, took off the clothes and went home as a mudlark, dirty as she had been before.

PL A ona pojechała do dębu, rozebrała się i przyszła do domu takim smołuchem, taką brudną, jak pierw była

pyune NOUN, F [D5] **EN** barn **LV** šķūnis **PL** stodoła

- *Līk pīgatavēt pyuni i cysu tī pīkluot.* (B44)

Lik pi-gatawiet pyuni i cyssu ti pi-kłot'.

EN He ordered a barn be prepared and hay laid on the floor.

PL Kazał przygotować stodołę i słomy tam posłać.

pyust VERB I-E (*pyuš, pyute*)

I = **LV** pūst **EN** blow **LV** dmuchać, wiać

² **EN** breath **LV** elpot **PL** oddychać

➤ *Jis dūmuja, ka nadzeivs, – daguoja kluotu, redz, ka jis pyuš, tik aizmidzs.* (B21)

jis dumuja, ka nadziejws, – dagoja klotu, riadź, ka jis pyuš, tik ajz-midźš.

EN He thought it (the wolf) was dead. He went near and saw that it breathed, it was only asleep.

PL zdawało się, że nieżywy, – zbliżył się, widzi, że oddycha, tylko zasnął

R

radne NOUN, F [D5] (U: radne [D5], radna [D4]) **EN** relatives, family, kin **LV** radi **PL** krewni, rodzina

➤ *Salos sovu vysu radni, koč aiz kaidam symtam jiusu byutu, tūreiz es jums i vesšu!* (B44)

Sa-łoś soūu wysu radni, kocz ajz kajdam symtam jiusu byūtu, turiejż eś jums i wiežszu!

EN Assemble all your kin so that there be about a hundred of you, then I will take you!

PL Zbierz swoją całą rodzinę, żeby was było więcej niż sto, wtedy ja was zaprowadzę!

➤ *Salos sovys bruoļus vysus i radņu sovu, kab jiusu byutu daudz. tūlaik parunuosim!* (B44)

Sałoś soūys brols wyss i radniu soūu, kab jiūsu byūtu daūdż, tułajk pa-runo-sim!

EN Gather all your brothers and relatives, when there are many of you we will talk about it!

PL Zbierz swoich braci wszystkich i krewnych swoich, żeby was było dużo, wtedy pogadamy!

ragaņs NOUN, M [D2] **EN** dragon, bad wizzard (?) **LV** pūķis, raganis (?) **PL** smok

➤ *Vīnu dīnu padeve zini kieniņam (kieneņam), ka cytā kienistī (kienestē) atzara roda treis ragani, kur (kuri) ēde ļauds, iudini vysu dzēre.* (B45)

Winu dinu pa-diewia zini kieniniam, ka cytā kienišķiaca-roda trejs ragani, kur adia laud's, jiūdini wysu dziera

EN One day the king was informed that there were three dragons (wizards?) in another kingdom who devoured men and drank up all water.

PL Pewnego dnia dali znać królowi, że w drugiem królestwie znalazło się trzech smoków, którzy jedli ludzi, wodę wszystką wypijali

rāna NOUN, F [D4] EN wound LV brūce PL rana

- *Vēl navā rūkys sadzejušys i kuojis sakalečeitys, brīsmeigys rānys!* (B52)
wial nawa rukys sadziejuszis i kojis sakaleczejtys, briśmiejgys ranys!
EN The hands had not yet healed, and the feet were injured, they had terrible
wounds!
PL jeszcze ręce nie zagoiły się, a tu i nogi pokaleczone, w okropnych ranach!

ratavuot VERB || EN rescue, save LV glābt PL ratować

- *Jis i šudiň tī dzeivoj ar kačeiti i ar suneiti, kuri jū ratavuoja nu smierte!* (B34)
Jis i szudiń ti dziejwoj ar kaczejti i ar suniejti, kuri ju ratawoja nu śmiertś!
EN He still lives there today with his cat and his dog, who had saved him
from death!
PL On i dziś tam żyje z kotkiem i z pieskiem, którzy go ratowali od śmierci!

ratunka NOUN, F [D4] EN rescue LV glābiņš PL ratunek

- *Jis atguoja ūtru reizi i prosa ratunkys, kab zūbynu dabuot atpakaļ.* (B50)
Jis at-goja utru riedzi i prosa ratunkys, kab Zubynu dabo' atpakał
EN He came back a second time and asked for rescue, to get back the sword.
PL On przyszedł drugi raz i prosi ratunku, żeby pałasz dostać

raudzeit VERB-III + GENITIVE EN try LV mēgināt PL spróbować, próbować; → **izraud-zeit, paraudzeit**

- *A ka gribi raudzēt* (raudzeit) *laimis, to paraugi!* (B38)
A ka gribi raūdziet łajmiś, to pa-raūgi!
EN But if you want to try your luck, then try!
PL Ale jeżeli chcesz spróbować szczęścia, to spróbuj!
➤ *Nu, i sazalaseja vysi, jaunī kab raudzētu* (raudzeitu) *laimis, vacuokī kab vērtīs, kai jim lūbsīs.* (B52)
Nu, i sazałasieja wyssi, jaūni kab raūdzietu łajmiś, wacoki kab wiartiś, kaj
jim łubsiś.
EN Well, they all came together, the young men to try their luck, the elder to
watch how they succeeded.
PL No, i zebrałi się wszyscy, młodzi, żeby próbować szczęścia, starsi, żeby
patrzeć, jak się im powiedzie.

razboinīks NOUN, M [D4] EN robber LV laupītājs PL rozbójnik

- *Beja cīši lels razboinīks lelā mežā, – jis, kas viņ guoja, kova (kove) zemē.* (B35)
Bieja ciszi lełs razbojniks lelā mieżā, – jis, kas win goja, kôwa ziamia
EN There was a very violent robber who lived in a big wood.
PL Był bardzo wielki rozbójnik w wielkim lesie

reizē ADVERB **EN** along, with **LV** līdzi **PL** razem

➤ *Tys vierss nūguoja reizē, jau jī tagad pīcūs!* (B03)

Tys wierss nu-goja riejzia, jaū ji tagad picus!

EN The bull went with them, now they are already five!

PL Wół poszedł razem, teraz ich pięcioro.

riņdzs NOUN, M [D2]; DIMINUTIVE **riņdzeits** [D2] **EN** circle **LV** riņķis **PL** koļo

➤ *Pajam jei, apvalk treis riņdzi ar kreitu svietetu, vīnu leluoku, ūtru vidišķu, trešu pa vysom mozeņu, stotās (stotuos) iz četru kuoju tymā videņā iz riņdzeišu tūs i stuov.* (B10)

Pa-jem jej, ap-wałk trejs rindži ar kriejtu świetieju, winu lełoku, utru widiszku, treszu pa wysom mozieniu, stotas iz czetru koju tymā widieniā iz rindziejszu tus i stoū

EN She went and drew three circles with sacred chalk, one larger, the second mid-size, the third very small, stepped into the centre of these circles and stood there on hand and knees.

PL Wzięła, zakreśliła trzy koła kredą świętą, jedno większe, drugie średnie, trzecie zupełnie malutkie, stanęła na czterech nogach w tem średnim kole i stoi

rozadzeivuot VERB II **EN** start to keep house **LV** iedzīvoties, iekārtoties **PL** zagospodarować się

➤ *Jī i rozadzeivuoja, i maizis pierka i trauku, i šuo, i tuo, vysa jau jim iraida, – dzeivoj labi.* (B39)

Ji i roza-dziejwoja, i majzis pierka i tračku, i szô, i tô, wysa jaū jim irajda, – dziejwoj labi.

EN They started to keep house, bought bread and dishes, this and that, until they had everything.

PL Zagospodarowali się i chleba kupili i naczynia, i tego i owego, wszystkiego mają, – żyją dobrze.

rozaīt VERB I-A IRREGULAR **EN** separate, disperse **LV** šķirties, iet dažādos virzienos

PL rozejść się

➤ *Ka tuos kuožys pazabeidze, vysi gasti rozaguoja pa sovom pokojom.* (B49)

Ka tos kozys paza-biejdza, wysi gosti roza-goja pa soūom pokojom

EN When the wedding was over, the guests went each one to their rooms.

PL Skoro się to wesele odbyło, i wszyscy goście rozeszli się po swoich pokojach

rozamūst VERB I-A (*mūst, mūda*) **EN** wake up **LV** atmosties, pamosties **PL** zbudzić się; cf. **īzamūst**

➤ *A jī deļ tuo gribēja tuos molkys, kab jim byutu cīts zam golvys, to jī mudruok rozamūss, a kai jim byus meiksts, to jī varbyut dagulēs i da gaismys, at-*

brauks saiminīks i sajims jūs. (B43)

A ji diel to gribieja tos molķys, kab jim byťu cit'ś zam gołwys, to ji mudrok roza-mušś, a kaj jim byťś miejksts, to ji, war byť' da-gulaś i da gajsmys, at-braūkś sajmijniks i sa-jimś jus.

EN But they had wanted those pieces of wood to have something hard under the head, it would make them wake up more quickly, but if it were something soft maybe they will sleep until dawn and the farmer will come home and detain them.

PL A oni dla tego chcieli tego drzewa, żeby im było twardo pod głowę, żeby się przedzej zbudzili, bali się, że jak im będzie miękko, to oni, być może, prześpią do dnia, przyjedzie gospodarz i schwyta ich.

rozasirdeit VERB III **EN** get angry **LV** sadusmoties **PL** (roz)gniewać się; ← **sirdeītīs**; cf. aizasirdeit

➤ *Tāvs rozasyrda ciši! "Kū tu mań taidu blieni runoj?"* (B48)

Taūs roza-syrda ciszi! "Ku tu mań tajdu blieni runoj?"

EN Father got very angry. "What nonsense are you speaking?"

PL Ojciec rozgniewał się bardzo: „Co ty mi takie głupstwa gadasz?”

➤ *Ji ciši rozasirdeja, ka apkova (apkove) vysys.* (B43)

ji ciszi roza-sierdieja, ka ap-kowa wysys

EN They got very angry that she had killed them all.

PL bardzo się gniewali, że wszyscy zabici

rozasmīt VERB I-A (*smej, smieja*) **EN** burst out laughing **LV** aizsmieties **PL** roześmiać się

➤ *Nu, danese jis jū da olys. Vot jei rozasmiejās (rozasmieja) i soka: "Es dzīduoja, ka slyms vasalu nese!"* (B19)

Nu, da-niasia jis ju da olys – wot jej roza-śmiejaś i soka: "Es dzidoju, ka słyms wasała niasia!"

EN Well, the wolf carried the fox to its cave – there it burst out laughing and said: "I was singing that the sick carries the fit!"

PL Przyniósł ją do nory, ona się roześmiała i mówi: „Ja śpiewałam, że słaby zdrowego niósł!”

rozašķiert VERB I **EN** part, drift apart **LV** izšķirties **PL** rozdzielić się, rozstać się

➤ *Juoj tuoļuok, redz, div ūzuli skrīn iz juo taišni, – to sazaīt, to rozašķier, to sazaīt, to rozašķier, tai i skrīn iz juo!* (B45)

Joj tolok, riadź, diū uzuli skriń iz jō tajszni, – to saza-it to roza-szkier, to saza-it, to roza-szkier, taj i skriń iz jō!

EN He rode on and saw two oak trees flying straight in his way – they drifted apart and came together, drifted apart and came together, thus they were flying towards him!

PL Jedzie dalej, widzi, dwa dęby lecą na niego prosto, – to się zejdą, to się rozdzielią, to się zejdą, to się rozdzielią lecą na niego!

- *A Juoņs kai dajuoja, kai aizklīdze, kab ļauds rozaškiertu.* (B52)
 A Jońc kaj dajoja, kaj ajzklidzia, kab laūd's rozaszkier
 EN But John approached and shouted that the people should make way.
 PL A Janek jak przyjechał, jak krzyknął, żeby się ludzie rozstąpili

rozciest VERB I-A (*cierš, cierta*) EN cut into parts LV pārcirst PL podzielić (na części)

- *Krīvs nūkaun viersi, nūplēš uodu i gali rozciēš pa pusei.* (B23)
 Kriūs nu-kaūn wiersi, nu-plesz odu i gali roz-ciersz pa pusaj
 EN The Russian slaughtered the ox, tore off the skin and cut the meat into two parts.
 PL Moskal zarżnął wołu, złupił skórę, mięso podzielił na połowę

rozdzeit VERB I-A (*dzan, dzyna*) EN drive (an animal on) EN iedzīt, iedzenāt PL roz-pędzić; cf. dadzeit, prodzeit

- *Dajuoja da tuo kolna, ka rozdzyna zyrgu, kai skrēja, ar reizi iz pus kolna izskrēja!* (B24)
 Da-joja da to kołna, ka roz-dzyna zyrgu, kaj skriaia, ar riedzi iz puś kołna iz-skriaia!
 EN He came to the mountain, drove his horse and came up in one rush to the middle of the mountain.
 PL Przyjechał do tej góry, jak rozpedził konia, jak skoczył, od razu do pół góry wleciał!

rozgrīzt VERB I-E (*grīž, grīze*) EN slice, split LV sagriezt PL rozkroić, rozciąć; cf. padgrīzt

- *Boguotīs (boguotais) pajēme nazi, rozgrīze jam viedereņu, zarnenis izlaide i īsvīde jū mežā!* (B42)
 Bogotyjs pa-jemia nazi, roz-grizia jam wiederieniu, zarnieniš iz-ļajdia i i-świdia ju miežā!
 EN The rich man took a knife and split his belly, let out the bowels and threw him into the wood!
 PL Bogaty wziął nóż, rozciął mu brzuszek, kiszczki wypuścił i rzucił go w lesie.

rozjaukt VERB I-E (*jauc, jauce*)

¹ EN mix LV sajaukt PL rozmieszać

- *Asni rozjauce ar iudini i salēja jai zam uodys.* (B21)
 ašni roz-jaūcia ar jiūdini i saleja jaj zam odys
 EN He mixed the blood with water and poured it under the skin.
 PL krew rozmieszał z wodą i wlał jej za skórę

² EN smash (to parts) LV izjaukt PL rozwalić

- *Votjis nūmauce zāboku (zuoboku) nu kairuos kuojis, laide iz krūgu, ka krūgu rozjauce i vīnam saldatam pīri rozsyta!* (B45)

Wot jis nu-maŭcia zaboku nu kajros kojis, ľajdia iz krugu, ka krugu roz-jaŭcia i winam sałdatam piri rozsyta!

EN Then he pulled off the boot of his left foot and flung it towards the pub so vehemently that it smashed the tavern and hit one soldier on the forehead.

PL Zdjął but z lewej nogi, puścił w karczmę, aż karczmę rozwalił i jednemu żołnierzowi łeb rozbił.

rozjuot (cauri) VERB I-A (*juoj, juoja*) **EN** ride past **LV** jāt garām **PL** wyminać (się), przejechać obok; cf. **dajuot**

➤ Zyrgs bolts i bolts juojoiejs i bolts suńs skrīn pa suonim. **Rozjuoj cauri.** (B51)
zyrgs bolts i bolts jojejś i bolts suńcs skriń pa sonim. Roz-joj caūri

EN The horse was white and the rider was white and a white dog was running by their side. They rode past her.

PL koń biały i jeździec biały i pies biały bieży obok. Wyminęli się

rozkrist (cauri) VERB I-A (*kreit, kryta*) **EN** fall through **LV** izkrist cauri **PL** zapaść się, przelecieć; cf. **prokrist**

➤ Jei nūit, kai jei valk dzeji (dzeju), īkreit jei poša okā i **rozkreit** jei caur zemem! (B27)

Jej nu-it, kaj jej wałk dzieji, i-kriejt jej posza okâ i roz-kriejt jej caūr ziemiam!

EN She went about it, but when she pulled at the yarn she fell into the well herself and fell through the ground!

PL Poszła ona, jak zaczęła dostawać przedzę, tak sama wpadła do studni i zapadła się skróś ziemi!

rozplēst VERB I-E (*plēš, plēse*) **EN** tear off, rip off **LV** izplēst, saplēst, pārplēst **PL** roze-drzeć, rozpruć

➤ *Ka jau apēde tuos zornys, rozplēse vylkam vādaru, kab jam izvylktu zornu.* (B05)

ka jaū ap-jedia tos zornys, rozplasia wyłkam wadaru, kab jam iz-wyłktu zornu

EN When they had eaten the bowels, the fox tore off the wolf's belly in order to pull out his bowels.

PL skoro zjadła te kiszki, rozdarła wilkowi brzuch, żeby mu kiszki wyciągnąć.

rozrausteit VERB III **EN** tear to pieces **LV** saraustīt, saplēst **PL** roztargać, rozerwać

➤ *Tiuleň lyka tū pamuoti izvest iz teiruma, pīsīt zyrgim pi astis i **rozraustēt** (rozrausteit) smolkom druponom.* (B40)

Tiuleň lyka tu pamoti iz-wieśť iz tiejruma, pi-sijť zyrgim pi astiś i roz-raūštiet' smołkom druponom.

EN He ordered at once that the stepmother be taken to the field, tied to the tails of four horses and be torn to tatters.

PL Zaraz kazał tę macochę wyprowadzić w pole, przywiązać do końskich ogonów i rozerwać na drobne okruszyny.

rozsaudeit VERB III EN shoot to pieces LV nošaut PL rozstrzelać

➤ *Tūlaik tāvs pajēme jūs, izvede obi nu ustobys i rozsaudeja smolkom druponom.* (B34)

Tułajk taŭs pa-jemia jus, iz wedia obi nu ustobys i roz-saūdieja smołkom druponom

EN The father took them both out of the room and shot them to pieces.

PL Wtedy ojciec wziął ich, wyprowadził obu z izby i rozstrzelał na drobne okruszyny

rozsist VERB I-A (syt, syta) EN smash LV sasist, izsist PL rozbić

➤ *Strods nūskrēja paceļu, a saiminīks kai syta ar rūku i par bucu, i blūdu apguoze i bucu rozsyta.* (B05)

strods nu-skria ja pacielu, a sajmijniks kaj syta ar ruku i par bucu, i bludu ap-gozia i bucu roz-syta

EN The blackbird flew away, and the farmer lashed out with his hand on the keg and knocked over the bowl and smashed the keg.

PL drozd polecał, a gospodarz jak uderzył ręką po beczce, tak misę przewrócił i beczkę rozbił

rozskrīt VERB I-A (skrej, skrēja); cf. daskrīt

¹ EN run, speed away LV aizskriet PL rozpędzić się

➤ *Kumeļs kai triukās (triukuos) vīnu reizi, – i ūtru reizi, a trešu reizi kai rozskrēja, tai nūnese jū iz kolna pi kienineitis (kieneneitis).* (B52)

kumiels kaj triūkas winu riedzi, – i utru riedzi, a treszu riedzi kaj rozskriaja, taj nuniasia ju iz kołna pi kieniniejiś

EN The horse jumped once, and twice, and when it ran up the mountain for the third time it carried him on the top to the princess.

PL konik jak skoczył raz i drugi raz – a trzeci raz, jak się rozpędził, tak zaniósł go na górę do królewny

² EN run past LV skriet garām PL przelecieć mimo/koło

➤ *Īkuop jei ceļa molā eglē i sēd. A jī kai skrēja, rozskrēja cauri jau caur egli. Jei soka: Nu, paļdis Dīvam, ka rozskrēja caur!* (B43)

I-kop' jej ciela moła eglā i siad' a ji kaj skriaja, roz-skriaja caūri jaū caūr egli, – jej soka: Nu, paldiś Diwam, ka roz-skriaja caūr!

EN She climbed onto a fir tree at the edge of the road and waited, and they ran and they ran past the fir tree. She said: "Thank God that they ran past!".

PL Wlazła ona na jodłę na kraju drogi i siedzi, a oni jak lecieli, przelecieli mimo koło [sic] jodły, – ona mówi: „No, dzięki Bogu, że przelecieli mimo!

rozstaiguot VERB II EN scatter, pervade LV izklīst PL rozejść się, rozchodzić się

➤ *Pīzacāluši, vysi nūzasprausluoja i soka: ak, kai šī ilgi guliejuši! I vysi rozstaiguoja iz sovom pusem, kurs nu kuris pusis beja.* (B33)

piza-całuszi, wysi nuza-spraüsłoja i soka: ak, kaj szy ilgi gulejuszi! I wysi roz-stajgoja iz soūam pusiam kurs nu kuris pusis bieja.

EN Having risen they yawned and said: “Alas, we have been sleeping for so long!” And they scattered and went each to where they came from.

PL wstawszy, wszyscy prychnęli i mówią: “ach, jakeśmy długo spali!” I wszyscy się rozeszli, każdy w swoją stronę, z której strony kto był.

➤ *Tiuleň i pučis zid i ūgys kuorst, uobeleiši sorkst iz kuku i cīši šmuks smuords rozstaigoj vysur!* (B49)

tiuleń i puczi zid’ i ugos korst, obielejszi sorkst iz kuku i ciszi szmuks smords roz-stajgoj vysur!

EN And in no time at all flowers were blossoming and berries were growing, little apples were growing red on the trees and a very nice smell pervaded everywhere.

PL zaraz i kwiaty kwitną i jagody dojrzewają, jabłuszka czerwienią się na drzewie i zapach przyjemny rozchodzi się wszędzie!

rozškūrsteit VERB III **EN** divide **LV** izšķirstīt **PL** rozdzielić

➤ *Pajēme viezeņu, rozškūrsteja jūs iz divejim pulkim.* (B48)

pa-jemia wiezieniu, roz-szkurścieja jus iz diwiejom pulkim

EN He took a twig and divided them into two flocks.

PL wziął laseczkę, rozdzielił ich na dwa stada

roztīsuot VERB II **EN** convict, judge **LV** iztiesāt **PL** rozsądzić

➤ *Vot jī saskrēja vysi iz tevīm, kieniņš (kieneņš), kab tu roztīsuotib jūs.* (B48)

Wot ji sa-skriaja wysi iz tiewim, kienińcz, kab tu roz-tisotib jus

EN So they all came to you, my king, for you to judge them.

PL Więc się oni zlecieli wszyscy do ciebie, królu, żebyś ich rozsędził

rožoncys (U: rožancys) NOUN, M [D1] **EN** rosary **LV** lūgšanas krelles **PL** róžaniec

➤ *Apzavylkuojās (apsavylka), pajēme jei škaplerus i rožancu* (rožoncu) *i lyugšonu gruomotu, izguoja uorā.* (B37)

apza-wylkojaś, pa-jemia jej szkaplerz i rožancu i lyugszonu gromotu, iz-goja ora

EN She got dressed, took her scapular, rosary and prayer book and went out.

PL ubrała się, wzięła szkaplerz i róžaniec i do modlenia się książkę, wyszła

rūbežs NOUN, M [D1] **EN** border **LV** robeža **PL** granica

➤ *Atjuoja da kieniņa (kieneņa) rūbeža, verās, upe lela.* (B45)

At-joja da kieninia rubieža, wieras, upia leļa

EN He came to the border of the kingdom and saw there a big river.

PL Przyjechał do królewskiej granicy, patrzy, rzeka wielka

rūčníks NOUN, M [D1] **EN** towel **LV** dvielis **PL** ręcznik

➤ *Pajemškys blūdu ar iudini, a jei pajemškūte rūčníku i nūtškūss ova divi*

pazaklanētīs (pasaklanēt) *jam i nūneškūš jam iudiņa apmozguot rūkys.*
(B48)

pa-jemszkys bludu ar jiūdini, a jej pa-jemszkutia ruczniku i nu-iszkuszsz abā
diwi paza-kłanietiš jam i nu-niaszkuszsz jam jiūdinia ap-mozgot' rukys

EN He would take a bowl with water, and she would take a towel, and they
would both go to bow before him and bring him water to wash his hands.

PL weźmie misę z wodą, a ona weźmie ręcznik i pójdą obydwoje poklonić
się mu i zaniosę mu wody umyć ręce

rūja NOUN, F [D4] **EN** heat, rut **LV** riests **PL** rójka, gody

➤ *Ka jau dagoja tys laiks, ka zvierim rūja, tai lopsai nabeja puora i jei cīši
bāduoja, ka jai bārnu nabyus.* (B52)

Ka jaū dagoja tys łajks, ka żwierim ruja, tiej łopsaj na-bieja pora i jej ciszi
badoja, ka jaj barnu na byūś

EN When the mating season came, this fox had no partner and she was very
upset that she won't have children.

PL Skoro przyszedł czas rójki u zwierząt, ta liszka nie miała pary i bardzo się
smuciła, że nie będzie miała dzieci

ruods, -a ADJECTIVE **EN** glad, happy **LV** priecīgs **PL** rad, ucieszony

➤ *Jī, cik ruodi, ka jis jūs pavuiceja, cīši jam labi aizmoksuoja par tū.* (B17)
Ji, cik rodi, ka jis jus pa-wujcieja, ciszi jam łabi ajz-moksoja par tu.

EN They were very happy that he taught them so and paid him very well
for that.

PL Ucieszyli się chłopcy, że ich nauczył, bardzo mu dobrze zapłacili za naukę!

rupucs NOUN, M [D2] **EN** toad **LV** krupis **PL** ropucha

➤ *Gūloj, ād, dzer, smala jīm tī par brandivinu, par olu, čyuskys, vardevis (var-
divis), rupuci par cepeti.* (B39)

guloj, ad, dzier, smała jīm ti par brandiwinu, par ołu, czyuskys, wardiewiś,
rupuczi par ciepieti

EN They had fun, ate, drank, they had tar for brandy and beer, snakes, frogs
and toads for roasting.

PL bawią się, jedzą, piją, smoła im tam za wódkę, za piwo, węże, żaby, ropu-
chy za pieczeń

S

sagrēšēt VERB II **EN** sin (a lot) **LV** sagrēkot **PL** zgrzeszyć

➤ *Ak, kūmenē lapsen, mes daudz sagrešiejom, īmam iz spovids!* (B05)

Ak, kumień łapsień, mies daūdz sa-grieszejom, imam iz spowids!

EN Ah, dear fox, we have sinned so much, we are going to confession!

PL Ach, kumosiu liszko, myśmy dużo zgrzeszyli, idziemy do spowiedzi!

saime NOUN, F [D5] EN family, household members LV ġimene, saime PL rodzina

- *Ka izvuoreja małteiti gotovu jau, sauce vysu saimi pi golda.* (B01)
ka iz-worieja maltieiti gotowa jaŭ, saūcia wysu sajmi pi gołda
EN When the meal was ready he called the household members to take their seats.
PL kiedy zagotowali obiad, przywołał całą rodzinę do stołu

sakalečeit VERB II EN cripple, hurt LV sakropłot PL skaleczyć, pokaleczyć; → ap-sakalečeit

- *Jei nūguoja klausētūs (klauseitūs) i dzierd, ka jī vaid. ka jim rūkys sakalečeitys, bādojās, ka suop cīši!* (B52)
Jej nugoja kļaūsietus i dzierd' ka ji wajd' ka jim rukys sakaleczejtys, badojas, ka sop ciszi!
EN She went to listen and heard how they whined that their hands were crippled and lamented that it hurt a lot.
PL Ona poszła posłuchać i słyszy, że oni jęczą, że mają ręce skaleczone, narzekają, że boli mocno!
- *Vaicoj: "Kas jiusu tai sakalečeja?" (B52)*
wajcoj: "Kas jiūsu taj sakaleczeja?"
EN He asked: "How did you get hurt this way?"
PL pyta się: „Kto was tak pokaleczył?“

salaidēt VERB II OR III EN change (transitive) (into), LV pārverst PL zamienić (w)

- *Vot jis pajēme sovys sīvys tāvu, salaideja par zyrgu i aizsyuteja.* (B39)
Wot jis pa-jemia soūys siwys tawu, sa-łajdieja par zyrgu i ajz-syūtieja
EN He took his father-in-law, made him into a horse and sent him off.
PL Wziął ojca swojej żony, zamienił w konia i poślął

saldats NOUN, M [D1] EN soldier LV karavīrs PL żołnierz

- *Izbrauc jis nu sātys ar dālu, muote vīna palīk i atīt saldats.* (B17)
Iz-braūć jis nu satys ar daļu, motia wina pa-liķ i at-it sałdats.
EN He and the son went away, and the mother stayed home alone and a soldier came along.
PL Wyjechał z domu z synem, matka sama pozostała i przyszedł żołnierz.
- *Palnuruška izsāda viersum, pajēme diū saldati par paleigu i izbrauce ceļā.* (B45)
Pałnuruszka iz-sada wiersum, pa-jemia diū sałdati par palejgu i iz braūcia ciela.
EN Cinderboy mounted the horse, took two soldiers as assistants and rode away.
PL Popieluch wsiadł, wziął dwu żołnierzy do pomocy i pojechał w drogę.

salečiteit VERB II EN cure, be cured LV izārstēt(ies) PL wyleczyć (się); ← lečeit; cf. izlečiteit

- *Pajemškūss doktori, salečeiškūss!* (B52)
Pajemškuszsz doktori, saleczejszkuszsz!
EN We will take a doctor and be cured!
PL Wezmą doktora, wyleczą się!

sapraseit VERB III + GENITIVE EN invite LV aicināt, ielūgt PL zaprosić, zapraszać; ← praseit

- *Saprosa jis lopsys, i vylka, i cytu začu.* (B20)
sa-prosa jis łopys, i wyłka, i cytu zacz
EN The hare invited the fox, the wolf and other hares.
PL zaprosił liszkę i wilki i innych zajęcy.

sapyns NOUN, M [D1] EN dream LV sapnis PL sen

- *Jī izamūdās (izamūda), klausās (klausuos), ka runoj, a navar saprast, kas runoj, – jī dūmuoja, ka jī sapynā redz.* (B38)
Ji iza-mudas, kłaüsas, ka runoj, a na war saprašt kas runoj, – ji dumoa, ka ji sapyna riadź
EN They woke up and listened to the talk, but they couldn't understand who was speaking – they thought it was a dream.
PL Oni sie budzą, słyszą, że gada, a nie mogą zrozumieć kto gada, – myśleli, że im się przyśniło

sasalādeit VERB III ← lādeitīs

¹ EN get ready, set off LV posties, sagatavoties ceļam PL zabrać się, zbierać się

- *Sazalādās (sasalāduos) i nūt iz tū valnu par kolpu.* (B16)
Saza-ładas i nu-it iz tu wałnu par kołpu
EN He got ready and went to this devil as a servant.
PL Zbiera się i idzie do tego djabła za parobka
- *Iz reita, sazalādeja i nūguoja.* (B48)
Iz rejta, saza-ładieja i nu-goja
EN In the morning, he got ready and left.
PL Nazajutrz, zebrał się i poszedł

² EN dress (itr) LV ģērbties PL ubrać się, przebrać się

- *I atbrauc otkait seši razboinīki ar seši zirgi, – a jei sazalāda tai kai razboiniks i soka iz jūs.* (B43)
I at-braūć otkajt' sieszi razbojníki ar sieszi zirgi, – a jej saza-łada taj kaj razbojníks i soka iz jus
EN Another six robbers came riding with six horses – but she had dressed up as a robber and she told them.
PL Wtem przyjeżdża jeszcze sześciu rozbójników sześciu wozami, – a ona się przebrała za rozbójnika i mówi im

sasalaideit VERB II OR III, sometimes for **sasalaist** EN get ready (for a journey) LV posties, gatavoties ceļam PL zabrać się, zebrać się

➤ *Sazalaideja i nūguoja.* (B42)

Saza-łajdieja i nu-goja

EN He got ready and left.

PL Zebrał się i poszedł

sasalaist VERB I-E (*laiž, laide*) EN get ready (for a journey) LV posties, gatavoties ceļam PL zabrać się, zebrać się

➤ *Jis sazalaide, īs jau pacēlu.* (B48)

Jis saza-łajdia, iś jaŭ pacielu

EN He got ready to leave.

PL On się zabrał, żeby iść

sasanaidavyot VERB II EN quarrel LV sastrīdēties PL pogniewać się

➤ *Mušeņ ji sazanaidavuojuši beja, pa tam, ka vecs pajēme i aizmete durs piec vecis.* (B02)
muszeń ji saza-najdawojuszi bieja, pa tam, ka wiećś pa-jemia i ajz-miata durs piec wiaciś

EN Apparently they had quarrelled, for the old man locked the door behind the old woman.

PL widać byli pogniewali się ze sobą, bo staruszek wziął i zaryglował drzwi po wyjściu staruszki.

sasapruoveit VERB II EN set off LV aiziet PL wybrać się; ← **pruoveitīs**

➤ *Jis sazapruovejās (sasapruoveja) iz ceļa.* (B50)

Jis saza-prowiejaś iz ciela

EN He set off on his journey.

PL Wybrał się on w drogę

sasavasaluot VERB II EN exchange greetings LV sasveicināties PL przywitać się, witać się

➤ *Īt jei ustobā, sazavasaloj ar kristamuoti (krystamuoti).* (B51)

It jej ustobā, saza-wasałoj ar kristamoty

EN She entered the room, exchanged greetings with her godmother.

PL Wchodzi ona do izby, wita się z chrzestną matką, a chrzestna matka

sasēst VERB I-A (*sāst, sāda*) EN take a seat LV sasēsties PL posiadać, siadać, usiąść; cf. aizsēst

➤ *Cikom ji sasāda rotūs, vyss sadaga, palni viņ palyka!* (B43)

Cikom ji sasada rotūs wyss sa-daga, palni win pa-łyka!

EN When they took their seats in the carriages everything had burnt down, only ashes were left.

PL Zanim posiadali napowrót do wozów, wszystko się spaliło, popiół tylko został!

saškołduot VERB II EN split LV saskaldīt PL połupać

- *Atnas jis iz sātu, saškołdoj tū zoru i nūpyn skelinīceņu* (skalinīceņu). (B23)
At-nas jis iz satu, sa-szkołdoj tu zoru i nu-pyn skielinijcieniu
EN He brought the branches home, split them and wove a basket.
PL Przyniósł do chaty, połupał gałąź, upłótł koszyczek

sāta NOUN, F [D4] EN house, home LV māja PL dom

- *Byus augsts kolns, iz tuo kolna īraudzēsi (īraudzeisi) divpadsmit vara sātys, trešpadsmytu zaļta, – tymuos vara sātuos dzeivoj muosys i tāvs ar muoti, a tei zaļta, tei muna sāta ira.* (B49)
Byūś aūksts kołns, iz to kołna i-raūdziesi diūpaćmit wara satys, treszsz-pac-mytyu zaļta, – tymōs wara satōs dziejwoj mosys i taūs ar moti, – a tiej zaļta, tiej muna sata ira
EN There will be a high mountain, on the top of this mountain you will see twelve houses of copper, a thirteenth of gold. My sisters and parents live in the houses of copper, but the one of gold is my house.
PL Będzie a wysoka góra, na tej górze zobaczysz dwanaście miedzianych domów, trzynasty złoty, – w tych miedzianych domach mieszkają moje siostry i rodzice, – a ten złoty, to mój dom
➤ *A duraks, ar vysu montu valna, aizguoja iz sātu!* (B16)
A duraks, ar wysu montu wałna, ajz-goja iz satu!
EN But the simpleton went home, with all the devil's possessions!
PL A głupi zabrawszy cały majątek djabła, poszedł do domu!
➤ *A veira juos sātā nabeja.* (B07)
a wiejra jos satā na bieja.
EN Her husband wasn't at home.
PL a męża w domu nie było.

sataiseit VERB III

¹ = LV sataisīt EN make PL zrobić, wyprawić

² EN shut LV aiztaisīt PL zamknąć

- *Īskrēja pīgatavētā (pīgataveitā) pyunē, tiuleñ durs sataiseja cīši.* (B44)
I-skriaja pigatawietā pyuniā, tiuleń durs sa-tajsieja ciszi
EN The fox led them to the barn, shut the door.
PL Wbiegli do przygotowanej stodoły, zaraz drzwi zamknęli

satyukšt VERB I-A EN swell up LV uzpampt PL spuchnąć; ← tyukšt

- *Pasok tu mañ, kū tu mañ padareji, ka es vyss satyukšs beju kai blučs?* (B48)
Pa-sok tu mań, ku tu mań pa-darieji, ka eś wyss sa-tyükszz bieju, kaj bļuczz?
EN Tell me what you did to me that I was all swollen up like a log?
PL Powiedz mi, co mi zrobiłaś, że byłem cału spuchnięty, jak kłoda?

saut VERB I-E (*saun, suove*) **EN** shoot **LV** šaut **PL** strzelać, strzelić; → **izsaut**

- *Tāvs pajēme, īdeve sevkuram pa blisei i soka tai: "Saunit, a kurs iz kuru pusi izsaus lūdi, tys nu tuos pusis i sīvu sev pajims!"* (B46)
tāvs pajēme, īdeve sevkuram pa blisei i soka tai: "Saunit, a kurs iz kuru pusi izsaus lūdi, tys nu tuos pusis i sīvu sev pajims!"
EN The father gave each one a gun and said thus: "Shoot, and from the place where you shoot the bullet you will take your wife!"
PL ojciec wziął, dał każdemu po strzelbie i mówi tak: "Strzelajcie, a który w którą stronę trafi kulą, ten z tej strony i żonę sobie weźmie!"
- *Vacuokīs (vacuokais) kai suove, tyka taišni iz mīstu.* (B46)
wacokijs kaj sowia, tyka tajszni iz mistu
EN The eldest one shot and hit straight into a town.
PL starszy jak strzelił, trafił prosto do miasta

sāžauka NOUN, F [D4] **EN** puddle **LV** peļķe **PL** stawek

- *Vot jī īt, īt i atrūn sāžauku, izdzer jī iudini nu tuos sāžaukys.* (B03)
Wot ji it, it i atrun sažaūku, iz-dziar ji jiūdini nu tos sažaūkys
EN They go and find a puddle, they drink up the water of this puddle.
PL Idą, idą i znajdują stawek; wypili wodę z tego stawku

saženeit VERB II **EN** marry (off) **LV** saprecināt **PL** powydawać (za); ← **ženeit**

- *Vot jis pajēme i saženeja juos tū vacuokū pi klebapjokys, vidiškū pi kukara, jaunuokū pats pajēme par sīvu sev.* (B33)
Wot jis pa-jemia i sa-żenieja jos tu wacoku pi klebapiokys, widiszku pi kukara, jaňoku pat's pa-jemia par sīwu sieť.
EN And the king went and married the eldest off to the baker, the middle one to the cook, but the youngest he took himself for a wife.
PL Wziął królewicz i powydawał je, – tę starszą za piekarza, średnią za kucharcza, a młodszą sam wziął za żonę.

seits, -a ADJECTIVE **EN** full, having eaten enough **LV** paēdis **PL** syty

- *A jis, paleids zam golda, izovys vacys zeiž, nu tuo jis seit iraida!* (B39)
a jis pa-lejd'ś zam gołda, izowys wacys ziejż nu to jis siejts irajda!
EN While he was sitting under the table and chewing on old rags, and that was enough for him!
PL a chłopak siedzi pod stołem, stare łapcie ssie i tem się musi nasycić.

sevkurs, -a PRONOUN **EN** each **LV** katrs **PL** każdy

- *Īsvīd orūdā pa griudeņam (gryudeņam) sevkurā orūdā.* (B38)
i-świd' orudā pa grīdieniam sieť kura oruda
EN Throw each grain into a separate box of the seed tray.
PL wrzuć do sasięka po ziarenku do każdego sasięka
- *Jumprovys izmauduojuši (izamauduojušys), sevkura gierbās (gierbēs).* (B49)

Jumprovys iz-maŭdojuszi, sieū kura gierbas

EN The maidens finished bathing and each of them dressed.

PL Panny się wykapały, każda się ubiera

sieņs NOUN, F [D6] **EN** mushroom **LV** sēne **PL** grzyb

- *Iz reita, jis soka tai: "Meitiņ, īsim mes sienīš!"* (B26)
Iz rejta, jis soka taj: "Miejtiņ, isim mies sieniš!"
EN In the morning, he said: "Let's go for mushrooms, dear daughter!"
PL Nazajutr ojciec mówi tak: „Córeczko pójdźmy po grzyby!"
- *Jis līķ jai tuos sieņs vuorēt* (vuoreit). (B26)
jis lik jej tos sieńc woriet'
EN He asked her to cook the mushrooms.
PL dyabeł kazał jej grzyby gotować

sińcis NOUN, F [D5] **PLURAL** **EN** hall, hallway, corridor **LV** priekšnams **PL** sień, sionka

- *Īt jei ustobā i verās, ka sińcēs, iz durovu, iz kliņdži, cylvāka rūka, iz slīkšņa cylvāka kuoja.* (B51)
it jej ustobā i wieras, ka sińciās, iz durowu, iz klindži, cyļuaka ruka, iz šliksznia cyļuaka koja
EN She entered the hut and saw in the hallway, on the door, on the latch a human hand, on the threshold a human leg.
PL wchodzi do izby i widzi, że w sionce, na drzwiach, na klamce, ludzka ręka, a na progu ludzka noga

sirdeigs, -a ADJECTIVE **EN** spiteful **LV** dusmīgs **PL** gniewliwy

- *Beja buorineite i beja jai pamuote, cīš naloba, cīš sirdeiga.* (B25)
Bieja boriniejta i bieja jej pāmotia, cisz nałoba, cisz sirdiejga
EN There was an orphan girl and she had a stepmother, who was very bad, very spiteful.
PL Była sierotka i miała macochę, bardzo niedobrą, bardzo gniewliwą

sirdeitīs VERB III **EN** be angry **LV** dusmoties **PL** gniewać się; → **aizasirdeit, rozasirdeit**

- *Buobeň mīluo, nazasirdi tu iz mani!* (B46)
Bobień miło, naza-sirdi tu iz mani!
EN Dear woman, don't be angry with me!
PL Babulko miła, nie gniewaj się na mnie!

sirdis NOUN, F [D5/D6] **PLURAL** **EN** wrath, anger **LV** dusmas **PL** złość, gniew

- *Tagad i naudys navā i buobu es sovu nu siržu nūkuovu!* (B21)
Tagad i naūdys nawa i bobu eś soū nu sirzu nu-kowu!
EN Now there is no money left and I have killed my wife in my wrath!
PL Teraz i pieniądze nie mam, i babę swoją ze złości zabilem!
- *Rogona suok rauduot, i par sirdim, pajam tū kuceiti, nūsyt i aprūk jū zemēs.* (B26)

rogona sôk raūdot', i par sirdim, pajem tu kuciejti, nu-syt i ap-riük ju ziemiâs.
EN The witch started to weep and in her wrath she took the little bitch, killed it and buried it.

PL wiedźma zaczęła płakać i ze złości wzięła tę suczynkę, zabiła i zakopała do ziemi.

➤ *Atīt jei ar sirdim iz kieniņu (kieneņu), soka:* "Tys duraks smejās i špungoj, – tys vyss dorbs juo!" (B52)

Atit jej ar sirdim iz kieniniu, soka: "Tys duraks śmiejaś i szpungoj, – tyss wyss dorbs jō!"

EN She returned to the king very angry and said: "This idiot laughs and farts, that is all the work he knows!"

PL Przychodzi z gniewem do króla, mówi: „Ten dureń śmieje się i trz...y, to cała jego robota!"

siržuok ADVERB COMPARATIVE **EN** more angrily **LV** dusmīgāk **PL** ostrzej, gniewniej

➤ *Syuta cytu sulaiņu, vēl siržuok lik, kab jūs koņča nūgiut!* (B49)

Syūta cytu sułajniu, wial sirżok lik, kab jus kończa nugiüt!

EN He sent another servant and ordered with even more wrath that they be caught at last!

PL Posyła innych służących, jeszcze ostrzej każe, żeby ich koniecznie złapać!

sist zemē PHRASE **EN** kill **LV** nosist **PL** zabić

➤ *Soka tāvs iz dālu:* "Nu, kū jau darēt (dareit) ar jū? Vajag jū **sist zemē!**" (B17)

soka taūs iz daļu: "Nu, ku jaū dariet ar ju? Wajag ju siš' ziamia!"

EN The father said to the son: "Well, what can we do with her? We have to kill her!"

PL mówi ojciec do syna: „Cóż z nią robić? Trzeba ją zabić!"

syunys (U: sylnys) NOUN, F [D4] PLURAL **EN** moss **LV** sūnas **PL** mech

➤ *Dzērve atsoka tai:* "Ka tu mani naīlaissi, to es tev **sylnys** (syunys) nu sīnys izplēšsu!" (B03)

Dziarwia at-soka taj: "Ka tu mani na-ilajżsi, to eś tieū sylnys nu sinys iz-pleszszu!"

EN The crane replied: "If you don't let me in I'll rip off the moss from your walls!"

PL Żóraw odpowiada tak: „Jeżeli mię nie wpuścisz, to ci mech z ściany powyrywam!"

skaidrys, -a (U: skaidris) ADJECTIVE **EN** bright **LV** gaišs **PL** jasny

➤ *Cīši izataiseja skaidris* (skaidrys) *iz vysom pusjom* (pusem), *izguoja rogona, verās, ka speid brīsmeigi.* (B38)

Ciszi iza-tajsieja skajdris iz wysom pusiom, iz-goja rogona, wieras ka śpiejd' briśmiejgi

EN There was brightness shining all around her. The witch came out of her castle and saw the brightness.

PL Bardzo się zrobiło jasno na wszystkie strony, wyszła czarownica, widzi, że błyszczą okropnie

skalinīks NOUN, M [D1] (U: skelinīks), DIMINUTIVE **skaliniceņš** (U: skeliniceņš)

[D1] **EN** chip basket **LV** no skaliem pīts grožiņš **PL** koszyszek z łuczywa

➤ *To tu nūej, nūpiņ maņ skelinīku* (skalinīku)! (B23)

To tu nu-ej, nu-piń mań skielinijku

EN Then go and weave me a chip basket!

PL To pójdź upleć mi koszyczek (z łuczywa)

➤ *Atnas jis iz sātu, saškoļdoj tū zoru i nūpyn skelinīceņu* (skalinīceņu). (B23)

At-nas jis iz satu, sa-szkoļdoj tu zoru i nu-pyn skielinijcieniu

EN He brought the branches home, split them and wove a chip basket.

PL Przyniósł do chaty, połupał gałąź, upłótł koszyczek

sklepi NOUN, M [D1] PLURAL **EN** mortuary **LV** kapliča **PL** groby

➤ *Vajag jū nūnest iz kieniņa* (kieniņa) **sklepim**, lai jei tī stuovēs, a ka gribēškys, varēškys nūt tī vērtīs iz juos! (B47)

Wajag ju nu-niaśť' iz kieninia sklepim, łaj jej ti stowiaś, a ka gribieszkys, warieszkys nu-it ti wiartiś iz jos!

EN We have to carry her down to the king's mortuary, there she may stand, and you may go whenever you want and look at her!

PL Trzeba ją zanieść do królewskich grobów, niech tam stoi, a skoro zechcesz, będziesz mógł pójść tam do niej!

skraucs NOUN, M [D2] **EN** tailor **LV** drēbnieks **PL** krawiec

➤ *Guoja, guoja, satyka vēl šauci i skrauci.* (B45)

Goja, goja, sa-tyka wial szaūci i skraūci

EN They walked and they walked, they met a cobbler and a tailor.

PL Szli, szli, spotkali jeszcze szewca i krawca

skreine NOUN, F [D5] **EN** box, chest **LV** lāde **PL** skrzynia

➤ *I atnas jam kungs naudys skreini i atnas ūglu skreini.* (B36)

I at-nas jam kungs naūdys skriegni i at-nas ugle skriegni

EN The master brought before him a box of money and a box of coals.

PL Przyniósł mu pan skrzynię pieniędzy i skrzynię węgli

➤ *Jis līk tū skreini iz placu i nas.* (B30)

Jis lik tu skriegni iz płacu i nas.

EN He put the chest on his shoulder and carried it.

PL Wziął on tę skrzynię na plecy i niesie.

skrytuļš (U: skrituļš) NOUN, M [D2] EN wheel LV ritenis PL koło

- *I roti vaci, salyuzuši skrituli* (skrytuli). (B26)
i roti waci, sałyuzuszi skrituli
EN .. and an old carriage with broken wheels.
PL i wóz stary z połamanymi kołami

skustenš NOUN, M [D1] EN handkerchief LV lakatiņš PL chusteczka; ← **skusts**

- *A tys duracieňč pajēme i ríku ar skustenú apsēja, lai nikas naredz, ka jam gradzyns iz piersta.* (B24)
A tys duracieńcz pa-jemia i ruku ar skuśtieniu ap-siaja, laj nikas na riadz, ka jam gradzyns iz piersta.
EN Meanwhile the fool bound a handkerchief around his hand so that nobody should see that he had the ring on his finger.
PL A ten głupi wziął i rękę chusteczką obwiązał, żeby nikt nie widział, że u niego pierścionek na palcu.

skusts NOUN, M [D1] EN kerchief LV lakats PL chustka; → **skustenš**

- *Vot jis pajam, apvalk tū nabašniču (nabašneicu) vacu sveitu mugorā, apsīn vacu skustu golvā, īsadynoj ragaveņuos i valk jū iz mistu puordūtu.* (B15)
Wot jis pa-jem, ap-wałk tu nabasznicu wacu świeżtu mugorâ, ap-siń wacu skustu gołwâ, i-sadynoj ragawienios i wałk ju iz mistu, pordutu.
EN He went and dressed the corpse in an old coat, tied an old kerchief around her neck, set her into a sleigh and pulled her to town to sell.
PL Wziął, wdział tej nieboszczce starą sukmanę na plecy, zawiązał starą chustkę na głowię, wsadził do saneczek i wiezie do miasta na sprzedaż.

slīde NOUN, F [D5] EN trace, track LV pēdas, sliede PL ślad

- *Nūskrēja tāvs, lyka dālam viļkt popu iz mežu, a pats īt nu pakalis, ar zorim aizslauka slīdi.* (B22)
Nu-skriaļa taūs, lyka daļam wilkt' popu iz miežu, a pat's it nu pakališ, ar zo-rim ajz-slaūka ślidi.
EN Father hurried to the place. He ordered his son to pull the pope into the wood and went after him and swept away the traces with twigs.
PL Pobiegł ojciec, kazał synowi ciągnąć popa do lasu, a sam idzie z tyłu, gałęzią zaciera ślady.

slikšuok ADVERB (COMPARATIVE of slikti) EN worse LV sliktāk PL gorzej

- *Apēde jū, – vēl jam slikšuok – dzīd gaiļs vīnmāru vadārā.* (B04)
Ap-jedia ju, – wial jam slikszok – dzid gajls winmâru wadarâ
EN He ate up the rooster – but it got worse: now the rooster kept singing in his belly.
PL Zjadł go, – jeszcze mu gorzej, – pieje kogut jednym ciągiem w brzuchu

slīkys NOUN, F [D4] PLURAL **EN** spittle **LV** siekalas **PL** ślina

- *Izpluove iz četru styuru, piec tuo sazajēmēs (sasajēme) abadivi i nūskrēja paceļu. [...] Klabynoj pi durovu, sauc, a vīnys slīkys atzasauc (atsasauc).* (B49)

Iz plowia iz czetru styūru, piec to saza-jemiaś abadiwi i nu-skriaia pacielu. [...] Klabynoj pi durowu, saūć, a winys slīkys adza-saūć

EN She spat into the four corners, then they both got ready and ran away. [...] Someone rattled at the door and called, and one spittle called back.

PL Plunęła do czterech kątów, potem zabrali się obydwoje i uciekli. [...] Pukają do drzwi, wołają, a jedna ślina odzywa się

služanka NOUN, F [D4] **EN** maidservant **LV** kalpone **PL** służąca

- *A beja tī pokojā jauna meitiņa, služanka.* (B50)

A bieja ti pokojā jaūna miejtinia, służanka

EN But there was a young girl, a servant, in the room.

PL A była tam w pokoju młoda dziewczynka, służąca

slūžet VERB II **EN** serve, be in service **LV** kalpot, būt kādā amatā **PL** służyć

- *Beja bednys cilviečenš, jis slūžēja par lesniku.* (B44)

Bieja biednys cielwiecieńcz, jis służęja par leśniku

EN There was a poor little man who was in service as a woodman.

PL Był biedny człowiek, służył za leśnego

smala NOUN, F [D4] **EN** tar, pitch **LV** piķis **PL** smoła

- *I juoja guņsupē, kur vuorejās smala ar sāru.* (B52)

i joja guńcupiā, kur woriejas smała ar saru

EN And they went to the river of fire, where pitch and brimstone were boiling.

PL wjechali do ognistej rzeki, gdzie gotowała się smoła z siarką

- *I par guņs upi i par smalys upi.* (B39)

i par guńćś upi i par smałys upi

EN Through a river of fire and a river of tar.

PL i przez ognistą rzekę i przez smołną rzekę

smecere NOUN, F [D5] **EN** snout **LV** šņukurs **PL** ryj

- *A vysys cyukys jim doncuot (= jamās doncuot), – cytys iz smeceris grīžās, cytys iz čūksta sēd i trin (tryn).* (B31)

a wysys cyükys jim doncot, – cyti iz śmiacieris griżas, cyti iz czuksta siad' i trin

EN And all the pigs started dancing for him – some turned around on their snout, others sat on their behind and turned around.

PL a wszystkie świnie zaczynają tańczyć, – niektóre na ryjach wykręcają się, inne na d.... siedzą i trą się

smedzini (U: smadzeni) NOUN, M [D1/2] PLURAL **EN** brain **LV** smadzenes **PL** mózg

➤ *Ot redz, tevi syta, to syta, a mañ vysu golvu saškaideja, ka mañ smadzeni* (smedzini) *līn uora!* (B19)

Wot riedź, tiewi syta, to syta, a mań wysu gołwu sa-szkajdiaja, ka mań smadzieni liń ora!

EN Look, you only got beaten up, but look at me, they totally smashed my head, my brain is creeping out!

PL Ot patrz, ciebie, prawda, że bili, ale mnie całą głowę połupali, aż mi mózg wyłażą!

smels, -a ADJECTIVE **EN** courageous **LV** drosmīgs **PL** śmiały

➤ *Jī rozasmējās* (rozasmēja), soka: “*Vot molods muosa! Vot smela!*” (B47)

Ji roza-śmiejaś, soka: Wot mołods mosa! Wot śmiała!

EN They laughed and said: “Well done, sister! What a courageous girl!”

PL Oni się roześmiali, mówią: „Ot zuch siostra! Ot śmiała!”

smiertenai ADVERB **EN** deadly (= very much) **LV** briesmīgi, nāvīgi **PL** śmiertelnie

➤ *Nūjuoja tuoļuok, – smiertenai gribīs dzert!* (B45)

Nu-joja tolok, – śmiertenia gribiś dziart’!

EN They rode on – they became deadly thirsty!

PL Pojechali dalej, śmiertelnie chce się pić!

smierte NOUN, F [D6] **EN** death **LV** nāve **PL** śmierć

➤ *Tys navā zyrgs, tys (tei) tova smierte!* (B50)

Tys nawa zyrgs, tys toūa śmier't!

This is no horse, this is your death!

To nie koń, to twoja śmierć!

➤ *Es pīzviereju pret tevīm, ka byušu tev par taisneigu draugu da pošys smierte!* (B49)

eś pi-żwieriejuś piet' tiewim, ka byūszu tieū par tajśniejgu draūgu da poszis śmier'tś!

EN I swear that I will be your true friend until death!

PL przysięgam, że bedę ci wierną przyjaciółką do samej śmierci

smuts NOUN, M [D1] **EN** devil, demon **LV** velns **PL** smut, dyabeļ

➤ *Ap pušnakti kai pīskrēja valnu, smutu ar dzelža kuojom, gribēja jū apēst!* (B41)

Ap pusznakt's kaj pi-skriaja wałnu, smutu ar dzielža kojom, gribieja ju ap-aśt'!

EN At midnight devils and demons with iron feet came running and wanted to devour him.

PL O północy, jak zlecieli się dyabli, „smuty” z żelaznemi rogami, chcieli go zjeść!

sokuorne NOUN, F [D5] EN stock, stump with roots LV sakārnis PL korzenie drzewne

- *Brauc tu iz mežu, ved sokuornis.* (B36)
braūc tu iż miežu, wiad' sokornis
EN Now go to the forest and fetch root wood.
PL jedź do lasu, woź korzenie drzewne!

soldons, -a ADJECTIVE EN sweet LV salds PL słodki

- *Padeve jim ēst soldonu pīnu i rīkstu kūduleņus.* (B29)
pa-diewia jim ašt' soldonu pīnu i rīkstu kuduleńcz
EN She gave them sweetened milk and nuts to eat.
PL dała im słodkiego mleka i orzechów

solts, -a ADJECTIVE EN cold LV auksts, salts PL zimny

soltums NOUN, M [D1] EN cold LV aukstums PL chłód, mróz

- *Daīt solts laiks i jai cīši rūkys sapleist nu sotuma.* (B27)
Dait sołts łajks i jej ciszi rukys sa-plejst nu sołtuma
EN Cold weather set in and her hands were chapped from the cold.
PL Przyszła zimna pora, ręce jej pękają od chłodu
- *A sotums īskrēja, aizpyute, aizsaldēja sīnys i pierts solta palyka.* (B45)
A sołtums i-skriaja, ajz-pyūtia, ajz-saldiaja sinys i piert's solta pa-łyka.
EN But Cold rushed in and blew his breath out, the walls froze and the bath-house became cool.
PL A mróz wleciał wydmuchał, wymroził ściany i łazienia się wyziębiła.

spāns NOUN, M [D2]; DIMINUTIVE **spaneits** [D2] EN bucket LV spainis PL wiadro, konewka

- *Vecs pajēme spani, nūguoja piec iudiņa.* (B45)
Wiećś pa-jemia spani, nu-goja piec jiūdinia
EN The old man took a bucket and went to fetch water.
PL Dział wziął konewkę, poszedł po wodę
- *Redz azari (azaru), a iz tuo azara pluovoju spaneits zalta iz sudobra važeņu.* (B45)
Riadź azari, a z [sic!] to azarā płowej spaniejs załta iz sudobra ważeniu.
EN They saw a lake and drifting upon it a golden bucket on a silver chain.
PL Widzą jezioro, a na tem jeziorze płyną koneweczka złota na srebrnym łańcuchu.

spētis VERB I-A EN fight LV cīnīties PL wojować

- *Ilgi tai spējās.* (B49)
Ilgi taj śpiajas
EN They fought this way for a long time.
PL Długo tak wojowali

spīst VERB I-E (*spīž, spīde*) **EN** shine **LV** spīdēt **PL** świecić

- *Mieness spīž, zvaidzenis leib, dzeivs ar nūmyrušu brauc.* (B37)
Mienieś spiż, zwajdzieniś lejb, dziejws ar numyruszu braúć
EN The moon is shining, the stars are twinkling, one alive rides with one dead.
PL Miesiąc świeci, gwiazdki mrugają, żywy z umarłym jedzie
- *Sauleite spīde.* (B47)
saūlejtia śpidia
EN The sun was shining.
PL słoneczko świeciło

spovedēt VERB-II **EN** hear a confession **LV** biktēt **PL** spowiadać; → **izspovedēt**

- *Baznīckungs (bazneickungs) soka, šys pats i ess i jam jū spovedēt.* (B35)
Bažnījc-kungs soka, szys pat's i eśś i jem ju spowiediat'.
EN The priest said that he was the one and would hear his confession.
PL Ksiądz powiada, że on właśnie jest tym samym księdzem i zaczyna go spowiadać.

spovids (U: spovids, spoveds) NOUN, F [D6] **EN** confession **LV** grēksūdze **PL** spowiedź

- *Vajag i maņ īt iz spovids!* (B05)
wajag i mań it iz spowids!
EN I too have to go to confession!
PL trzeba i mnie iść do spowiedzi!
- *Īmu iz spoveds!* (B05)
Īmu iz spowieds!
EN I am going to confession!
PL Idę do spowiedzi!

spriesleica NOUN, F [D4]; DIMINUTIVE **spriesleiceņa** [D4] (U: sprieleca, sprielecēna) **EN** whorl **LV** sprēslīca (LLVV: ‘rīks vērpjamās kodaļas piestiprināšanai’)
PL przeslica

- *Pajēme zalta vuorpsteiti, sudobra spriesleicu, zalta kūdeli i spriež.* (B38)
pa-jemia załta worpstiejti, sudobra sprielecu, załta kudieli i sprież
EN She took out the golden spindle, the silver whorl, the golden distaff, and span.
PL wzięła złote wrzeciono, srebrną przeslicę, złotą kądziel i przedzie
- *Es tev nikuo napaleidzēšu, a īdūšu sudobra spriesleicēnu, – tev gadeisīs!* (B38)
Eś tieū niko na-palejdziešu a i-duszu sudobra sprielecieniu, – tieū gadiesiś!
EN I cannot help you, but I will give you a silver whorl – it will be useful!
PL Ja ci nic nie pomogę, ale dam srebrną przeslicę, – to ci się przyda!

sprosts, -a ADJECTIVE EN common (here: non-aristocratic person) LV parasts PL prosty

➤ *Vīnu reizi, apdeve kieniņš (kieneņš) zini, ka grib dālu ženēt i lai jam, kaidu grib, voi nu kungu, voi nu sprostūs, kaida jau jam pateik.* (B32)

Winu riejzi, ap-diewia kienińcz zini, ka grib daļu ženiet i ļaj jem, kajdu grib, woj nu kungu, woj nu sprostus, kajda jaū jam patiejk

EN Once the king announced that he wanted to marry off his son and that he could take any wife he wanted, whether highborn or common, such as he liked.

PL Jednego razu, podał król wiadomość, że chce syna ożenić, i że pozwala mu wząć, jaką chce żonę, czy z panów, czy z prostych ludzi, taką, która mu się będzie podobać

➤ *A kieniņš (kieneņš) naļūbej jū, kam jis t aids sprosts mužiks.* (B52)
a kienińcz na-lubiej ju, kam jis tajds sprosts mužiks

EN But the king didn't like him, for he was a common farmboy.

PL a król nie lubił go za to, że to taki prosty chłop

staigna NOUN, F [D4] EN mire, moor LV staigne, stagnais PL bagno

➤ *Vaicoj valns: "Kur cyukys?" – "Staignā! Apsleika cyukys, astis viņ uorā!"* (B16)
Wajcoj wałns: "Kur cyūkys?" – "Stajgnā! ap-ślejka cyūkys, aściś win ora!"

EN The devil asked: "Where are the pigs?" – In the moor! The pigs drowned, only their tails are still outside!"

PL Pyta djabeł: „Gdzie świnie?” – „W bagnie! utonęły świnie, tylko ogony sterczą!”

staignoms NOUN, M [D1] EN mire LV staigne, staignājs PL bagno

➤ *Nūskrīn valns, sirdeigs ciši, jau rauss uorā nu staignoma cyukys.* (B16)

Nu-skriń wałns, sirdigs ciszi, jaū raūss ora nu stajgnoma cyūkys

EN The devil, now very angry, ran to tear the pigs out of the mire.

PL Leci djabeł, zły, żeby po wyrywać świnie z bagna

stateitīs VERB III EN step, stand LV nostāties PL stanąć; → pasastateit

➤ *Pajam jei, apvalk treis riņķi ar kreitu svietitu, vīnu leluoku, ūtru vidišķu, trešu pa vysom mozeņu, stotās (stotuos) iz četru kuoju tymā videņā iz riņķeļu tūs i stuov.* (B10)

Pa-jem jej, ap-walk trejs rindži ar kriejtu świetiejtu, winu leļoku, utru widiszku, treszu pa wysom mozieniu, stotas iz czetru koju tymā widieniā iz rindziejszu tus i stoū

EN She went and drew three circles with sacred chalk, one larger, the second mid-size, the third very small, stepped into the centre of these circles and stood there on hand and knees.

PL Wzięła, zakreśliła trzy koła kredą świętą, jedno większe, drugie średnie, trzecie zupełnie malutkie, stanęła na czterech nogach w tem średnim kole i stoi

steliņdžs (U: stileñdžs) NOUN, M [D2] EN stall LV steliñgis PL przeoryna (przedział w stajni dla konia)

- *Tys vacuokīs (vacuokais) pataiseja šmuku **steliņdzi** (steliñdži) i boltu pologu kluoja jai zamū deļ zalta naudys, kur jei diersškūte.* (B21)
Tys wacokijs pa-tajsieja szmuku stilendzi i bołtu połogu kloja jej zamū diel załta naudys, kur jej dzierszkuśia
EN The eldest made a pretty stall and laid a white blanket on the floor for the gold money that she would shit.
PL Ten starszy zrobił ładną przeorynę i białe prześcieradło podścielał jej dla złotych pieniędzy

strods NOUN, M [D1]; DIMINUTIVE **stradeňš** [D1] EN blackbird LV strazds PL drozd

- *I atskrēja strods, a jam beja bārni, tam **strodam**, dūbis molā, i soka lopsa tai: "Stradeň, pīnes tu mań žogoru, lai es izkuopu nu dūbis, – ka napīnessi, apiesšu tovus bārnus!"* (B05)
I at-skriaja strods, a jam bieja barni, tam strodam, dubis moła, i soka łopsa taj: "Stradień, piniaś tu mań żogoru, łaj eś iz-kopu nu dubiś, – ka na piniassi, ap-jeższu toūys barns!"
EN A blackbird came flying by. This blackbird had children at the edge of the pit and the fox said to him:"Little blackbird, fetch me twigs so that I can climb out of the pit, if you don't, I'll eat up your children!"
PL I przyleciał drozd, który miał dzieci na brzegu jamy, a liszka mówi mu tak: „Drozdzu, przynieś ty mi gałęzi, żebym wylazła z jamy, jeżeli nie nanciesz, zjem twoje dzieci!"

stulps NOUN, M [D1] EN pillar, pillory LV stabs PL słup

- *Kieniņš (kienenš) sataiseja šmuku tyltu, a jei pajēme ļaužu, aizmoksuoja jim, kab jī itamā (itymā) tyltā nakti ar zuodži padgrīztu **stulpus**.* (B44)
Kienińcz sa-tajsieja szmuku tyltu, a jej pa-jemia laūžu, ajz-moksoja jim, kab ji itamā tyltā nakti ar zodzi pad-griztu stułps
EN The king made a pretty bridge, but the fox took some men and paid them for sawing at the pillars in the night.
PL Król zrobił ładny most, a ona wzięła ludzi, zapłaciła im, żeby w tym moście w nocy piłę podpiłowali słupy.
- *Pajam, izmyurej **stulpu** i īlik tamā (tymā) **stulpā** meitys veiru, lai sēd, cikom jū nūsūdēs (nūsūdeis).* (B34)
Pa-jem, iz-myürej stułpu i ilik tamā stułpā miejtyś wiejru, łaj siad' cikom ju nu-sudias
EN He ordered a pillory be erected and he locked his daughter's husband into this pillory – he should sit there waiting for his sentence.
PL Kazał wymurować słup i zamknąć w nim zięcia do czasu, aż go osądzą

stuot VERB I-A (*stuoj, stuoja*) **EN** take up work **LV** ḷerties (pie darba) **PL** stanąć do roboty; → dastuot

- *Iz ūtris (utrys) dīnys stuoj vysi pi dorba i jei dastuoj i paleidz.* (B01)
Iz utris dīnys stoj wysi pi dorba i jej dastoj i palejdz
EN The next day when all stood doing their work, she, too, stood and helped.
PL Nazajutrž stają wszyscy przy robocie i ona staje i pomaga
- *Jī napaleidzēja gaiļam, a gaileits ar vistenu stuoja i sataiseja ustabeņu i dzēivuoja tī.* (B03)
Ji na palejdziaja gajlam, a gajlejts ar wistieniu stoja i sa-tajsieja ustobieniu i dziejwoja ti.
EN They didn't help the rooster, and the little rooster and hen got up and built a little hut and lived there.
PL I nie pomogli kogutowi, a kogutek z kurką stanęli do roboty, – zrobili chatkę i zamieszkali w niej.

sūdeitīs VERB II **EN** arrange **LV** tiesāties **PL** prawować się; cf. **dasūdeit**

- *Beja div bruoli gudri, a trešs duraks, – vini sūdejuos, vys jī grib dasūdēt (dasūdeit), kab duraks muoti baruotu, a ka muote nūmierss, to jau tī gudri apglobuos.* (B15)
Bieja diū broli gudri, a treszsz duraks, – wini sudiejaś, wyss ji grib dasudiet', kab duraks moti barotu, a ka motia nu-mierśś, to jaū ti gudri ap-głoboś.
EN There were two clever brothers, but the third was a simpleton. They had arranged – they always argued about everything – that the simpleton would care for their mother, but when their mother died, the clever sons would take care of the funeral.
PL Było dwuch braci mądrych, trzeci głupi, – prawowali się z sobą, chcieli, żeby głupi matkę karmił, a skoro matka umrze, to już ci mądrzy pochowają.

sūdniks NOUN, M [D1] **EN** judge **LV** tiesnesis **PL** sędzią

- *Celās kupcs reitā, verās, ka lavka izlauzta i monts iznasts! Jis pasauce sūdniku.* (B08)
Cielas kupćś rejta, wieras, ka łauka iz-łausta i monts iz-nasts! Jis pasaūcia sudniķu
EN When the merchant rose, he saw that the shop had been broken and the goods had been carried away. He called the judges.
PL Wstaje kupiec rano, patrzy, że sklep wyłamany i towary skradzione! Za-wołał sędziów

sudobrys NOUN, M [D1] **EN** silver **LV** sudrabs **PL** srebro

- *I pa ceļa molom kab bytu vīna uobeļnīca (uobeļneica) zalta, ūtra sudobra!* (B34)
i pa ciela mołam kab byťu wina obielnijca załta, utra sudobra!
EN And at the wayside there shall be apple trees in gold and in silver!
PL i żeby z obu stron drogi były jabłonie, jedna jabłoń złota, druga srebrna!

sūds NOUN, M [D1] **EN** court **LV** tiesa **PL** sąd

➤ *Jis tiuleň izlīn nu zam tylta i klīdz: "Aizmoksuot šam, a ka na, to dūškys sūdā!"* (B15)

Jis tiuleń izlīn nu zam tyłta i klidz: "Ajz-moksot szam, a ka na, to duszkys sudâ!"

EN At once he came out from under the bridge and shouted: "Pay me compensation, or else I'll take you to court!"

PL Głupi wylaził z pod mostu i krzyczy: „Zapłaćcie mi, albo chodźcie do sądu!"

sukne NOUN, F [D5] (U: sukne, sukņa [D5/D4]) **EN** dress **LV** kleita **PL** suknia

➤ *Lai man atsyuta boltys drēbis nu pate (paša) duorguokuo šolka: zeču, kūrpu, sukņu, skusteņu, vyss kai tūreiz!* (B38)

cik ļaj mań at-syūta bołtys driabis nu patia dorgokoa szolka: zieczu, kurpu, sukniu, skuśtieniu, wyss kaj tu riejż!

EN If only he will send me white clothes from the most expensive silk: stockings, shoes, a dress, a scarf, everything like the last time!

PL tylko niech mi przyśle białe ubranie z samego najdroższego jedwabiu: pończochy, trzewiki, suknię, chusteczkę, wszystko tak jak wtedy!

➤ *Kab bytu zečis, kūrpis, sukne, skusteņš, vyss nu pate (paša) duorguokuo šolka!* (B38)

kab byťu ziaczis, kurpiś, suknia, skuśtieńcz, wyss nu patia dorgokoa szolka!

EN There shall be stockings, shoes, a dress, a scarf, everything made from the most expensive silk!

PL żeby były pończochy, trzewiki, suknia, chusteczka, wszystko z samego najdroższego jedwabiu

sūrme NOUN, F [D5] **EN** benefit **LV** labums, sekme **PL** pożytek

➤ *Zogta iešona naīt sūrmē!* (B13)

Zogta ježszona na-it surmiā!

EN A stolen meal does not nourish!

PL Kradzione jedzenie nie idzie na pożytek!

sveita NOUN, F [D4] **EN** coat **LV** mētelis **PL** sukmana (SPWN: 'długie męskie okrycie wierzchnie z sukna lub wełny, dołem rozszerzane, dawniej powszechnie noszone przez chłopów')

➤ *Jis nūvylnka sveitu, atdeve jam.* (B18)

Jis nu-wyłka świejtu, at-diewia jam

EN He took off his coat and gave it to him.

PL Tamten zdjął sukmanę, oddał mu

svešnis NOUN, M [D2] EN stranger LV svešais PL nieznajomy

➤ Verās kieniņš (kienenš) pa līgu, ka svešnis kaids guļ iz zuolis. (B45)

Wieras kienińcz pa lugu, ka swieszniś kajds gul iz zolis

EN The king looked out of the window and saw a stranger sleeping in the grass.

PL Patrzy król przez okno, że jakiś nieznajomy śpi na trawie

svežnys, -a ADJECTIVE EN fresh, new LV svaigs PL świeży, nowy

➤ Atroda svežnu dūbi. (B21)

At-roda świeznu dubi

EN They found the fresh grave.

PL Znaleźli nowy grób

svīksts NOUN, M [D1] EN butter LV sviests PL masło

➤ Atskrīn valns i prosa iz jū, lai īdūd jam svīksta. (B31)

at-skriń wałns i prosa iz ju, łaj i-dud' jam świksta

EN Along came a devil and asked him to give him butter.

PL leci dyabeł i prosi, żeby mu dał masła

svisneit VERB II EN whistle, (strike a) blow LV svilpt, svilpot PL gwizdnąć; → **aizavisneit**

➤ Soka tāvs: "Dieleñ, es naudu jimšu uorā, a tu stuovi iz ceļa, ka kas brauks voi īs, to aizasvisnej labi, kab es dzierdātu!" .. īt pops .. Pajēme mītu, kai svīsneja popam par golvu, jis i nūkrita iz zemis i gotovys! (B22)

Soka tāus: "Dieleń, eś naudu jimszu ora, a tu stowi iz ciela, ka kas braūkś, woj iś, to ajza-świśniaj łabi, kab eś dzierdātu!" .. Pa-jemia mītu, kaj świśniaja popam par gołwu, jis i nu-krita iz ziamis i gotowys!

EN Father said: "Sonny, I'll take the money out but you stand on the road and if someone comes along blow such a good whistle that I will hear it!" .. a pope came along .. He took a pole and stroke such a blow at the pope's head that he fell down and was dead!

PL Mówi ojciec: "Synku, ja pieniądze będę wyjmować, a ty stój na drodze, jeżeli kto pojedzie, czy pójdzie, to gwizdnij mocno, żebym posłyszał!" .. idzie pop .. Wziął drąg, jak gwizdnął popowi po głowie, ten upadł na ziemię i nie wstał.

svīst zemē PHRASE EN throw down, throw away LV nosviest PL rzucić

➤ "Svīst zemē!" Jei nūsvīde! (B37)

"Świś' ziamia!" Jej nu-świdia!

EN "Throw it down!" She threw it away!

PL „Rzuć!” – Ona rzuciła.

svuots NOUN, M [D1] **EN** matchmaker **LV** savedējs **PL** swat

➤ *Nu, i atbrauce jai svuoti, svuotuot jau jū.* (B01)

Nu, i at-braūcia jej swoti, swoto' jaū ju

EN Matchmakers came to wo her.

PL No, i przyjechali do niej swaty, swatać ją już

svuotuot VERB II **EN** court **LV** bildināt, būt savedējam **PL** swatać, starać się (o wzgłydy)

➤ *A beja tī cytā kienistī (kienestē) kieniņš (kieneņš), kur seņuok svuotuoja kienineiti (kieneneiti).* (B34)

a bieja ti cytā kienisti kienińcz, kur sieniok swotoja kieninieji

EN But there was a king in another kingdom who earlier had courted the princess.

PL a był tam w drugim królestwie król, który dawniej starał się o królewnę

➤ *Tēteit, mameņ, celitēs! Eite (ejiet) maņ sīvys svuotuot!* (B38)

Tiatiejt', mamień, cielitiaś! ejtie mań siwys swotot!

EN Daddy, mum, get up! Go and get me a wife!

PL Tato, mamo, wstawajcie! idźcie mi żonę swatać!

svuotūs (īt svuotūs) PHRASE **EN** go courting **LV** braukt precībās, bildināt **PL** iść w swaty

➤ *Atsoka, ka šei atguoja svuotūs da kieniņa (kieneņa) meitys, može jei īs pi viežu kieniņu (pī viežu kieneņa)?* (B38)

At-soka, ka szej at-goja swotus da kieninia miejtyś, może jej iś pi wieżu-kieniniu?

EN She answered: "I have come to court the king's daughter – will she accept the king of the crabs?"

PL Odpowiada, że przyszła w swaty do królewny, czy nie pójdzie za króla raków?"

Š

ša, ša kur INTERJECTION, PRESENTATIVE PARTICLE **EN** here (you are) **LV** še **PL** naści, oto

➤ *Ša, muoseņ, peirāgs tev!* (B30)

Sza, mosień, piejrags tieū! Isim mies ar tiewim niū pacielu!

EN Here, sister, a pastry for you!

PL Naści, siostrzyczko, bułkę! Pójdź ze mną!

➤ *Reitā, valns sauc juo i soka: "Ša kur divpadsmit jumprovu, kuru izlaseisi, ar tū apzaženeisi!"* (B49)

Rejta, wałns saūc jō i soka: "Sza kur diūpaćmit jumprowu, kuru iz-łasiejsi, ar tu apza-żeniejsi!"

EN In the morning the devil called for him and said: "Here are twelve maidens, the one you choose will be the one you'll marry!"

PL Nazajutrž, dyabel woła go i mówi: „Oto dwanaście panien, którą wybierzesz, z tą się ożenisz!”

šalts NOUN, F [D6]; diminutive šalteņa [D4] **EN** time, moment **LV** laiks, mirklis, brīdis **PL** chwila

- *Parunuoja šalteņu.* (B48)
Pa-runoja szaltieniu
EN They talked for a little while.
PL Pogadali chwilę

par šalti **EN** after a while **LV** after some time **PL** po niejakim czasie, po chwili

- *Začejt aizaklīdze cīšuok, pajēme i apēde jū, i par šalti otkon gribīs ēst!* (B05)
Zaczejt ajza-klidzia ciszok, pa-jemia i ap-jedia ju, i par szalti otkon gribiś aść!
EN The hare screamed the loudest, so they took him and ate him. After a while they got hungry again.
PL Zajaczek krzyknął najgłośniej, wzięli, zjedli go, a po chwili znów chce się jeść.
- *Nu, i otkon par šalti, par godi div, par treis, Dīvs deve meitu kieniņa (kieneņa) sīvai.* (B33)
Nu, i otkon par szalti, par godi diū, par trejs, Diūs diewia miejtu kieninia siwaj
EN Some time passed, a year or two, and again God gave the king's wife a daughter.
PL I znowu po niejakim czasie, przez lat dwa, czy trzy, Bóg dał córkę królewskiej żonie

tai šaltei **EN** at that moment; meanwhile **LV** tajā laikā, tajā brīdī **PL** tymczasem, podczas gdy; cf. **tam laikam**

- *Es nūjuošu iz tovys vītys, es kaušūs ar jū. Tai šaltei, esi iz munys vītys pi munys sīvys.* (B48)
eś nu-joszu iz toūys witys, eś kaūszuś ar ju. Taj szaltiej, esi iz munys witys pi munys sīwys
EN I will ride to that place and will fight with him. In the meantime, stay here in my place with my wife.
PL pojadę zamiast ciebie, będę się bić z nim. Tymczasem, bądź na mojem miejscu przy mojej żonie
- *Cikom jei meklēja, jis tai šaltei īkuope juos škierstā i atzagula.* (B41)
Cikom jej miekleja, jis taj szaltiaj, i-kopia jos szkiersta i aca-guła.
EN While she was searching for him he climbed into her coffin and lay down.
PL Podczas gdy go szukała, on właził do jej trumny i położył się.

šaucs NOUN [D2] M **EN** cobbler **LV** kurpnieks **PL** szewc

- *Soka šaucs iz Juoni: “Par tū moza bāda, es sašyušu kūrpis, byus lobys!”* (B45)

Soka szaūczsz iz Joni: "Par tu moza bada, eś sa-szyūszu kurpiś, byūš łobys!"

EN Said the cobbler to John: "Small problem, I will sew the shoes, they will be fine!"

PL Mówią szewc do Janka: „O to mała bieda, ja uszyję trzewiki, będą dobre!"

škapleri NOUN, M [D1/2] PLURAL **EN** (devotional) scapular **LV** skapulārs **PL** szkaplerz

- *Jei pakuore iz lūga rožancu, škaplerus iz durovu.* (B37)
jej pa-kora iz ługa rożańcu, szkaplers iz durowu
EN She hung the rosary at the window, the scapular at the door.
PL ona powiesiła na oknie różaniec, szkaplerz na drzwiach
- *Jī izcēle, a jis sasyta jūs ar škaplerim i izdzyna.* (B41)
Ji iz-ciela, a jis sa-syta jus ar szkaplerim i iz-dzyna
EN They got out the barrel and he beat them up with the scapular and drove them away.
PL Oni dostali, a on wybił ich szkaplerzami, wypędził

škaudere NOUN, F [D5] **EN** flush **LV** straume **PL** strumień

- *Buoba aizaklīdze, suoka asnis skrīt ar škauderi.* (B21)
Boba ajza-klidzia, sôka aśnis skrit' ar szkaūdieri
EN The wife cried out, blood started running in a flush.
PL Baba krzyknęła, krew zaczęła lać się strumieniem

škauduot verb II **EN** sneeze **LV** šķaudīt **PL** kichnąć; → aizaškauduot

- *[Pele] ībuož asti sovu dagunā tei kieniņa meitai i jei aizaškaudoj .. vot jei kai škaudoj, tai tys gradzyns kreit nu mutis.* (B34)
i-boż asti sovu dagunā tiej kieninia miejtaj i jej ajza-szkaūdoj, .. wot jej kaj szkaūdoj, taj tys gradzys krejt nu mutis
EN [The mouse] shoved its tail into the princess' nose and she had to sneeze .. now she sneezed and the ring fell from her mouth.
PL wsunęła ogonek swój do nosa królewnie, królewna kichnęła .. jak kichnęła, tak pierścionek wypadł z gęby

škierzlots NOUN, F [D1] **EN** lizard **LV** ķirzaka **PL** jaszczurka

- *Jei tūlaik pazataisešķūte (pasataiseišķūte) par vardevi (vardivi) i par čyusku i par škierzlotu i par vysajdim zwierim.* (B46)
Jej tułajk paza-tajsieszkutia par wardiewi i par czyūsku i par szkierzlotu i par wysajdim zwierim
EN She will immediately turn into a frog, into a snake, into a lizard and into all kinds of beasts.
PL Ona wtedy będzie się przerzucać i w żabę, i w węża, i w jaszczurkę i w różne zwierzęta,

šķīzņa NOUN, F [D4] EN fibre LV šķiedra PL pasemko

➤ *Ūtruo soka: "Kab jis mani pajimtu, to es ar vīnu šķīzņu vysu juo kienisti aptārptu!"* (B40)

Utro soka: "Kab jis mani pa-jimtu, to eś ar winu szkiżniu wysu jō kieništi ap-tarptu!"

EN The other said: "If he took me, I would cloth his whole kingdom with one fibre!"

PL Druga mówi: „Gdyby mnia wziął za żonę, tobym mu jednem pasemkiem całek jego królestwo ubrała!

škode NOUN, F [D5] EN damage LV bojājums, postījums PL szkoda

➤ *Atīt tys mužiks, kab par škodi aizmoksuot.* (B44)

At-it tys mužiks, kab par szkodi ajz-moksoť

EN The farmhand came to pay for the damage.

PL Przychodzi ten chłop, żeby za szkodę zapłacić

šļuopuot VERB II EN clap LV sitot plikšķināt PL trzaskać, klepać

➤ *Atsasāda iz kēvis ar vaigu iz asti, asti pajēme zūbūs, šļopoj ar rūkom par čūkstu i juoj pret kieniņa (kienę) lūgim.* (B52)

acasada iz kiewis ar wajgu iz aści, aści pajemia zubūs, szlopoj ar rukom par czukstu i joj piet' kieninia ługim

EN He mounted the mare, facing its tail, took the tail between his teeth, clapped his hand on its behind and rode along the king's windows.

PL siadł na kobyłkę twarzą do ogona, ogon wziął w zęby, trzaska ręka po d.... i jedzie pod oknami królewskimi

šmuks, -a ADJECTIVE EN pretty, handsome LV skaists, smuks PL ładny, piękny

➤ *Jis pa kairū ausi īleida, pa lobū izleida i izataiseja par taidu šmuku puisi ar zalta drēbem, ka vysā kienistī (kienestē) taida šmuka nabeja!* (B24)

jis pa kajru ausi i-lejda, pa łobu iz-lejda i iza-tajsieja par tajdu szmuku pujsi ar załta driabim, ka wysā kienistī tajda szmuka na bieja!

EN He crept in by the left ear, he crept out by the right ear and turned into such a handsome young man with golden clothes that there was no equal in the whole kingdom!

PL on mu lewem uchem właził, prawem wylaził i zrobił się takim pięknym chłopakiem w złotem ubraniu, że w całym królestwie takiego pięknego nie było!

šņustukeņš NOUN, M [D1] EN little kerchief LV kabatlakatiņš PL chusteczka

➤ *Es īdūšu tev šņustukeņu, tu kai nūzaslaukuosīs (nūaslaukuosi) ar jū, tai redziesi, kur īt.* (B39)

eś i-duszu tieū szniustukieniu, tu kaj nuza-slaükosiś ar ju, taj riedziesi kur it
EN I will give you a little kerchief, if you wipe your eyes with it you will see where to go.

PL dam ci chusteczkę, jak się nią wytrzesz, tak zobaczysz gdzie iść

šolks NOUN, M [D1] EN silk LV zīds PL jedwab

- *Lai mañ atsyuta boltys drēbis nu pate* (paša) *duorguokuo šolka.* (B38)
cik īaj maň at-syūta bołtys driabis nu patia dorgokoa szolka
EN If only he will send me white clothes from the most expensive silk.
PL tylko niech mi przyśle białe ubranie z samego najdroższego jedwabiu

špacers NOUN, M [D1/D2] EN walk LV pastaiga PL spacer

- *Itī muni celeni, kur es staiguoju špacerā* (špacerī)! (B51)
Itiej muni cieleni, kur eś stajgoju szpaciera!
EN They are my garden paths, where I take my walks!
PL To moje dróżki, któremi chodzę na spacer!

špunguot VERB II EN fart LV pirst PL trz..., pierdnąć

- *Kieniniene* (kienenīne) *nūguoja zam lūga, klausās* (klausuos) *i dzierd, ka jis runoj ar sīvu, bučujās, smejās, –jei tik dalyka ausi, jis kai špunguos* (suoc špunguot), *styklus rozplēse i apbēre kieninieni* (kienenīne) *ar styklīm!* (B52)
Kieninienia nugoja zam ługa, kłaūsas i dzierd', ka jis runoj ar siwu, buczojas, śmiejas, – jej tik dałyka aūsi, jis kaj szpungoś, styklys rozplasia i apbyra kieninieni ar stiklim!
EN The queen went and stood under the window. She listened and heard how he talked to his wife, how they kissed and laughed she put her ear to the window, but at that moment he farted so hard that the glass cracked and the queen was showered with shards.
PL Królowa poszła pod okno, słucha i słyszy, że on gada z żoną, całują się, śmieją się; ledwie przyłożyła ucho, on jak trz...e, szyby popękały i osypały królową szkłem!

štuka NOUN, F [D4] EN marvelous thing, trick LV gabals, brīnumi, triks PL sztuka

- *A jam blise leidza, lesnīkam. Jī vaicoj: Kas itys (itei) tev par štuka taida?* (B09)
A jam blisia lejdza leśnikam, – ji wajcoj: Kas itys tieū par sztuka tajda?
EN But the forester had a gun. They asked: What is this marvellous thing?
PL A leśny miał strzelbę, i oni pytają: „Co tu u ciebie za sztuka?
➤ *Es tiulen štuku pataisiešu* (pataiseišu), *es jū atdzievynuošu!* (B21)
eś tiuleń sztuku pa-tajsieszu, eś ju at-dziejwynoszu!
EN I will instantly perform a trick, I will resurrect her!
PL ja wraz sztukę zrobię, ja ją wskrzeszę!

šveikstēt VERB III EN whisper LV čukstēt PL szeptać; → **pašveikstēt**

- *Łauds, kai īraudzeja šmukū karaveiru, poši pazaškeira* (pasaškeire), *suoka šveikstēt, vīns vīnam ruoda jū!* (B52)
laūd's kaj iraūdzieja szmuku karawiejru, poszi pazaszkiejra, soka szwiejkstiat', wins winam roda ju

EN When the people saw him, they parted by themselves, they started to whisper and point him out to each other.

PL ludzie jak zobaczyli pięknego rycerza, sami się rozstąpili, zaczęli szeptać, jeden drugiemu pokazuje go!

šys, šei PRONOUN (logophoric pronoun, refers to the speaker of a represented speech; translated with first or third person pronoun)

- *Nu, jis soka: "Labi, šys tev aizmoksoškys, tolki dzeivuot jau!"* (B53)
Nu, jis soka: "Łabi, szys tieu ajzmokoszks, tolki dziejwoť jaū!"
EN So he said: "Fine, I will pay you, only stay here now!"
PL Mówi: „Dobrze, zapłacę ci, tylko mi służ!'"
- *Baznīckungs (bazneickungs) soka, šys pats i ess i jam jū spovedēt.* (B35)
Baźnijc-kungs soka, szys pat's i eśś i jem ju spowiediat'.
EN The priest said that he was the one and would hear his confession.
PL Ksiądz powiada, że on właśnie jest tym samym księdzem i zaczyna go spowiadać.

T

tagan ADVERB **EN** now **LV** tagad **PL** teraz; → **tān**

- *Gūteņ munu mīlu (meilu), kū es tagan padareišu?* (B25)
Gutień munu miłu, ku es tagan pa-dariefszu?
EN My dear little cow, what shall I do now?
PL Krótko moja miła, co ja teraz zrobię?

tai ADVERB **EN** so, thus, as **LV** tā **PL** tak

- *Buorineite tai i padareja.* (B25)
Boriniejtia taj i padarieja
EN The orphan girl did as told.
PL Sierotka tak i zrobiła
- *A jis soka tai: "Es vēļ varāžuošu!"* (B18)
a jis soka taj: "Eś wial warażoszu!"
EN And he said (thus): "I will do more magic!"
PL a on mówi tak: „Ja jeszcze powróźę!"
- *Nu tai jau beja jī pīci ustabeñā!* (B03)
Nu taj jaū bieja ji pici ustobieniā!
EN Now they were five in the little hut!
PL Dopieroż było ich pięcioro w chatce.

taišni ADVERB **EN** directly, straightaway **LV** taisni **PL** prosto

- *Nūjuoja jis taišni da juo dāla.* (B06)
Nujoja jis tajszni da jō dała
EN He rode straightaway to his son.
PL Pojechał prosto do syna jego

tałka NOUN, F [D4] **EN** skein **LV** šķetere **PL** motek

- *Kab mañ byuntu kudele šmuki sasprāsta i tałkuos sateita dzejs!* (B25)
Kab mañ byuntu kudiela szmuki sasprasta! i talkos satiejta dziejś!
EN This distaff has to be spun nicely and the yarn must be wound into skeins!
PL Żeby mi kądziel była ładnie uprzedziona! a przedza w motki zwinięta!

tam laikam PHRASE **EN** meanwhile **LV** pa to laiku **PL** tymczasem

- *A jī tam laikam skrīn i skrīn.* (B49)
A ji tam łajkam skriń i skriń
EN Meanwhile they ran and ran.
PL A oni tymczasem lecą i lecą

tān CONTRACTED ← **tagan** **EN** now **LV** tagad **PL** teraz

- *Jis cik reižu tī brauce, a itaida smuorda loba nabeja, kai tān!* (B35)
jis cik riežju ti braucia, a itajda smorda łoba na bieja, kaj ta'an!
EN He had passed this place often, but never had there been such a wonderful odour as today!
PL tyle razy przejeżdżała tamtedy, a takiego zapachu przyjemnego nie czuł, jak teraz!

targavuotīs VERB II **EN** negotiate **LV** kaulēties **PL** targować się; cf. **nūtargavuot**

- *Kieniņš (kieneņš) izjēme naudu i aizmoksuoja jam, nazatargovuoja vys, ka jam ciši tys ierzeļs patyka.* (B50)
Kienińcz iz-jemia naudu i ajz-moksoja jam, naza-targowoja wyss, ka jam ciszi tys jerziels pa-tyka
EN The king took out the money and paid him, he did not negotiate the price, for this stallion pleased him very much.
PL Król wyjął pieniądze i zapłacił, nie targował się wcale, bo mu się bardzo podobał ten ogier

tauksteit VERB III **EN** touch **LV** taustīt, aptaustīt **PL** macać, namacać; → **aptauksteit**

- *Pazamūst (pasamūst) kungs, tauksta, kas tī iraida? I aptauksta – kuojagali* (kuojagli) *teļš!* (B02)
Paza-must kungs, taüksta, kas ti irajda? i ap-taüksta koja-gali tielsz!
EN The gentleman awoke and touched something – what is it there? He touched a calf down at his feet!
PL Budzi się pan, maca, co tam jest takiego? namacał nogę cielęcia!

tavare NOUN, F [D5] SINGULAR **EN** good, merchandise **LV** prece **PL** towar

- *Beja vīnam kupčam dāls, i tāvs nūmierst, – i atsoka jam treis simti naudys, par kū jam tavari pierkt.* (B34)
Bieja win kupczam dałs i taüs nu-mierst, – i at-soka jam trejs simti naǔdys, par ku jam tawari pierkt'.

EN There was a merchant who had a son. The father died and bequeathed to him three hundred [roubles] to buy goods.

PL Miał kupiec syna i, umierając, zapisał mu trzy stówki pieniędzy na kupno towarów.

- *Par cik laika, īs jis otkon tavaris pierktu.* (B34)

Par cik lajka, iš jis otkon tawariš pierktu

EN After some time, he set off again to buy merchandise.

PL Po niejakimś czasie chce on znowu jechać na kupno towarów

telerdzs NOUN, M [D2] **EN** plate **LV** šķīvis **PL** talerz

- *I nūmierst muote i syuta jau duraku iz mīstu telerdžu pierktu, iz kuo ēst laudim iz bierem* (iz bieru). (B15)

I nu-mierst motia i syūta jaū duraku iz mistu tielerdžu pierktu, iz ko ašt laudim iz biarim.

EN Now the mother died and they sent the simpleton to town to buy plates from which people could eat at the funeral.

PL Umarła matka, posłali głupiego do miasta, talerzy kupić, dla gości na stypę.

tī ADVERB **EN** there **LV** tur **PL** tam

- *Kam jis nalyka jai īt tymā kambarī? Kas tī iraida? I kai jai tī naīt?* (B30)

kam jis na lyka jej it tymā kambarī? Kas ti irajda? i kaj jej ti na-it?

EN Why had he barred her to go into this chamber. What was there? How could she not go there?

PL czemu nie kazał jej iść do tej komory? Co tam jest? i jak tam nie pójść?

- *Kur tys komulteņš veļsīs, tī tu i ej!* (B39)

kur tys komultieńcz wialsīs, tī tu i ej!

EN Where this little ball rolls, find your way!

PL gdzie ten kłębuszek potoczy się, tam ty i idź!

- *Juoj i verās, a tī taišni iz juo skrīn viersum div akmini.* (B45)

Joj i wieras, a ti tajszni iz jō skriń wiersum diū akmini

EN He rode on and looked around and saw two stones flying straight in his way.

PL Jedzie i patrzy, a tam prosto na niego lecą dwa kamienie

tīne NOUN, F [D5] **EN** there, that place **LV** turiene **PL** tam, stamtąd

- *Pajēme, izsvīde jū nu tīnis.* (B04)

pajemia, iz-świdia ju nu tiniś

EN They took him and threw him away.

PL wzięli, wyrzucili go stamtąd

- *Bruoleit, īšu es iz tīni par kolpu.* (B16)

Brolejť', iszu eś iz tini par kołpu.

EN Brother, I will go there to work.

PL Braciszku, pójdę ja tam za parobką!

tīnīne NOUN, F [D5] **EN** there, that place **LV** turiene **PL** tam, stamtąd

- *Vot lopsa iz tīnīni i skrīn, a kieniņa (kieneņa) kaļaska brauc pakāļ.* (B44)
EN That was where the fox ran, and the king's carriage followed.
PL ot liszka tam i leci, a królewska kareta jedzie z tyłu.
- *Kūmeņ, nūved tu mani iz tīneni* (tīnīni)! (B44)
Kumień, nu-wiad' tu mani iz tinieni!
EN Take me there (to that place), my pal!
PL Kumeczko, zaprowadź mię tam!
- *Nu, i daskrīn jī da tīnīnis, da kūma sova i nūzatur.* (B39)
Nu, i da-skrīn ji da tininiś, da kuma soūa i nuza-tur.
EN Finally they arrived, they came to his pal's place and stopped.
PL Przyleciał do kuma swego i zatrzymuje się.
- *Ka jei īguoja tīnīnī* (tīnīnē), *vysi breiñīs* (breinojās), *ka taids jauničs.* (B38)
Ka jej i-goja tinieni, wysi briejniś, ka tajds jaūniczs
EN When she walked in everybody wondered about the bridegroom.
PL Jak tylko tam weszła, wszyscy zdziwili się, że taki p. młody
- *Tāvs nūzabreineja, ka jis pazagrīze nu tīnenis* (tīnīnis). (B42)
Taŭs nuza-briejnieja, ka jis paza-grizia nu tinieniś
EN The father wondered that he had come back from that place.
PL Ojciec zdziwił się, że się wrócił stamtąd

tiuleń ADVERB **EN** at once, soon **LV** tūlīt **PL** zaraz

- *Vaicoj muote: "Ar kū brauksim?" A jis atsoka: "Tiuleń atīs kaļaska, aizjiugti seši zyrgi!"* (B38)
wajcoj motia: "Ar ku braūksim?" A jis at-soka: "Tiuleń at-iś kalaska, ajz-jiūkti sieszi zirgi!"
EN Mother asked: "How are we going?" And he answered: "Soon a carriage will come, with six horses!"
PL pyta matka: Czem pojedziemy? A on odpowiada: „Zaraz przyjdzie powóz zaprzędzony w sześć koni!"
- *Iit ustobā ar tū puiškinu, a jis jai īdūd tiuleń uobeleiti i soka ..* (B30)
I-it ustobā ar tu pujszkinu, a jis jej i-dud' tiuleń obielejti i soka
EN They entered the cottage and he at once gave her the little apple and said ..
PL Weszli do izby, a chłopak jej daje zaraz jabłuszko i mówi:

tivi ADVERB **EN** near(by), close **LV** tuvu, klāt **PL** blisko, pod ręką

- *A te navā nivīna tivi, kuo nūsyutēt (nūsyuteit)!* (B45)
A tia nawa ni wina tiwi kō nu-syūtēt!
EN But there wasn't anybody nearby who could be sent!
PL A tu niema ani jednego pod ręką, żeby go posłać!
- *Sauleite spīde, verās jis, kas tī speid vydā kūka storpā ūzula! Dajuoja tivi, verās, zalta škiersta.* (B47)

saūlejtia špidia, wieras jis, kas ti špiejd' wydâ kukâ storpa uzulâ! Da-joja tiwi, wieras, załta szkiersta

EN The sun was shining and he saw something glittering amongst the trees, in an oak tree! He rode close up and saw a golden shrine.

PL słoneczko świeciło, widzi, że tam coś błyszczą na drzewie pomiędzy gałęzmi dębu. Zbliżył się, patrzy, złota trumna

to PARTICLE

¹ **EN** then (correlate to ka 'if', kai 'when') **LV** tad (ja, kad – tad) **PL** to

➤ *Es muoku varažuot, – ka gribi, to varažuošu!* (B18)

Eś moku waražoť, – ka gribi, to waražoszu!

EN I can do magic. If you want, I'll do magic!

PL Ja umiem wróżyć, chcesz, to powrózę!

➤ *Ka tu mani naizviļksi, to es sadegšu!* (B27)

Ka tu mani na-iz-wilksi, to eś sa-diejszu!

EN If you do not pull me out I will burn up!

PL Jeżeli mię nie wyciągniesz, to spałę się!

➤ *To dūd mums tū vucynu, ka navari atdūt naudys!* (B21)

To dud' mums tu wucynu, ka na wari at-dud' naudys!

EN Then give us this ram if you can't return the money!

PL To daj nam tego barana, jeżeli nie możesz oddać pieniędzy!

➤ *Nūkauņ tu maņ tū viersi, to myusim byus gaļa iz pusem!* (B23)

Nu-kaūn tu mań tu wiersi, to myūsim byuś gala iz pusia!

EN Slaughter this ox for me and we will share the meat in two!

PL Zarżnij ty mi tego wołu, [to] weźmiemymięso po połowie!

² **EN** so **LV** tātad **PL** to

➤ *Jei soka tai: “Ā, – to es vysys treis sovys meitys apiežu poša! To jau tī nūbāga pacelu, tī syvāni!* (B29)

Jej soka taj: "A, – to eś wysys trejs soūys miejties apježu posza! To jaū ti nu-baga pacielu, ti sywani!"

EN She said: "Alas, so I have eaten up all my three daughters! But they have run away, the piglets!"

PL Tak? powiada: to ja wszystkie trzy swoje córki zjadłam sama? A te prosięta mi uciekły?

to – to CONJUNCTION **EN** both ... and ... **LV** gan – gan **PL** to – to

➤ *Audzēja jū i globuoja i leiguoja, to muote, to tāvs, vys jū leiguoja.* (B01)

aūdzieja ju i głoboja i lejgoja, to motia, to taŭs, wyss ju lejgoja

EN They raised her and kept her well and dandled her, both mother and father, all the time they bounced her up and down.

PL piastowali ją i pielęgnowali i kołysali, to matka, to ojciec, a wciąż ją kołysali

tol̄ka (U: tol̄ko, tol̄ki, tol̄keit) ADVERB EN only LV tikai PL tylko

- *Soka tāvs: "Ok, Dīven! Kū ta tu padareji?" – "Niko! Es tol̄ko svīsneju!"* (B22)
Soka taūs: "Ok, Diwień! ku ta tu pa-darieji?" – "Niko! eś tolko świśnieju!"
EN Said the father: "Oh God! What have you done?" – "Nothing! I only blew!"
PL Mówią ojciec: "Och, Boże! co ty zrobiłeś?" – "Nic! ja tylko gwizdnąłem!"
- *Nu, jis soka: "Labi, šys tev aizmokusoškys, tol̄ki dzeivuot jau!"* (B53)
Nu, jis soka: "Łabi, szys tieū ajzmoksoszks, tolki dziejwot' jaū!"
EN So he said: "Fine, I will you pay thus, only stay here now!"
PL Mówią: „Dobrze, zapłacę ci, tylko mi służ!”
- *Jis soka: "A, paļdis Dīvam! Vyss šam labi ass, tol̄keit naasama maize apkulta!"* (B53)
Jis soka: "A, paldiś Diwam! wyss szam labi ass, tolkiejt nasama majzia apkulta!"
EN He said: "Thank God! Everything is fine now, only the crop has not been threshed!"
PL Dopiero mówi: „A, chwała Bogu! wszystko dobrze, tylko zboże nie wymłoczone.

trejūs ADVERB EN three LV trijatā PL troje, we troje

- *Beja tāvs, i muote, i daļs, – trejūs viņ dzeivuoja i beja jim nūkauts vepris.* (B17)
Bieja taūs, i motia, i dałs, – trejus win dziejwoja i bieja jim nu-kaūts wiepris.
EN There was a father, a mother, and a son. The three of them lived together, and they had a hog slaughtered.
PL Był ojciec, i matka, i syn, – we troje tylko żyli i mieli zabitego wieprza.

trums NOUN, M [D1] EN blain LV audzējs, augonis PL wrzód

- *A kungam beja lels trums iz golvys, – šam itaids lels, cīši suopē.* (B14)
A kungam bieja lels trums iz gołwys, – szam itajds lels, ciszi sopią
EN But there was a gentleman with a big blain on his head, – so big it was, and it hurt very much.
PL A u pana był wielki wrzód na głowie, – bardzo go bolało

truopeitīs VERB II EN happen LV trāpīties, gadīties PL trafić się; cf. patruopēt

- *Kas zyna, voi tei pravda beja, a var byut, ka dzeivuojūt i truopejās (truopejuos) tai!* (B21)
Kas zyna, woj tiej praūda bieja, a war byūt', ka dziejwojut' i tropiejaś taj!
EN Who knows whether it is the truth, but maybe in life it once may happen that way!
PL Kto wie, może to była prawda, może w życiu i trafiło się tak!

tryukstīs VERB I EN leap up LV trūkties PL porwać się na nogi

- *Suok veceits zam cepļa pirst – a tuos kazenis tryukstās, da vysys paceļu!*
(B02)
sôk wieciejts zam ciepla pîrst' – a tos kazienis tryükstas, da wysas pacielu!
EN The old man under the oven began to fart – and the goats leapt up and ran away!
PL a dziadek zaczyna po piecem p..., kózki porwały się na nogi i dalejże uciekać

tukšs, -a ADJECTIVE

- 1 = LV tukšs EN empty PL pusty
2 EN skinny LV vājš, kalsns PL chudy

- *Beja jam vierss i tukša kēve.* (B21)
bieja jam wierśś i tuksza kiawia
EN He had an ox and a skinny mare.
PL miał wołu i chudą kobyłę

tūlaik ADVERB EN then, at that moment, and LV tad PL wtedy

- *Jis atdūd stabuli, tūlaik duraks palaiž jū vaļā.* (B31)
Jis at-dud' stabuli, tułajk duraks pa-łajż ju wala
EN He gave him the pipe and the fool let him go.
PL Oddał mu fujarkę, wtedy dureń puścił go
- *Jis atsoka: Ā, – šys nūkova (nūkove) sovu tāvu ar muoti! Tūlaik nūkrita (nūkryta) tī divi uobeleiši zemē!* (B35)
Jis at-soka: A, – szys nu-kowa soǒu tawu ar moti! Tułajk nu-krita ti diwi obielejszi ziamia!
EN He replied: "Alas, I have killed my father and mother!" And the two apples fell down!
PL On odpowiada: że zabił swego ojca i matkę! Wtedy spadły i te dwa jabłuszka na ziemię!

tupt celūs VERB I-A (*tup, tupa*) EN kneel LV stāvēt uz ceļiem PL klęczeć

- *Ajis tup celūs i skaita puotorus.* (B41)
a jis tup cielus i skajta potors
EN And found him kneeling and saying prayers.
PL a on klęczy i mówi pacierze.

tupu UNCLEAR EN stomping (?) LV dauzot (?) PL tupie nogami

- *A valns atskrēja i tupu reibynoj i klîdz brīsmēigi.* (B49)
A wałns at-skriaja i tupu riebynoj i klidz briśmiejgi
EN And the devil came running and rattled and yelled terribly.
PL A dyabeł przyleciał i tupie nogami i krzyczy okropnie

tūreiz ADVERB EN then, at that time LV tad PL to, wtedy

- *Ka veirs sātā, to jei slyma vaid, – a ka veirs izbrauc, tūreiz jei vasala.* (B18)
ka wiejrs satā, to jej słyma wajd', – a ka wiejrs iz-braūć, turiejż jej wasała.
EN When the smith was at home, she was sick, – but when the husband was gone, then she was well.
PL jak tylko mąż w domu, to ona słaba, stęka – a jak mąż wyjedzie, wtedy ona zdrowa.

turēt VERB III

1 = LV turēt EN hold PL trzymać

2 EN have LV (izsaka piederību) PL mieć

- *"Kaidu zeimi jiūs tureit (turit), ka jūs nūsytat (nūsytot)?"* (B45)
"Kajdu ziejmi jiūs turiat, ka jis nu-syat?"
EN "What proof do you have that you killed them?"
PL „Jaki znak macie, że wy zabiliście?"
- *Muote soka: "Kai es išu, ka es naturu driebu?"* (B38)
Motia soka: "Kaj eś iszu, ka eś na turu driebu?"
EN Mother said: "How can I go if I don't have clothes?"
PL Matka mówi: „Jak ja pójdę, skoro nie mam ubrania?"
- *Iz ūtrys dīnys syuta jei ūtru meitu, a tei jau turēja sešys acs.* (B25)
Iz utris dinys syūta jej utru miejtu, a tiej jaū turieja sieszys ačs.
EN The next day she sent her second daughter, who had six eyes.
PL Na drugi dzień, posyła ona drugą córkę, a ta już miała sześć oczu.

turetis (ar kaidu) VERB III EN settle it with someone LV strīdēties, spēkoties PL zakładać się

- *Jau jei tureisīs ar veceiti, vokorā, ka tys juos dieleņš!* (B23)
Jaū jej turiejsiś ar wiecieti, wokora, ka tys jōs dieleńcz!
EN She would settle it with her husband in the evening that this was her son!
PL Będzie się zakładać z dziadkiem wieczorem, że to jej synek!

tymss, -a ADJECTIVE EN dark LV tumšs PL ciemny

- *A vot mums tymss ustobā, vys vajag guni kurt, – es gribu (grybu) sauli nūgiut, kab byutu gaisma.* (B17)
A wot mums tymss ustobā, wyss wajag guni kurt', – eś gribu saūli nu-giūt', kab byūtu gajsma
EN You see, it's dark in our cottage, we have to light a fire all the time, – I want to catch the sun in order to get light.
PL U nas ciemno w chacie, wciąż trzeba ogień palić, – chcę złapać słońce, żeby było światło
- *Staigoj jei, staigoj, pa mežu, daīt vokors, tymss.* (B26)
Stajgoj jej, stajgoj, pa miežu, dait wokors, tymss
EN She walked and she walked around the forest, evening came, it was dark.
PL Chodziła ona, chodziła po lesie, przeszedł wieczór zrobiło się ciemno

tyucs NOUN M [D2] OR F [D6] **EN** throng, crowd **LV** liels pulks **PL** chmara

- *Atjuoja iz tīneni, verās, kai tyucs laužu daudz.* (B52)
atjoja iz tinienis, wieras, kaj tyūćś lažu daudź
EN They arrived at the place and saw a large crowd of people.
PL przyjechali tam, patrząc, chmara ludzi

tyukšs NOUN, M [D2] **EN** swelling **LV** pampums, uztūkums **PL** (o)puchlizna

- *Apmozguoja jū, īdeve jam padzert tuo ašņa i tys vyss tyukšs atzalaide.* (B48)
Ap-mozoja ju, i-diewia jam pa-dziert to asznia i tys wyss tyūksz aca-łajdia
EN He washed him, gave him some of the blood to drink and the swelling abated.
PL Obmył go, dał mu napić się tej krwi i ta cała puchlizna skłesła

tyukšt VERB I-A **EN** swell (up) **LV** tūkt, pampt **PL** puchnać, spuchnąć; → **aptyukšt**, **nūtyukšt**, **satyukšt**

- *Jis tī gulēja i vys tyukša vairuok kū reizis i sazataiseja kai kolns.* (B48)
Jis ti gulaja i wyss tyūksza wajrok ku riejis i saza-tajsieja kaj kołns.
EN He lay there and kept swelling more and more and became like a hill.
PL On tam leżał i wciąż puchł coraz więcej i zrobił się jak góra.

U

ūluokne NOUN, F [D5] **EN** scrambled egg **LV** olu kultenis **PL** jajecznica

- *Kalvs daīt, pazaver (pasaver), ir gaļa i ūluokne i kava.* (B18)
Kalws da-it, paza-wier, ir gala i ułoknia i kawa
EN The smith goes and looks, there is meat and fried eggs and coffee.
PL Kowal poszedł, patrzy, jest mięso i jajecznica i kawa
- *A vot brauks saiminiks iz kristobam, vess ūluokni bļūdā i ols bucu.* (B05)
A wot braükś sajmijniks iz kristobam, wieźś ułukni bludu i ołs bucu
EN Look, there will be a farmer, going to a christening, he'll carry a dish with scrambled eggs and a keg of beer.
PL A ot pojedzie gospodarz na chrzciny, powiezie jajecznicy misę i piwa beczkę

uobeļneica (U: uobelńica) NOUN, F [D4] **EN** apple tree **LV** ābele **PL** jabłoń

- *Verās, aug uobeļnīca (uobeļneica), vysi zori leikst nu uobelim (uobeļu).* (B27)
wieras, aüğ obielnijca, wysi zori lejkst nu obielim
EN She saw how all the apple tree's branches were bent by apples.
PL patrzy, rośnie jabłoń, a wszystkie gałęzie jej gną się od jabłek.

uoveitīs VERB II **EN** fool around **LV** ākstīties **PL** dokazywać

- *Vot jei doncoj, skraida, kiuleņus mat, vysu vysaiž uovejas.* (B44)
Wot jej doncoj, skriajdia, kiuleńcz mat, wysu wysajsz owiejas

EN Here the fox danced, frolicked, somersaulted, fooled around in every way.
PL Skacze, biega, koziołki maga, dokazuje

ustoba NOUN, F [D4]; DIMINUTIVE **ustabenja** [D4]

¹ = **LV** istaba **EN** room **PL** pokój (izba)

- *Staigoj tu ar itū uobelī pa vysom **ustobom**, tamā viņ **ustobā** naej, kur (kura) ar zyrga syudim aizlykta, ar lyukim aizspīsta i ar degti aizsmārāta!* (B30)
Stajgoj tu ar itu obielī pa wysom ustobom, tamā win ustobā na-ej, kur ar zyrga syūdim ajz-lykta, ar łyukim ajś-spjita i ar diegti ajz-smarata!

EN Walk about all rooms with this apple, only don't go to that room that is covered with horse dung, braided with baste and smeared with tar!

PL Chodź z tem jabłkiem po wszystkich izbach, tylko do tej izby nie idź, która końskim gnojem obłożona, łykiem oplątana i dziegiem zasmarowana.

² **EN** hut, cottage **LV** (vienkārša) māja, mājiņa **PL** chata, izba; chatka

- *Giun sauli ar sītu, a **ustoba** bez lūgu.* (B17)
giūn saūli ar situ, a ustoba biez ługu
EN They were catching the sun with a sieve. The cottage had no windows.
PL łapie słońce przetakiem, a chata bez okien
- *Daguoja pi **ustabenis** iz vystys kuojenis, iz vucynu rogu.* (B46)
da-goja pi ustabiēniš iz vystys kojeniš, iz wucynu rogu
EN He came to a hut on a hen's leg, on a ram's horns.
PL przyszedł do chatki na kurzej nóżce, na baranich rogach

V

vaidi NOUN, M [D1] PLURAL **EN** war **LV** karš **PL** wojna

- *Ka jai vajadzēs dzymdynuot, jis nūbrauce iz **vaidim**.* (B40)
ka jaū tys ļajks at-goja, ka jej wajadzieś dzymdzynot', jis nu-braūcia iz wajdim
EN When the time had come for her to give birth, he went away for a war.
PL kiedy już miała rodzić, pojechał on na wojnę
- *Suoka **vaidus** taisēt, jis palaide vucynu, nikuo napaleidz, puorspēlēja **vaidu**.* (B50)
sôka wâjds tajsiet, jis pa-ļajdia wucynu, niko na-pa-lejdż, por-śpielaja wajdu.
EN He started a war, let loose the pig, it did not help, he lost the war.
PL zaczęli wojnę, on puścił barana, ale nic nie pomogło, przegrał wojnę.

vaira ADVERB + NEGATION **EN** (not) anymore **LV** vairāk (ne) **PL** (nie) więcej

- *Vasali, mameņ, tēteit, palīcit, može jiūs mani **vaira** i naredzēsit!* (B39)
Wasali, mamień, tiatiejt, pa-licit, może jiūs mani wajra i na-riedziesit!
EN Farewell, mum and dad, take care, maybe you won't see me anymore!
PL Bądźcie zdrowi, mamo, tato, może mię więcej nie zobaczycie!

- *Piec tuo jau nabeja vaira valna kulā!* (B12)
 Piec tō jaū na bieja wajra wajna kułā!
EN After this there never was a devil in the bar!
PL Potem, już nie było więcej dyabła na boisku!

varažuot VERB II **EN** do magic, conjure **LV** burt **PL** wróżyć, powróżyć

- *Jis soka: "Es muoku varažuot, – ka gribi, to varažuošu!" – "Nu, varažoj!" "Es varažuošu, voi iraida ceplī gaļa ar ūlys? Iraida!"* (B18)
 Jis soka: "Eś moku warażołt", – ka gribi, to warażoszu!" – "Nu, warażoj!" "Eś warażoszu, woj irajda cieplī gala ar ūlys? Irajda!"
EN He said: "I can do magic, if you want, I'll do magic!" "Well, do it!" "I will conjure – is there meat with eggs in the oven? Yes, there is!"
PL A on mówi: „Ja umiem wróżyć, chcesz, to powróżę!" – „No, wróż!" – „Powróżę, czy jest w piecu mięso z jajami? Jest!"

vardive (U: vardeve) NOUN, F [D5] **EN** toad **LV** krupis **PL** ropucha, żaba

- *Jej tūlaik pazataiseškūte (pasataiseškūte) par vardevi (vardivi) i par čyusku i par škierzlotu i par vysajdim zwierim.* (B46)
 Jej tułajk paza-tajsieszkutia par wardiewi i par czyšku i par skierzlotu i par wysajdim zwierim
EN She will immediately turn into a toad, into a snake, into a lizard and into all kinds of beasts.
PL Ona wtedy będzie się przerzucać i w żabę, i w węża, i w jaszczurkę i w różne zwierzęta,

vargani NOUN, M [D1] PLURAL **EN** organ **LV** ērģeles **PL** organy

- *Baznīca jau gotova i vargani poši spieļej.* (B49)
 Baźnijca jaū gotowa i wargani poszi śpialaj
EN The church is already ready and the organ is playing by itself.
PL Kościół już gotowy i organy same grają,

vasals, -a ADJECTIVE **EN** well, in good health **LV** vesels **PL** zdrowy

byusit vasali PHRASE **EN** farewell, good bye **LV** ardievu **PL** bądźcie zdrowi

- *A jei, pi-leikuse zam slīkšņa i soka: "Vot jiūsim i guds, byusit vasali!" I nūskrēja pacielu.* (B44)
 a jej, pi-lejkusia zam śliksznia i soka: "Wot jiūsim i guds, byūsit wasali!" I nu-skriaia pacielu.
EN The fox put its head under the threshold and said: "Here is your feast, good bye!" And ran away.
PL a ona, schyliwszy się pod próg i mówi: „Ot wam i bal, bądźcie zdrowi!" – I pobiegła.

vāza NOUN, F [D4]; DIMINUTIVE **viezena** [D4] **EN** stick **LV** nūja, nūjiņa **PL** pałka, pałeczka

- *Jam jei vāzu i suok veci sist.* (B02)
jem jej wazu i sôk wieci sišt
EN She took a stick and started to beat the old man.
PL wzięła pałkę i zaczęła dziadka bić
- *A dūškys jam viezenu, lai jis pasvīž i, kur jei veļsīs, tī jam byus i nūt!* (B39)
a duszkys jam wiezieniu, łaj jis pa-świd' i kur jej wialsíś, ti jam byūś i nu-it!
EN But he would give him a little stick and he should throw the stick: where it rolled he should go!
PL a da mu pałeczkę, niech ją rzuci, a gdzie się ona potoczy, tam jemu trzeba iść!

vemt VERB I-E (**PST.3 vome**) **EN** vomit **LV** vemt (**PST.3 vēma**) **PL** womitować, wymiotować

- *Jei vome tū skuobu pīnu.* (B11)
jej womia tu skobu pinu
EN She vomited the curdled milk.
PL womitowała to kwaśne mleko

vērtīs VERB I-E (*verās, vērēs*) → *apsavērt, atsavērt, pasavērt*

¹ **EN** look, see **LV** skatīties **PL** patrzyć, zobaczyć, widzieć

- *Verās jei, verās, tak pa ustobu, – kur jis runoj?* (B23)
Wieras jej, wieras, tak pa ustobu, – kur jis runoj?
EN She looked around and around, ran about the cottage – who is speaking there?
PL Patrzy babka, patrzy, biega po izbie szuka – gdzie on gada?
- *Atbrauce iz sātu, suoka vērtīs tuo monta i verās, ka tī gale tūs razboinīku.* (B43)
at-braūcia iz satu, soka wiartiś to monta i wieras, ka ti gala tus razbojniku
EN When they came home they started to inspect the booty and saw that it was the meat of the other robbers.
PL Pojechali oni do domu, zaczęli oglądać dobytek i widzą, że tam ciała tych rozbójników
- *Nu, kas byus nu tuo, ka tu viersīs iz juos, a jei navā dzeiva?* (B47)
Nu, kas byūś nu to, ka tu wiersiś iz jos, a jej nawa dziejwa?
EN What good comes from looking at her when she is not alive?
PL Cóż ci z tego, że będziesz patrzeć na nią, a ona nie żyje?

² **EN** watch, take care, keep in mind **LV** uzmanīties **PL** pamiętać, mieć na uwadze

- *Nu, verīs, par treis dīnys atved mañ jū!* (B10)
Nu, wieriś, par trejs dinys at-wiad' mań ju!
EN Well, keep in mind, three days from now bring her to me!
PL No, pamiętaj, żebyś mi ją za trzy dni przyprowadził!

- *Verīs, kab tu jam nikuo nadūtu!* (B06)
wieriś, kab tu jam nikô na dutu!
EN So take care that you never give it anything!
PL pamiętaj, żebyś mu nic nie dawał!

veselētīs VERB II **EN** be happy, frolic **LV** priečāties **PL** cieszyć się

- *Nūskrēja iz mežu, izguoja iz klajumeņa, doncoj, skrīn, kiuleņus* (kiuliņus) *mat, veselejās, ka jau paāduse i padzāruse.* (B44)
Nu-skriaja iz miežu, iz-goja iz kļajumienia, doncoj, skriń, kiueleńcz mat, wiesiejas, ka jaū pa-adusia i pa-dzarusia.
EN The fox ran off to the wood, went to a clearance, danced, ran around, somersaulted, frolicked, for it had eaten and drunk.
PL Pobiegła do lasu, wyszła na polanę, tańczy, biega, koziołki przewraca, cieszy się, że się najadła i napiła.

vidiškais, -uo ADJECTIVE DEFINITE **EN** middle **LV** vidējais **PL** średni

- *Nu, īs jau ūtris (ūtrys) bruols iz ūtris (ūtrys) nakts, vidišķīs* (vidiškais). (B31)
Nu, iš jaū utris brōls iz utris nakt's, widiszks
EN Now the second, the middle brother went out the next night.
PL Na drugą noc wybiera się średni brat
- *Vot jis pajēme i saženeja juos tū vacuokū pi klebapjokys, vidišķū pi kukara, jaunuokū pats pajēme par sīvu sev.* (B33)
Wot jis pa-jemia i sa-żenieja jos tu wacoku pi klebapiokys, widiszku pi kukara, jaūnoku pat's pa-jemia par sīwu sieū.
EN And the king went and married the eldest off to the baker, the middle one to the cook, but the youngest he took himself for a wife.
PL Wziął królewicz i powydawał je, – tę starszą za piekarza, średnią za kucharza, a młodszą sam wziął za żonę.

vyds NOUN, M [D1 GENITIVE vyds] **EN** inside (NOUN) **LV** iekša **PL** środek

- *Kai vecs aizmete nu vyds pusis durs, to vece, daguojusi, aizmete nu uors pusis – jai (jei) navar tikt ydā, a jam (jis) navar izīt uorā, tam veceišam (tys veceits).* (B02)
Kaj wieć ajzmiatia nu wyds pusis durs, to wiacia, da-gojszzi, ajz-miata nu ors pusis – jej na war tikt wydâ, a jam na war iz-it ora, tam wiecjejszam.
EN While the old man closed the door from the inside, the old woman on her return locked it from the outside. She couldn't get in, but neither could he get out, the old man.
PL Staruszek zahaczył ze środka drzwi, a staruszka przyszedłszy, zahaczyła je z zewnętrznej strony, i takim sposobem staruszka nie może dostać się do środka, a dziadziuś nie może wyjść na pole.

viersum ADVERB **EN** on top **LV** virsū **PL** (-)

- *Izvede jis sovu ierzelī, īsāda viersum.* (B39)
Iz-wiadia jis soū jerzieli, i-sada wiersum
EN He took his stallion out, sat on it.
PL Wyrowadził swego ogiera, dosiadł go.

viersyune NOUN, F **EN** (tree) top **LV** galotne, (koka) virsotne **PL** wierzchołek

- *I vysi uobelī apkrita (apkryta), a div palyka pošā viersyunē.* (B35)
i wysi obieli ap-krita, a diū pałyka posza wiersyńia.
EN And so did all the apples, but two at the very top.
PL i wszystkie jabłka pospadały, tylko dwa zostały na samym wierzchołku.

viezena DIMINUTIVE ← **vāza** **EN** little stick **LV** nūjiņa **PL** pałeczka

vīgleņom ADVERB **EN** quietly, lightly **LV** lēnām, klusām, vieglītēm **PL** pomalutku

- *Jis izstīpe rūku vīgleņom, giva aiz motu.* (B46)
jis iz-tipia ruku wigleniom, giwa ajz motu
EN He reached out quietly and caught her hair.
PL dopiero on wyciągnął rękę pomalutku, chwycił ją za włosy

viļktīs zemē PHRASE **EN** undress **LV** noģērbties **PL** rozebrać się

- *A jei nazabeidās (nasabeida) i nūīt, – vylkās (valkās/vylkuos) zemē i redz, ka atskrēja bolūdeits i atzatupa iz lūga.* (B28)
A jej naza-biejdas i nu-it, – wyłkas ziemia i riadz, ka at-skrieja bołudziejts i adza-tupa iz ługa.
EN But she did not fear and left. When she undressed she saw a little dove flying towards her and sitting down at the window.
PL A sierotka sie nie bała i poszła, – rozebrała się i widzi, że przyleciał gołąbek i usiadł na oknie.

viñ ADVERB **EN** only, just **LV** vien **PL** tylko

- *Krīvam vīns viñ dāls i tys dāls zaglis.* (B13)
kriwam wins win dałs i tys dałs zagliś.
EN The Russian had only one son and this son was a thief.
PL miał jednego tylko syna i ten syn był złodziejem
- *Výss sadaga, palni viñ palyka!* (B43)
wyss sa-daga, palni win pa-łyka!
EN Everything had burnt down, only ashes were left.
PL Wszystko się spaliło, popiół tylko pozostał!
- *Jis guoja, tys tāvs jau, cik dīnys viežu giutu i ni vairuok, ni mozuok, vys pa treis viñ vieži giva, ar tū viñ i dzeivuoja.* (B38)
Jis goja, tys taüs jaű, cik dinys wieżu giūtu i ni wajrok, ni mozok, wyss pa trejs win wiezi giwa, ar tu win i dziejwoja.

EN He, the father that is, went each day out to catch crabs and he always caught exactly three, no less and no more, and that was what they lived on.
PL Chodził ten ojciec codzień raki łapać i ani więcej, ani mniej, tylko wciąż po trzy raki łapał i tem tylko żyli.

vīns vīn-, vīna vīn- PRONOUN **EN** each other, one another **LV** viens otru, cits citu **PL** jeden drugiego

- *Tys kars suoka kautīs i vīns vīnu apzasytās* (apsasyta). (B50)
Tys kārs sôka kāutiš i wins winu apza-sytas.
EN The army started to fight and they killed each other.
PL To wojsko zaczęło się bić i jeden drugiego zaczął zabijać.
- *Sazarunuojā, ka sevkurs turēs peicku pa dīnai i vīns vīnam namaisēs* (namaiseis)! (B21)
Saza-runoja, ka sieū kurs turaś piejcku pa dinaj i wins winam namajsieś!
EN They agreed that each of them should have the little whip for a day and that the others should not interfere.
PL Umówili się, że każdy będzie miał bat w ciągu jednego dnia i jeden drugiemu nie będzie przeszkaądał!

vīreit (or vīrēt) VERB II **EN** believe **LV** ticēt **PL** wierzyć; → **davīreit, pavīreit**

- *Nu labi, labi, es tev tagad vīreju, ka tu juoji iz ierzeļa.* (B49)
Nu łabi, łabi, eś tieū tagad wirejju, ka tu joji iz jerziela
EN Alright, alright, now I do believe you that you rode my stallion.
PL No dobrze, dobrze, ja ci teraz wierzę, żeś jeździł na ogierze

vīrt VERB I (3.PRS *vard*) **EN** cook (ITR) **LV** varīties **PL** gotować się

- *Verās, ka vysa kuo gona iz golda: i maizis, i suoļa, i peirāgu i gala vārd pūdūs pi cepļa.* (B38)
wieras ka wysa kō gona iz gołda: i majzis, i sola, i piejragu i gala war [sic!] pudus pi ciepla
EN He saw that there was plenty on the table: there was bread and salt, there were pies, meat was cooking in pots on the oven.
PL patrzy, że wszystkiego ma dość na stole: i chleba, i soli, i bułek, mięso gotuje się w garnkach na piecu

vys ADVERB

¹ **EN** all the time, always **LV** visu laiku **PL** wciąż

- *Jai aizagrib nūzagt tū gradzynu nu veira, a jis vīs tur jū mutē par nakti.* (B44)
jej ajza-grib nu-zagt' tu gradzynu nu wiejra, a jis wyss tur ju mutiā par nakti.
EN She became keen to get this ring, but he always held it in his mouth in the night.
PL zachciało się jej ukraść ten pierścionek u męża, a on w nocy wciąż trzyma go w gębie

² + NEGATION EN at all LV vispār PL wcale

- *Jei suoka rauduot, ka jei navā vys vainīga* (vaineiga). (B47)
jej sôka raūdot', ka jej nawa wyss wajniga
EN She started to cry, saying she wasn't guilty at all.
PL ona zaczęła płakać, mówiąc, że nie jest wcale winna

vysaiž ADVERB EN in every way LV visādi PL (-)

- *Vot jei doncoj, skraida, kiuleņus mat, wysu vysaiž uovejas.* (B44)
Wot jej doncoj, skriajdia, kiuleńcz mat, wysu wysajsz owiejas
EN Here the fox danced, frolicked, somersaulted, fooled around in every way.
PL Skacze, biega, koziołki maga, dokazuje
- *Ka īraudzeja tū ierzeli, suoka vysaiž uovētīs* (uoveitīs) *nu lūsts* (lūstis). (B52)
ka iraūdzieja tu jerzieli, sôka wysajsz owietiš nu luſts
EN when they saw the stallion, they went crazy with joy
PL jak zobaczyła tego ogiera, tak zaczęła dokazywać z radości

vyscik ADVERB EN in any case LV tāpat PL i tak

- *Ka jei izkass sylnys* (syunys) *nu sīnys, vyscik pat ni šym, ni jai syltuma na byus!* (B03)
ka jej iz-kaź sylnys nu sinys, wysscik pat' ni szym, ni jej syltuma na byüs!
EN If she scrapes the moss from the wall neither we nor she will be warm at all!
PL jeżeli wydziobie mech z ściany, to ani nam, ani jemu ciepło nie będzie!

vysod ADVERB EN always LV vienmēr PL zawsze

- *Pajēme tāvs ūtru sīvu, i beja jam meita nu pyrmuos sīvys i jei vysod guoja gonūs, tei meita, a pamuote vysod jai deve sprēst.* (B27)
Pajemia taūs utru sīwu i bieja jam miejta nu pyrmos sīwys i jej wysod goja gonus, tiej miejta, a pāmotia wysod jej diewia spriaš'.
EN A father married a second wife. He had a daughter from his first marriage, who always went to graze the cattle, and her stepmother always gave her [flax] to spin.
PL Wziął ojciec drugą żonę, a miał córkę z pierwszej żony, która chodziła paść, a macocha zawsze jej dawała kądziel prząść.
- *Rauduoja jī, rauduoja i soka tai, ka jī naglobuos juos dūbē, a pataisēs (pataiseis) taidu šķierstu, kab varātu redzēt jū vysod.* (B47)
Raūdoja ji, raūdoja i soka taj, ka ji na-głoboś jos dubiā, a pa-tajsieś tajdu szkierstu, kab waratu riedziet ju wysod.
EN They cried and they cried, saying that they won't put her into a grave but would make a shrine so that they would always be able to see her.
PL Płakali oni, płakali i mówią tak, że nie będą chować jej w grobie, a zrobią taką trumnę, żeby można było widzieć ją zawsze.

vīta NOUN, F [D4]

¹ = LV vieta EN place PL miejsce

² (meiksta vīta) EN bed, sleeping place LV gulta, gultas vieta PL łóżko, pościelone miejsce

- *Satais mań lobu meikstu vītu iz cepla!* (B26)
satajs mań lobu miejkstu witu iz ciepla!
EN Make me a nice cosy bed on the oven!
PL pościel mi dobrze, miękko na piecu!
- *Es apliksū iz juo mīgu i byušu par meikstu vītu, – jis nījuos, atzagūls (atsagūls) i nūmiers!* (B45)
Eś aplikszu iz jō mīgu i byūszu par miejkstu witu, – jis nu-joś, aca-gulś i nu-mierś!
EN I will make him sleepy and I will be a bed – he will come, lay down and die!
PL Ja spuszczę na niego sen i będę łóżkiem, – on pojedzie, położy się i umrzej!

vot (1) clause-initial particle, linking element (in narration)

¹ links new action to preceding action or comment; often not translated EN there-upon, then, now LV tad, tagad PL i, a

- *I beja tamā kienistī (kienestē) kieniņš (kienenīš) i beja jam vīna meita. Vot jis padeve zini vysim, ka jis grib tū meitu pi veira izdūt.* (B24)
I bieja tamā kieništī kienińcz i bieja jam wina miejta. Wot jis pa-diewia zini wysim, ka jis grib tu miejtu pi wiejra iz-dud'.
EN In this kingdom there was a king who had one daughter. (Now) He made everyone know that he wanted to marry his daughter off.
PL I był w tem królestwie król, który miał jedną córkę, i kazał ogłosić, że chce tę córkę za mąż wydać.
- *Nūmierst tāvam sīva i pamat treis buorineiši, treis puškinini (puiskineni). Vot jis jam ūtru sīvu i jei cīsi naloba.* (B29)
Nu-mierst tawam sīwa i pa-mat trejs boriniejszi, trejs pujszkinini!, – wot jis jem utru sīwu i jej ciszi nałoba.
EN A father lost his wife, who left behind three orphans, three little boys. (Then) He married again and his second wife was very wicked.
PL Umarła matka i zostawiła troje sierot – trzech chłopaczków, – a ojciec ożenił się z drugą żoną, która była bardzo niedobra.

² introduces a conclusion (evaluation) EN hence, and (so), that's how LV tā, tātad PL i tak, ot

- *I vot kai glupīs (glupais) latveits (latvīts) apmuoneja gudrūs vuocīšus.* (B21)
I wot kaj głupijs łatwiejts ap-monieja gudrus wocisz.
EN So that's how the stupid Latvian tricked the clever Germans.
PL I ot jak głupi łotysz oszukał mądrych niemców.

- *Piec tuo, sataisa kuožys i dzeivoj ar tū vysu montu. Vot jis caur peleiti i boguots i gudris (gudrys) palyka!* (B31)
 Piec tō, satajsa kozys i dziewoj ar tu wysu montu. Wot jis caūr pielejti i bogots i gudris pałyka!
EN Then they had the wedding and afterwards they lived with all the riches. And so, with the mouse's help, he had become rich and clever!
PL Odbyło się wesele, dopiero żyli szczęśliwie z tem całem bogactwem. I tak zapomocą myszki, stał się dureń i bogaty i mądry!

vot (2) particle or interjection directed to addressee (in direct speech)

¹ presentative particle **EN** here, here you are **LV** še **PL** oto, masz

- *Sast iz calma, piroksta gruomotu i soka tai iz jū: "Vot tev gruomota!"* (B36)
 sast iz całma, pi-roksta gromotu i soka taj iz ju: "Wot tieū gromota!"
EN He sat down on a stump, wrote a letter and said to him: "Here, take this letter!"
PL siadł na pniu, napisał list i mówi mu tak: Masz tu list!
- *A votjiusim naudys buca!* (B41)
 A wot jiūsim naūdys buca!
EN And here is a barrel of money for you!
PL A oto wam pieniędzy beczka!

² attention getter, enforces a following 'look!'; usually untranslated

- *Vot redz, jam ira iz piersta tys gradzyns, kur (kuru) es jam īdevu deļ zeimis!* (B50)
 Wot riedź, jam ira iz piersta tys gradzyns, kur eś jam i-diewu diel ziejmisi!
EN Look here, he has on his finger the ring which I gave him as a sign!
PL Patrz, on ma na palcu pierścionek, który ja mu dałam na znak!"

vot (3) interjection or particle emphasizing the message or a part of it (in represented speech and thought); often untranslated; **EN** ha! **LV** re **PL** ot

- *Valns soka: "Aha! Vot, koids tu gudris (gudrys) esi!"* (B49)
 Wałns soka: "Aha! wot, kajds tu gudris esi!
EN The devil said: "Ah, you really are a clever one!"
PL Dyabeł mówi: „Aha! ot jaki ty mądry jesteś!"
- *Soka jis: "Vot loba, ka tu mani paklauseji!"* (B30)
 Soka jis: "Wot łoba, ka tu mani pa-kłaüsiej!"
EN Said he: "Good for you to obey me!"
PL powiada: "Dobrze, żeś mię posłuchała!"

vucyns NOUN, M [D1] **EN** ram **LV** auns **PL** baran

- *Jī pazaver, breinīs (breinojās), kas tys par **vucynu** taidu, ka bez rogu, pīre raiba, ar pałakom ausim!* (B21)
 Ji paza-wier, briejniś, kas tys par wucynu tajdu, ka biez rogu, pira rajba, ar pałakom aūsim!

EN They watched and marvelled, what kind of ram was that without horns, with a chequered forehead and grey ears!

PL Zagładają, dziwią się, co to za baran taki, bez rogów, z łbem pstrokatym, z szaremi uszami!

vuiceit VERB III **EN** teach **LV** mācīt **PL** uczyć; → **vuiceitis**, **apvuiceit**, **davuiceit**, **iz-vuiceit**, **pavuiceit**, **pīvuiceit**

- *Bolūdeits vys vuiceja jū, kab jei saceitu, ka jai tuo, voi tuo, vys jai navaida.* (B28)

Bołudziejts wyss wujcieja ju, kab jej saciejtu ka jej tō, woj tō, wyss jej nawajda
EN The little dove taught her all the time how to tell that she was lacking this and that, everything was lacking.

PL Gołabek wciąż uczył ją, żeby mówiła, że u niej tego lub owego nie ma

- *Tāvs jū prosa, kab jis naītu, vuica, ka byus slikti.* (B22)

Taūs ju prosa, kab jis na itu, wujca, ka byūś slikti

EN Father begged him not to go, he cautioned him that there would be trouble.

PL Ojciec prosi, żeby nie szedł, uczy, że będzie źle

vuiceitis VERB III **EN** learn, study **LV** mācīties **PL** uczyć się; ← **vuiceit**; → **pasavuiceit**

- *Jī oba div vuicejuos leidza.* (B48)

ji oba diū wujciejas lejdza

EN They had studied together.

PL oni oba uczyli się razem

vuiklys, -a ADJECTIVE **EN** tame **LV** rāms, pieradināts **PL** łaskawy

- *Aizslēdze klāvā, baruoja labi tū vylku, jis palyka vuiklys.* (B21)

Ajz-śladzia kłowā, baroja łabi tu wylku, jis pa-łyka wujkłys

EN He locked the wolf into the cattle shed, fed it well and it became tame.

PL Zamknął w chlewie, karmił dobrze tego wilka, tak że zrobił się łaskawy

vuška NOUN, F [D4] **EN** sheep **LV** aita **PL** owca

- *Goni, goni, vylks pi vušku!* (B23)

Goni, goni, wylks pi wuszku!

EN Shepherd, shepherd, there is a wolf at the sheep!

PL Pasterze, pasterze, wilk się skrada do owiec!

vuts NOUN, F [D6] **EN** louse **LV** uts **PL** wesz

- *Prosa, kab jis pi-jimtu itū buobu iz nakts puorgulēt, koč jai i vuts byus, to nikas.* (B38)

prosa, kab jis pi-jimtu itu bobu iz nakt's por-gulat', kocz jej i wut's byūś, to nakas

EN The witch asked him to take that woman with him for one night, even if she had lice, he shouldn't care.

PL prosi, żeby przyjął tę babę na noc, – choćby i wszy miała, to nic

Z

zam PREPOSITION + GENITIVE

¹ = **LV** zem **EN** under **PL** pod

- *Palīn zam tylta.* (B15)
pa-liń zam tyłta
EN He crawled under the bridge.
PL właził pod most

² **EN** to, near **LV** pie **PL** do

- *Lyka sīvai iedīni nosuot ap goldu apleik, a ka jei paguoja zam juo, griude jai ar nazi suonūs.* (B21)
lyka siwaj jedini nosot' ap gołdu aplejk, a ka jej pa-goja zam jō, griūdia jaj ar nazi sonus
EN He made his wife carry the dishes around the table, but when she approached him, he stabbed a knife in her side.
PL kazał żonie jedzenie obnosić dokoła stołu, a skoro podeszła do niego, pchnął ją nożem w bok

³ **EN** by **LV** zem (laika nozīmē), aptuveni tajā laikā **PL** k; pod

- *Jei byus atpakaļ zam vokora.* (B17)
jej byūs atpakal zam wokora
EN She would be back by the evening.
PL Ona się wróci ku wieczorowi
- *Kas zam vacuma mums maizis koč gabaleņu nūpejneis?* (B39)
kas zam wacuma mums majzis kocz gabaleniu nu-pielniejs?
EN Who will earn a little bread for us by the time when we will be old?
PL kto pod starość nam na kawałek chleba zarobi?

zamejais, -uo ADJECTIVE DEFINITE **EN** the one on the bottom **LV** apakšējais **PL** ten na spodzie

- *A gaileits ar visteņu kai aizklīdz: "Zamejū dūdit!... zamejū dūdit!"* (B03)
a gajlejts ar wiśtieniu kaj ajzklidz: "Zamiaju dudit! zamiaju dudit!"
EN The little rooster and hen start shouting: "Give us the one on the bottom!
Give us the one on the bottom!"
PL a kogutek z kurką jak krzykną: „Dajcie tego, co na spodzie! Dajcie tego,
co na spodzie!”

zamu ADVERB **EN** below, down there **LV** apakšā **PL** na dole

- *A jei kai pīleika, itai īraudzeja, ka tī zamu, zam greidys daudz ļaužu guļ* (B43)
A jej kaj pi-lejka, itaj i-raūdzieja, ka ti zamu, zam grejdys daūdż laūżu gul
EN For as she bent down she saw that down there, beneath the floor boards,
a lot of men were lying.
PL A ona jak już się pochyliła, tak zobaczyła, że tam na dole, pod podłogą
dużo ludzi leży

zamuška NOUN, F [D4] EN space underneath LV apakša PL pod spód

➤ *Jis i palyka, nūguoja iz baznīcu (bazneicu) iz trešys naks i paleida zam šķiersta zamuszkys.* (B41)

Jis i pa-łyka, nu-goja iz baźnicu iz treszys nakt's i pa-łejda zam szkiersta, zamuszks

EN He stayed, he went to the church for the third night and crept underneath the coffin.

PL On został, poszedł do kościoła na trzecią noc i właził pod trumnę, pod spód

zeimuot VERB II EN look, see, notice LV skatīties, redzēts PL uwažać, zauważyć

➤ *Tu zeimoj labi, es myrkšynuošu ar aci, pa tam tu mani i pazeisi!* (B49)

Tu ziejmoy łabi, esz myrgszynoszu ar aćś, pa tam tu mani i pa-ziejsi!

EN Look carefully, I will blink with one eye, that's how will recognize me!

PL Uważaj dobrze, ja mrugnę oczami, po tem ty mię i poznasz!

➤ *Otkon taisa łylu (lelu) gudu, ēd, dzer, lilej jūs cīši, tik kieniņš (kienenš) zeimoj, ka jī navā lusteigi, a nūskumeigi!* (B52)

otkon tajsa łylu gudu, ad, dzier, lilej jus ciszi, tik kienińcz ziejmoj, ka ji nawa luśtiejgi, a nuskumiejgi!

EN He gave another big feast, they ate and drank, they were praised very much. Only the king noticed that they were not gay, but sad!

PL znowu robi wielki bal, jedzą piją, chwalą ich bardzo, tylko król uważa, że oni nie są weseli, a smutni!

zemē ADVERB EN down LV nost PL (-); → miert zemē; sist zemē

zemīne NOUN, F [D5] EN bottom, below, down LV apakša PL dól

➤ *A kai kieniņš (kienenš) grib nūraut, to zareni poši leikst iz zemīni.* (B40)

a kaj kienińcz grib nu-raūť, to zarieni poszi lejkst iz ziamijni.

EN But when the king wanted to pluck an apple, the branches bent down by themselves.

PL skoro zaś król chce zerwać, to gałązki same chylą się na dół.

➤ *Jis kai nūzabeidās (nūsabeida), kai leist nu zemīnis, tai cyti vysi i apšluka dyunē!* (B03)

jis kaj nuza-biejdas, kaj lejst nu ziamiejniś, taj cyti wysi i ap-szluka dyuniā!

EN He gets so afraid, crawls out from below so that all the others slip into the mud!

PL Ten się przestraszył, szarpnął się, wyskoczył, a tamci pospadali i potoczyli się aż do błota!

zuodzs NOUN, M [D2] EN saw LV zāģis PL piła

➤ *Kieniņš (kienenš) sataiseja šmuku tyltu, a jei pajēme laužu, aizmoksuoja jim, kab jī itamā (itymā) tyltā nakti ar zuodži padgrīztu stulpus.* (B44)

Kienińcz sa-tajsieja szmuku tyltu, a jej pa-jemia laużu, ajz-moksoja jim, kab ji itamā tyltā nakti ar zodzi pad-griztu stułps

EN The king made a pretty bridge, but the fox took some men and paid them for sawing at the pillars in the night.

PL Król zrobił ładny most, a ona wzięła ludzi, zapłaciła im, żeby w tym moście w nocy piłą podpiłowali słupy.

zvaidzene NOUN, F **EN** star **LV** zvaigzne **PL** gwiazda

➤ *Mieness spīž, zvaidzenis leib, dzeivs ar nūmyrušu brauc.* (B37)

Menieś spīž, zwajdzieniś lejb, dziejws ar numyruszu braūć

EN The moon is shining, the stars are twinkling, one alive rides with one dead.

PL Miesiąc świeci, gwiazdki mrugają, żywy z umarłym jedzie

Ž

žāluot (1) VERB II + GENITIVE

¹ **EN** take pity **LV** nožēlot **PL** żałować

➤ *A muote juos žāluoja i nu tāva pazagš deve jai ēst.* (B01)

A motia jos žaloja i nu tawa pazagsz diewia jej aśt'

EN But the mother took pity on her and, concealing it from father, gave her food to eat.

PL A matka jej żałowała i pokryjomu dawała jej jeść

² **EN** spare **LV** žēlot **PL** żałować

➤ *Deļ teva es nikuo nažāloju, i es nu vysys sirds bārnu tev atdūšu.* (B48)

Diel tiewa eś niko na žaloju i eś nu wysys sirds barnu tieū at-duszu

EN For you I will not spare anything and I will give you my children whole-heartedly.

PL Dla ciebie ja niczego nie żałuję i z całego serca dzieci ci oddam

žāluot (2) VERB II + INFINITIVE **EN** not want (to give), begrudge **LV** noskaust, neno-vēlēt **PL** nie chcieć (dać, karmić)

➤ *Tāvs dalis jam nikaidys naīdeve i žāluoja jū baruot.* (B06)

taūs daliś jam ni-kajdys na i-diewia i žaloja ju baroť

EN The father didn't give him any part and begrudged him his daily meal.

PL ojciec nic mu nie dał, karmić go nie chciał

žāluot (3) VERB II + GENITIVE/ACCUSATIVE **EN** love **LV** mīlēt **PL** polubić, kochać

➤ *Tei meita tuo puiškina žāluoja.* (B39)

tiej miejta to pujszkina žaloja

EN His daughter loved the boy.

PL ta córka tego chłopaka polubiła

➤ *Jī oba div vuicejās (vuicejuos) leidza i vīns vīnu cīši, cīši žāluoja.* (B48)

ji oba diū wujciejas lejdza i wins winu ciszi, ciszi žaloja.

EN They had studied together and they loved each other very, very much.

PL oni oba uczyli się razem i jeden drugiego bardzo, bardzo kochał.

- *Tu sadar par kolpu pi jūs, byus tev labi, jī žāluotis tevi kai dāla sova.* (B52)
tu sadar par kołpu pi jus, byuś tieū łabi, ji żałotis tiewi kaj dała soúa

EN Hire yourself out as a farmhand with them and you will live well. They will love you like their own son.

PL ty zgódz się za parobka, będzie ci dobrze, oni cię będą kochać jak syna

žāluotis VERB || EN complain LV žēloties PL narzekać

- *Vuoceiši* (vuocīši) *nūzabeida, a latveits* (latvīts) *suoka rauduot i žāluotis:*
“*Ok, kungi, kungi, kū jius mañ padarejat* (padarejot)!” (B21)

Wociejszi nuza-biejda, a łatwiejts sôka raūdot i żałotiś: “Ok, kungi, kungi, ku jūs mañ padariejat!”

EN The Germans got scared and the Latvian began to cry and to complain:
“Oh, gentlemen, gentlemen, what have you done to me!”

PL Niemcy przestraszyli się, a łotysz zaczął płakać i narzekać: “Och, panowie, panowie, coście mi zrobili!”

-že (kaiže, kamže) PARTICLE EN (intensifying clitic particle) LV tad (partikula) PL

-że

- *Kaiže tu gribi, kab mes tevi ženeituļam, ka mes taidi bedni, ni driebu navā, ni ēst kuo, – nikur nikuo!* (B38)

Kaj-że tu gribi, kab mies tiewi żenietulam, ka mies tajdi biedni, ni driebu nawa, ni ašt kō, – nikur niko!

EN How could you want us to get you a wife, for we are poor, we don't have clothes, nor food – we don't have anything!

PL Jakże chcesz, żebyśmy cię żenili, skorośmy tacy biedni, ani ubrania nie mamy, ani czego jeść, – nie mamy nic!

- *Kamže tu pasaceji, ka tū tevi ratavuoja?* (B50)

Kam-że tu pa-ścieji, ka ti tiewi ratawoja?

EN Why then did you say that those others rescued you?

PL Czemużeś powiedziała, że tamci ciebie ratowali?

ženeit (or ženēt) VERB || EN marry off LV precēt PL ożenić; → ženeitīs, apženeit, saženeit

- *Apdeve kieniņš (kieneņš) zini, ka grib dālu ženēt.* (B32)

ap-diewia kienińcz zini, ka grib dału żeniet

EN The king announced that he wanted to marry off his son.

PL podał król wiadomość, że chce syna ożenić

ženeitīs (or ženētīs) VERB || EN marry LV precēties PL żenić się; ← ženeit; → apsaženeit

- *I gribēja jī, kab jis pajimtu jū sev par sīvu, a jis atsaceja, ka mužikam napīdar ženeitīs ar kieniņa (kieneņa) meitu!* (B41)

I gribieja ji, kab jis pa-jimtu ju sieū par sīwu, a jis at-sacieja, ka mužikam na pidar ženieitiš ar kieninia miejtu!

EN They wanted him to take her for his wife, but he answered that it was not fitting for a poor farmer to marry a princess!

PL I chcieli, żeby on ją wziął sobie za żonę, ale on odpowiedział, że chłopu nie przystoi żenić się z królewską!

➤ *Tī beja cīš skaista kieniņa (kienę) meita, jis jau seņ gribēja ženētīs ar jū.* (B45)

Ti bieja cisz skajsta kieninia miejta, jis jaū sień gribieja ženietiš ar ju

EN There was a very beautiful princess whom he had long since wanted to marry.

PL Była tam bardzo ładna królewna, z którą dawno chciał się żenić

žeperi NOUN, M [D1/2] **PLURAL** **EN** rack (for drying crop) **LV** vārti labības žāvēšanai

PL przepłoty

➤ *A jis jau cēlēs nu cepļa, jēme vysu maizi, savede iz sātu i sakruove žeperūs, kur kraun maizi dzeraunē.* (B53)

a jis jaū cielas nu ciepla, jemia wyssu maizi, sawiedia iz satu i sakrowia žepierūs, kur kraūn majzi dzieraūniā

EN But he got off the oven, took up all the crop, carried it home and piled it on racks, as they pile crop in the village.

PL a parobek wstał z pieca, wziął wszystko zboże, zwiózł do domu i złożył w przepłoty, jak na wsi składają

žyčēit VERB II **EN** borrow **LV** aizņemties **PL** pożyczyć; → **pažyčēit**

➤ *Veirs ar sīvu dzeivoja, jīt beja bedni, – nu, tai jīt gribēja žyčēit nu valna nau-du.* (B10)

Wiejs ar siwu dziejwoja, ji bieja biedni, – nu, taj ji gribieja žyczej' nu wałna naudu

EN There was a couple, they were poor. So they wanted to borrow money from the devil.

PL Był mąż z żoną, byli biedni i chcieli pożyczyć od dyabła pieniądze

The Latgalian folktales that were collected and published by Polish ethnographer Stefania Ulanowska at the end of the nineteenth century are a unique document of oral verbal art and reflect the authentic language usage of bygone times. This book presents a study of the writing system, the morphology, and the vocabulary of the Latgalian variety used in these texts, followed by a dictionary of seven hundred selected words with examples and translation equivalents in modern Standard Latvian, English, and Polish. It will be of special interest to scholars of Baltic languages or Baltic-Slavic language contacts, and also to scholars of historical linguistics and language typology. In addition, it aims to serve as a source for the study and the further development of Latgalian.

Nicole Nau is professor of linguistics at the Faculty of Modern Languages and Literatures at Adam Mickiewicz University in Poznan. Her research areas include grammar in spoken and written texts, language documentation, language typology, language contact, and language change, with a focus on Latvian and Latgalian. She has collaborated in national and international projects concerning the grammar of Baltic languages, the documentation and maintenance of lesser-used languages, and the dissemination of knowledge on linguistic diversity and language endangerment. In recent years, she has been engaged as a consultant and researcher in projects carried out at Rēzekne Academy of Technologies in Latvia, including the compilation of a Latgalian speech corpus and the design of a comprehensive electronic dictionary of Latgalian.

ISBN 978-83-68006-27-8

DOI 10.48226/978-83-68006-27-8